

**PATRIMONIUL DE IERI –
IMPLICAȚII ÎN DEZVOLTAREA SOCIETĂȚII DE MÂINE
HERITAGE OF YESTERDAY –
CONTRIBUTION TO THE DEVELOPMENT OF A SUSTAINABLE
SOCIETY OF TOMORROW**

**Conferința științifică internațională, ediția a IX-a
International Scientific Conference International, 9th edition**

**Consacrată Zilei Internaționale a Femeilor și fetelor cu activități în domeniul
Științei, 11 februarie / Dedicated to the International Day of Women and Girls
in Science, February 11**

**„Femeile în cercetare: destine, contribuții, perspective”
„Women in research: destinies, contributions, perspectives”**

Patrimoniul de ieri și de azi

***Sediul Filialei Academiei de Științe a Moldovei (1951–1956)
de pe str. Alexei Mateevici nr. 85: foto de epocă și situația actuală***

***Sediul Academiei de Științe a Moldovei de pe bd. Ștefan cel Mare
și Sfânt nr. 1: Chișinăul vechi și de azi***

**IAȘI-CHIȘINĂU-LVIV
8-9 februarie 2024, ediția a IX-a
Programul și tezele comunicărilor
editor dr. hab. în studiul artelor, dr. hab. în istorie Liliana Condraticova**

Conferință științifică internațională „Patrimoniul de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine” (ediția a IX-a), Iași-Chișinău-Lviv, 8-9 februarie 2024 cu genericul „Femeile în cercetare: destine, contribuții, perspective”. Programul și tezele comunicărilor (în limbile română, engleză, germană și ucraineană) sunt editate sub auspiciile revistei științifice „Authentication and Conservation of Cultural Heritage. Research and Technique”, Iași (redactor-șef profesor dr. habil. Nicoleta Vornicu).

Comitetul științific și organizatoric: dr. hab. Liliana Condraticova (AȘM), profesor, dr. habil. Nicoleta Vornicu (Centrul Mitropolitan de Cercetări T.A.B.O.R., Iași), mem. cor. Svetlana Cojocar (AȘM), acad. Eva Gudumac (AȘM), dr. hab. Aliona Grati (USM), dr. Natalia Procop (AȘM), dr. Marius-Adrian Nicoară (Institutul European pentru Cercetări Multidisciplinare, Buzău), dr. Larisa Sadovei (UPS „Ion Creangă”), dr. Marina Miron (Asociația de Dezvoltare a Turismului), dr. Ludmila Cojocar (MNIM), dr. Diana Dementieva (USM), dr. Gabriela Romanciuc (AȘM), dr. Adelina Dodon (AȘM), dr. Adela Kovács (Muzeul Județean Botoșani), dr. Maria Geba (Complexul Muzeal Național „Moldova”, Iași), dr. Cristina Bibire (Centrul Mitropolitan de Cercetări T.A.B.O.R., Iași), dr. hab. Aurelia Hanganu (ANCD), dr. Florentina Nițu (Universitatea din București), dr. hab. Halyna Ivashkiv, dr. hab. Olena Fedorciuk, dr. Volodimir Konopka (Institutul de Etnologie al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei, Lviv), dr. Tudor Braniște (AȘM), dr. Mirela-Fernanda Zaltariov (Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni”, Iași), Livia Ermurache (MNIM), dr. hab. Rodica Ciobanu (USM), dr. Ekaterina Cojuhari (IPC), dr. Alina Ferdohleb (USMF), dr. Liliana Rotaru (USM), Nina Iziunov (ANSP), dr. Irina Șihova (Muzeul de Istorie a Evreilor din Republica Moldova), Inga Vasilachi (AȘM).

Editor și responsabil de ediție: Liliana Condraticova

Design, coperta, concept și redactare tehnică: Liliana Condraticova

Descrierea Camerei Naționale a Cărții

„Patrimoniul de ieri – implicații în dezvoltarea societății de mâine”, conferință științifică internațională (2024; Iași-Chișinău-Lviv). Patrimoniul de ieri – implicații în dezvoltarea societății de mâine = Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society: Conferință științifică internațională dedicată Zilei internaționale a femeilor cu activități în domeniul științei cu genericul „ Femeile în cercetare: destine, contribuții, perspective”, Iași-Chișinău-Lviv, 8-9 februarie 2024, 326 p. ISSN 2558 – 894X

© Liliana Condraticova, 2024

ORGANIZATORI

Academia de Științe a Moldovei; Centrul Mitropolitan de Cercetări Științifice T.A.B.O.R. (Iași, România); Institutul de Etnologie al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei (Lviv, Ucraina); Institutul European pentru Cercetări Multidisciplinare (Buzău, România); Universitatea Liberă din Berlin (Germania); Școala Doctorală Științe Umanistice și ale Educației a Universității de Stat din Moldova; Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău; Muzeul Național de Istorie a Moldovei; Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”

PROGRAM

8 februarie 2024, ora 10.00 – Deschiderea conferinței

Sala Mică a Academiei de Științe a Moldovei

bd. Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 1

Moderator: dr. hab. Liliana CONDRATICOVA

Mesaje de salut

Acad. Ion TIGHINEANU, Președintele Academiei de Științe a Moldovei

Mem. cor. al AȘM Ion HADÂRCĂ, vicepreședinte al AȘM, Conducător al Secției Științe Sociale, Economice, Umanistice și Arte a AȘM

Natalia MOGOL, Director general adjunct al Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală

Dr. Marius-Adrian NICOARĂ, Membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință din România, Director al Centrului de Științe Istorice și Arheologie, Institutul European pentru Cercetări Multidisciplinare (Buzău, România)

Dr. habil., prof. Nicoleta VORNICU, director al Centrului Mitropolitan de Cercetări Științifice T.A.B.O.R. (Iași, România)

Ședința plenară

Acad. Eva GUDUMAC (Academia de Științe a Moldovei, Secția Științe ale Vieții), **Natalia Gheorghiu – medic și savant enciclopedist / Natalia Gheorghiu – doctor and scholar encyclopedist**

Mem. cor. al AȘM Svetlana COJOCARU (Academia de Științe a Moldovei, Secția Științe Exacte și Inginerești), **dr. Tudor BUMBU**, **dr. Liudmila BURȚEVA**, **dr. Alexandru COLESNICOV**, **Ludmila MALAHOV** (Institutul de Matematică și Informatică „V. Andrunachievici”, USM), **HeDy – platformă**

deschisă pentru digitizarea documentelor tipărite / HeDy – an open platform for digitisation of printed documents

PH.D, prof. Oksana DROHOBYTSKA (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine), ***Oral history of the Russian-Ukrainian war: new challenges for scientists*** / *Усна історія російсько-української війни: нові виклики для науковців*

Dr. hab. Liliana CONDRATICOVA (Academia de Științe a Moldovei), ***Date noi despre clădirea de patrimoniu a Academiei de Științe a Moldovei*** / *New data about the heritage building of the Academy of Sciences of Moldova*

În cadrul conferinței are loc vernisarea Expoziției foto-documentare „Copilăria în Gulag”, care reflectă viața copiilor basarabeni condamnați la deportare, foamete, rusificare, îndoctrinare și rupere forțată din propriile familii în perioada 1940–1941 și 1944–1953.

Expoziția este dedicată *75 de ani de la cel de-al doilea val al deportărilor staliniste din RSS Moldovenească (5-6 iulie 1949)* și va putea fi vizitată la AȘM, în Sala Aurie, în perioada 8-28 februarie 2024.

Curator al expoziției dr. Ludmila D. COJOCARU, membru al Secției Științe Sociale, Economice, Umanistice și Arte a AȘM.

Programul conferinței dedicate Zilei Internaționale a Femeilor în Cercetare include două prezentări de carte:

Joi, ora 14.00, la Universitatea de Stat din Moldova, blocul 1, Aula 1 (Sala de lectură) are loc lansarea monografiilor coordonate de dr. hab. Aurelia HANGANU: „Oameni ai cuvântului” (vol. 1) și „Destine de lingviști. Oameni care au fost” (vol. 2).

Vineri, ora 15.00, la Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu” din Chișinău are loc prezentarea albumului „Ipostaze. Orașul Chișinău în creația artiștilor plastici”, coordonatori ai ediției dr. Natalia PROCOP (Secția Științe Sociale, Economice, Umanistice și Arte a AȘM, critic de artă Elena MUSTEAȚĂ. Catalogul a apărut în anul 2023 la Chișinău, editura ARC, 256 p.

PROGRAMUL CONFERINȚEI

„Femeile în cercetare: destine, contribuții, perspective”

„Women in research: destinies, contributions, perspectives”

Chișinău-Iași-Lviv, 8-9 februarie 2024

SECȚIUNEA 1

Arta și mitopoetica orașului în context național și internațional

The art and mythopoetics of the city in the national context and international

Moderator dr. hab. Elena PLOȘNIȚĂ,

Muzeul Național de Istorie a Moldovei

Dr. hab. Elena PLOȘNIȚĂ (Muzeul Național de Istorie a Moldovei),
Considerații cu privire la valorificarea patrimoniului memorial în Basarabia /
Considerations for the development of the memorial heritage of Bessarabia

Cercetător științific Valeria SURUCEANU (Muzeul de Istorie a Orașului
Chișinău), ***Cultural heritage protection in time of conflict / Protejarea patrimo-***
niului cultural in timpul conflictelor

Dr., arhitect Sidonia TEODORESCU (Universitatea de Științe Agrono-
mice și Medicină Veterinară, București), ***Un album de arhitectură la începutul***
secolului XX / An album of architecture at the beginning of the 20th century

Mem. cor. al AȘM Mariana ȘLAPAC (Institutul Patrimoniului Cultural),
Arhitectura Etti-Roza Spirer: portret de creație / Architect Etti-Roza Spirer: crea-
tive portrait

Dr. în aeronautică Viorel GHEORGHE (Comisia de Istorie a Orașelor
din România, România), ***Orașul Buzău între 1948 și 1960 / The city of Buzău***
between 1948 and 1960

Dr. Alla CHASTINA (Institute Cultural Heritage, Moldova), ***Alexander***
PESHII (Ukraine), ***Zinaida Ozmidova (1851–1897) as one of the prominent***
Odessa philanthropists of the 19th century / Zinaida Ozmidova (1851–1897) ca
unul dintre cei mai importanți filantropi din Odesa ai secolului al XIX-lea

Dr. Rodica URSACHI (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”
din Chișinău), ***Dimensiunea istorică a orașului Chișinău reflectată în pictură /***
The historical dimension on the city of Chișinau reflected in the painting

Dr. Natalia PROCOP (Academia de Științe a Moldovei; Universitatea Pe-
dagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău), ***Peisajul urban în creația Iraidei***
Ciobanu / The urban landscape in the creation of Iraida Ciobanu

Dr. Marius-Adrian NICOARĂ (Membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință din România, or. Buzău), *Scriitorul Vasile Voiculescu în conștiința românilor – 140 de ani de la naștere / The writer Vasile Voiculescu in the consciousness of the romanians – 140 years since the birth*

Dr. Ludmila MOKAN-VOZIAN (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău), *Muzeul – instrument al culturii și mijloc de explorare a valorilor umane / The museum – a tool of culture and a means of exploring human values*

Dr. Ludmila MOISEI (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”), *Relevanța învățării în era digitală. Noi provocări educaționale / The relevance of learning in the digital age. New educational challenges*

Muzeograf Valentina GRABOVSKAYA (Casa-Muzeu A. Pușkin, Chișinău), *Opt fațete ale arhitecturii lui Alexander Bernardazzi / Eight facets of the architecture of Alexander Bernardazzi*

Drd. Maria SERBINOV (Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice), *Particularități stilistice și structurale în Sonata Ludus fistula pentru flaut și pian a compozitorului Pavel Rusu / Stylistic and structural peculiarities in Pavel Rusu's Sonata Ludus fistula for flute and piano*

Кандидат мистецтвознавства Зоя ЧЕГУСОВА (Інститут мистецтвознавства, фольклористики, етнології ім. М.Т. Рильського НАН України), *Modern Artistic Textiles of Ukraine: the contribution of women representatives of the Lviv art school at the end of the 20 th – beginning of the 21 st century / Сучасний художній текстиль України: внесок жінок-представниць мистецької школи Львова кінця XX – початку XXI століття*

SECȚIUNEA 2

Conservarea și restaurarea patrimoniului cultural – experiență și bune practice / Conservation and restoration of cultural heritage – experience and best practices, Iași

Moderator dr. habil., prof. Nicoleta VORNICU

Director Centrul Mitropolitan de Cercetări T.A.B.O.R. din Iași

Dr. hab., prof., expert Nicoleta VORNICU (Centrul Mitropolitan de Cercetări T.A.B.O.R., Iași), **dr., expert Cristina BIBIRE** (Centrul Mitropolitan de Cercetări T.A.B.O.R., Iași), *Cercetarea în sprijinul datării picturii iconostasului Bisericii „Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul”, Vaslui / Research in support*

of the dating of the painting of the iconostasis of the Church of the Cutting of the Head of St. John the Baptist, Vaslui

Dr. Alina Geanina IONESCU (Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu; Muzeul ASTRA, Sibiu), *Restaurarea icoanei pe lemn Sfântul Apostol Matia / Restoration of the icon on wood Saint Apostle Matia*

Masterand Lăcrămioara GRĂDINARU (Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași), **dr. Mina MOȘNEAGU** (Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași), *Cercetarea și restaurarea icoanei „Sf. Haralambie” (secolul al XIX-lea) / Research and restoration of the icon "St. Haralambie" (19th century)*

Conservator expert Claudia LUPU (Muzeul Național al Marinei Române), *Aspecte privind degradarea patrimoniului din piele și măsuri de protecție a acestuia / Aspects regarding the degradation of the leather heritage and its protection measures*

Dr. Maria GEBA (Muzeal Național „Moldova” Iași), **expert restaurator Remus Ioan POPA** (Muzeal Național „Moldova” Iași), *„Vindecarea lui Tobie”. Cercetarea paletei cromatice. Unele intervenții de restaurare – conservare / "The Healing of Tobias". Color palette research. Some restoration – conservation interventions*

Master Maria GRABOVSCAIA (Casa-muzeu A. Pușkin), *Organizarea, cercetarea și conservarea unei colecții de ex-libris: abordări contemporane și analiză istorică / The organization, research and conservation of a collection of ex-libris: contemporary approaches and historical analysis*

Muzeograf Mihai-Alex OLTEANU (Muzeul Mitropolitan Iași), *Icoana Maicii Domnului din Vladimir din colecția Muzeului Mitropolitan Iași: istoric și simbolism / Icon of the Mother of God from Vladimir from the collection of the Iasi Metropolitan Museum: history and symbolism*

Dr., expert Otilia MIRCEA (Complexul Muzeal Național Neamț), **dr., expert Viorica VASILACHE** (Universitatea „A.I. Cuza”), *Studiul degradării și deteriorării unor artefacte din metal prin tehnici de analiză neinvazive / The study of the degradation and deterioration of some metal artefacts by non-invasive analysis techniques*

Dr., expert Polixenia Georgeta POPESCU, **expert restaurare Ruxandra Ioana STROIA**, **expert restaurare Iulia Maria PASCU** (Muzeul Național Brukenthal Sibiu), *Obiecte de patrimoniu cu valoare documentară din pergamament. Studiu de caz / Heritage objects with documentary value from parchment. Case Study*

Dr., expert Polixenia Georgeta POPESCU, expert restaurare Ruxandra Ioana STROIA (Muzeul Național Brukenthal Sibiu), *Investigații și intervenții de restaurare asupra manuscrisului "De victoria verbi dei", 1417 / Investigations and restoration interventions on the manuscript 'De victoria verbi Dei', 1417*

Expert restaurator Simona Violeta GHEORGHE (Muzeul Olteniei Craiova), *Tipologia factorilor de degradare ai ceramicii arheologice Gârla Mare-Cârna / Typology of degradation factors Of the archaeological ceramics of Gârla Mare-Cerna*

Dr. Viorel MIRON (Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova), *Promovarea patrimoniului orașului Bălți prin rute turistice. Studiu de caz / Promoting the heritage of Balti through tourist routes. Case Study*

Muzeograf Valentina GRABOVSKAYA (Casa-Muzeu A. Pușkin, Chișinău), *„Rubinul de aur” la Chișinău în anii 20 ai secolului al XIX-lea / The "Golden Ruby" in Chișinau in the 20s of the 19th century*

SECȚIUNEA 3

Probleme de lingvistică și literatură. Provocări actuale

Problems of linguistics and literature. Current challenges

Moderator dr. Diana DEMENTIEVA (Universitatea de Stat din Moldova)

Panel I. Probleme de lingvistică

Dr. hab. Aurelia HANGANU (Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare), *Discursul Celliei Delavrancea la Academia Română din decembrie 1987 – între academic și artistic / Cellia Delavrancea's speech at the Romanian Academy in December 1987 – between academic and artistic*

Dr. în filologie Magdalina BANTEA (Universitatea de Stat din Moldova), *Cognitive Dimension of the Intercultural Somatic Symbol (Based on French, English, Italian and Romanian Languages) / Dimensiunea cognitivă a simbolului somatic intercultural (bazat pe limbile franceză, engleză, italiană și română)*

Doctorand Stella TĂRÎȚĂ (Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova), *Valoarea estetică a limbajului diplomatic: metafora și epitetul / Aesthetic Value of the Diplomatic Language: the Metaphor and the Epithet*

Doctorand Ala DAVID (Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova), *Caracteristicile lingvo-pragmatice ale*

discursului specializat în perioada pandemiei COVID-19 / Linguistic-Pragmatic Features of the Specialized Discourse During the COVID-19 Pandemic

Doctorand Victoria BARCARU (Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova), ***Unele considerații privind fenomenul subiectivității. Disensiuni. Apreciativul / Some Considerations on the Phenomenon of Subjectivity. Disensions. Appreciative***

Doctorand Diana MOTRENIUC (Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova), ***Rolul esteticii în reclama ecologică tipărită / The Role of Aesthetics in Printed Ecological Advertising***

Doctorand Cristina VULPE (Universitatea de Stat din Moldova), ***Evaluarea cunoașterii și receptivității față de opera lui Eugeniu Coșeriu în rândul studenților din Republica Moldova / Assessment of Knowledge and Receptiveness to the Works of Eugeniu Coșeriu Among Students in the Republic of Moldova***

Dr. în filologie Mihaela ENI (Universitatea de Stat din Moldova), ***Forme și funcții ale discursului academic / Forms and Functions of Academic Discourse***

Panel II. Probleme de literatură

Dr. hab., prof. univ. Aliona GRATI (Universitatea de Stat din Moldova), ***Despre Trecutul ca poveste: urme, mistificări și rescrieri în literatură / On the Past as a Story: Traces, Mystifications and Rewritings in Literature***

Dr. Catrinel POPA (Facultatea de Litere, Universitatea din București), ***Despre excelența în cercetare – Monica Spiridon / About excellence in research – Monica Spiridon***

Doctorand, lector universitar Marta SEVERIN (Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova / Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați), ***Basarabeanul Gheorghe Grigurcu: câteva date biografice / The Basarabian Gheorghe Grigurcu: Some Biographical Details***

Doctorand Ana Maria RUSNAC (Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova), ***Bancul politic ca formă literară alternativă la literatura oficială în RSS Moldovenească / Political Joke as an Alternative Literary form to Official Literature in the Moldavian SSR***

Dr. Elisaveta IOVU-MACARI (Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, or. Strășeni; Universitatea de Stat din Moldova), ***Femeia indiană în viziunea lui Mircea Eliade: analiza unor aspecte socio-culturale / The Indian Woman in Eliade's Vision: Analysis of Socio-Cultural Aspects***

Doctorand Eugenia CIUMAȘU (Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova), ***Leonid Dimov – un autor de***

poezie autentică (în baza poeziei „Vis amalgamat”) / Leonid Dimov – an Author of Authentic Poetry (Based on the Poem „Vis Amalgamat”)

Doctorand Daniela GALAȚANU (Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova), *Demers metateoretic în studiul „Divanul criticii: discursuri asupra metodei în critica românească”, de Oana Fotache / Metatheoretical Discourse on the Oana Fotache's Study “Divanul Criticii: Discursuri Asupra Metodei în Critica Românească”*

Dr. Rodica GOTCA (Universitatea de Stat din Moldova), *Cezar Baltag: criptări, simboluri, divagații în contextul regimului cEAUȘIST / Cezar Baltag: Crypts, Symbols, Divagations in the Context of the Ceausist Regime*

Doctorand Ecaterina CORNEA (Școala Doctorală Științe Umanistice, Universitatea de Stat din Moldova), *Intelectualitatea din Basarabia interbelică / Interwar Bessarabian Intelligentsia*

Doctorand Daniela MOLDOVAN (Școala Doctorală Științe Umanistice, Universitatea de Stat din Moldova), *Adrian Păunescu – un poet la limita dintre libertate și constrângere / Adrian Păunescu – a Poet on the Borderline Between Freedom and Constraint*

Dr. Diana DEMENTIEVA (Universitatea de Stat din Moldova), *Meta-morfozele scriitorul și omului A.E. Baconski în regimul totalitar din România / Metamorphoses of the Writer and Man A.E. Baconsky in the Totalitarian Regime in Romania*

Dr., prof. univ. Carmen-Maria BOLOCAN (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași), *Vasile Voiculescu, mărturisitor autentic în proza scurtă / Vasile Voiculescu, authentic confessor in short stories*

SECȚIUNEA 5

Arheologia azi: probleme și soluții /

Archeology Today: problems and solutions,

Moderatori: Livia ERMURACHI, Muzeul Național de Istorie a Moldovei;

Reghina UHL, German Archaeological Institute

Dr. Adela KOVÁCS (Muzeul Județean Botoșani, România), **dr. Doris MISCHKA**, **dr. Carsten MISCHKA** (Institut für Ur-und Frühgeschichte FAU Erlangen-Nürnberg, Germania), **dr. Constantin APARASCHIVEI** (Complexul Muzeal Bucovina, Suceava, România), **Alexandru NECHIFOR** (Muzeul Județean Botoșani, România), **Alina APARASCHIVEI** (Complexul Muzeal

Bucovina, Suceava, România), ***New researches in the Cucuteni A3 site from Stăuceni-Holm, Stăuceni commune, Botoșani County*** / *Noi cercetări în situl Cucuteni A3 de la Stăuceni-Holm, comuna Stăuceni, județul Botoșani*

Eugeniu MISTREANU (Muzeul Național de Istorie a Moldovei), ***Kitchen utensils in the Eneolithic environment of Gumelnița*** / *Ustensile de bucătărie în mediul eneolitic gumelnițean*

Livia ERMURACHI (National Museum of History of Moldova / "Valahia" University from Târgoviște), ***Archaeological vestiges attributed to the Iron Age resulting from archaeological investigations in the Trinca „Izvorul lui Luca” site in 2001*** / *Vestigii arheologice atribuite primei epoci fierului rezultate în urma cercetărilor arheologice din situl Trinca „Izvorul lui Luca” în anul 2001*

Dr. Regina A. UHL (German Archaeological Institute), ***New research on bronze buckets (cistae) between Hallstatt and Assur*** / *Noi cercetări asupra vaselor (cistae) de bronz între Hallstatt și Assur*

Dr. Natalia MATEEVICI (Muzeul Național de Istorie a Moldovei), ***Female representations on Greek amphora stamps*** / *Reprezentări feminine pe ștampile de amfore grecești*

Dr. Vasile IARMULSCHI (Nationalmuseum der Geschichte Moldau / Freie Universität Berlin), ***Weibliche Mobilität und Identität im ostkarpatischen Raum von der zweiten Hälfte des 1. Jhd. v. Chr. bis zum Beginn des 2. Jhd. n. Chr.*** / *Mobilitatea și identitatea feminină în regiunea Carpaților Orientali din a doua jumătate a secolului I a.Chr. până la începutul secolului al II-lea p.Chr.*

Ярослав ЧЕНЦОВ / Yaroslav CHENTSOV (Одеський національний університет імені І.І. Мечникова). ***Буджак та золота орда. археологічний контекст*** / *Budzhak and the Golden Horde. Archaeological context*

Dr. Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU, dr. Dan APARASCHIVEI (Institutul de Arheologie, Academia Română-Filiala Iași), ***Câteva considerații privind un triptic descoperit la Slava Rusă (jud. Tulcea)*** / *Some considerations regarding a triptych discovered in Slava Rusă (Tulcea county)*

Olga ANDRANOVICI (Muzeul Național de Istorie a Moldovei). ***Protecția patrimoniului arheologic în Republica Moldova și România: Abordarea arheologiei industriale*** / *Protection of Archaeological Heritage in the Republic of Moldova and Romania: Approach to Industrial Archaeology*

Eugenia GOLBAN (Muzeul Național de Istorie a Moldovei), ***Rolul reconstrucțiilor arheologice în educația muzeală. Oferta Muzeul Național de Istorie a Moldovei*** / *The role of archaeological reconstructions in museum education. Offer of the National History Museum of Moldova*

SECȚIUNEA 6

Abordări contemporane în educație /

Contemporary approaches in education

Moderatori: dr., conf. univ. Larisa SADOVEI, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău și Victoria DANILA, Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare

Dr. Larisa SADOVEI (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău), **doctorand Victoria DANILA** (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău), ***Impactul valoric al ambiției feminine în dezvoltarea societății / The value impact of female ambition in the development of society***

Dr. Eugenia BOGATU (Universitatea de Stat din Moldova), ***Social education – determining factor in the context of the public life in Moldova / Educația socială – factor determinant în contextul vieții publice din Republica Moldova***

Doctorand Valentina CHIRVASE (Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova), ***Evaluarea competențelor profesorilor nativi digitali de arte vizuale / Assessment of the competencies of digital native visual arts teachers***

Doctorand Liliana CREȚU (Școala Doctorală Științe ale Educației, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău), ***Conștiința – factor important în formarea personalității morale / Conscience – an important factor in the formation of moral personality***

Doctorand Victoria DANILA, dr. Larisa SADOVEI (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău), ***Revistele de specialitate ca sursă de inspirație la integrarea lucrărilor de artă / Revistele de specialitate ca sursă de inspirație la integrarea lucrărilor de artă***

Doctorand Sergiu DEMERJI (Universitatea de Stat din Moldova), ***Aspecte privind politica lingvistică în cadrul bisericii ortodoxe din Basarabia în perioada 1871–1882 (considerații generale) / Aspects regarding linguistic policy within the orthodox church in Bessarabia during the period 1871–1882 (general considerations)***

Doctorand Rodica DRUȚA (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău), ***Exploring the Synergy between Howard Gardner's Multiple Intelligences Theories and Information and Communication Technologies (ICT) in High School Mathematics Lessons / Explorarea Sinergiei dintre***

Teoriile Inteligențelor Multiple ale lui Howard Gardner și Tehnologiile Informației și Comunicației (TIC) în Lecțiile de Matematică în Liceu

Doctorand Daniela GALAȚANU (Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova), *Demers metateoretic în studiul „Divanul criticii: discursuri asupra metodei în critica românească”, de Oana Fotache / Metatheoretical Discourse on the Oana Fotache's Study “Divanul Criticii: Discursuri Asupra Metodei în Critica Românească”*

Doctorand Iuliana GHERMAN (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”), *Dezvoltarea competențelor culturii democratice la tineret în sistemul educațional contemporan / The development of democratic culture competences among youth in the contemporary educational system*

Doctorand Tatiana GRIBINCEA (USPEE „Constantin Stere”), *Personal development – implications in the educational system / Dezvoltarea personală – implicații în sistemul educațional*

Doctorand Silvia MACHIDON (Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova), *Abordarea STEAM: o nouă paradigmă pentru educația secolului XXI / The STEAM approach: a new paradigm for 21st century education*

Asistent universitar Cristina MIHAI (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău), *Concepțiile școlilor de gândire și acțiune practică în asigurarea educației școlare / Concepțiile școlilor de gândire și acțiune practică în asigurarea educației școlare*

Dr. Viorel MIRON (Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova), *Practici noi extra-curriculare de cunoaștere a temelor legate de Ștefan cel Mare pe trasee tematice în Republica Moldova / New extra-curricular practices to learn about the themes related to Stephen the Great on thematic routes in the Republic of Moldova*

Dr. hab. Ana PASCARU (Institutul de Istorie USM), *Patrimoniul cercetării științifice în absorbția universitară: Qwo Vadis / The heritage of scientific research in university absorption: Qwo Vadis*

PhD, prof. Angela ZELENSCHI („Ștefan cel Mare” Academy), *Andragogical approaches in the training of civil servants with special status / Abordări andragoge în instruirea funcționarilor publici cu statut special*

Dr. Ludmila FRANȚUZAN (State Pedagogical University „Ion Creangă” în Chișinău), *Remarks regarding the reconfiguration of the school learning process / Unele constatări privind reconfigurarea procesului de învățare școlară*

Doctorand Daniela Mioara PETREA (Universitatea de Stat din Moldova, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației), *Conflictele și agresivitatea în instituțiile de învățământ preșcolar, din perspectiva de gen / Conflictele și agresivitatea în instituțiile de învățământ preșcolar, din perspectiva de gen*

Doctorand Nastasia Anca-Gabriela UNGUREANU (Universitatea de Stat din Moldova, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației), *Gândirea Critică la Elevii Claselor Primare. Noi Perspective / Critical Thinking in Primary School Pupils. New Perspectives*

PhD student Daniela-Iulia STROESCU (Constanța county, Romania), *Autism and the possibility of an independent life / Autismul și posibilitatea unei vieți independente*

Doctorand Dana-Maria MOTFOLEA (Școala doctorală Științe Umaniste și ale Educației, USM), *Fundamentarea învățării eficiente a limbii engleze de către elevii din învățământul primar / The background for effective learning of english language by primary school students*

Doctorand Mihaela TOMA (Universitatea de Stat din Moldova), *Mijloacele informatice moderne și art-terapia în procesul de incluziune al elevilor cu C.E.S. / Modern it means and art therapy in the inclusion process of students with special educational needs*

Doctorand Niculai VIERU (Școala doctorală Științe ale Educației, Universitatea de Stat „Ion Creangă”, Chișinău), *Popular music and its impact on the spiritual development of the student / Muzica populară și impactul ei în devenirea spirituală a elevului*

Doctorand Cristina URSU (Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, USM), *Praxisul educațional în contextul filosofiei hegeliene / Praxisul educațional în contextul filosofiei hegeliene*

Asistent universitar **Olga ZINGAN** (USMF), *Evaluarea competenței de lectură profesională: o abordare formativă și integratoare / The Assessment of Professional Reading Competence: A Formative and Integrative Approach*

SECȚIUNEA 7

Drama unui popor: 75 de ani de la cel de-al doilea val al deportărilor staliniste din RSS Moldovenească (5-6 iulie 1949) /

The drama of a people: 75 years since the second wave of the stalinist deportations from the Moldavian SSR (July 5-6, 1949)

Moderatori: dr. conf. univ. Ludmila D. COJOCARU, Muzeul Național de Istorie a Moldovei, dr. conf. univ. Lidia PĂDUREAC, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

Dr. Ludmila D. COJOCARU (Muzeul Național de Istorie a Moldovei), *Memoria remanentă a deportărilor staliniste: repere istoriografice și probleme de cercetare / Remnant memory of the Stalinist deportations: historiographic milestones and research problems*

Dr. Liudmila CHICIUC (Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul), *Deportările din 5-6 iulie 1949 în județul Cahul / The deportations of July 5-6, 1949 in Cahul district*

Dr. Claudia Florentina DOBRE (Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” din București), *Viața cotidiană a deportării în Bărăgan / The daily life of the deportation in Bărăgan*

Dr. Lidia PĂDUREAC (Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți), *Foamea din RSS Moldovenească reflectată în mărturiile deportaților basarabeni din 1949 / The Famine in the Moldavian SSR reflected in the testimonies of Bessarabian deportees from 1949*

Dr. Elena POSTICĂ (Muzeul Național de Istorie a Moldovei), *Femei-martir în rezistența antisovietică din Basarabia / Martyr-women in the anti-Soviet resistance in Bessarabia*

Dr. Cristina PUȘCAȘ (Muzeul Țării Crișurilor Oradea – Complex Muzeal), *Colectivizarea forțată, opoziția țăranimii și represiunea disproporționată. Revoltele țărănești din 1949 din județul Bihor, România / Forced collectivization, peasant opposition and disproportionate repression. The peasant revolts of 1949 in Bihor County, Romania*

Doctorand Mariana COJOCARU (Școala Doctorală USM), *Destinul basarabenilor sub ocupația sovietică: între refugiu și deportare / The destiny of the Bessarabians under the Soviet occupation: between refuge and deportation*

Doctorand Ana MOLCOSEAN (Școala Doctorală USM), **doctorand Alexandru MOLCOSEAN** (Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova), *Instaurarea administrației sovietice în orașul și județul Bălți prin*

mărturiile unei familii: Gheorghe Frunză / *The instauration of the soviet administration in the city and county of Balti, through the testimonies of a Gheorghe Frunză's family*

Doctorand Mariana MIHALEVSCHI (Școala Doctorală USM), **Inga CERVANIUC** (Muzeul de Istorie și Etnografie din Bălți), **Personalități politice din Bălți – victime ale represiunilor comuniste din RSS Moldovenească** / *Political personalities from Bălți – victims of the communist repressions in the Moldavian SSR*

Doctorand Olga TRANDAFILOVA (Școala Doctorală USM), **Cercetările recente desfășurate de Muzeul de Istorie a satului Avdarma pe problema deportărilor staliniste din iulie 1949** / *Recent research developed by the Avdarma Village History Museum on the issue of Stalinist deportations from July 1949*

Dr. Marina MIRON (Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova), **Locuitorii s. Stoianovca în cel de-al doilea val al deportărilor din RSS Moldovenească (5-6 iulie 1949). Studiu de caz** / *The inhabitants of village of Stoianovca in the second wave of deportations from the Moldavian SSR (July 5-6, 1949). Case study*

Doctorand Ecaterina MANOLI (Școala Doctorală USM), **Colectivizarea gospodăriilor țărănești individuale – proces de deșărănire a zonei de sud a RSS Moldovenești** / *Collectivization of individual peasant households – the process of depeasantization in the southern zone of the Moldavian SSR*

Dr. Valentina ENACHI (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”), **Deportările din RSS Moldovenească în viziunea femeilor. Considerente** / *Deportations in the Moldavian SSR in the view of women. Considerations*

Dr. hab. Liliana CONDRATICOVA (Academia de Științe a Moldovei), **Oamenii de știință și artă în vârtoarea deportărilor din RSS Moldovenească** / *Scientists and artists in the maelstrom of deportations from the Moldavian SSR*

Secțiunea 8

Design: istorie și modernitate / Design: history and modernity

Moderator dr. Liliana PLATON, Universitatea Tehnică a Moldovei

Dr. Ștefana BĂDESCU (Universitatea Politehnică Timișoara), **doctorand Mihai DANCIU** (Universitatea Politehnică Timișoara), ***Designing public spaces in the rural environment. the role of guides in maintaining the local character / Amenajarea spațiului public în mediul rural. rolul ghidurilor de bune practici în păstrarea specificului local***

Doctorand Ștefania DĂNILĂ (Universitatea Politehnică din Timișoara), **dr. Cristina Maria POVIAN** (Universitatea Politehnică din Timișoara), ***Pionierele designului și multitaskingului – evoluția acestora în design din ultimul secol până azi / The women pioneers of design and multitasking – a evolution in design over the last century `till today***

Кандидат мистецтвознавства Halyna ISTOMINA / Галина ІСТОМИНА (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України), ***Artistic and pedagogical activities of ceramic artist victoria dromaretska / Мистецька і педагогічна діяльність художниці-керамістки вікторії дромарецької***

Ph.D student Inga MAȚCAN-LÎSENCO (International Free University of Moldova; Technical University of Moldova), ***Trends and technologies in jewelry protection. A look at locking and security systems / Tendințe și tehnologii în protecția bijuteriilor. O privire asupra sistemelor de închiriere și securitate***

Consultant principal Andrei MOISEI (Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală), ***Designul și relația acestuia cu domeniul proprietății intelectuale / Design and its connection with intellectual property***

Dr. Liliana PLATON (Universitatea Tehnică a Moldovei), ***Designul interior în renovarea vilei urbane „Casa Herța” / Interior design in the renovation of the urban villa "Casa Herța"***

Asistent universitar Stela PLĂMĂDEALĂ (Universitatea Tehnică a Moldovei), ***Sobe și cămine funcționalitate sau element decorativ în interior / Fireplaces and stoves: functionality or a decorative element in the interior***

Doctorand Maria Adela SGÎRCEA, dr. Cristina Maria POVIAN (Universitatea Politehnică Timișoara), ***The influence of texture in structures 3d printed with earth-based materials / Influența texturii în structurile imprimate 3d din materiale bazate pe pământ***

Ioana Antonia TĂNASE (Universitatea Politehnică Timișoara), **dr. Cristina POVIAN**, *Spațiile verzi în spitalele de stat din România: integrarea inovatoare a zonelor cu plante pentru o recuperare a pacientului accelerată / Green spaces in Romanian state hospitals: innovative integration of mobile panels with plants to accelerate recovery*

Master Maia VESTE (Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice), *Digitalizarea – o nouă etapă în industria de modă / Digitalisation – a new stage in the fashion design*

Doctorand Eugen REABENCHI (UPS „Ion Creangă” Chișinău), *Fashion slangism – jargon sau argou? o direcție modernă în design vestimentar / Fashion slangism – jargon or slang? a modern direction in clothing design*

Dr., profesor Rada MYKCHAILOVA (КНУТД), *Dune formations: мебели новаций Зухи Хадид / Dune formations: Zaha Hadid's furniture innovations*

Associate professor Тетяна БУЛГАКОВ / **Tetiana BULHAKOVA** (КНУТД), *Історична еволюція розвитку дитячих меблів / Historical evolution of children's furniture development*

Muzeolog Mihaela BĂBUȘANU (Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău), *Oameni ai muzeelor – Elena Artimon / Museum people – Elena Artimon*

Masterand Dan MIȘANOVSCI (Universitatea Tehnică a Moldovei), *Sustenabilitate în designul interior: inovații și practici pentru un viitor ecologic / Sustainability in interior design: innovations and practices for an ecological future*

Masterand Patricia ROȘCA (Universitatea Tehnică a Moldovei), *Materialele noi în designul interior. schimbări semnificative / New materials in interior design. significant changes*

Masterand Artur STAFIE (Universitatea Tehnică a Moldovei), *Sticla în designul interior, avantaje și soluții / Glass in interior design, advantages and solutions*

Asistent universitar Elena ZAGAEVSCHI, **Student Arina ZAGAEVSCHI** (Universitatea Tehnică a Moldovei), *Desenul – o artă liniară / Drawing – a linear art*

SECȚIUNEA 10

Tradiție și evoluții în știința juridică națională

Tradition and developments in national legal science

Moderator dr. hab. Rodica CIOBANU, Universitatea de Stat din Moldova

Dr. hab. Rodica CIOBANU (Universitatea de Stat din Moldova), *Interogații etice și răspunsuri normative în cheia priorităților Republicii Moldova / Ethical interrogations and normative answers in the key priorities of the Republic of Moldova*

Dr. hab., prof. univ. Alexandru ARSENI (Universitatea de Stat din Moldova), *Dreptul la petiționare – formă constituțională a democrației participative / The right to petition – constitutional form of participatory democracy*

Dr. hab., prof. univ. Elena ARAMĂ, dr. Natalia CRECIUN (Universitatea de Stat din Moldova), *Revigorarea metodelor de predare a dreptului în era digitală / Reinvigorating law teaching methods in the digital age*

Dr. Lilia CHIRTOACĂ (Universitatea de Stat din Moldova), *Jurisprudența CtEDO privind egalitatea de gen / Gender equality jurisprudence of the ECHR*

Dr. Rodica NICHITA (Universitatea de Stat din Moldova), *Relaționarea femeii cu știința juridică / Women's relationship with legal science*

Dr. Aliona CHISARI-RURAK (Universitatea de Stat din Moldova), *Reflecții asupra reglementărilor juridice ce vizează statutul persoanei asigurate în sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală / Reflections on the legal regulations regarding the status of the insured person in the mandatory health care insurance system*

Doctorand Ludmila GUȘTIUC, dr. Andrei GUȘTIUC (Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al USM), *Comunicarea nonverbală prin vestimentație în cultura juridică contemporană / Nonverbal communication through clothing in contemporary legal culture*

Doctorand Irina PUNGA (Universitatea de Stat din Moldova), **dr. Iordanca-Rodica IORDANOV** (Ministru al Mediului al Republicii Moldova; Universitatea de Stat din Moldova), *Dreptul la satisfacție echitabilă în lumina Convenției Europene a Drepturilor Omului: analiza reglementărilor amiabile și declarațiilor unilaterale / The right to fair compensation in the light of the European Convention on Human Rights: analysis of amicable settlements and unilateral declarations*

Dr. Irina SÎLI (Universitatea de Stat din Moldova), *Poluarea fonică și mecanisme de protecție. Cazul Republicii Moldova* / Noise pollution and protection mechanisms. The case of the Republic of Moldova

Doctorand Irina PUNGA (Universitatea de Stat din Moldova), *Domeniul de aplicare a mecanismului de evaluare a biodiversității* / The scope of the biodiversity assessment mechanism

Veronica POZNEACOVA (Universitatea de Stat din Moldova), *Tendențele actuale în domeniul aplicării sancțiunilor privative de libertate față de femei* / Current trends in the application of custodial sanctions against women

Doctorand Iuliana GHERMAN (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”), *Fenomenul statului de drept în Republica Moldova: realități, probleme, perspective* / The phenomenon of the rule of law in the Republic of Moldova: realities, problems, perspectives

Dr. hab., prof. univ. Valeriu CUȘNIR (Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al USM; Secția Științe Sociale, Economice, Umanistice și Arte a AȘM), *Protecția juridico-penală a patrimoniului cultural: cadrul național, european și internațional* / Legal-penal protection of cultural heritage: national, European and international framework

SECȚIUNILE 4 și 9

**Patrimoniul etnologic: de la necunoaștere la valorizare culturală /
Ethnological heritage: from ignorance to cultural valorization**

Народне декоративно-ужиткове мистецтво: проблеми дослідження, репрезентації та обліку автентичних артефактів / Arta populară decorativă aplicată: probleme de cercetare, reprezentare și valorificare a artefactelor autentice / Folk decorative and applied art: problems of research, representation and accounting of authentic artifacts, se desfășoară

la Chișinău și Lviv (Ucraina)

Moderatori dr. Marina MIRON, Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova, dr. hab. Olena FEDORCHUK și dr. Halina IVAȘKIV, Institutul de Etnologie al Academiei Naționale de Științe din Ucraina, dr. Ekaterina COJUHARI, Institutul Patrimoniului Cultural al Ministerului Culturii

Dr. hab. Alina FELEA (Institutul de Istorie, USM), *Rochie de papură, ghiordie hataia cu flori de fir, năframă cu sârmă” – vestimentația soțiilor și fiicelor de boieri din Țara Moldovei în sursele scrise din secolul al XVII-lea –*

începutul secolului al XIX-lea / "Bulrushes dress, ghiordie hataia with thread flowers, handkerchief with purl" – the clothing of wives and daughters of nobles from Principality of Moldova in the written sources of the 17th century –early of the 19th century

Dr. Elena ARDELEAN (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași), *Emilia Pavel – o viață dăruită etnografiei românești / Emilia Pavel – a life dedicated to romanian ethnography*

Dr. Valentin ARAPU (Institutul Patrimoniului Cultural), *Izvoarele curate și fântâna lui Iordan – surse de „apă neîncepută” în contextul practicilor magice / Clean springs and jordan's well – sources of „beginningless water” in the context of magical practices*

Dr. Natalia GRĂDINARU (Institutul Patrimoniului Cultural), *Casa mare: preliminarii metodologice privind funcțiile și valorile spirituale / Casa mare: methodological preliminaries regarding spiritual functions and values*

Dr. Eudochia SOROCEANU (Institutul Patrimoniului Cultural), *Sacrificiul în ritualurile de construcție găgăuze / The sacrifice in the gagause building rituals*

Dr. Tatiana ZAICOVSCHI (Institutul Patrimoniului Cultural), *Alimentația rituală în riturile familiale lipovenilor din Republica Moldova: cod alimentar, semantică și pragmatică / Ritual food in the family rites of lipovans from the Republic of Moldova: alimentary code, semantics and pragmatics*

Dr. Florentina NIȚU (Universitatea din București, Facultatea de Istorie), *Construcția corpului în practicile sociale și culturale. Despre coafuri și barbă în spațiul românesc (secolul al XVII-lea – începutul secolului al XIX-lea) / The construction of the body in social and cultural practices. About hairstyles and beards in the Romanian space (17th century – the beginning of the 19th century)*

Dr. Marina MIRON (Asociația de Dezvoltare a Turismului in Moldova), *Între prezența și dispariția textilelor tradiționale bulgare din s. Stoianovca, Republica Moldova: din experiența implementării unui proiect de cercetare / Between the presence and disappearance of traditional bulgarian textiles from s. Stoianovca, Republic of Moldova: from the experience of implementing a research project*

Dr. Diana NICOGLO (Institutul Patrimoniului Cultural), *„Tradiții inventate” ca unul dintre mecanismele de salvagardare a patrimoniului cultural și a identității etnice (pe exemplul poporului găgăuz din Republica Moldova) / „Invented traditions” as one of the mechanisms for preserving cultural heritage and ethnic identity (using the example of the gagauzians of the Republic of Moldova)*

Doctorand Ana ISCHIMJI (Universitatea de Stat din Moldova), *Studiul privind varietatea bundiței tradiționale din teritoriul Republicii Moldova în contextul identității culturale / The study regarding the variety of the traditional sleeveless leather jacket on the territory of the Republic of Moldova in the context of cultural identities*

Doctorand Svetlana PLAȚINDA (Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice), **dr. Teodora HUBENCO** (Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice), *Țesăturile tradiționale de interior – parte componentă a patrimoniului cultural național / Traditional interior fabrics – part of the national cultural heritage*

Dr., profesor Viacheslav KUSHNIR (Ucraina, Odessa I.I. Mechnikov National University), *Сучасні практики валоризації українського народного образотворчого мистецтва / Current practices of valorization of Ukrainian folk art*

Postgraduate student Yaroslav BERLIN (Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ukraine), *Arkhyr Danyliuk as a researcher of the Ukrainian house / Архип Данилюк як дослідник української хати*

Доктор Віктор КОЖУХАР (Інститут культурної спадщини), *Традиції, обряди і звичаї українців Республіки Молдови, пов'язані з будівництвом житла / Traditions, rites and customs of Ukrainians of the Republic of Moldova related to housing construction*

Доктор Катерина КОЖУХАР (Інститут культурної спадщини), *Великодні традиції українців с. Чубара Ришканського р-ну (за матеріалами польових досліджень) / Easter traditions of Ukrainians Chubar Ryshkansky district (based on field research materials)*

Кандидат наук Наталія ПЕТРОВА (Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Україна), *Трансформація атрибутивно-символічного компоненту у болгар Бессарабії: весільний хліб / Transformation of the attributive-symbolic component in Bessarabian Bulgarian: wedding bread*

Doctor Tatyana KARA-VASILIEVA (Academician of the National Academy of Arts of Ukraine, M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine), *Folk Art the Foundation for the Deveopment of Art Nouveau in Ukraine / Народне мистецтво – основа формування стилю модерн в Україні*

Кандидат наук Ігор ДРОГОБИЦЬКИЙ (Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти), **кандидат наук Руслан ДЕЛЯТИНСЬКИЙ** (ПЗВО «Івано-Франківська академія Івана

Золотоустого»), **Світлана СМІХ** (Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти), *Комплекс священичої резиденції о. Рудольфа Моха у с. Курпів: перспективи представлення культурно-освітнього вектору* / *The complex of the priest's residence of Fr. Rudolph Moh in the village Kuryriv: prospects for the presentation of the cultural and educational vector*

Докторка мистецтвознавства Галина ІВАШКІВ (Інститут народознавства НАН України), *Предмети інтер'єру з антропоморфними формами* / *Anthropomorph-Shaped Interior Items*

Кандидатка наук Марина ОЛІЙНИК (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАНУ, Україна), *Кроскультурні дослідження української вишивальної орнаментики (на матеріалі сорочки Марії Максимович)* / *Cross-cultural studies of Ukrainian embroidery ornamentation (based on the material of Maria Maksymovych's shirt)*

Аспірант Василь СТИШОВ (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського НАН України), *Освітній процес для українських емігрантів у Німеччині під час російсько-української війни* / *The educational process for Ukrainian emigrants in Germany during the Russian-Ukrainian war*

Кандидат наук Валентина СУШКО (Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т. Рильського Національної академії наук України), *«Щоб була пишною крона – бережімо коріння»* / *«So that the crown was lush – let's take care of the roots!»*

Кандидат наук Тетяна ФАЙНИК (Інститут Народознавства НАН України м. Львів), *Народне та фахове лікування галичан у першій половині 20 століття* / *Folk and professional treatment of galicians in the first half of the 20th century*

Dr. hab. Olena FEDORCHUK (The Ethnology Institute National Academy of Sciences of Ukraine), *Приватні ініціативи зі збереження культурної спадщини (на прикладі діяльності Віри Манько)* / *Private initiatives to preserve cultural heritage (on the example of Vira Manko's activities)*

Студент Віталій ФУРДИГА (Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника), *Використання усних свідчень на уроках історії України в старшій школі* / *The use of oral testimonies in lessons of the history of Ukraine in high school*

Postgraduate student Iryna KALCHEVA (Odessa Mechnikov National University), *Весільна обрядовість болгар буджака як чинник*

самоідентифікації / The Wedding rituals of Bujak Bulgarians as a factor of their self – identification

Студентка Єлизавета СИЛКА (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, Івано-Франківськ), *Національне мистецтво як чинник збереження ідентичності українських політв'язнів ГУЛАГУ / National art as a factor in preserving the identity of ukrainian political prisoners in the GULAG*

Кандидат мистецтвознавства Романа МОТИЛЬ / Romana MOTYL (Lviv Polytechnic National University; Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine), *Гончарство Чернігівщини як унікальне явище української культурної спадщини / Pottery of Chernihiv Region as a Unique Phenomenon of Ukrainian Cultural Heritage*

Кандидат наук Катерина ЦУРКАН (кафедра художнього текстилю ЛНАМ), *Екскурсії як частина педагогічної практики студентів / Excursions as part of pedagogical practice of students*

Аспірант Ігор ПЕРЕВЕРТНЮК / Ihor PEREVERTNYUK (Ethnology Institute National Academy of Sciences of Ukraine), *Відтворення ансамблів українського народного одягу в приватній майстерні «Серпанок» / Recreation of Ukrainian folk costume ensembles in a private workshop «Serpanok»*

SECȚIUNEA 11

**Științe ale Vieții, Științe Exacte și Inginerești /
Life Sciences, Exact Sciences and Engineering**

**Moderatori: dr. Gabriela ROMANCIUC, Academia de Științe a Moldovei
dr. Adelina DODON, Academia de Științe a Moldovei,
dr. Mirela ZALTARIOV, Institutul de Chimie Macromoleculară
„Petru Poni” Iași, România**

Acad. Ion TODERAȘ (Institutul de Zoologie USM), dr. Alexei BIVOL, dr. hab. Ștefan RUSU, dr. Elena IURCU-STRĂISTARU, dr. Olesia GLIGA (Institutul de Zoologie, USM), masterandă Eliza BIVOL (ASEM), *Parasitic nematofauna to tomato crop (solanum lycopersicum l.) in open and protected land under environmental conditions of the Republic of Moldova / Nematofauna parazitară la cultura de tomate (solanum lycopersicum l.) în teren deschis și protejat în impact cu condițiile de mediu ale Republicii Moldova*

Dr. Gabriela ROMANCIUC (Academia de Științe a Moldovei), *Cadru legal la nivel global în domeniul conservării și utilizării durabile a resurselor genetice vegetale pentru alimentație și agricultură / Global framework for the sustainable conservation and utilization of plant genetic resources for food and agriculture*

Dr. Teodor GLAVAN-CARANGHEL (Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Zoologie), **dr. Victoria NISTREANU** (Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Zoologie), *Particularitățile ecologice ale ciocănitărilor (Aves: Piciformes) din Republica Moldova / Ecological features of the woodpeckers (Aves: Piciformes) from the Republic of Moldova*

Dr. Vladislav CALDARI, dr. Victoria NISTREANU, dr. Alina LARION, Natalia DIBOLSCAIA (Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Zoologie), *Importanța minelor de la Gordinești pentru hibernarea și reproducerea speciilor de lilieci / The importance of the Gordinești mines for the hibernation and reproduction of bat species*

Dr. Ana JELEAPOV (Institutul de Ecologie și Geografie, Universitatea de Stat din Moldova), *Apele de suprafață din regiunea de dezvoltare sud a Republicii Moldova / Surface waters of the south development region of the Republic of Moldova*

Dr. Victor SÎTNIC, dr. Victoria NISTREANU, dr. Alina LARION (Universitatea de Stat din Moldova), *Barcodarea ADN-ului mitocondrial a microtinilor din Republica Moldova / Mitochondrial DNA barcoding of field voles from the Republic of Moldova*

Dr. Rodica SIMINIUC, dr. Dinu ȚURCANU (Universitatea Tehnică a Moldovei), *Coșul alimentar sănătos. Studiu de caz. Republica Moldova / The healthy food basket. Case study. Republic of Moldova*

Doctorand Cătălina FRANGOPOL (Universitatea de Stat din Moldova), *Ocrotirea pădurilor în Basarabia: de la primele reglementări din 1843 la Legea Silvică din 1881 / Forest conservation in Bessarabia: from the first regulations in 1843 to the forestry law of 1881*

Dr. Liliana CECLU, dr. Liudmila ROȘCA-SADURSCHI (Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, Republica Moldova), *Managementul deșeurilor – provocări și oportunități în asigurarea dreptului la un mediu înconjurător sănătos / Waste management – challenges and opportunities in ensuring the right to a healthy environment*

Mem. cor. al AȘM Rodica STURZA (Universitatea Tehnică a Moldovei), **dr. hab. Adela PINTEA** (Universitatea de Științe Agricole și Medicină

Veterinară Cluj-Napoca, România), **dr. Violina POPOVICI** (Universitatea Tehnică a Moldovei), *Încapsularea compuși bioactivi din tescovină de struguri – o alternativă fezabilă a coloranților sintetici / Encapsulation of bioactive compounds from grape grapes – a feasible alternative to synthetic colors*

Dr. Ecaterina COVACI, dr. Olga BOEȘTEAN, dr. Natalia NETREBA (Departamentul Oenologie și Chimie, Facultatea Tehnologia Alimentelor Universitatea Tehnică a Moldovei), *Valorificarea semințelor de struguri în producția de biscuiți funcționali / Valorisation of grape seed in the production of functional biscuits*

Dr. Ecaterina COVACI, doctorand Nadejda BOTEZATU (Departamentul Oenologie și Chimie, Facultatea Tehnologia Alimentelor UTM), *Optimizarea tehnologiei de extracție a compușilor fenolici din tescovina de struguri / Optimization of extraction technology of phenolic compounds from grape pomace*

Dr. Ecaterina COVACI, dr. Natalia VLADEI (Departamentul Oenologie și Chimie, Facultatea Tehnologia Alimentelor, UTM), *Aprecierea microflorei indigene a strugurilor din regiunea viti-vinicolă Ștefan Vodă / Assessment of grapes indigenous microflora from Ștefan Vodă viticultural region*

Doctorand Tatiana CUȘMENCO, doctorand Irina DIANU (Universitatea Tehnică a Moldovei), *Studiul valorii biologice a piureurilor din fructe / Study of the biological value of fruit purees*

Viorelia RUSU, dr. Ștefan RUSU, dr. hab. Dumitru ERHAN, Maria ZAMORNEA, Olesia GLIGA (Institute of Zoology, Moldova State University), **Nina CHIHAI** (Liceul Teoretic „Lucian Blaga” mun. Bălți), **Ion GOLOGAN** (Institute of Zoology, Moldova State University), **Maria RUSU** ("Nicolae Testițanu" University of Medicine and Pharmacy from the Republic of Moldova), *Asociații parazitare la fazan (Phasianus colchicus L.) din diverse biotopuri naturale și antropozate ale zonei de centru nord a Republicii Moldova / Parasitic associations in pheasants (phasianus colchicus l.) from various natural and anthropoized biotopes of the central-north area of the Republic of Moldova*

Masterand Alexandra COCA, doctorand Sergiu PAIU (Universitatea Tehnică a Moldovei), **mem. cor. al AȘM, dr. hab. Galina LUPAȘCU** (Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor, USM), **dr. hab. Aliona GHENDOV-MOȘANU** (Universitatea Tehnică a Moldovei), *Făina de dovleac în tehnologia de fabricare a pastelor de triticale / Pumpkin flour in manufacturing technology of triticale pasta*

Dr. hab., prof. univ. Maria GONȚA, doctorand Carolina GRIGORAȘ (Universitatea de Stat din Moldova), *Determinarea conținutului total de*

compuși fenolici în extractul de propolis în funcție de concentrația solventului
/ Determination of total phenolic content in propolis extract as a function of solvent concentration

Phd Larisa MOCANU, habilitate doctor Maria GONȚA (Moldova State University), ***Removal natural polyphenols from agroindustrial wastewater by AOPs*** / *Degradarea/mineralizarea polifenolilor naturali din apele industriale agroindustriale*

Habilitate doctor Maria GONȚA, Phd Larisa MOCANU (Moldova State University), ***Funcționalizarea chitosanului cu acizi carboxilici*** / *Functionalization of chitosan with carboxylic acids*

PhD Natalia NETREBA, PhD Olga BOESTEAN, PhD. hab. Aliona GHENDOV-MOSANU (Technical University of Moldova), ***Functional pates fortified with vegetable extracts*** / *Pateuri funcționale fortificate cu extracte vegetale*

Dr. Viorica BULGARU, dr. hab. Aliona GHENDOV-MOȘANU (Universitatea Tehnică a Moldovei), ***Leguminoasele – surse de proteine vegetale în obținerea substituenților de carne*** / *Legumes – sources of plant-based proteins in obtaining meat substitutes*

Mem. cor. al AȘM Rodica STURZA (Universitatea Tehnică a Moldovei), ***Rolul chimiei în formarea inginerilor*** / *The role of chemistry in the training of engineers*

Doctorand Iuliana SANDU (Universitatea Tehnică a Moldovei), ***Colorantul brun inofensiv pentru industria alimentară*** / *Harmless brown dye for the food industry*

Master Elena SERGHEEVA, dr. Natalia NETREBA (Universitatea Tehnică a Moldovei), ***Produs de cofetărie funcțional fortificat cu făină de dovleac*** / *Functional confectionery fortified with yellow pumpkin powder*

Dr. Inga ȚIȚCHIEV, Olesea CAFTANATOV, Daniela CAGANOVSKI (Moldova State University, Institutul de Matematică și Informatică „V. Andrunachievici”), ***Augmented flashcards metaphors for transformative journey in education*** / *Cardurile de învățare augmentată metafore în călătoria de transformare a educației*

PhD Marina ȚURCAN (State University of Moldova, Institute of the Applied Physics), ***Procedeu de decontaminare a patogenilor sub acțiunea radiațiilor UVC*** / *The process of decontamination of pathogens under the action of UVC radiation*

PhD Diana SHEPEL (Moldova State University, Institute of Chemistry), **Maria RUSU** (Moldova State University, Institute of Chemistry), ***Aplicarea spectroscopiei infraroșu în cercetarea științifică și aplicată în Republica Moldova / Applications of infrared spectroscopy in the scientific and applied research in the Republic of Moldova***

Doctorand Maxim CISTEACOV, dr. Vladislav BLONSCHI, dr. Viorica GLADCHI, dr. Angela LIS (Universitatea de Stat din Moldova), ***Fotoliza directă a unor vitamine din grupul B în sisteme acvatice / Direct photolysis of some B vitamins in aqueous systems***

Dr. Adelina DODON (Academia de Științe a Moldovei), **dr. Valentina BANTEA-ZAGAREANU** (Universitatea Tehnică a Moldovei), ***Compoziții alimentare din făinuri fortificate cu spirulină/ Food compositions from flours fortified with spirulina***

Dr. Angela LIS, dr. Viorica GLADCHI (Universitatea de Stat din Moldova), **acad. Gheorghe DUCA** (Universitatea de Stat din Moldova), ***Influence of humic substances on thiourea photolysis in aquatic environment / Influența substanțelor humice asupra fotolizei thioureei în sistemele acvatice***

Dr. Angela LIS, dr. Viorica GLADCHI, dr. Elena BUNDUCHI, dr. Vladislav BLONSCHI (Universitatea de Stat din Moldova), ***Formulation of a cosmetic cream containing bee honey / Formularea unei creme cosmetice cu conținut de miere de albină***

Dr. Vladislav BLONSCHI, doctorand Maxim CISTEACOV, dr. Viorica GLADCHI (Universitatea de Stat din Moldova), ***Adaptarea metodei de determinare a vitaminei B₂ în soluții apoase / Adaptation of the method for the determination of vitamin B₂ in aqueous solutions***

PhD Elena BUNDUCHI, PhD Angela LIS, PhD student Carolina GRI-GORAȘ (Moldova State University), ***Determination of the cosmetic value of active principles from ziziphus jujuba biomass / Stabilirea valorii cosmetice a principiilor active din biomasa de ziziphus jujuba***

Violeta POPESCU (Moldova State University), ***Compoziția elementală a Trandafirului de Damasc / (rosa damascena mill.) și narcisului (narcissus poeticus l.) / Elemental composition of Damask Rose / (rosa damascena mill.) and narcissus (narcissus poeticus l.)***

Dr. Raluca Marinica ALBU, dr. Iuliana STOICA, dr. Mihai ASANDULESA, dr. Andreea Irina BARZIC (Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România), ***Metallization of hydroxyethylcellulose/bio-additive composites for capacitor uses / Metalizarea***

unor compozite pe bază de hidroxietil celuloza/bio-aditiv pentru realizarea de condensatori

Dr. Andreea Irina BARZIC, dr. Iuliana STOICA, dr. Raluca Marinica ALBU, dr. Lavinia Petronela CURECHERIU (Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România), **dr. Maria Teresa BUSCAGLIA** (Institutul de Chimie a Materiei Condensate și Tehnologii Energetice, Genoa, Italia), ***Structural, morphological and dielectric testing of chitosan-based composites with applicative potential in energy storage / Testarea structurală, morfologică și dielectrică a unor compozite pe bază de chitosan cu potențial aplicativ în stocarea de energie***

Dr. Simona Luminita NICA, dr. Constantin GĂINĂ, dr. Mirela-Fernanda ZALTARIOV, dr. Iuliana STOICA (Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România), ***Physico-chemical properties of polysulfone-based composites: structural, morphological and surface-energy analyses / Proprietățile fizico-chimice ale compozitelor pe bază de polisulfone: analiza structurală, morfologică și energia de suprafață***

Dr. Mirela-Fernanda ZALTARIOV, dr. Daniela FILIP, dr. Simona Luminita NICA (Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România), ***Materiale compozite biocompatibile pe bază de polimeri naturali și nanoparticule metalice / Biocompatible composite materials based on natural polymers and inorganic nanoparticles***

Dr. Mirela-Fernanda ZALTARIOV, dr. Dragos PEPTANARIU, dr. Corneliu COJOCARU, dr. IONUȚ-RADU TIGOIANU (Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România), ***Complecși metalici de cupru(ii) cu liganzi flexibili de tip baze schiff cu acțiune antitumorală / Copper(ii) metal complexes of flexible schiff base ligands with antitumor activity***

Dr. Simona Luminita NICA (Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România), ***The correlation between chemical structure and shear flow behaviour of thermostable polymer solution / Corelația dintre structura chimică și comportamentul curgerii la forfecare a soluției de polimeri termostabili***

Dr. Anca Giorgia GRIGORAȘ (Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România), ***Could the laser light scattering methods elucidate the problem of molecular interactions? / Ar putea metodele de difuzie a luminii laser să elucideze problema interacțiunilor moleculare?***

Dr. Lavinia-Petronela CURECHERIU (Universitatea „Al. I. Cuza”, Iași), ***Curie temperature manipulation to enhanced dielectric and ferroelectric***

properties of BaZrO.15TiO.85o3 ceramics / Manipularea temperaturii curie pentru a îmbunătăți proprietățile dielectrice și feroelectrice ale ceramicelor de BaZrO.15TiO.85o3

Dr. Marina BUNEA (Cahul State University „Bogdan Petriceicu Hasdeu”; „Dunarea de Jos” University of Galati), **The effect of stacking sequence on the impact response of fabric reinforced epoxy hybrid composites** / *Efectul secvenței de stivuire asupra răspunsului la impact al compozitelor hibride epoxidice armate cu țesături*

Dr. Iuliana STOICA, dr. Irina BUTNARU, dr. Cristian URSU, dr. Andreea Irina BARZIC, dr. Raluca Marinica ALBU, dr. Ion SAVA („Petru Poni” Institute of Macromolecular Chemistry Iasi, Romania), **Testing of textured azo-materials for specific systems** / *Testarea materialelor azo texturate pentru sisteme specifice*

Dr. Alina SOROCEANU („Petru Poni” Institute of Macromolecular Chemistry Iasi, Romania), **Dielectrical properties of composite materials containing metal complexes as fillers** / *Proprietățile dielectrice ale materialelor compozite care conțin complecși metalici ca filleri*

Dr. Bianca-Iulia CIUBOTARU, dr. Mirela-Fernanda ZALTARIOV, dr. Mihaela DASCĂLU, dr. Alexandra BARGAN (Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași), **Amino-functionalized silicones networks for environmental applications** / *Rețele de siliconi amino-funcționalizați pentru aplicații de mediu*

Doctorand Dumitru IEȘEANU (Școala Doctorală Științe ale Naturii, Universitatea de Stat din Moldova), **Inovație durabilă prin inteligența artificială** / *Sustainable innovation through artificial intelligence*

Dr. Alexandra BARGAN, dr. George ȘTIUBIANU, Mihaela DASCĂLU, dr. Corneliu COJOCARU, dr. Ana Maria MACSIM, dr. Adrian BELE, dr. Alina SOROCEANU (Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași), **Polysulfone-based membranes with functionalized silsesquioxanes and ionic liquids. preparation, characterization and possible use for environmental applications** / *Membrane pe bază de polisulfone cu silsesquioxani funcționalizați și lichide ionice. obținere, caracterizare și posibilă utilizare pentru aplicații de mediu*

Dr. Alexandra BARGAN, dr. Mirela Fernanda ZALTARIOV, doctorand Bianca-Iulia CIUBOTARU, dr. Mihaela DASCĂLU, dr. George ȘTIUBIANU, dr. Maria CAZACU (Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași), **New silatrane-based compounds for biomedical and**

environmental applications / *Noi compuși pe bază de silatrani pentru aplicații biomedicale și de mediu*

Dr. Bianca-Iulia CIUBOTARU, dr. Mirela-Fernanda ZALTARIOV, dr. Maria CAZACU (Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași), **Functional silicone materials with biomedical applications** / *Materiale siliconice funcționale cu aplicații biomedicale*

Dr. Ionut-Radu TIGOIANU, dr. Mihaela AVADANEI, dr. Mirela Fernanda ZALTARIOV (Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași), **Photophysic properties of some lanthanide complexes** / *Proprietățile fotofizice ale unor complecși de lantan*

Cercetător științific Anastasia VERDEȘ (State Pedagogical University „Ion Creangă”), **cercetător științific Natalia CIOBANU, dr. Elena GORIN-CIOI, dr. Ion DRAGALIN, mem. cor. al AȘM Fliur MACAEV** (Moldova State University, Institute of Chemistry), **Sinteza Verde a (±)-Monastrolului: Folosirea Acizidului D-Glucuronic și a Etanolului în Calitate de Reagenți Verzi în Condițiile Reacției Multicomponente Biginelli** / *Sustainable Synthesis of (±)-Monastrol: Utilizing Biginelli Multicomponent Reaction with Ethanol and D-Glucuronic Acid as EcoFriendly Reactants*

SECȚIUNEA 12

Sănătate: condiție primordială a dezvoltării durabile a societății / Health: a fundamental condition for the sustainable development of society,
Moderator dr. Alina FERDOHLEB, Universitatea de Stat Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”

Memb. cor. AȘM, dr. hab., prof. univ. Svetlana ȘCIUCA (USMF „Nicolae Testemițanu”), **Academician AȘM, dr. hab., prof. univ, Eva GUDUMAC** (USMF „Nicolae Testemițanu”), **Copilul frecvent bolnav – polimorfismul etiologic și reacțiile sistemului imun** / *The frequently ill child – etiological polymorphism and immune system reactions*

Cerc. șt. Tatiana GHELIMICI (Laboratorul de cercetare Gastroenterologie, USMF „Nicolae Testemițanu”), **dr. hab., Iulianna LUPAȘCO** (USMF „Nicolae Testemițanu”), **cerc. șt. Gheorghe HAREA, cerc. șt. super., Natalia TARAN, Tatiana BURDA** (Secția Gastroenterologie, IMSP Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga”), **cerc. șt. stag. Daniella LUPAȘCO** (Laboratorul de cercetare Gastroenterologie, USMF „Nicolae

Testemițanu”), ***Deregări morfofuncționale ale eritrocitelor la pacienții obezi cu infecție COVID-19 / Morphofunctional disorders of erythrocytes in obese patients with COVID-19 infection***

Medic oftalmolog Doina BOBESCU (USMF „Nicolae Testemițanu”), **dr. hab., prof. univ. Valeriu CUȘNIR**, **dr. Lilia DUMBRAVEANU**, **asistent universitar Vitalie CUȘNIR**, **asistent universitar Nicolae BOBESCU**, **dr. hab., prof. univ. Valeriu COBET** (USMF „Nicolae Testemițanu”), ***Ocular inflammation. Pathogenetic tricks / Inflamația oculară. Tertipuri patogenetice***

Dr. Galina BUTA, **studentă Alina ILOVAN** (USMF „Nicolae Testemițanu”), ***Rolul asistentelor medicale în managementul pacienților cu accident vascular cerebral / The role of the nurses in the management of the stroke patients***

Olga GARBUIZ (Institute of Zoology, Moldova State University), **Nadejda RAILEAN** (Institute of Zoology, Moldova State University), **dr. Roman RUSNAC** (Laboratory of Advanced Materials in Biopharmaceutics and Technics, Moldova State University), **Victor TSAPKOV** (Laboratory of Advanced Materials in Biopharmaceutics and Technics, Moldova State University), **mem. cor. al AȘM Laurenția UNGUREANU** (Institute of Zoology, Moldova State University), **acad. Ion TODERAȘ** (Institute of Zoology, Moldova State University), **acad. Aurelian GULEA** (Laboratory of Advanced Materials in Biopharmaceutics and Technics, Moldova State University), ***Biological properties and toxicity of new copper(II) complexes with a thiosemicarbazone containing a paracetamol fragment / Proprietățile biologice și toxicitatea noilor complexe de cupru(II) cu un tiosemicarbazon conținând un fragment de paracetamol***

Master Anastasia CEBAN, **dr. hab., prof. univ. Larisa SPINEI** (USMF „Nicolae Testemițanu”), ***Impactul utilizării substanțelor psihoactive noi cu proprietăți stimulatoare asupra stării sănătății mintale / The impact of consumption of new psychoactive substances with stimulant properties on the mental health state***

Dr. Olga MACAGONOVA, **Adrian COCIUG**, **Tatiana ȚĂRĂLUNGĂ** (USMF „Nicolae Testemițanu”), **Vladimir CIOBANU** (UTM), **dr. Tudor BRANIȘTE** (UTM), **dr. Anastasia BUZA-ZUEVA** (laboratorul de genetică, USMF „N. Testemițanu”), **dr. hab. Viorel NACU** (Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”), ***Submucoasa intestinului subțire porcine – o sursă pentru crearea unui biomaterial prin inginerie tisulară / The submucosa of the porcine small intestine – a source for the creation of a biomaterial by the tissue engineering***

Asist. univ. Diana PAȘA (USMF „Nicolae Testemițanu”), *Variants of the median nerve at the level of the hand, the clinical significance / Variantele nervului median la nivelul mâinii, importanța clinică*

Dr. Raisa PUIA, dr. Galina BUTA (USMF „Nicolae Testemițanu”), *Rolul sistemului informațional în evidența bio-specimenelor / The role of the informational system in the registration of bio-specimens*

Doctorand Ana VÎLCOVA (USMF „Nicolae Testemițanu”), **dr. hab. Alexandru FERDOHLEB** (IMSP SCR „Timofei Moșneaga”), **dr. Elena CI-OBANU** (USMF „Nicolae Testemițanu”), *Optimizarea condițiilor de muncă a personalului medical în serviciile chirurgicale: fundamentul calității și eficienței / Optimization of working conditions for medical staff in surgical services: the foundation of quality and efficiency*

Doctorand Livia ȚAPU (USMF „Nicolae Testemițanu”), **dr. Liubovi PRODAN-ȘESTACOVA** (lector universitar, USM), **dr. hab. Olga BUR-DUNIUC** (Șef Direcție Diagnostic de Laborator în Sănătate Publică, Agenția Națională pentru Sănătate Publică), **dr. Alina FERDOHLEB** (USMF „Nicolae Testemițanu”), *Dezvoltarea și gestionarea sistemelor de management al calității în cadrul serviciilor de laborator/ Development and administration of quality management systems within laboratory services*

Doctorand Aurelia ABABII (USMF „Nicolae Testemițanu”), *Influența radonului asupra stării generale de sănătate a populației Republicii Moldova / The influence of radon on the general state of health of the population of the Republic of Moldova*

Dr. Anatolie BULGAC (USMF „Nicolae Testemițanu”), **doctorand Elena VANICA** (Agenția Națională pentru Sănătate Publică), *Impact of infectious diseases during military conflicts / Impactul bolilor infecțioase în timpul conflictelor militare*

Asist. univ. Anastasia CARACAȘ, asist. univ. Galina SPÎNOSU (USMF „Nicolae Testemițanu”), *Impact of gender difference on treatment adherence / Impactul diferenței de gen asupra aderenței la tratament*

Dr. Corina CAUȘAN (USPEE „Constantin Stere”), **dr. hab., prof. univ. Larisa SPINEI** (USMF „Nicolae Testemițanu”), **dr. Oxana CEBAN**, *Methods of cervical cancer prevention in the context of improving quality of life / Metode de profilaxie a cancerului de col uterin în contextul îmbunătățirii calității vieții*

Dr. Corina CAUȘAN (USPEE „Constantin Stere”), **dr. hab., prof. univ. Svetlana GOROBIEVSCHI** (UTM), **dr. hab., prof. univ. Larisa SPINEI** (USMF „Nicolae Testemițanu”), *The health status of the population and its*

impact on life expectancy / Starea de sănătate a populației și impactul ei asupra speranței de viață

Dr. conf. univ. Mariana CERNIȚANU (USMF „Nicolae Testemițanu”), ***Some psychological aspects in the doctor-patient relationship / Unele aspecte psihologice în relația medic-pacient***

Dr. Ludmila GOMA, studentă Valeria COLOMIET (USMF „Nicolae Testemițanu”), ***Optimizing communication in the management of the medical institution / Optimizarea comunicării în managementul instituției medicale***

Cerc. șt. Diana CONDRATCHI (Institutul de Ftiziopneumologie „Chiril Draganiuc”), ***Predictorii duratei de spitalizare la pacienții cu exacerbări din bronhopneumopatie cronică obstructivă / Predictors of length of hospitalization in patients with experiences from chronic obstructive pulmonary disease***

Doctorand Lucia GALBEN (USMF „Nicolae Testemițanu”), **dr. hab. Alexandru FERDOHLEB** (IMSP SCR „Timofei Moșneaga”), **dr. hab. Greta BALAN** (USMF „Nicolae Testemițanu”), ***Utilizarea bacteriofagilor în profilaxia și tratamentul infecțiilor determinate de microorganisme rezistente la antimicrobiene / The use of bacteriophages in the prophylaxis and treatment of infections caused by antimicrobial resistant microorganisms***

Dr. Ecaterina GÎNCOTĂ (Centrul Republican de Reabilitare pentru Copii), **dr. hab., prof. univ. Larisa SPINEI** (USMF „Nicolae Testemițanu”), **Alexandru VOLOC** (Ofițer Tehnic, BT/BNT, OMS, Moldova), ***Importanța abordării multidisciplinare în implementarea clasificadorului internațional al funcționalității în sistemul de reabilitare al Republicii Moldova / The multidisciplinary approach importance in international classifier of functionality implementation within the Republic Moldovan rehabilitation system***

Cerc. șt. Liudmila GOLOVATIUC (Laboratorul de cercetare Gastroenterologie, USMF „Nicolae Testemițanu”), **cerc. șt. prin., dr. hab. Iulianna LUPAȘCO** (USMF „Nicolae Testemițanu”), **cerc. șt. Elena BEREZOVSCAIA** (Laboratorul de cercetare Gastroenterologie, USMF „Nicolae Testemițanu”), ***Problema pre-obeziității la pacienții cu hepatopatii cronice în evaluarea stării nutriționale / The problem of preobesity in patients with chronic hepatopathies when assessing nutritional status***

Dr., conf. univ. Alina FERDOHLEB (USMF „Nicolae Testemițanu”), ***Health-related quality of life during and after the COVID-19 pandemic / Calitatea vieții legată de sănătate în timpul și după pandemia COVID-19***

Doctorand Oana-Simina IACONI (USMF „Nicolae Testemițanu”), **dr. hab. Greta BALAN** (USMF „Nicolae Testemițanu”), ***Utilizarea***

bacteriofagilor pentru minimizarea răspîndirii rezistenței la antimicrobiene pe cale acvatică / Use of bacteriophages to minimize the waterborne antimicrobial resistance

Master Victoria LEVINSCHI, dr. hab., prof. univ. Larisa SPINEI (USMF „Nicolae Testemițanu”), ***Nivelul de anxietate a persoanelor ce se adresează în clinicile stomatologice private / The anxiety level of people visits private dental clinic***

Cerc. șt. stag. Daniella LUPAȘCO (Laboratorul de cercetare Gastroenterologie USMF „Nicolae Testemițanu”), ***Substanțe proteice în regimul alimentar al pacienților cu boli hepatice cronice / Protein substances in the diet of patients with chronic liver diseases***

Doctorand Rodica SCUTELNIC (USMF „Nicolae Testemițanu”), **dr. hab., prof. univ. Larisa SPINEI** (USMF „Nicolae Testemițanu”), ***Evaluarea satisfacției de serviciile medicale intranatale printre mamele de vârstă reproductivă avansată / Evaluation of Intrapartum Medical Services Satisfaction Among Mothers of Advanced Reproductive Age***

Doctorand Livia ȚAPU (USMF „Nicolae Testemițanu”), ***Studierea determinantilor cunoștințelor, atitudinilor și practicilor populației privind rezistența la antibiotice / Studying the determinants of knowledge, attitudes and practices of population regarding antibiotic resistance***

Associate professor Lyubov VLASYK (BSMU, Chernivtsi, Ukraine), **Leading Research Fellow Nataliia RYNHACH** (Institute for Demography and Life Quality Problems of the NAS of Ukraine, Kyiv), **Assistant Tetiana KOLODNITSKA** (BSMU, Chernivtsi, Ukraine), ***Features of female smoking: predicted changes during the war / Features of female smoking: predicted changes during the war***

Student Teofana BIBIRE (Universitatea de Medicină și Farmacie „Gr.T. Popa”, Iași), ***Studiu privind terapia de resincronizare cardiacă la pacienții cu fibrilație atrială / Study of cardiac resynchronization therapy in patients with atrial fibrillation***

Dr. Alina TIMOTIN (Școala de Management în Sănătate Publică, USMF „Nicolae Testemițanu”), **dr., conf. univ. Adriana PALADI** (Școala de Management în Sănătate Publică, USMF „Nicolae Testemițanu”), ***Ascultarea socială privind imunizarea: completareaperspectivei online cu cea a medicilor de familie și a asistenților medicali / Social listening on immunization: complementing the online perspective with that of Family Doctors and Nurses***

Dr., asist. univ. Alina JUCOV (Disciplina Gastroenterologie USMF „Nicolae Testemițanu”), **medic gastroenterolog Cristina TITOC** (AMT Centru), **medic internist Doina MIHAILOV** (Spitalul Raional Ialoveni), ***Prezentarea de caz clinic – tromboza v. portae în colita ulcerativă / Clinical case presentation – v.portae thrombosis in ulcerative colitis***

PhD Student Anastasia BUZA (Nicolae Testemițanu State University of Medicine and Pharmacy of the Republic of Moldova), **PhD Student Iulia COLIBAN, PhD, Professor Victoria SACARA** (Institute of Mother and Child, Republic of Moldova), **PhD, Professor Sergiu PARII** (Nicolae Testemitsanu State University of Medicine and Pharmacy of the Republic of Moldova), **PhD, Professor Ghenadie CUROCICHIN** (Nicolae Testemitsanu State University of Medicine and Pharmacy of the Republic of Moldova), ***MLPA approach to detect gene mutations profile in Moldavian patients with sensorineural nonsyndromic hearing loss / Abordarea MLPA pentru detectarea profilului mutațiilor genelor la pacienții moldoveni cu pierderea auzului sensorineural nonsindromic***

Ass. Professor Elena STEPCO (Nicolae Testemițanu SUMPh), **Student Maria PATRANAC** (Faculty of Stomatology, Nicolae Testemițanu SUMPh), ***The presence of women in the dental profession in the Republic of Moldova / Prezența femeilor în profesia stomatologică în Republica Moldova***

Dr. șt. med., conf. cerc. Maria ISAC, dr. șt. med. Octavian SAJIN (Agenția Națională pentru Sănătate Publică), **cercetător științific Valentina BLAJ** (Agenția Națională pentru Sănătate Publică), **dr. șt. med. Nina IZIUMOV** (Agenția Națională pentru Sănătate Publică), ***Seroprevalența hepatitei virale E asociată cu hepatitele virale A, B și C / Seroprevalence of viral hepatitis is associated with viral hepatitis A, B, and C***

Doctorand Ioana CALIGA (Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”), ***Diferențele de sex ca răspuns la stresul termic: risc pentru sănătatea mintală / Sex differences in response to heat stress: mental health risk***

Dr. șt. med., conf. univ. Ecaterina PAVLOVSCHI (USMF „Nicolae Testemițanu”), **dr. hab. șt. med., prof.univ. Olga TAGADIUC** (USMF „Nicolae Testemițanu”), ***Perspective asupra dialogului dintre ficat-ochi: retinopatia diabetică, boala ficatului gras non alcoolic (NAFLD) și diabetul de tip 2 / Insights into Liver-Eye Cross-Talk: Diabetic Retinopathy, NAFLD and Diabetes Type 2***

Studentă Alexandra VÎȘCOVSCHI, Studentă Alexandrina FERDOHLEB (USMF „Nicolae Testemițanu”), ***Cunoștințele și atitudinile***

medicilor stomatologi privind fenomenul de antibioticorezistență / Knowledge and attitudes concerning the phenomenon of antibiotic resistance in dentists' practice

SECȚIUNEA 13

Patrimoniul cultural evreiesc: valorificarea memoriei

Jewish cultural heritage: capitalizing on memory

Moderator dr. Irina ȘIHOVA,

Muzeul de Istorie a Evreilor din Republica Moldova

Кандидат історичних наук Наталія ПЕТРОВА (Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Україна), **аспірантка Ольга ЧІНЕНА** (Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Україна), *Релігійні інституції як ілюстрація ідентичностей єврейського населення м. Балти (на матеріалах архівних документів ДАХМО) / Religious institutions as an illustration of the identities of the Jewish population of the city of Balta (based on the materials of the archival documents of DAHmO)*

Dr., prof. Daniel DUMITRAN (Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia), **dr., restaurator Sidonia Petronela OLEA** (Ministerul Culturii, Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia), **dr. Claudiu STOIAN** (Universitatea din București), *Între ortodoxie și tentația asimilării: evoluția comunității evreiești din Alba Iulia reflectată în arta funerară / Between orthodoxy and the temptation of assimilation: the evolution of the jewish community in Alba Iulia reflected in funerary art*

Dr. Irina ȘIHOVA (Muzeul de Istorie a Evreilor din Republica Moldova), **cercetător științific Iuliu PALIHOVICI** (Muzeul de Istorie a Evreilor din Republica Moldova), *Epigrafica evreiască: noi descoperiri în Republica Moldova / Jewish epigraphy: new discoveries in the Republic of Moldova*

Cercetător științific Iuliu PALIHOVICI (Muzeul de Istorie a Evreilor din Republica Moldova), **dr. Irina ȘIHOVA** (Muzeul de Istorie a Evreilor din Republica Moldova), *Descoperiri în istoria evreiască a Onițcanilor / Discoveries in the Jewish history of the Onitcans*

Doctorand Elena COJOCARI (Universitatea „Valahia”, Târgoviște; Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală), *Comerțul urban reflectat în expoziția permanentă MNEIN / Urban commerce reflected in the permanent exhibition MNEIN*

Dr. Lucia ARGINT-CĂLDARE (Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare), *Istoria destinului basarabean necunoscut în spațiile unui atestat de studii medii / The history of the unknown Bessarabian destiny behind a certificate of secondary education*

Asistent universitar Diana COMAN (Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice), *Creația de operă a compozitoarei Zlata Tcaci și reflectarea ei în muzicologia autohtonă / The opera creation of the composer Zlata Tcaci and its reflection in autochthonous musicology*

Doctorand Bianca PĂDUREAN (Universitatea de Stat din Moldova), **doctorand Ioan-Claudiu PĂDUREAN** (Școala Doctorală de Științe Umaniste și ale Educației, USM), *Regele Mihai I, Regina-Mamă Elena și evreii din România, Basarabia și Bucovina, în cel de-al Doilea Război Mondial / King Mihai I, Queen Mother Elena and the Jews of Romania, Bessarabia and Bukovina in World War II*

SECȚIUNEA 14

Prezență și influență: femeile în istoria Românilor

Presence and influence: women in Romanian history

Moderator dr. Liliana ROTARU, Universitatea de Stat din Moldova

Dr. hab. Lilia ZABOLOTNAIA (Muzeul Național de Istorie a Moldovei), *Natalia Obrenović – personalitate feminină emblematică în viața social-politică din Serbia / Natalia Obrenović, an iconic female figure in the socio-political life of Serbia*

Doctorand Viorel DANDARA (Universitatea de Stat din Moldova), *Considerații asupra contribuției jupâneselor marilor logofeți ai Țării Moldovei din secolul al XVI-lea la consolidarea patrimoniului cultural românesc / Considerations on the contribution of the courtesans of the great logophetes of Moldova from the 16th century to the consolidation of the Romanian cultural heritage*

Dr. Cristina GHERASIM (Universitatea de Stat din Moldova), *Implicarea femeii în viața politică, social-economică și culturală a Basarabiei (1812–1917) / Women's involvement in the political, social-economic and cultural life of Bessarabia (1812–1917)*

Dr. Teodor CANDU (Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală), *Percepții din secolul XXI asupra rolului femeii la începutul secolului al XIX-lea. Mărturii documentare din Fondul Dicasteriei Exarhicești a Chișinăului și*

Hotinului / 21st century perceptions of the role of women in the early 19th century. Documentary testimonies from the Fund of the Exarchate Dicastery of Chișinau and Hotin

Dr. Ludmila LAZAREV (Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice), **Elena Alistar – un spirit european al Basarabiei interbelice** / Elena Alistar – a European spirit of interwar Bessarabia

Irina IJBOLDINA (Institutul Patrimoniului Cultural), **Problema studierii moștenirii științifice a cercetătorului literar E. Dvoicenco-Marcova** / The problem of studying scientific heritage literary scientist E. Dvoicenco-Marcova

Dr. Ruslan ȘEVCENCO. **Femeile în sistemul politic al RSSM** / Women in the political system of the RSSM

Dr. Liliana ROTARU (Universitatea de Stat din Moldova), **Agripina Craciun – ministru al învățământului al RSS Moldovenești** / Agripina Craciun – Minister of Education of the Moldavian SSR

Dr. hab., prof. univ. Anatol PETRENCU (Universitatea de Stat din Moldova), **Elena, soția dictatorului – subiect al cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu** / Elena, the dictator's wife – subject of Nicolae Ceaușescu's cult of personality

Dr. Valentina URSU (Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău), **Valeria Cozma – distinsă cercetătoare a istoriei și un pedagog talentat** / Valeria Cozma – distinguished history researcher and a talented teacher

Irina CONSTANTINOVA, dr. Diana NICOGLO (Centrul de cercetări științifice din Găgăuzia), **Maria Marunovich (Vasilioglo) – om de știință și profesor** / Maria Marunovich (Vasilioglo) – scientist and teacher

Doctorand Alexandru RUSNAC (Universitatea de Stat din Moldova), **Lidia Botezatu promotor al culturii românești prin muzică** / Lidia Botezatu promoter of romanian culture through music

Dr. Irina CEACÎR (Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, USM), **Utilizarea strategică a social media pentru facilitarea colaborării și mentoratului în rândul femeilor din știință** / Strategic use of social media to facilitate collaboration and mentorship among women in science

Doctorand Vera PANFIL (Universitatea de Stat din Moldova), **Condiția femeii în relațiile sociale – aspecte filosofice contemporane** / The condition of women in social relationships – philosophical contemporary aspects

IMPLICATE ÎN CERCETARE: DOAMNELE CU ACTIVITĂȚI ÎN DOMENIUL ȘTIINȚEI S-AU ÎNTRUNIT ÎNTR-O CONFERINȚĂ ȘTIINȚIFICĂ INTERNAȚIONALĂ, LA ACADEMIA DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI

„Sincere felicitări doamnelor și domnișoarelor care fac cercetare, aduc rezultate competitive pe plan național și internațional, diseminează rezultatele cercetării și activează în instituții de învățământ pentru a educa tineri cercetători. Accesul egal al femeilor și fetelor de toate vârstele la realizările din domeniul științei, tehnologiei și inovării este o garanție a egalității de gen. Sănătate, noi forțe creatoare și multe succese în activitatea de cercetare”.

La 8 și 9 februarie 2024, Academia de Științe a Moldovei; Centrul Mitropolitan de Cercetări Științifice TABOR (Iași, România); Institutul de Etnologie al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei (Lviv, Ucraina); Institutul European pentru Cercetări Multidisciplinare (Buzău, România); Universitatea Liberă din Berlin (Germania); Școala Doctorală Științe Umanistice și ale Educației a Universității de Stat din Moldova în colaborare cu Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău; Muzeul Național de Istorie a Moldovei; Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni”, Iași; Institutul Național de Cercetare în Medicină și Sănătate al Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” au organizat conferința științifică internațională „Patrimoniul de ieri – implicații în dezvoltarea societății de mâine”.

Cea de-a IX-a ediție a conferinței este dedicată Zilei Internaționale a Femeilor și fetelor cu activități în domeniul științei, marcată anual la 11 februarie, având genericul „Femeile în cercetare: destine, contribuții, perspective” (*Women in research: destinies, contributions, perspectives*).

Cu un mesaj de felicitare din inima Europei, din Bruxelles, aducând și pe această cale și mai aproape Europa de cercetătorii din Republica Moldova, a venit acad. Ion TIGHINEANU, președintele Academiei de Științe a Moldovei, care a menționat: „Stimate doamne și domnișoare, pentru care știința și cercetarea au devenit un mod de a fi, un răspuns provocărilor societății și al timpurilor. Ați ales o cale deloc simplă și ați decis să faceți o carieră în știință, în diferite domenii de cercetare, în unele chiar concurând cot la cot cu bărbații care au *dominat* științelor matematice, fizice, ingineresti, IT, agricultură. A fost o decizie asumată și o responsabilitate enormă, fiindcă pe lângă rezultatele valoroase obținute în activitatea voastră, ați rămas Mame, bunici, fiice, surori, de o eleganță și frumusețe deosebită, care izvorăște din interior și emană bunătațe, armonie sufletească, încredere”.

Mem. cor. al AȘM Ion HADÂRCĂ, vicepreședinte al AȘM, Conducătorul Secției Științe Sociale, Economice, Umanistice și Arte a AȘM, a subliniat ponderea subiectului legat de doamnele care au ales să facă cercetare, rememorând nume notorii în istoria noastră care la timpul lor au făcut istorie, și-au adus aportul în afirmarea statului independent Republica Moldova. Dl vicepreședinte a remarcat atât solidaritatea cercetătorilor

cu cei din Ucraina, la practic doi ani de la războiul Rusiei în Ucraina, cât și angajamentul AȘM de a contribui pe domeniile de competență la integrarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană.

La deschiderea conferinței, Natalia MOGOL, Director general adjunct al Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală, a subliniat importanța implicării femeilor în domeniul științific și cultural. A evidențiat angajamentul AGEPI de a sprijini și promova realizările din cercetare și dezvoltare, pledând pentru egalitatea de gen și diversitate în aceste domenii.

Cu mesaje de felicitare și încurajare a continuării cercetărilor au venit co-organizatorii fideli ai conferinței, dr. Marius-Adrian NICOARĂ, Membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință din România, Director al Centrului de Științe Istorice și Arheologie, Institutul European pentru Cercetări Multidisciplinare (Buzău, România), care ne-a bucurat și cu versurile lui Vasile Voiculescu dedicate doamnelor, și dr. habil., prof. Nicoleta VORNICU, director al Centrului Mitropolitan de Cercetări Științifice T.A.B.O.R. (Iași, România), care de această dată a făcut conexiunea între Chișinău, Iași și Timișoara, subliniind importanța studiilor efectuate de doamne pe întreg spațiul românesc.

În ședința plenară a conferinței, moderată de dr. hab. Liliana Condaticova au fost susținute patru rapoarte. Astfel, acad. Eva GUDUMAC (vicepreședinte al Academiei de Științe a Moldovei, conducător al Secției Științe ale Vieții), a vorbit despre activitatea complexă a Nataliei Gheorghiu – medic și savant enciclopedist de renume, pionier al chirurgiei pediatrice din Moldova, aducându-i un omagiu binemeritat ilustrului medic. La 29 noiembrie 2024 vom consemna 110 ani de la nașterea Nataliei Gheorghiu prin evenimente științifice de anvergură. Anume prin contribuția Nataliei Gheorghiu în anul 1957, la Spitalul Republican pentru Copii a fost deschisă o secție de chirurgie pediatrică, iar ulterior a fost înființat Centrul chirurgical pediatric, care în prezent îi poartă numele.

Un studiu interdisciplinar complex, care a marcat interesul participanților la conferință, a fost prezentat de mem. cor. al AȘM Svetlana COJOCARU (vicepreședinte al Academiei de Științe a Moldovei, conducător al Secției Științe Exacte și Inginerești). În colaborare cu colegii de la Institutul de Matematică și Informatică „V. Andrunachievici” al USM dr. Tudor Bumbu, dr. Liudmila Burțeva, dr. Alexandru Colesnicov și Ludmila Malahov au fost prezentate rezultatele cercetării care au condus la elaborarea unei platforme deschise pentru digitizarea documentelor tipărite denumită HeDy. Această platformă este un instrument valoros de lucru practic pentru toți cercetătorii, oferind algoritmul necesar pentru digitizarea documentelor, transliterarea lucrărilor importante, scrise cu caractere chirilice, devenite o raritate bibliografică. Suntem convinși că această platformă își va găsi aplicabilitate în portofoliul de lucru al cercetătorilor și mai ales al bibliotecilor din țară.

La aproape doi ani distanță de la declanșarea războiului agresiv al Rusiei în Ucraina, care luptă pentru suveranitate și integritate teritorială, ne-am convins că rolul cercetătorului a crescut, prin oportunitatea de a consemna faptele, de a documenta și de a realiza cronică ale acestui război nemilos. Dr., profesor Oksana Drohobytska de la

Universitatea Națională „Vasyl Stefanyk” din Ivano-Frankivsk, Ucraina, a prezentat comunicarea despre istoria orală a războiului („Oral history of the Russian-Ukrainian war: new challenges for scientists” / „Усна історія російсько-української війни: нові виклики для науковців”), care deschide noi aspecte pentru oamenii de știință în activitatea lor. Un model de istorie orală, documentată temeinic, este și filmul „Drumul războiului. Irpin”, realizat în Ucraina de jurnaliștii Viorica Tătaru și Andrei Captarenco, premiera căruia a avut loc la AȘM, la 28 iunie 2023, în cadrul conferinței științifice „Știința și arta pentru pace”, organizată de Academia de Științe a Moldovei și Academia Română.

Informații noi despre clădirea Academiei de Științe a Moldovei au fost prezentate de dr. hab. Liliana CONDRATICOVA (Academia de Științe a Moldovei), fiind puse în evidență valoarea istorică a clădirii (construită în anii 1951–1955), importanța arhitecturală și artistică, mai cu seamă brâul ornamental ce împrejmuiește clădirea ca un simbol al unității poporului român, precum și extraordinarele detalii arhitecturale de interior și exterior. Un loc aparte a fost rezervat înaintașilor, celor care au stat la fondarea școlilor științifice din spațiul actual al Republicii Moldova, basoreliefurile cărora sunt amplasate în Sala Mică a AȘM, căreia îi putem spune cu toată încrederea Sala fondatorilor. La sfârșitul anului 2023 Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat a fost completat prin includerea sediului Academiei de Științe a Moldovei (bd. Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 1) ca monument de importanță națională amplasat în municipiul Chișinău.

Ședința plenară a continuat cu vernisarea Expoziției foto-documentare „Copilăria în Gulag”, care reflectă viața copiilor basarabeni condamnați la deportare, foamete, rusificare, îndoctrinare și rupere forțată din propriile familii în anii 1940–1941 și 1944–1953. Expoziția este dedicată 75 de ani de la cel de-al doilea val al deportărilor staliniste din RSS Moldovenească (5-6 iulie 1949). Curatorul expoziției dr. în istorie Ludmila D. COJOCARU, membru al Secției Științe Sociale, Economice, Umanistice și Arte a AȘM, cercetător științific la Muzeul Victimelor Deportărilor și Represiunilor Politice, filială a Muzeului Național de Istorie a Moldovei, a realizat o lapidară descriere a expoziției, punctând cele mai importante aspecte din drama poporului care a trecut prin trei valuri de deportare.

Aflând din sursele social-media despre eveniment, au decis să fie cu noi trei persoane care au avut de suferit din amarul surghiunului. Basarabeni deportați în 1949 sau care s-au născut în Siberia sau Kazahstan – Valentin Balmuș, Valeriu Darie și Victor Enachi (cel care a avut curajul de a împărtăși din durerile prin care trecuse familia) – au vizitat expoziția „Copilăria în GULAG”, au discutat cu participanții la conferință, apreciind că la Academia de Științe a Moldovei se face un lucru foarte bun pentru a cinsti memoria celor care au fost deportați, iar unii dintre ei așa și nu s-au reîntors acasă.

Expoziția „Copilăria în GULAG” realizată de AȘM în parteneriat cu Muzeul Național de Istorie a Moldovei, poate fi vizitată la AȘM, Sala Aurie, bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 1, de luni până vineri, între orele 10.00 și 15.00.

Timp de două zile, 8 și 9 februarie, lucrările conferinței s-au desfășurat în 14 secțiuni, care au întrunit specialiști notorii în domeniile lor de interes științific, membri

titulari, corespondenți și membri desemnați ai Secțiilor de Științe ale AȘM, cercetători științifici de la institute de cercetare, universități, muzee, agenții, foarte mulți tineri, masteranzi și doctoranzi, ghidați de seniorii experimentați. În total, în programul conferinței au fost înscrise 273 de comunicări, dintre care 25 ale colegilor din Ucraina și mai mult de 50 ale cercetătorilor din România, Italia, Germania.

Secțiunea „Arta și mitopoetica orașului în context național și internațional” (The art and mythopoetics of the city in the national context and international) a fost moderată de dr. hab. Elena PLOȘNIȚĂ (Muzeul Național de Istorie a Moldovei). Participanții au abordat subiecte importante precum valorificarea patrimoniului memorial în Basarabia; protejarea patrimoniului cultural în timpul conflictelor; albume de arhitectură; fiind adus un omagiu binemeritat creației doamnelor arhitecte, scriitorilor, istoria urbană.

Tradițional, secțiunea „Conservarea și restaurarea patrimoniului cultural – experiență și bune practice” (Conservation and restoration of cultural heritage – experience and best practices), este organizată la Iași și moderată de dr. habil., prof. Nicoleta VORNICU (Centrul Mitropolitan de Cercetări TABOR din Iași). Aspecte privind restaurarea icoanelor, a obiectelor de ceramică, pergament, conservarea pieselor de patrimoniu, studiul degradării și deteriorării pieselor de patrimoniu, valorizarea și promovarea acestor piese sunt necesare cercetării din Republica Moldova, care duce lipsă de specialiști în domeniul restaurării autentice a tezaurului moștenit.

Lingviștii și literații s-au unit în cadrul secțiunii „Probleme de lingvistică și literatură. Provocări actuale” (Problems of linguistics and literature. Current challenges”, care a fost moderată de dr. Diana DEMENTIEVA (Universitatea de Stat din Moldova). Specialiștii din Republica Moldova și România au disputat despre rolul și locul personalităților în istoria literară, al intelectualității din Basarabia, creația scriitorilor români, abordând aspecte mai noi, cum ar fi discursul academic sau cel specializat în perioada pandemiei COVID-19; excelența în cercetare; bancul politic ș.a.

Secțiunea „Arheologia azi: probleme și soluții” (Archeology Today: problems and solutions) a reunit studenți și cercetători consacrați din Republica Moldova, România, Ucraina și Germania, care au prezentat comunicări ce reflectă recente cercetări și descoperiri din domeniul arheologiei, istoriei antice și a preistoriei. Cercetătorii s-au întrunit în ședința la Muzeul Național de Istorie a Moldovei, fiind moderați de Livia ERMURACHI (MNIM) și Reghina UHL (Institutul German de Arheologie).

Secțiunea „Abordări contemporane în educație” (Contemporary approaches in education”, moderată de dr., conf. univ. Larisa SADOVEI (UPS „Ion Creangă”, membru al Secției Științe Sociale, Economice, Umanistice și Arte a AȘM) și Victoria DANILA (Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare), este desfășurată de mai mulți ani la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. La dezbateri au participat atât mulți tineri, doctoranzi, cât și specialiști versați în domeniu, pedagogi de la mai multe instituții de învățământ, care, cu siguranță, au avut de împărtășit din experiența acumulată de-a lungul anilor.

În anul 2024 vom consemna, 75 de ani de la cel de-al doilea val al deportărilor staliniste din RSS Moldovenească (5-6 iulie 1949). Drama acestui popor a fost discutată în cadrul secțiunii cu același nume „The drama of a people: 75 years since the second wave of the stalinist deportations from the Moldavian SSR (July 5-6, 1949), organizată și moderată de dr. conf. univ. Ludmila D. COJOCARU (Muzeul Național de Istorie a Moldovei, membru al Secției Științe Sociale, Economice, Umanistice și Arte a AȘM) și dr. conf. univ. Lidia PĂDUREAC (Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți). De comun acord, s-a decis editarea unui volum de studii, articole, interviuri, pentru a comemora victimele deportărilor și represiunilor politice, care urmează a fi lansat către începutul lunii iulie.

Anul acesta secțiunea „Design: istorie și modernitate” (Design: history and modernity), moderată de dr. Liliana PLATON (UTM), s-a desfășurat în format mixt, demonstrând o unitate de idei creative și concepte ale specialiștilor care au tangență nemijlocită cu designul de la Universitatea Tehnică a Moldovei, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală, Universitatea Politehnica Timișoara, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice ș.a.

Secțiunea „Tradiție și evoluții în știința juridică națională” (Tradition and developments in national legal science) moderată de dr. hab. Rodica CIOBANU (Universitatea de Stat din Moldova, membru al Secției Științe Sociale, Economice, Umanistice și Arte a AȘM), a fost marcată de rapoarte și intervenții la tematici care preocupă cercetătorii din Republica Moldova și din alte sisteme juridice. Au fost abordate subiecte privind prioritățile de dezvoltare ale Republicii Moldova – interogații etice și răspunsuri normative; tendințe de revigorare a metodelor de predare a dreptului în era digitală; egalitatea de gen în jurisprudența CtEDO; relaționarea femeii cu știința juridică; statutul persoanei asigurate în sistemul de asigurări obligatorii de asistență medicală; avantajele mecanismului de evaluare a biodiversității și dificultăți în aplicare etc.

Pentru o eficientizare a lucrului, colegii celor două secțiuni „Patrimoniul etnologic: de la necunoaștere la valorizare culturală” (Ethnological heritage: from ignorance to cultural valorization” și „Folk decorative and applied art: problems of research, representation and accounting of authentic artifacts” (Народне декоративно-ужиткове мистецтво: проблеми дослідження, репрезентації та обліку автентичних артефактів / Arta populară decorativă aplicată: probleme de cercetare, reprezentare și valorificare a artefactelor autentice”), au desfășurat activitățile în format online, la Chișinău, Lviv și Kiev (Ucraina). Moderatorii dr. Marina MIRON (Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova), dr. hab. Olena FEDORCHUK și dr. Halina IVAȘKIV (Institutul de Etnologie al Academiei Naționale de Științe din Ucraina), dr. Ekaterina COJUHARI (Institutul Patrimoniului Cultural al Ministerului Culturii), au identificat o modalitate avantajoasă de activitate, bazată pe un schimb mai productiv de experiență, dialog între cei cca 30 de specialiști în domeniu din trei țări: Republica Moldova, Ucraina și România, fiind uniți de ideea păstrării și valorificării patrimoniului etnologic.

Peste 50 de comunicări au fost prezentate în secțiunea „Științe ale Vieții, Științe Exacte și Inginerești” (Life Sciences, Exact Sciences and Engineering”, moderată de dr. Gabriela ROMANCIUC, membru al Secției Științe ale Vieții a AȘM, dr. Adelina DODON, Secția Științe Exacte și Inginerești a AȘM și dr. Mirela ZALTARIOV de la Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România. O relație și conectare de învidiat între cercetători și organizații de cercetare și educație reflectă această secțiune, întrunind membri ai AȘM, cercetători științifici, cadre didactice, doctoranzi de la Universitatea de Stat din Moldova, Universitatea Tehnică a Moldovei, Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, care a devenit partenerul nostru în organizarea conferinței științifice internaționale.

Ne bucură faptul că la ediția din acest an am putut atrage și colegii noștri de la Universitatea de Stat din Cahul „B.P. Hasdeu”, care au susținut comunicări în cadrul unor secțiuni. Colegii de la Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți ne sunt parteneri și participanți activi ai conferințelor organizate.

Un alt partener al conferinței a devenit în ediția din anul curent Institutul Național de Cercetare în Medicină și Sănătate al Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”. Secțiunea „Sănătate: condiție primordială a dezvoltării durabile a societății” (Health: a fundamental condition for the sustainable development of society” moderată de dr. Alina FERDOHLEB (USMF „Nicolae Testemițanu”) a întrunit 38 de comunicări, fiind abordate subiecte ce țin de sănătatea copilului, bolile netransmisibile, stomatologie, hepatologie, oftalmologie, relația medic-pacient, rezistența la antimicrobiene, sănătate mintală, medicamente, activitatea personalului medical etc.

O altă secțiune nouă în geografia conferinței științifice a fost „Patrimoniul cultural evreiesc: valorificarea memoriei” (Jewish cultural heritage: capitalizing on memory), moderată de dr. Irina ȘIHOVA de la Muzeul de Istorie a Evreilor din Republica Moldova, instituție recent creată la Ministerul Culturii. Cercetători din Republica Moldova, Ucraina și România s-au întrunit pentru a aborda subiecte ce țin de cimitirele evreiești, evoluția comunităților, rolul personalităților în cultură.

Încă o secțiune nouă, iminentă desfășurării conferinței în contextul Zilei Internaționale a femeilor și fetelor cu activități în domeniul științei, și-a ținut lucrările la Universitatea de Stat din Moldova. Secțiunea „Prezență și influență: femeile în istoria Românilor” (Presence and influence: women in Romanian history) a fost moderată de dr. Liliana ROTARU (USM), întrunind istorici care au relatat despre rolul personalităților feminine în istorie și au adus contribuții substanțiale în dezvoltarea țării. Sperăm că această secțiune va deveni și ea tradițională în următoarele ediții ale conferinței.

Programul și tezele comunicărilor (în limbile română, engleză, germană și ucraineană) sunt editate sub auspiciile revistei științifice „Authentication and Conservation of Cultural Heritage. Research and Technique”, Iași (redactor-șef profesor dr. habil. Nicoleta Vornicu).

În cadrul conferinței am avut două prezentări de carte. La Universitatea de Stat din Moldova a avut loc lansarea monografiilor coordonate de dr. hab. în filologie Aurelia

HANGANU (director general Agenția Națională pentru Cercetare și Dezvoltare): „Oameni ai cuvântului” (vol. 1) și „Destine de lingviști. Oameni care au fost” (vol. 2).

La Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău s-a desfășurat prezentarea albumului „Ipostaze. Orașul Chișinău în creația artiștilor plastici”, coordonatori ai ediției fiind artistul plastic dr. în studiul artelor Natalia PROCOP (secretar științific al Secției Științe Sociale, Economice, Umanistice și Arte a AȘM) și criticul de artă Elena MUS-TEAȚĂ. Catalogul a apărut în anul 2023 la Chișinău, editura ARC, 256 p.

Evenimentul a fost transmis *live-stream* de către Institutul pentru Dezvoltarea Societății Informaționale la linkul <https://www.youtube.com/watch?v=C91gGnJvPAI>. Conferința din 8-9 februarie a fost pe larg reflectată în mass-media:

<https://agepi.gov.md/ro/news/agepi-participat-la-conferinta-internationala-femeile-in-cercetare-destine-contributii-perspective-sectiunea-arheologia-azi-probleme-si-solutii-2024/>

<https://www.jurnal.md/ro/news/f1b2fc569a23f813/foto-copilaria-in-gulag-expozitie-la-asm.html>; <https://radiochisinau.md/la-chisinau-a-avut-loc-conferinta-cu-generi-cul-femeile-in-cercetare-destine-contributii-perspective---192488.html>

<https://www.facebook.com/institutul.promemoria/posts/pfbid0229A2qo6gsu8ib1ABKK2TpjSbdKccTtR5vA1BaFsfMd611XZG5oKX5nnxS6ueYiRil>; <https://www.nationalmuseum.md/ro/news/arhive/conferinta-stiintifica-internationala-femeile-in-cercetare-destine-contributii-perspective-sectiunea-arheologia-azi-probleme-si-solutii-2024/>.

Astfel, conferința științifică „Patrimoniul de ieri – implicații în dezvoltarea societății de mâine”, ajunsă la cea de-a noua ediție, având în anul curent genericul „Femeile în cercetare: destine, contribuții, perspective” și de data aceasta a fost o platformă științifică de dialog pentru cei care au ales să facă o carieră în cercetare, implicit pentru tinerii care tatonează terenul și mentorii care transmit cu bunăvoință cunoștințele acumulate.

Conferința a devenit un centru de reîntâlnire a specialiștilor din mai multe domenii pentru a-și prezenta rezultatele cercetării, dar, totodată, de a cunoaște noutățile din alte sfere de activitate. Este un model de solidaritate și comuniune între Academia de Științe a Moldovei, institute și centre de cercetare, universități, muzee, agenții din domeniile sănătății, agenții de turism, licee din Republica Moldova, România, Ucraina, care împreună, prin activitatea lor, contribuie substanțial la procesul de integrare a Republicii Moldova în spațiul european de cercetare și educație, la integrarea Republicii Moldova în familia Uniunii Europene.

Felicitări, stimați cercetători, cu Ziua Internațională a femeilor și fetelor cu activități în domeniul științei!

Dr. hab. Liliana Condraticova, Președintele Comitetului Organizatoric

Conferință științifică internațională 8-9 februarie 2024

Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society

Conferință științifică internațională 8-9 februarie 2024

Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society

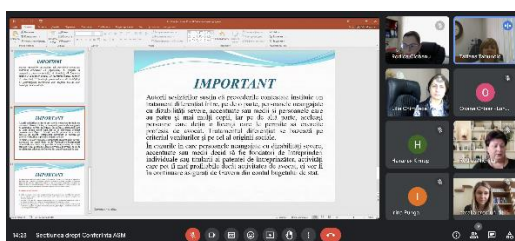
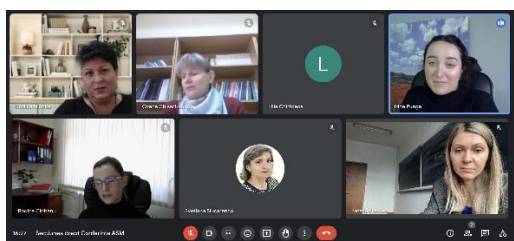
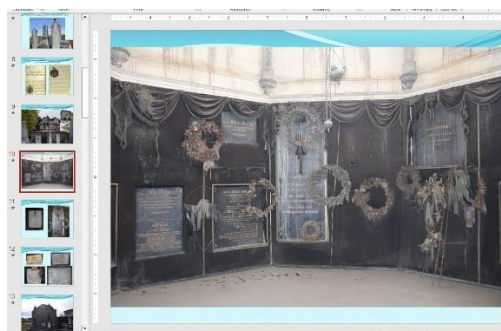
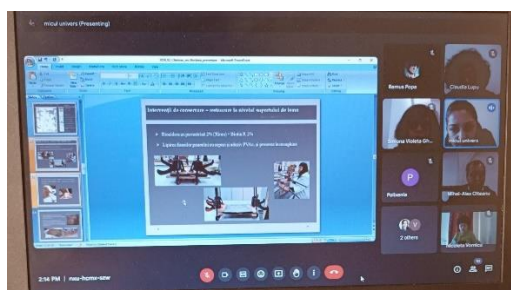
Conferință științifică internațională 8-9 februarie 2024

Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society

Conferință științifică internațională 8-9 februarie 2024

Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society

Conferință științifică internațională 8-9 februarie 2024

Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society

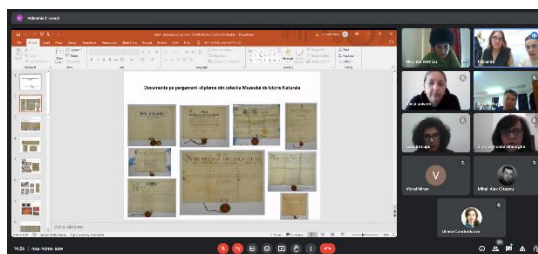
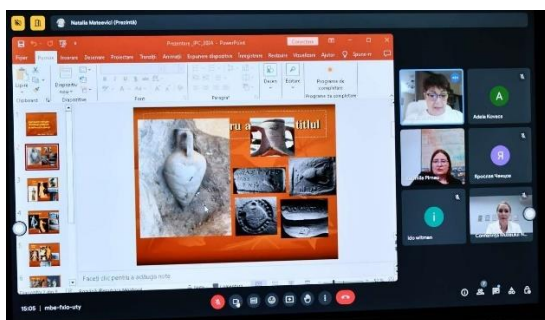
Conferință științifică internațională 8-9 februarie 2024

Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society

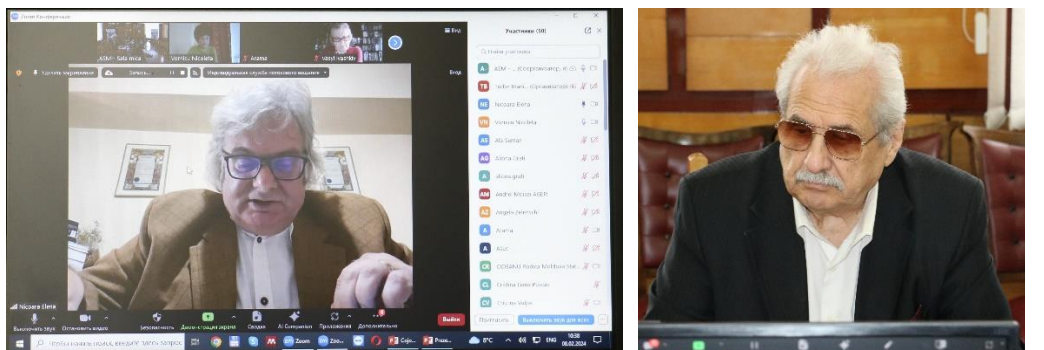
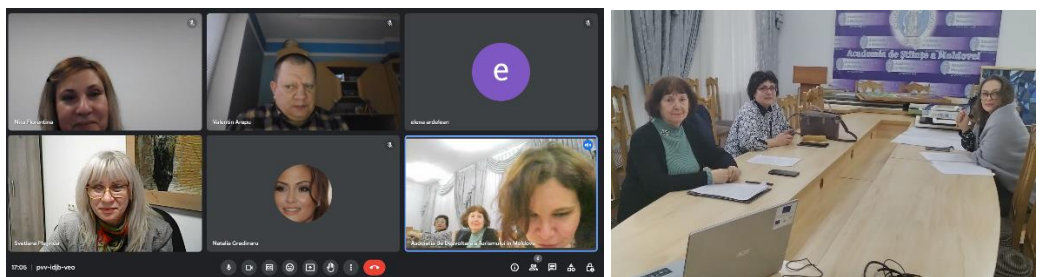
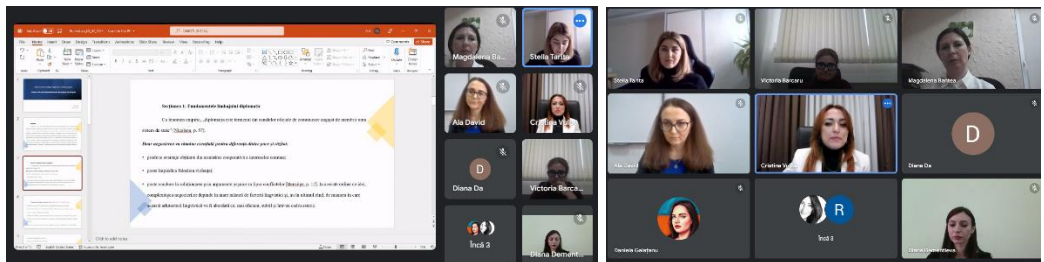
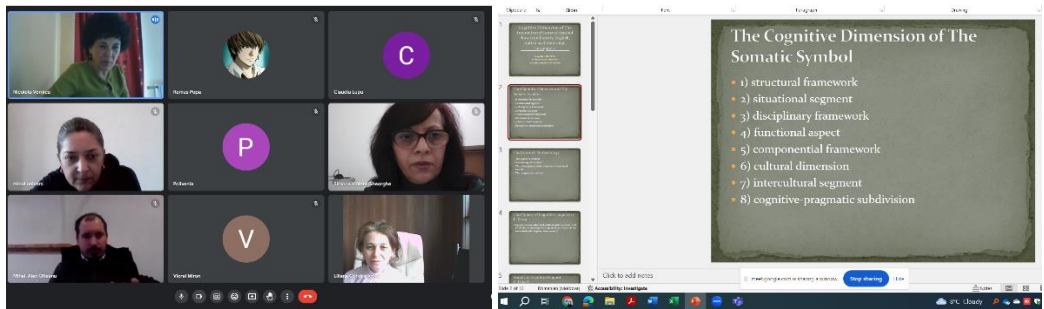
Conferință științifică internațională 8-9 februarie 2024

Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society

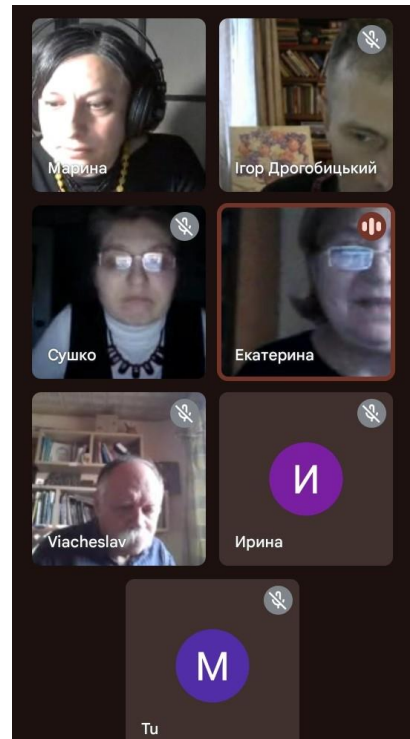
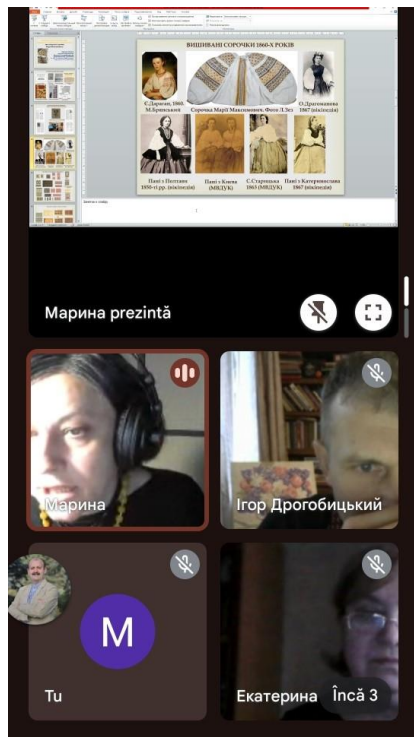
Conferință științifică internațională 8-9 februarie 2024

Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society

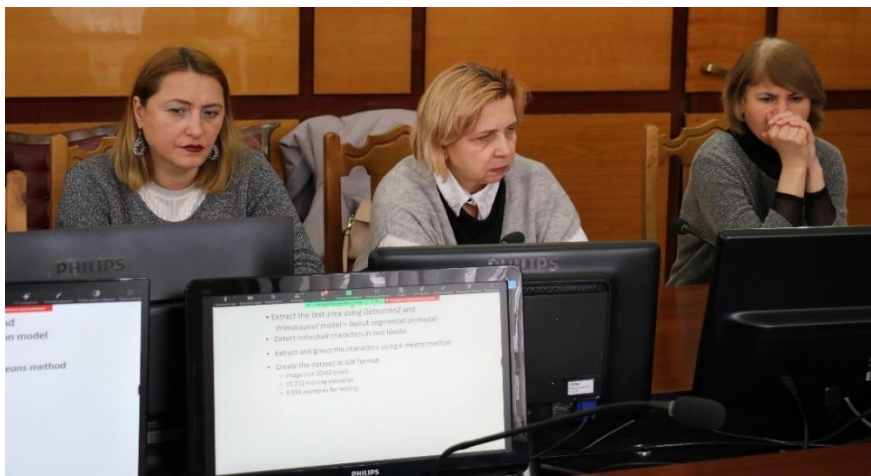
Conferință științifică internațională 8-9 februarie 2024

Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society

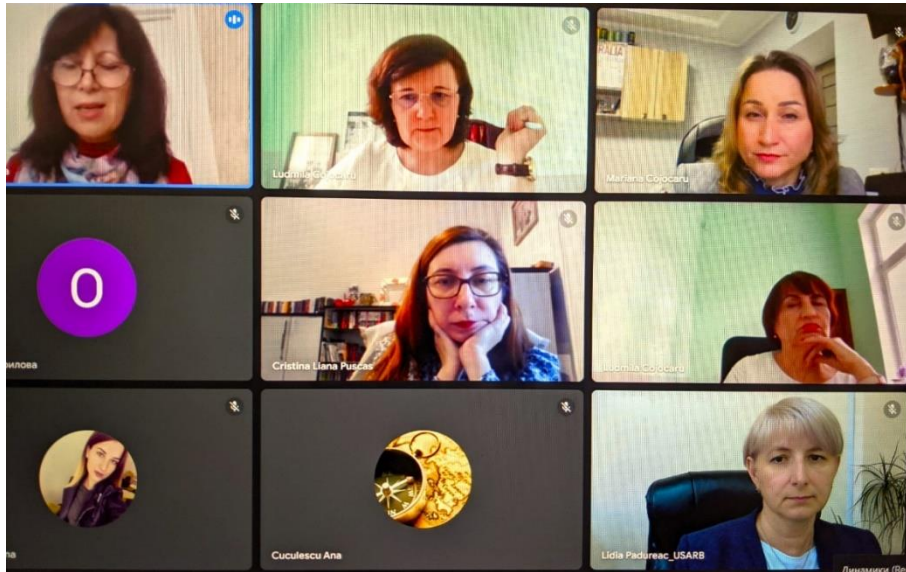
Conferință științifică internațională 8-9 februarie 2024

Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society

Conferință științifică internațională 8-9 februarie 2024

Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society

Перший міжнародний науково-методологічний форум «Психологічна травма війни!» (12 вересня 2022 р, Варшава)

I Міжнародна школа комунікацій «Як збирати історії про війну» у Києві та Любліні

- Дослідник має свідомлювати свою відповідальність за інформацію, яку він оприлюднює, навіть якщо оповідач дав згоду.
- П. 1.9. Етичного кодексу України говорить: *«Учений несе відповідальність за виникнення небезпеки для окремої людини...»*

Управління
культури та туризму
Чернівецької міської
ради

Чернівецький науково-
дослідний центр
антропології війни

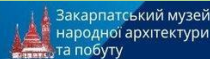
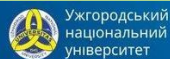

Міжнародний воркшоп

«ВІЙНА, НАУКА ТА ЕМОЦІЇ:
(НЕ)ПРОГОВОРЕНЕ»

(21-22 лютого 2024 р.)

Реєстрація за посиланням
<https://forms.gle/WrFx6DFk17UEobrV6>

Міжнародна наукова конференція УАУІ-2024

УСНА ІСТОРІЯ У ВОЄННИЙ ЧАС: НАУКОВЕ ЗНАННЯ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДОСЛІДНИКА

13-15 червня 2024 року

Ужгород, Україна

Дедлайн:
15 березня 2024 року
uoha.official@gmail.com
+380667245423

Для подачі заявки,
скануй qr код

Conferință științifică internațională 8-9 februarie 2024

Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society

Sediul Academiei de Științe a Moldovei inclus în Registrul monumentelor ocrotite de stat

Autori ai proiectului
arhitectul **Valentin
Mednec** și arhitectul
Aleksandr Vedenkin

Membrii fondatori ai AȘM, membri titulari și membri corespondenți

Brâul ornamental – simbol al unității

**Monitorul oficial
28 decembrie 2023,
partea I, nr. 498-501.
Hotărârea nr. 888
privind modificarea
Registrului
monumentelor
Republicii Moldova
ocrotite de stat, aprobat
prin Hotărârea
Parlamentului nr.
1531/1993**

MONITORUL OFICIAL Nr. 498-501 (9004-9007) **PARTEA I** 28 decembrie 2023

PARTEA I
Lege, hotărâri ale Parlamentului Republicii Moldova,
decrete ale Președintelui Republicii Moldova

886 HOTĂRÂRE
privind demisia unui deputat în Parlament

În temeiul art. 89 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova și al art. 7 alin. (8) din Legea nr. 79/1994 privind statutul deputatului în Parlament,
Parlamentul adoptă următoarea hotărâre:
Art. 1. – Se răzicește de demisie a deputatului în Parlament Ștefan Ștefanovici, ales din partea Partidului Pro Europa.

PREȘEDINTELE PARLAMENTULUI
Nr. 498, Chișinău, 27 decembrie 2023.

887 HOTĂRÂRE
privind demisia unui deputat în Parlament

În temeiul art. 89 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova și al art. 7 alin. (8) din Legea nr. 79/1994 privind statutul deputatului în Parlament,
Parlamentul adoptă următoarea hotărâre:
Art. 1. – Se răzicește de demisie a deputatului în Parlament Ștefan Ștefanovici, ales din partea Partidului Pro Europa.

PREȘEDINTELE PARLAMENTULUI
Nr. 498, Chișinău, 27 decembrie 2023.

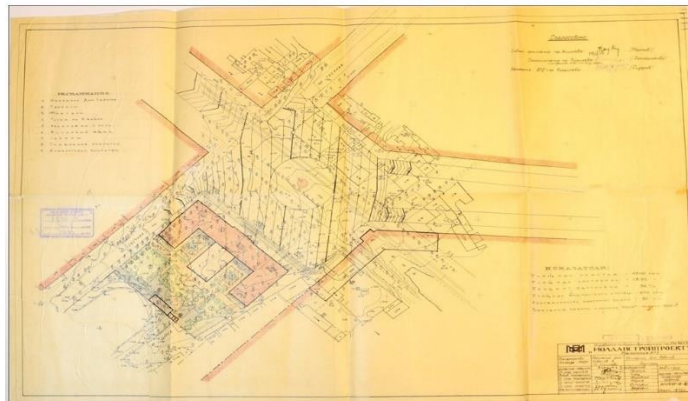
888 HOTĂRÂRE
privind modificarea Registrului monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1531/1993

Parlamentul adoptă prezenta hotărâre:
Articol unic. – Registrul monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1531/1993, este modificat în conformitate cu anexa la prezenta hotărâre.

1. Capitolul „ZONA DE CENTRU”
În componența „Zona de Centru”, după poziția 1390 se introduce poziția 1391 cu următorul cuprins:
1391.1. Lăsa-Roca, Căminul
în Lăsa-Roca nr. 11, Chișinău
Se răzicește de demisie a deputatului în Parlament Ștefan Ștefanovici, ales din partea Partidului Pro Europa.

2. Capitolul „ZONA DE NORD”
În componența „Zona de Nord”, după poziția 391 se introduce poziția 391.1, 391.2, 391.3 și 391.4 cu următorul cuprins:
391.1. Căminul „Zona de Nord”
în Lăsa-Roca nr. 11, Chișinău
Se răzicește de demisie a deputatului în Parlament Ștefan Ștefanovici, ales din partea Partidului Pro Europa.

Sediul Academiei de Științe a Moldovei – monument de importanță națională

Planul general al teritoriului, 1952

Proiectul clădirii Academiei de Științe a Moldovei, care dă start bulevardului Ștefan cel Mare și Sfânt, a fost elaborat în anul 1951. Construcția a durat patru ani, anul de finalizare a construcției – 1955, este inscripționat pe fațada principală, în scuturi reliefate cu cartușe.

Sediul Academiei de Științe a Moldovei – monument de importanță națională de valoare artistică

„Fizica” (1982), panou decorativ din incinta AȘM, autori ceramiștii Nelli Sajin în colaborare cu Vlad Bolboceanu

Marina Turcan (Iloas)

EXPERIMENTUL LA ETAPA ÎNIIALĂ

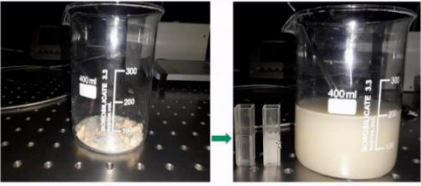

Fig.1. The procedure of preparation of yeast solution for measuring in a dynamical regime.
Fig.1. Procedura de preparare a soluției de drojdie pentru măsurare în regim dinamic.

Participants:

- Adelina Dodon
- Ana Jeleapov
- Elena Iurcu-Straistaru
- Marina Turcan
- Marina Turcan (Iloas)
- Mirela Zaltariov
- Raluca Albu
- Sergiu Puiu
- Ștefan Rău
- Ștefana Iuliana
- Violeta Popescu
- Viorica Bulgaru

Marina Turcan (Iloas)

EXPERIMENTUL CU AJUTORUL LASERULUI Q-SCAN ȘI Q-SMART

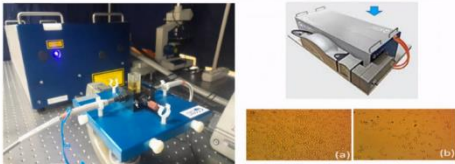

Fig. 2. The UVC radiation of the probe of the yeast solution with Q-Scan laser in which the fungus colonies were measured in two different dynamic regime.
Fig. 2. Radiația cu UVC a probei cu soluție de drojdie cu ajutorul laser Q-Scan în care coloniile de ciuperci au fost măsurate în două regimuri dinamice diferite.

Fig. 3. The decontamination procedure of 1.5L of yeast solution in which the fungus colonies were measured after 5 and 10 Min in a dynamic regime.
Fig. 3. Procedura de decontaminare a 1.5L soluție de drojdie în care coloniile de ciuperci au fost măsurate după 5 și 10 Min în regim dinamic.

Participants:

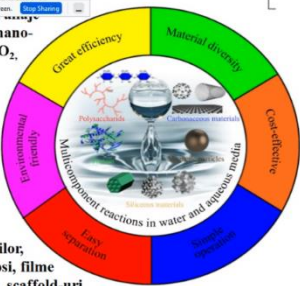
- Adelina Dodon
- Ana Jeleapov
- Elena Iurcu-Straistaru
- Marina Turcan
- Marina Turcan (Iloas)
- Mirela Zaltariov
- Raluca Albu
- Sergiu Puiu
- Ștefan Rău
- Ștefana Iuliana
- Violeta Popescu
- Viorica Bulgaru

Mirela Zaltariov (Iloas)

Avantajele utilizării biopolimerilor

➤ **NPs:** Au, Ag, Fe₃O₄, Cu-Zn alloys, nano-silica, CeO₂, TiO₂, MgO

➤ **Aplicații:** vindecarea ranilor, substituenți osoși, filme antimicrobiene, scaffold-uri pentru ingineria tisulară, eliberarea controlată de medicamente. [Front. Chem. Sci. Eng. DOI: 10.1007/s11705-022-2150-6](https://doi.org/10.1007/s11705-022-2150-6)

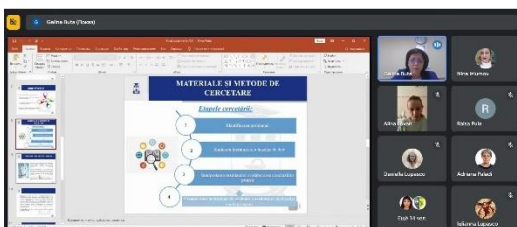
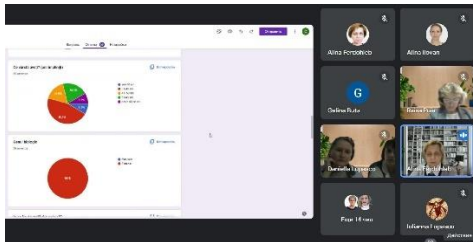
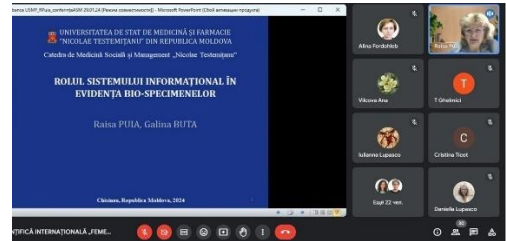
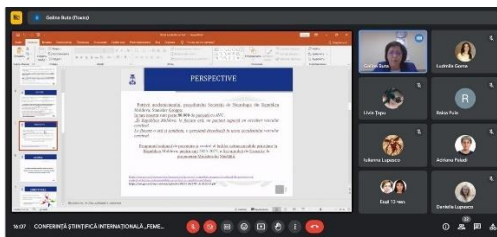
Chemical structures of chitosan, amidon, and gelatina are shown.

Participants:

- nica simona lumina
- Mirela Zaltariov
- Adelina Dodon
- Ecaterina Coraci
- Ștefana Iuliana
- Irina Andra
- Marina Bunea
- Gabriela Romanescu

Conferință științifică internațională 8-9 februarie 2024

Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society

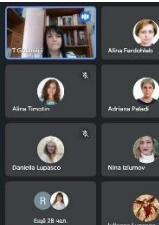
Materiale și metode

Pentru identificarea stării nutriționale s-a folosit un dispozitiv Tanita-610, cu ajutorul căruia s-au determinat și studiat parametri precum IMC, greutatea și circumferința taliei.

TYPES OF CHOLESTEROL

Au fost de asemenea examinate o serie de teste biochimice de rutină, cum ar fi colesterolul total și LDL.

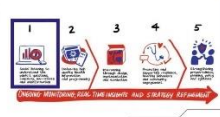
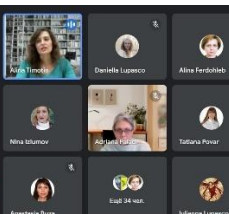
Materiale și metode

Au fost examinați în total 591 de pacienți cu boli hepatice difuze, raportul bărbați și femei (M/F) a fost: 318/273; vârsta medie a celor examinați a fost: 54,99 ani.

Toți pacienții examinați au semnat un acord informat aprobat de Consiliul de Etică a Cercetării al USMF „Nicolae Testemițanu” nr. 10 din 28.12.2020.

INFODEMIC

Obezitatea - este o tulburare metabolică comună caracterizată prin acumularea excesivă de țesut gras în organism, care reprezintă o amenințare pentru sănătate și este un factor de risc major pentru alte câteva boli cronice.

PERIOADE CRITICE ÎN FORMAREA IMUNITĂȚII COPILULUI

I perioada – perioada nou-născutului (28 zile):

- este caracteristică tendința spre generalizare proceselor inflamator-microbiene

II perioada – 3 – 6 luni

- scăderea imunității umorale pasive (epuizarea anticorpilor materni)
- Răspuns imun primar prin sintetizarea IgM, dar nu rămâne memoria imunologică
- sistemul de IgA este înalt
- Sensibilitatea înaltă către IRA, infecțiilor intestinale, maladii tegumentare,
- Realizarea clinică a maladiilor congenitale
- crește frecvența alergiilor alimentare

III perioada – 2-3 ani

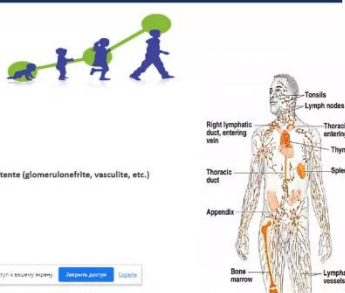
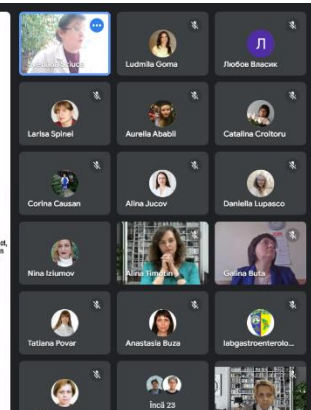
- începe producerea IgG
- sintetiza IgA secretorie rămâne insuficientă
- realizarea clinică a imunodeficiențelor primare, maladiilor autoimune și imunocompetente (glomerulonefrita, vasculite, etc.)
- tendința spre infecții respiratorii repetate
- se reduc manifestări alergiilor alimentare
- devin evidente anomalii de constituție

IV perioada – 4 – 6 ani:

- nivelul mediu al IgG și IgM corespunde nivelului la maturi
- nivelul IgA mai jos decât norma
- IgE atinge nivelul maxim

V perioada – 12-15 ani:

- secreția majorată a hormonilor sexuali duce la inhibiția lentului celular imunității și stimularea imunității umorale

Conferință științifică internațională
Femeile în cercetare – destine, contribuții, perspective

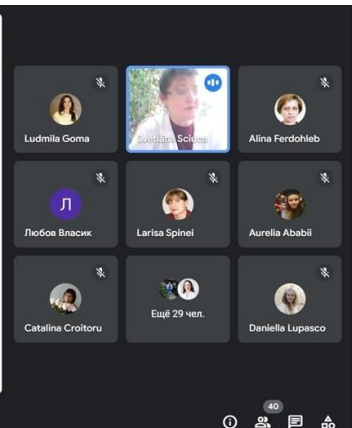
COPILUL FRECVENT BOLNAV – POLIMORFISMUL ETIOLOGIC ȘI REACȚIILE SISTEMULUI IMUN

Svetlana ȘCIUCA
MEMBRU CORESPONDENT AL ACADEMIEI DE ȘTIINȚA A MOLDOVEI
DEPARTAMENTUL PEDIATRIE, USMF „NICOLAE TESTEMIȚANU”
DR.HAB.MED., PROFESOR UNIVERSITAR,
MEMBRU AL SOCIETĂȚILOR EUROPENE ERS, EAACI

Eva GUDUMAC
ACADEMICIAN ASM
DR.HAB.MED., PROFESOR UNIVERSITAR,
CATEDRA CHIRURGIE PEDIATRICĂ „NATALIA GHEORGHIU”
USMF „NICOLAE TESTEMIȚANU”

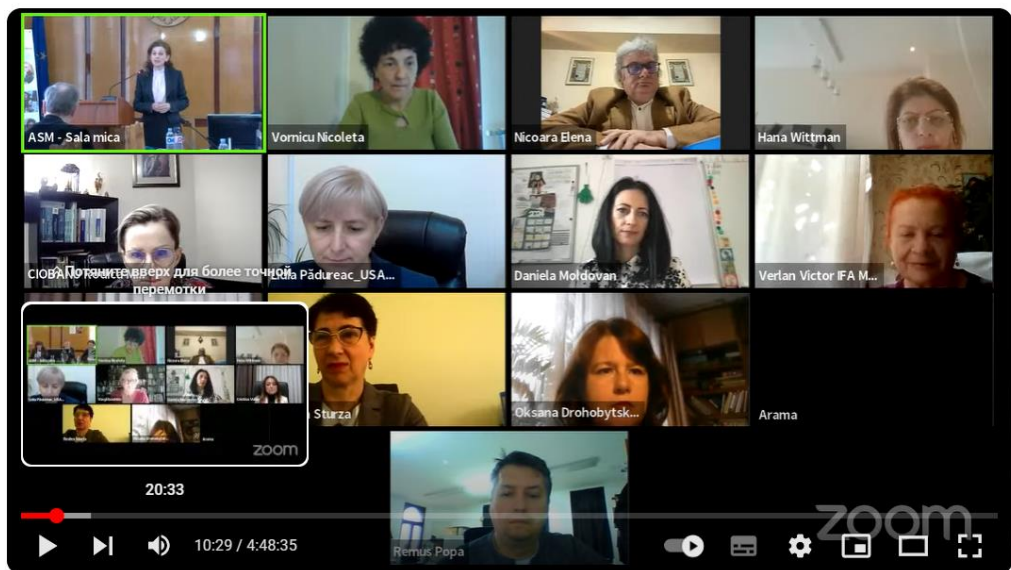

8-9 februarie 2024

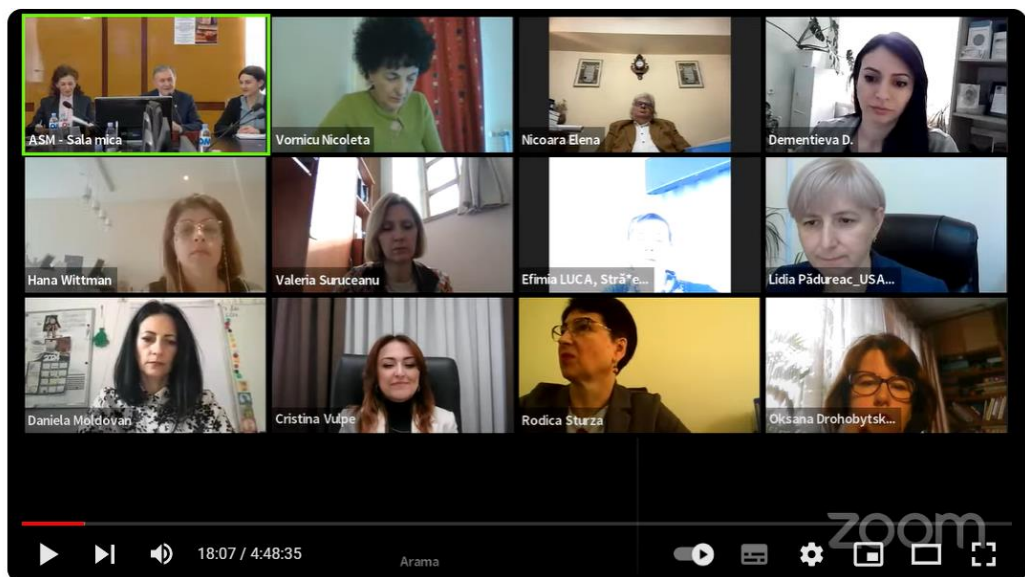

Conferință științifică internațională 8-9 februarie 2024

Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society

08.02.2024, 10:00 | Conferință științifică - Femeile în cercetare: destine, contribuții, perspective

08.02.2024, 10:00 | Conferință științifică - Femeile în cercetare: destine, contribuții, perspective

Ce-a lăsat ca moștenire?

Prin neobosită sa activitate a contribuit esențial la diversificarea chirurgiei nou-născutului, abdominale, îndeosebi prin realizări în chirurgia tubului digestiv (preponderent chirurgia colonului, regiunii ano-rectale), chirurgia ficatului, căilor biliare, tumorilor mediastinale, retroperitoneale, chirurgia toracică, urologică, plastică, a făcut cercetări în domeniile ortopediei și traumatologiei, combustiologiei etc.

Valoroasa sa activitate științifică și-a găsit reflectare în două teze: de doctor în medicină (1949) și doctor habilitat în medicină (1954), susținute cu calificativul "excelent". O moștenire de 650 de lucrări științifice publicate în țară și peste hotare, 6 monografii, 5 culegeri tematice, două brevete sunt rodul celor 57 de ani de activitate a Marelui Savant. Articolele și monografiile academicianului Natalia Gheorghiu nu prezintă numai interes istoric; ele sunt actuale și utile, în pofida diversificării continue a metodelor de investigație.

08.02.2024, 10:00 | Conferință științifică - Femeile în cercetare: destine, contribuții, perspective

Personalitatea Academicienei

Natalia Gheorghiu, a fost atât de complexă, încât ea poate fi evocată de specialiștii comunității medicale. Profesiei de chirurg, chirurg pediatru, i-a fost dedicată întreaga viață. Pe parcursul aceste evocări, profesoara Natalia Gheorghiu a trecut dincolo de granițele specialității pe care și-a ales-o, lăsându-și amprenta asupra medicinei din Moldova în ansamblu.

08.02.2024, 10:00 | Conferință științifică - Femeile în cercetare: destine, contribuții, perspective

OCR problems

OCR (17th century): domination of ligatures

- Printing mimics manuscripts
- Overline letters **πρῆλοβῖε**
(*pr[edo]slovie* = foreword, *d* over *e*, *o* omitted)
- Wide use of overline marks
Ἄδελφοί ἡνὶ νόῳ ὡάμηνι ἐχέτεμ' ἡνὶ ἅμ' πύτ' ἡνὶ γρῶνι
(*Adevăr și noi oameni suntem și am putut și greși*)
(*It's truth we are humans and could commit sins*)
- Numbering by letters (number 5) **ε**
- Abbreviations: **ἸϷϯϸ** *luisus Hristos* = *Jesus Christ*

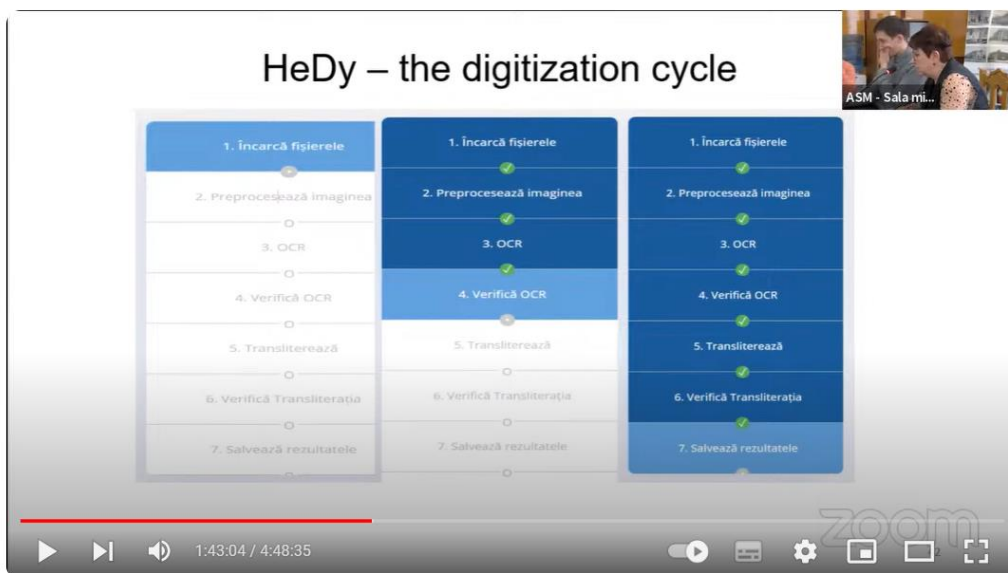
zoom

08.02.2024, 10:00 | Conferință științifică - Femeile în cercetare: destine, contribuții, perspective

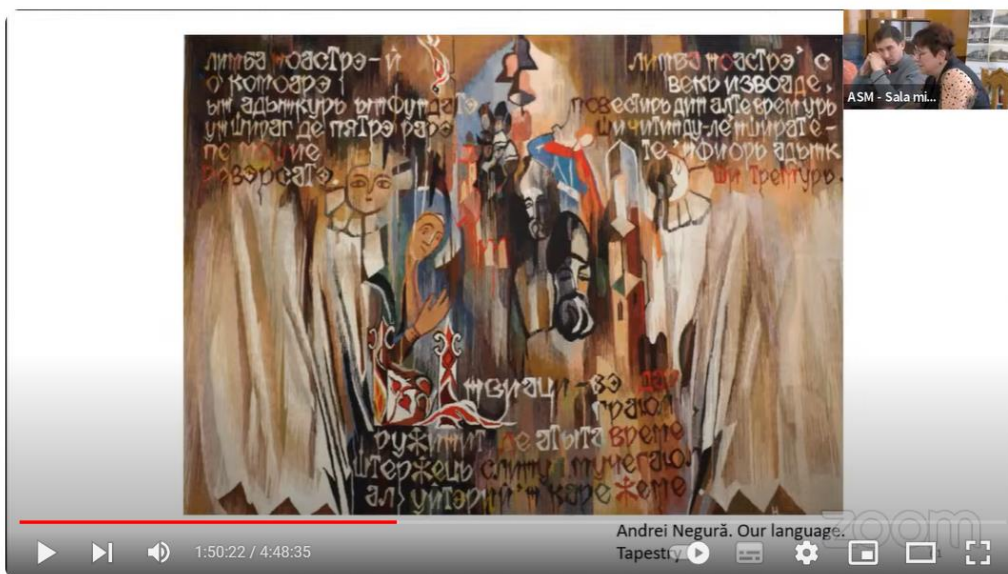
Printings in transitional alphabets

08.02.2024, 10:00 | Conferință științifică - Femeile în cercetare: destine, contribuții, perspective

08.02.2024, 10:00 | Conferință științifică - Femeile în cercetare: destine, contribuții, perspective

08.02.2024, 10:00 | Conferință științifică - Femeile în cercetare: destine, contribuții, perspective

Conferință științifică internațională 8-9 februarie 2024

Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society

Conferință științifică internațională 8-9 februarie 2024

Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society

Conferință științifică internațională 8-9 februarie 2024

Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society

Conferință științifică internațională 8-9 februarie 2024

Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society

Conferință științifică internațională 8-9 februarie 2024

Yesterday's heritage – contribution to the development of a sustainable tomorrow's society

Rezumatele comunicărilor / Summaries of communications

Aurelia ABABII

Doctorand, Școala Doctorală în Domeniul Științe Medicale.

ORCID- 0000-0002-9481-5993

Email: AbabiiareliaUSMF@yahoo.com

ÎNFLUENȚA RADONULUI ASUPRA STĂRII GENERALE DE SĂNĂTATE A POPULAȚIEI REPUBLICII MOLDOVA

The influence of radon on the general state of health of the population of the Republic of Moldova

Introducere. Abordând expansiunea noțiunii de sănătate sub toate aspectele impunătoare acestei definiții am putea modela un schelet al factorilor determinanți, astfel, sănătatea ar deveni un organism de a cărui bună funcționare este responsabil un întreg sistem. Factorii externi care generează modificări la nivel molecular, celular sau tisuar deregând homeostazia organismului, necesită a fi identificați, studiați și incluși în programele de comunicare, prevenire și combatere a factorilor de risc. Radiațiile ionizante de origine naturală, cosmice sau terestre prezintă un risc sporit pentru populație datorită proceselor fizico-chimice declanșate ce determină apariția efectelor biologice ulterioare. **Scopul.** Pentru monitorizarea concentrației radonului, ca sursă de radiații ionizante, pe teritoriul Republicii Moldova s-a inițiat un studiu având drept scop estimarea riscului pentru sănătate, asociat expunerii la radon și elaborarea măsurilor de control al influenței interacțiunii factorului radiostresogen cu tutunul ca factor trigger a dezvoltării cancerului bronhopulmonar. **Materiale și metode.** În cadrul cercetării s-au efectuat măsurări pasive ale concentrației radonului din încăperile de locuit conform metodologiei de determinare, prin intermediul detectorilor pasivi Radtrack2, pe perioada lunilor februarie-mai, punctele de măsurare au fost selectate aleatoriu randomizat prin intermediul sistemului Lambert Gisco. **Rezultate.** Radonul, fiind un gaz omniprezent, are o conotație deosebit de importantă pentru Republica Moldova în aspect al ratei înalte de fumătorii și morbiditatea crescută prin cancer bronhopulmonar. Radonul de interior conform studiului desfășurat pe teritoriul țării tinge valori cu mult peste cele admise, cota parte a locuințelor care au depășit nivelul de referință a radonului (300 Bq/m³) a constituit 25,3% pentru zona Centru, 31,06 – Nord și 38,58% – Sud. Radonul este asociat cu prima cauză de cancer bronhopulmonar la nefumători, și a doua cauză pentru cei fumători.

Concluzii. Riscul expunerii la radon pe teritoriul țării este evident și nu poate fi neglijat în contextul în care mortalitatea prin cancer pulmonar este a doua cauză de deces prin tumori maligne, iar asocierea consumului de tutun potențează efectul radonului asupra stării de sănătate.

Raluca Marinica ALBU

Cercetător științific, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: albu.raluca@icmpp.ro

Iuliana STOICA

Cercetător științific, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: stoica_iuliana@icmpp.ro

Mihai ASANDULESA

Cercetător științific, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: asandulesa.mihai@icmpp.ro

Andreea Irina BARZIC

CS II, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: cosutchi.irina@icmpp.ro

**METALLIZATION OF HYDROXYETHYLCELLULOSE/BIO-ADDITIVE
COMPOSITES FOR CAPACITOR USES**

***Metalizarea unor compozite pe bază de hidroxietil celuloza/bio-aditiv
pentru realizarea de condensatori***

The technologies developed for energy storage devices have attracted a great deal of attention since at global level there is a huge concern regarding energy production and storage, while preserving a clean environment. This work proposes a new strategy of making dielectric materials based on a naturally modified polymer and a bio-additive selected from renewable resources, namely hydroxyethyl cellulose (HEC) and walnut leaf powder (WLP). The morphology at micro-level was examined by scanning electron microscopy highlighting the good dispersion of the bio-filler in the matrix. Furthermore, the obtained composites are subjected to a metallization process with platinum in order to check the interfacial compatibility of samples with this electrode material. The adhesion characteristics of the specimens were assessed via two procedures: the surface tension properties extracted from wettability experiments and nano-scale probing with the atomic force microscope. It was noticed that addition of WLP powder in HEC produces the enhancement of the sample adhesion features, which was also confirmed by nano-scale adhesion tests. This could be attributed to the abundance of hydroxyl groups in WLP structure which are augmenting the surface polarity of the composite foils. Dielectric spectroscopy examinations of the specimens were showing that the bio-based filler led to the improvement of the dielectric constant at biggest loading level of 20% WLP in the cellulosic matrix. This study sketches fresh perspectives on making advances and green materials for capacitor applications.

* **Acknowledgement:** This research was funded by a grant from the Ministry of Research, Innovation and Digitization, CNCS—UEFISCDI, project number PN-III-P1-1.1-TE-2021-0762, within PNCDI III.

Olga ANDRANOVICI
cercetător științific stagiar,
Muzeul Național de Istorie a Moldovei
ORCID 0000-0003-3542-3671
Email: olga.andranovici@gmail.com

**PROTECȚIA PATRIMONIULUI ARHEOLOGIC ÎN REPUBLICA MOLDOVA
ȘI ROMÂNIA: ABORDAREA ARHEOLOGIEI INDUSTRIALE**
*Protection of Archaeological Heritage in the Republic of Moldova and Romania:
Approach to Industrial Archaeology*

The work presents a comparison of the legislation regarding the protection of archaeological heritage in the Republic of Moldova (Heritage Law no. 218/2010) and Romania (Government Order no. 43 of 2000). This comparison highlights both the differing aspects and the similarities between the two regulations. Additionally, the paper addresses the absence of mention of industrial archaeology in Romanian legislation, despite efforts and activities to address this concept in the Romanian space in recent decades. Although Romanian and Moldavian legislation does not explicitly include industrial archaeology, efforts and initiatives have been made in recent decades to address this concept within the Romanian space. These activities have aimed at identifying, protecting, and conserving archaeological remains related to industrialization and economic development. The work highlights the need for a possible revision of the legislation in Romania and the Republic of Moldova to include and regulate the specific aspects of industrial archaeology, in line with contemporary developments and concerns related to the protection of archaeological heritage.

*The communication and the summary are made within the institutional research program „Museum historical-archaeological heritage: systematization and scientific-cultural valorization” (code: 180101).

Elena ARAMĂ

dr. hab., prof. univ., Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6406-3743>

Email: aramaelena@gmail.com

Natalia CRECIUN

dr., lector univ., Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1936-9137>

Email: natalia.creciun@gmail.com

REVIGORAREA METODELOR DE PREDARE A DREPTULUI ÎN ERA DIGITALĂ

Reinvigorating law teaching methods in the digital age

A preda dreptul pleacă de la întrebarea oarecum neliniștitoare: ce este dreptul? Dreptul nu este numai constrângere și comandament; el este, în opinia autoarei americane Annelise Riles, purtător de speranță, căci el reconstruiește lumea, filtrează datele, deci nu doar controlează comportamentul, dar și construiește. Tot mai frecvente sunt vocile care îndeamnă a percepe dreptul ca o cultură și nu doar ca o tehnică (F.Ost). Studiile juridice nu au numai scopul de a face cunoscut dreptul, ci și de a-l face înțeles prin raportare la legăturile cu societatea, moralitatea, starea economică, istoria.

De aceea, a preda dreptul înseamnă a-i învăța pe studenți raționamente tradiționale, dar și a-i ajuta să construiască, să inventeze raționamente. Educația juridică este canalul prin care curg preocupările metodologice și epistemologice. Este de notorietate publică faptul că instituțiile de învățământ, cu atât mai mult cele universitare, au misiunea de a oferi cunoștințe și, în mod deosebit, repere metodologice clare, pentru a gândi independent și a se impune prin spirit creativ și inovator. Problemele juridice nu pot fi rezolvate o dată și pentru totdeauna; în condiții noi apar aspecte noi ale problemelor vechi ori chiar probleme noi. De aceea, este foarte importantă capacitatea juristului de a analiza toate circumstanțele și de a ajunge la o soluție corectă. Printre instrumentele care generează soluții juridice, logica și conceptele juridice sunt, de obicei, cele preferate. Or, conceptele sunt percepute nu drept simple definiții, ci ca o sistematizare de amploare a materiei juridice. Conceptele nu au numai un rol informativ, ele contează în procesul de interpretare a datelor, având un rol dinamic, un rol de sinteză.

Dezvoltarea inteligenței artificiale, de rând cu tehnologiile avansate, pare să pună presiune pe capacitatea inteligenței umane de a oferi cele mai bune soluții juridice, de a face cele mai bune alegeri, generalizări, concluzii. În asemenea circumstanțe, reprezentanții profesiilor juridice și, în mod special, ai învățământului juridic universitar, simt nevoia de a depune eforturi suplimentare, în vederea adaptării, prin reziliență, la noi realități și conservării, în aceeași măsură, a fundamentelor gândirii logice în era digitală.

Valentin ARAPU

Doctor în istorie

Institutul Patrimoniului Cultural, Ministerul Culturii

ORCID: 0000-0002-1103-9758

Email: valarapu@gmail.com

**IZVOARELE CURATE ȘI FÂNTÂNA LUI IORDAN – SURSE DE
„APĂ NEÎNCEPUTĂ” ÎN CONTEXTUL PRACTICILOR MAGICE**
*Clean springs and Jordan's well – sources of „beginningless water” in the context
of magical practices*

În practicile medicinei populare remediul *apei neîncepute* are menirea de a absorbi răul din organismul omului sau animalului cuprins de boală. *Apa neîncepută* era numită de către Dimitrie Cantemir *apă negustată de nimenea*. Pentru a avea efectul scontat *apa neîncepută* urma a fi luată dimineața nemijlocit de persona suferindă, iar în cazul animalului bolnav de către stăpânul mamiferului. Persoana care lua apa trebuia să nu fie văzută de cineva. Apa urma a fi luată de la anumite izvoare curate pe care le indicau descântătoarele și păstrată într-un vas nou, nefolosit până atunci. După pronunțarea cuvintelor descântecele *apa neîncepută* căpăta calități terapeutico-magice, servind la tratarea bolilor și izgonirea duhurilor care le provoacă.

Sursele *apei neîncepute* sunt izvoarele curate și „fântâna lui Iordan”, menționată deseori în textele descântecele. Astfel, în descântecul *de păr* bolnavul merge la fântâna lui Iordan pentru a bea apă neîncepută, sfântă. În descântecele *de desfăcut*, *de puhoială*, bolnavul este spălat cu apă neîncepută din fântâna lui Iordan. În descântecul *de năjit* erau invocate următoarele rânduri: „La fântâna lu Iordan, / Sunt trei fete de jâdan: / Una-ncui / Una descui / Să rămâie leac și sănătate”. Pentru a vindeca o vacă căreia i s-a furat laptele sau i s-a luat mana, descântătoarea șoptea „Că de cornuri te-oi lua / La fântâna lui Iordan te-oi adăpa”. Într-un descântec *de desfăcut pentru fapt* tânăra cea frumoasă pornește de dimineață „pe cărarea lui Avram / la izvorul lui Iordan”.

Calitățile terapeutice ale *apei* din fântâna lui Iordan se datorează sfințirii apelor de Bobotează, numită Iordan (6/19 ianuarie), când se face *agheasmă mare*. De Bobotează, fiind stropite cu *agheasmă* toate fântânile, casele și mormintele.

* Acest rezumat a fost elaborat în cadrul programului de cercetare „Cercetarea și valorificarea patrimoniului cultural construit, etnografic, arheologic și artistic din Republica Moldova în contextul integrării europene” / 170101.

Alexandru ARSENI

dr. hab., prof. univ., Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5068-6934>

Email: alexandru.arsene001@gmail.com

**DREPTUL LA PETIȚIONARE – FORMĂ CONSTITUȚIONALĂ
A DEMOCRAȚIEI PARTICIPATIVE**

The right to petition – constitutional form of participatory democracy

„Se poate de modificat totul,
numai nu drepturile naturale ale omului”

Thomas Djefferson

Spiritul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului rezidă în a asigura libera dezvoltare a personalității umane, organizată în respectul stat. Respectiv statul are obligația de a asigura efectiv aceste drepturi naturale prin întreg complexul mecanismului juridico-statal.

Indubitabil, că suveranitatea națională aparține poporului care o exercită în mod direct și prin organele sale reprezentative, în formele stabilite de constituție. În acest context una din formele de exercitare directă a suveranității naționale este „democrația participativă”, implicit și prin exercitarea dreptului de petiționare.

Barometrul stării de fapt în acest domeniu este cetățeanul care are dreptul de a sesiza autoritățile etatice cu scopul de a identifica neajunsurile și încălcările acestor drepturi, precum și a stării *de facto* în societate. Iar pârgă, care s-a impus și funcționează și astăzi, este dreptul fundamental de petiționare.

În comunicarea de față expunem originea, semnificația, legalitatea și legitimitatea dreptului la petiționare în calitate de pârgă constituțională de control asupra asigurării drepturilor și libertăților, fundament al asigurării liberei dezvoltări a personalității umane, constituit în stat.

Elena ARDELEAN

conf. univ. dr.,

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași

ORCID: 0000-0002-2873-7966

Email: elardelean@yahoo.fr

EMILIA PAVEL – O VIAȚĂ DĂRUITĂ ETNOGRAFIEI ROMÂNEȘTI

Emilia Pavel – a life dedicated to romanian ethnography

Emilia Pavel (1925–2014) reprezintă un reper incontestabil în cercetarea etnografică din România, fiind considerată de doamna academician Zoe Dumitrescu Bușulenga ca fiind „cel mai de seamă etnograf din a doua jumătate a secolului trecut”. Tânără absolventă a Facultății de istorie din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, primește, în anul 1951 misiunea, deloc ușoară, de șef de secție în prima schemă de funcționare a Muzeului etnografic, muzeu care își desfășura atunci activitatea în cadrul universității ieșene. Așa a început activitatea de cercetare căreia Emilia Pavel i s-a dedicat, vreme de peste 60 de ani, cu o pasiune mistuitoare și cu o rigoare științifică greu de egalat. „Am dăruit acestei instituții munca de o viață și anii cei mai frumoși!” declara, adesea, distinsa cercetătoare.

Cu un entuziasm deosebit și cu o dragoste autentică pentru valorile satului românesc, Emilia Pavel a străbătut, indiferent de anotimp, toate zonele etnografice ale Moldovei, a purtat lungi discuții cu bătrânii din sate, a consemnat informații prețioase, i-a convins pe săteni să doneze sau să vândă muzeului piese vestimentare, mobilier, unelte agricole etc. Cu un buget redus și fără mijloace de transport, această muncă de teren era, cu adevărat, istovitoare!

Toate piesele cu valoare culturală deosebită, identificate în investigațiile etnologice efectuate de domnișoara Emilia Pavel, alcătuiesc valoroase colecții de port popular, scoarțe, țesături și măști populare, care reprezintă astăzi baza patrimoniului Muzeului Etnografic al Moldovei.

Activitatea de cercetare etnografică a Emiliei Pavel s-a concretizat în peste 100 de studii de specialitate și numeroase publicații, articole și volume: *Portul popular din zona Iașului* (1969), *Jocuri cu măști* (1971), *Măști populare moldovenești* (1972), *Portul popular din zona Iași* (1975), *Portul popular moldovenesc* (1976), *Scoarțe și țesături populare* (1989), *Studii de etnologie românească* (I, 1990, II, 2006), *Valori etnografice românești în imagini* (2007), *Masca – univers antropologic* (2001).

Munca sa, adesea de pionierat, în constituirea de colecții de scoarțe, țesături, măști, port popular din cadrul Muzeului Etnografic din Iași a fost recunoscută și apreciată cu numeroase premii și distincții naționale și internaționale, iar muzeul etnografic din satul său natal, Popești (Iași), îi poartă cu mândrie, numele.

Astăzi, la un deceniu de la plecarea sa, se cuvine să ne înclinăm cu respect și prețuire, memoriei domniei sale și să ne amintim neconținut cuvintele sale „cultura unui popor stă, în primul rând, în a-ți iubi tradiția”.

Lucia ARGINT-CĂLDARE

dr. în istorie, profesor de istorie,
Agenția Națională de Aasigurare a Calității în Educație și Cercetare

ISTORIA DESTINULUI BASARABEAN NECUNOSCUȚ ÎN SPATELE UNUI ATESTAT DE STUDII MEDII

Istoria destinului basarabean necunoscut în spatele unui atestat de studii medii

Povestea de viață a Olgăi Volkenshtein este nu doar despre o provincială (purtătoare, inițial, a ideilor liberale, apoi socialiste), originară din Basarabia Imperiului Rus din perioada celei de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea – începutul secolului XX, care încerca, prin intermediul materialelor jurnalistice pentru broșuri, articole, texte de discursuri și rapoarte, pliante să schimbe atitudinea pentru rolul femeilor în societate (ca fenomen al vieții politice ruse din acea epocă), ci și despre curaj și determinare personală, despre acceptare și dorința de a înfrunța obstacolele cu stoicism. Totodată, Olga A. Volkenshtein, istoric, jurnalistă și traducătoare remarcabilă, a fost o figură proeminentă în rândul primelor feministe din fostul Imperiu Țarist, contribuind cu pasiune și inteligență la promovarea drepturilor femeilor și la încurajarea schimbărilor sociale, este și un exemplu, care poate inspira pe mulți dintre noi și care ne învață că nu circumstanțele ne definesc destinul, ci, mai degrabă, deciziile pe care le luăm și cum hotărâm să ne trăim viața, indiferent de ceea ce ne rezervă soarta.

Ludmila BACUMENCO-PÎRNĂU

Doctor, Institutul de Arheologie, Academia Română-Filiala Iași

ORCID-0000-0002-6725-7578

Email: ludmila.pirnaeu@gmail.com

Dan APARASCHIVEI

Doctor, Institutul de Arheologie, Academia Română-Filiala Iași

Email: danaparaschivei76@yahoo.com

CÂTEVA CONSIDERAȚII PRIVIND UN TRIPTIC DESCOPERIT LA SLAVA RUSĂ (JUD. TULCEA)

Some considerations regarding a triptych discovered in Slava Rusă (Tulcea county)

În comunicarea de față ne propunem prezentarea unei piese inedite, păstrată în colecțiile Institutului de Cercetări Eco-Muzeale (ICEM) din Tulcea. Este vorba despre o parte a unei piese de cult, un triptic, provenit din satul Slava Rusă, județul Tulcea, localitate dobrogeană, care face parte din arealul de răspândire a comunităților de ortodocși ruși de rit vechi (lipoveni).

Tripticul, obiect de cult de largă proliferare, este compus dintr-o parte centrală și două laterale, numite aripi sau voleuri, ce sunt prinse în balamale în așa fel încât părțile laterale să se închidă peste cea din mijloc, acoperind-o. Din tripticul care face obiectul interesului nostru, confecționat din bronz, s-a păstrat doar aripa stângă. Înălțimea piesei este de 49,37 mm, lățimea de 25 mm, grosimea de 1,65 mm, iar greutatea de 11,81 g. Acest voleu este împărțit în trei registre, în care sunt grupate, câte două, busturile în relief ale unor sfinți, figurate cu nimb, redată în profil, fiind orientate cu fața spre panoul central. În registrul de sus, de la stânga la dreapta, au fost gravate busturile Apostolului Petru și a Arhanghelului Mihail, în cel din centru au fost reprezentări ale Sfântului Gheorghe și a lui Vasile cel Mare, iar în registrul de jos sunt gravate busturile Sfântului Petru (din Moscova?) alături de Ioan Chryzostom. Partea exterioară a piesei nu este decorată. Piesa de față este asemănătoare unui triptic cunoscut cu denumirea de *Sfântul Antipa și alți sfinți*. Tabloul central al acestei piese era ocupat de figura Sfântului Antipa, cultul căruia a fost răspândit în bisericile răsăritene. Menționăm că o piesă similară, reprezentând aripa dreaptă a acestui tip de triptic a fost recuperată dintr-o localitate neprecizată din zona sudică a Dobrogei (jud. Constanța) introdusă în circuitul științific acum aproape două decenii în urmă. O altă piesă inedită se păstrează în expoziția de bază a Muzeului de Istorie din Brăila.

Datarea obiectelor de cult din această categorie comportă anumite dificultăți, acestea fiind produse în serie și cunoscând o perioadă lungă de utilizare. De asemenea, contextul incert al descoperirii nu facilitează stabilirea unei cronologii sigure. Cu toate acestea, iconografia, caracterul și limba inscripțiilor ne sugerează datarea piesei în limitele secolelor XVII–XVIII, iar confecționarea ei se leagă, cel mai probabil, de atelierele din mediul est-slav.

Magdalina BANTEA

Moldova State University

ORCID: 0000-0002-7458-8957

Email: magdalenabantea@gmail.com

**COGNITIVE DIMENSION OF THE INTERCULTURAL SOMATIC SYMBOL
(BASED ON FRENCH, ENGLISH, ITALIAN AND ROMANIAN LANGUAGES)**

Dimensiunea cognitivă a simbolului somatic intercultural (bazat pe limbile franceză, engleză, italiană și română)

Contemporary linguistics coincides with the science that approaches the object of study from a cognitive perspective, a fact that generates the conceptual reconsideration of linguistic notions through different fields of knowledge and determines interest among researchers and scholars with cognitive predilection.

The necessity for this study is motivated by the interest in knowing the semantic-functional specificity of the intercultural somatic symbol, as well as the complex nature of the symbolic phenomenon that involves a multidimensional exegesis being the center of scientific interests common to different disciplines like psychology, philosophy, sociolinguistics, ethnolinguistics, pragmasemantics.

The topicality of this investigation is determined by the necessity to identify, distinguish and clarify the cognitive dimension of the somatic symbol, that influences its valence and weight including an analytical study, in which interact: 1) structural framework of the somatic symbol: symbol-concept, symbol-syntagma, symbol-phraseological unit; 2) situational segment of the symbol that refers to the deictic information of constitutive elements; 3) functional aspect of the somatic symbol which represents its role in the situational framework; 4) componential framework of the somatic symbol aimed at semantic analysis based on the decomposition of meanings; 5) cultural dimension of the somatic symbol aimed at its sociolinguistic conceptualization in order to individualize sociocultural imagery; 6) intercultural segment of the somatic symbol that reflects its contrastive-comparative evidences at intercultural level that appear as a result of externalization of cultural symbolic meanings and functions (French, English, Italian, Romanian languages) in order to identify and frame the somatic symbol; 7) cognitive-pragmatic subdivision of the somatic symbol that highlights psycholinguistic influence of the symbolic expression, in which conceptual metaphor represents the basic element and favors the decoding of symbolic meaning.

Victoria BARCARU

Doctorandă, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0001-9470-871X

Email: victoriabarcaru4@gmail.com

UNELE CONSIDERAȚII PRIVIND FENOMENUL SUBIECTIVITĂȚII. DISENSIUNI. APRECIATIVUL

Some Considerations on the Phenomenon of Subjectivity. Disensions. Appreciative

Componentă indispensabilă din cadrul conștiinței umane, subiectivitatea reprezintă, sub aspect ontologic, latura ideală a realităților înconjurătoare. Deși în literatura de specialitate nu s-a găsit încă o explicație acceptată în unanimitate, termenul în cauză subînțelege, de regulă, interpretarea ambiguă a materialului faptic, reliefând pregnant conturul antropocentric al fenomenului.

Cele expuse sugerează necesitatea de a elucida semnificația conceptului *realitate obiectivă*, interpretat controversat în sfera academică.

Bunăoară, mulți savanți pun la îndoială corespondența dintre lumea obiectivă și interpretarea adecvată a lumii ontice: astfel, în accepțiunea științifică tradițională electro- nului este văzut atât ca particula, cât și prin asociere cu proprietățile undulatorii de propa- gare în spațiu, în funcție de propria viziune a celui ce analizează faptele; același lucru afirmă și marele cărturar Sf. Luca din Crimeea, care relevă tendința de a vedea lucrurile dintr-un punct de vedere pur personal și nu așa cum sunt în realitate.

Materialul investigat în prezentul demers ne-a permis să consemnăm astfel de fac- tori semnificativi din punct de vedere al interacțiunii sociale precum dimensiunea inter- subiectivă. Prin transpunere, termenul menționat implică un alt fenomen important – *em- patia*. Grație „forme de intuire a realității prin identificare” [DEX online] cu proprii se- meni, aceasta definește componentă umană indispensabilă pe axa de valori, pe de o parte; pe de altă parte, natura afectiv-perceptivă dezvăluie anumite trăsături latente ale indivi- zilor, uneori prea departe de statutul obiectiv al unor norme morale. E de specificat aici, de asemenea, interpretarea ambiguă a materialului faptic, care deseori depinde de factori de ordin intern, precum sistemul psiho-emotiv sau perceptiv, fapt ce generează variate controverse sau disensiuni în elucidarea veridică a fenomenului.

În concluzie, ținem să menționăm că prezența însăși a subiectului vorbitor face trimitere la aspectul subiectiv al conținutului, întrucât atitudinea sau opinia proprie con- diționează, parțial sau integral, realitățile prestabilite (obiective).

Andreea Irina BARZIC

CS II, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: cosutchi.irina@icmpp.ro

Iuliana STOICA

Cercetător științific, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: stoica_iuliana@icmpp.ro

Raluca Marinica ALBU

Cercetător științific, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: albu.raluca@icmpp.ro

Lavinia Petronela CURECHERIU

Conf. Dr. habil., doctor în fizică

Email: lavinia.curecheriu@uaic.ro

Maria Teresa BUSCAGLIA

Cercetător, Doctor în chimie

Institutul de Chimie a Materiei Condensate și Tehnologii Energetice, Genoa, Italia

Email: mariateresa.buscaglia@cnr.it

**STRUCTURAL, MORPHOLOGICAL AND DIELECTRIC TESTING OF
CHITOSAN-BASED COMPOSITES WITH APPLICATIVE POTENTIAL
IN ENERGY STORAGE**

*Testarea structurală, morfologică și dielectrică a unor compozite pe bază de chitosan
cu potențial aplicativ în stocarea de energie*

The production of innovative materials with cutting-edge properties is primarily responsible for the advancements in the energy sector. In particular, the fabrication of the capacitors is mainly based on sandwiching a dielectric material between two electrodes. It is widely acknowledged that the energy density in the dielectric medium is a function of the permittivity and the electric field intensity. This work is dealing with the preparation and investigation of new dielectric materials starting from chitosan – as matrix, and barium titanate powder – as ferroelectric filler. The chosen reinforcement agent was prepared by co-precipitation technique at low temperatures (90°C). The X-ray diffraction studies proved that the ceramic particles display the perovskite structure. Moreover, the morphological aspects of the ferroelectric particles were examined by transmission electron microscopy and the images revealed that all synthesized powders are homogeneous in size, which is around 300 nm. The studied films were produced by using the dry phase inversion method, in which the ferroelectric filler was dispersed in the aqueous solutions of chitosan. Fourier-transform infrared spectroscopy was applied to the chitosan and chitosan-based composite foils to analyze the structural features. The samples were also

studied by dielectric spectroscopy to check the permittivity changes upon insertion of variable amounts of ferroelectric particles in chitosan. The enhancement of the permittivity recommends the dielectric composites as good candidates for making capacitor devices.

* **Acknowledgement:** This work was supported by a grant of the bilateral scientific cooperation between the Romanian Academy and Consiglio Nazionale delle Ricerche CNR-Italy, project number P2-AR-CNR-2023-2025.

Mihaela BĂBUȘANU

Muzeolog, conservator bunuri culturale
expert patrimoniu cultural, scriitor, jurnalist
Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău
Email: babusanca@yahoo.com

OAMENI AI MUZEELOR – ELENA ARTIMON
MUSEUM PEOPLE – ELENA ARTIMON

Elena Artimon, a cărei viață profesională este strâns legată de cea a Complexului Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, va aniversa, în primăvara acestui an, o vârstă extrem de importantă. Din acest motiv am decis să scriu și să dedic câteva rânduri acestei doamne mereu elegantă și atentă la ținută și atitudine, care alături de soțul ei, Alexandru Artimon, fost director a adjunct al instituției noastre, dar și individual, s-a dedicat meseriei de muzeograf, și și-a pus cunoașterea și priceperea în slujba zeiței Clio.

A absolvit Facultatea de Istorie-Geografie de la Institutul Pedagogic de 3 ani din Suceava (1969). Ulterior a urmat cursurile Facultății de Istorie-Filosofie (specializarea Istorie) din cadrul Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, fiind absolventă, cu diplomă de stat, a promoției 1974. A debutat inițial ca profesor în învățământul gimnazial la Școala din Zvoriștea, județul Suceava, pentru foarte scurt timp, apoi din luna ianuarie a anului 1970 a activat la Muzeul Județean de Istorie și Artă Bacău, azi Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, îndeplinind, pe rând, funcțiile de îndrumător, muzeograf, muzeograf principal și șef-secție istorie (februarie 1984 – mai 1990). Revine, apoi, la statutul de muzeograf, până la pensionare, în vara anului 2011.

Ștefana BĂDESCU

dr. arh. Universitatea Politehnica Timișoara

ORCID 0000-0003-0710-4286

Email: stefana.badescu@upt.ro; raluca-stefana.badescu@udu.utm.md

Mihai DANCIU

drd. arh., Universitatea Politehnica Timișoara

ORCID 0000-0002-0257-3131

Email: mihai.danciu@upt.ro

**DESIGNING PUBLIC SPACES IN THE RURAL ENVIRONMENT.
THE ROLE OF GUIDES IN MAINTAINING THE LOCAL CHARACTER**
*Amenajarea spațiului public în mediul rural. Rolul ghidurilor de bune practice
în păstrarea specificului local*

The network of public spaces within a settlement represents the totality of publicly-owned terrains, freely accessible to all, which host a variety of activities and define the identity of the community. Be it green or mineral, a public space is defined by the geometrical characteristics of the physical environment, the general aesthetics of the urban design, as well as the activities that it hosts – all of which contribute to the local character and the cohesion of the community.

However, the public spaces within the rural environment are often neglected, with interventions – if any – mostly limited to functional aspects (such as circulations or public utilities). At the same time, the elements that have the potential to both shape the public life and preserve the local character of the settlement (such as public-private limits, pavements, urban furniture or vegetation) are most often either ignored or randomly treated.

There are, of course, a variety of causes for this situation; among these, the absence of both proper regulations and examples of good practices within communities can be addressed through the elaboration, passing, popularization and implementation of guides regarding the designing of public spaces in the rural environment, with the preservation of the local character.

This paper further concentrates on one such guide, elaborated by the authors for the protection, conservation and promotion of the existing heritage within the network of Czech settlements in the Almăj Mountains (an isolated, predominantly rural area in the Western part of Romania) – primarily discussing the challenges of implementing this type of regulations within existing communities.

Alexandra BARGAN*

Cercetător științific, dr. în chimie
Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași
Email: anistor@icmpp.ro

George ȘTIUBIANU

Cercetător științific, dr. în chimie
Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași
Email: george.stiubianu@icmpp.ro

Mihaela DASCĂLU

Cercetător științific III, dr. în chimie
Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași
Email: amihaela@icmpp.ro

Corneliu COJOCARU

Cercetător științific I, dr. în chimie
Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași
Email: cojocaru.corneliu@icmpp.ro

Ana Maria MACSIM

Cercetător științific, dr. în chimie
Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași
Email: macsim.ana@icmpp.ro

Adrian BELE

Cercetător științific, dr. în chimie
Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași
Email: bele.adrian@icmpp.ro

Alina SOROCEANU

Cercetător științific, dr. în chimie
Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași
Email: lazar.alina@icmpp.ro

**POLYSULFONE-BASED MEMBRANES WITH FUNCTIONALIZED
SILSESQUIOXANES AND IONIC LIQUIDS. PREPARATION, CHARACTERI-
ZATION AND POSSIBLE USE FOR ENVIRONMENTAL APPLICATIONS**

Membrane pe bază de polisulfone cu silsesquioxani funcționalizați și lichide ionice.

Obținere, caracterizare și posibilă utilizare pentru aplicații de mediu

Polysulfone was used as an alternative base-polymer for designing new mixed matrix inclusion membranes that could oppose to astringent environmental conditions. The membranes were elaborated using polysulfone as polymer matrix, inorganic fillers, polyhedral oligomeric silsesquioxanes (POSS) and Aliquat 336 as a carrier in the absence of a plasticizer. Polysulfone was chosen as polymer matrix due to its superior chemical and thermal stability. These properties are associated with its special structure. The

polysulfone is widely used as polymer matrix for the separation of CO₂ as it is absorbed particularly into the polymer matrix. The relevant improvement in membrane preparation is represented by the addition of inorganic materials (POSS) and the ionic liquids (Aliquat 336) in polymer matrix to form the membranes. This addition has a relevant effect on the membranes gas separation performance as it is capable to modify the gas transport properties through the membranes. Inorganic fillers such as POSS have been investigated in many fields of engineering and science and it was proved that they enhance the gas transport properties of the membranes. These additional materials can improve the permeability of CO₂ while maintaining a high selectivity towards CO₂ gas. The presence of functional groups on the polysulfone, silsesquioxanes, Aliquat 336 and the synthesized polymer inclusion membranes were confirmed using Fourier Transformed Infrared Spectroscopy. Scanning electron microscopy and atomic force microscopy indicated that the membrane surface was dense and the roughness increased with an increase in the filler concentration. The hydrophilicity of the membranes was studied and the results showed that an increase in filler concentration increases the membrane's hydrophilicity. Thermal stability was analyzed and the membranes were found to be stable above 180°C. The objective of this research was to study the effect of the POSS's and ionic liquid (Aliquat 336) introduction in the polysulfone matrix in order to use its in environmental applications.

* **Acknowledgments:** This work was supported by a grant of the Ministry of Research, Innovation and Digitization, CCCDI - UEFISCDI, project number PN-III-P2-2.1-PED-2021-3900, within PNCDI III, Contract PED 698/2022 (AI-Syn-PPOSS).

Alexandra BARGAN*

Cercetător științific, dr. în chimie
Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași
Email: anistor@icmpp.ro

Mirela Fernanda ZALTARIOV

Cercetător științific III, dr. în chimie
Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași
Email: zaltariov.mirela@icmpp.ro

Bianca-Iulia CIUBOTARU

Asistent de cercetare, doctorand
Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași
Email: ciubotaru.bianca@icmpp.ro

Mihaela DASCĂLU

Cercetător științific III, dr. în chimie
Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași
Email: amihaela@icmpp.ro

George ȘTIUBIANU

Cercetător științific, dr. în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași

Email: george.stiubianu@icmpp.ro

Maria CAZACU

Cercetător științific I, dr. în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași

Email: mcazacu@icmpp.ro

NEW SILATRANE-BASED COMPOUNDS FOR BIOMEDICAL AND ENVIRONMENTAL APPLICATIONS

Noi compuși pe bază de silatrani pentru aplicații biomedicale și de mediu

Silatrane compounds, $R-Si(OCH_2CH_2)_3N$, possess astounding physical-chemical properties (high dipole moment, easy polarizability of the R-Si bond, reliability to hydrolysis) and valuable biological activity. This kind of activity is definitely due to the easier (because of hydrogen bonds formation and dipole-dipole coupling) adsorption of silatrane on the surface of cell membranes and active transport of their molecules into the cells, which is really important to drug discovery and design. The variety of silatrane applications has attracted the interest in the modification of their exocyclic functional substituents (amino- and thioalkylsilatrane are known as precursors for the synthesis of new compounds exhibiting interesting and valuable properties). On the other hand, the 5-bromosalicylaldehyde containing Schiff bases have antitumor activity and are applied for manufacturing of anti-cancer drugs. These Schiff bases have unique biological activity and can be used as low toxic in design and synthesis, and has got several applications like antibacterial and fungal, anti-inflammatory, anti-tubercular, anti-oxidant, and kills parasitic worms. Molecular hybridization is a method of combining two or more pharmacophoric units into one molecule being preferred in design of new compounds. This was successfully used to access, in particular, new silatrane hybrids with biomedical and other activities.

* **Acknowledgments:** This work was supported by a grant of the Ministry of Research, Innovation and Digitization, CCCDI - UEFISCDI, project number PN-III-P2-2.1-PED-2021-3900, within PNCDI III, Contract PED 698/2022 (AI-Syn-PPOSS).

Yaroslav BERLIN

Postgraduate student

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

ORCID iD: 0009-0001-7526-0363

Email: berlin@i.ua

ARKHYP DANYLIUK AS A RESEARCHER OF THE UKRAINIAN HOUSE

Архип Данилюк як дослідник української хати

The leading place in the researches of A. Danyliuk is occupied by the Ukrainian house. Arkhyp Danyliuk in his publications comes to the conclusion about the historical durability of the traditions of the development of the material culture of the Ukrainian people. Thus, the scientist claims that frame-clay-straw construction was typical for Podillia before, the roots of which go back to Trypil archaeological culture.

The scientist states that the Polissia closed courtyards and the famous Hutsul *grazhda* have many similar features. Each of them contains one idea – defensive, which was embodied in the character of the building. The researcher often compared his own hand-measured drawings of ancient Hutsul settlements with drawings made by Ukrainian archaeologists during the excavations of archaic settlements.

The book "Ukrainian House" is the key work of Arkhyp Danyliuk, the result of his ethnographic explorations, which contains information about the genesis of housing, its typology, planning schemes and building traditions, decorative solutions and traditional rituals, about the unity of the material and the spiritual. The publication of this book was preceded by systematic work on the catalogs of monuments of national construction in Polissia and Volyn, Hutsul region and Boykiv region.

According to the researcher, the natural factor had a significant impact on the development of folk architecture, the location and character of residential buildings. The scientist singles out two main types of wall constructions characteristic of Ukrainian houses: log (Carpathian region and Polissia) and frame (forest-steppe zone).

Thus, Arkhyp Danyliuk devoted his works to folk architecture, especially residential construction. It was in these publications that he revealed himself as an ethnographer.

Teofana BIBIRE

Student

Universitatea de Medicină și Farmacie „Gr.T. Popa”, Iași, România

Email: teofanabibire@yahoo.com

**STUDIU PRIVIND TERAPIA DE RESINCRONIZARE CARDIACĂ LA
PACIENȚII CU FIBRILAȚIE ATRIALĂ**

Study of cardiac resynchronization therapy in patients with atrial fibrillation

Între fibrilația atrială și insuficiența cardiacă există o legătură profundă, ambele boli sunt rezultatul unei modificări de substrat, fiecare dintre ele, în mod independent, modificându-se în continuare. Fibrilația atrială și alte aritmii supraventriculare sunt frecvente la pacienții cu insuficiența cardiacă și indică un prognostic nefavorabil cu risc crescut de morbiditate și mortalitate.

Efectele benefice ale TRC pot fi atenuate de o serie de comorbidități, dintre acestea cel mai frecvent coexistența bolii cardiace ischemice și a fibrilației atriale. Pacienții cu fibrilație atrială asociază mult mai multe comorbidități decât cei în ritm sinusal, fibrilația atrială fiind la aceștia expresia unui grad de ICC mai avansat. În ciuda faptului că până la 15% dintre pacienții tratați cu TRC au FA paroxistica sau persistentă și alte 15% pot avea permanentă AF, dovezile disponibile privind beneficiul terapiei sunt limitate la studiile observaționale sau la datele de registru. Lipsa datelor care investighează efectul terapiei de resincronizare cardiacă asupra pacienților cu fibrilație atrială se bazează pe un fundal istoric și este legat de interferența anticipată a variabilității intervalului R-R și dificultatea în evaluarea automată.

Vladislav BLONSCHI

Doctor în științe chimice

ORCID: 0000-0001-8628-6756

Email: vlad.blonschi@usm.md

Maxim CISTEACOV

Doctorand

ORCID: 0000-0001-6486-616X

Email: maxim.cisteacov@usm.md

Viorica GLADCHI

Doctor în științe chimice

ORCID: 0000-0002-5847-4466

Email: viorica.gladchi@usm.md

Universitatea de Stat din Moldova

ADAPTAREA METODEI DE DETERMINARE A VITAMINEI B₂ ÎN SOLUȚII APOASE

Adaptation of the method for the determination of vitamin B₂ in aqueous solutions

Studiul autopurificării chimice a apelor naturale este un proces complex din cauza compoziției chimice variate ale acestora. Din acest motiv impactul unui anumit compus chimic inițial se studiază individual în cadrul sistemelor modelate.

Studiul legităților cinetice a proceselor de transformare a substanței presupune utilizarea unei metode analitice rapide de determinare a concentrației acesteia. În această lucrare obiectul de studiu este vitamina B₂ (riboflavina), care poate fi un poluant al apelor provenit din industria farmaceutică.

Vitamina B₂ absoarbe radiația în domeniile UV-Vis și are 4 maxime de absorbție bine delimitate: la lungimile de undă de 223 nm, 267 nm, 370 nm și 445 nm. Se cunosc diferite metode directe de determinare a concentrației vitaminei B₂, dar toate implică utilizarea soluțiilor tampon. Determinarea concentrației vitaminei B₂ fără ajustarea pH-ului soluției nu se aplică, deoarece în timp vitamina în soluția apoasă se transformă în alți compuși cu același spectru de absorbție, ceea ce duce la creșterea absorbantei. Reieșind din aceasta, scopul cercetării constă în adaptarea metodei spectrofotometrice de determinare a concentrației vitaminei B₂ în sisteme apoase.

Au fost înregistrate spectrele de absorbție ale vitaminei în apă distilată, utilizând soluțiile tampon citrat, fosfat și borax. Rezultatele obținute denotă că în prezența soluției tampon citrat (la pH<6) maximul de absorbție la lungimea de undă 223 nm nu se înregistrează, respectiv, soluția tampon citrat nu poate fi utilizată. La utilizarea soluției tampon fosfat (pH 5–8) se observă efectul hipsocrom în ceea ce privește valorile absorbanțelor, ceea ce poate crea probleme legate cu veridicitatea datelor în cazul concentrațiilor mici a vitaminei. Deci, soluția tampon fosfat nu poate fi utilizată în cazul concentrațiilor mici de vitamină. Spectrele înregistrate la utilizarea soluției tampon borax (pH 8–10) indică asupra absorbanțelor identice ca intensitate cu sistemul fără soluții tampon. Cele mai mari valori ale absorbantei au fost înregistrate la pH 8.

Prin urmare, pentru determinarea concentrației vitaminei B₂ în sisteme apoase va fi utilizată metoda spectrofotometrică cu utilizarea soluției tampon borax cu pH 8.

Doina BOBESCU

medic oftalmolog, doctorand, asistent universitar,

membru al Societății Române de Glaucom,

secretar al Societății de Glaucom și Inflamații oculare din Republica Moldova

Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie

„Nicolae Testemițanu”

<https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0002-8824-184X>

Email: doina.bobescu@usmf.md

Valeriu CUȘNIR, profesor, dr. hab. șt. med.,

Lilia DUMBRAVEANU

conf. univ., dr. șt. med., șef catedră Oftalmologie și Optometrie

Vitalie CUȘNIR, asistent universitar

Nicolae BOBESCU, asistent universitar

Valeriu COBET, profesor, dr. hab. șt. med.,

Catedra de Fiziologie și Fiziopatologie, USMF „Nicolae Testemițanu”

OCULAR INFLAMMATION. PATHOGENETIC TRICKS

Inflamația oculară. Tertipuri patogenetice

Introduction. Ocular inflammation has emerged as a prominent subject in the realm of ophthalmology, engaging multiple medical domains, including internal medicine, surgery, basic research, physiology, pharmacology, microbiology, immunology, rheumatology, and laboratory investigations. Cytokine is a general term used for small secreted proteins that are key modulators of inflammation. They are produced in response to invading pathogens to stimulate, recruit, and proliferate immune cells.

Purpose. To comprehend the etiopathogenetic mechanisms underlying ocular inflammation and discover innovative approaches for its treatment.

Epidemiology. Among uveitic patients, 10 to 46% experience elevated intraocular pressure. Uveitic glaucoma manifests in 20% of these cases, typically observed in individuals with chronic uveitis, with Posner-Schlossman syndrome, Fuch's heterochromic iridocyclitis, or uveitis associated with herpes simplex virus or varicella-zoster virus.

Discussions. Exploring ocular inflammation within the framework of etiopathogenetic mechanisms proves promising for global advancements in ophthalmology. The administration of intraocular therapy holds the potential to attenuate the levels of proinflammatory cytokines, thereby contributing to the amelioration and slowdown of ocular deterioration. The dysregulation between the formation and drainage of aqueous humor, prompted by inflammation, results in elevated intraocular pressure (IOP). In the context of anterior uveitis or panuveitis, inflammation directly impacts the drainage pathways of aqueous humor, leading to increased IOP and the development of glaucoma as a complication. Persistent intraocular inflammation triggers heightened production of inflammatory cytokines, including IL-1 β and IL-6, stimulating Muller cells to generate VEGF. VEGF, in turn, exacerbates the inflammatory response by enhancing vascular permeability and contributing to the disruption of the blood-retinal barrier.

Eugenia BOGATU

Conf. univ., dr., USM

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4448-0558>

Email: bogatue@yahoo.com

**SOCIAL EDUCATION – DETERMINING FACTOR IN THE CONTEXT
OF THE PUBLIC LIFE IN MOLDOVA**

***Educația socială – factor determinant în contextul vieții publice
din Republica Moldova***

Education for society is an essential dimension of human formation. Everything that is done in education includes this dimension of education, because the purpose of the education process is to educate responsible, rational and reasonable citizens, who would have highly developed critical thinking in all its forms of manifestation. The social aspect characterises all public policy, including education policy. The fundamental aim of education for society is to educate a new society, made up of people who are free to decide how to build their interpersonal relationships, both individually and socially, so that social life is positive and qualitative. Education for society has a crucial importance in the formation of future citizens. The extent to which citizens are informed about their rights and obligations, about the structure of society and how it works, and the willingness of everyone to get involved, will make for a better, more tolerant and inclusive society in the long run. Education for society implies an open attitude for change, for interactive involvement and collaborative participation. However, education for society and all the topics attributed to it are only known to a small segment of the population, mostly highly educated people. Therefore, education for society is only successful when the education level of the population increases. Education for society is necessary to develop a civic spirit of citizens. Even more for the citizens of the Republic of Moldova, it is a fundamental requirement in the context of our European path and to strengthen the democracy of the state.

Carmen-Maria BOLOCAN

Doctor în filologie, profesor universitar
Facultatea de Teologie Ortodoxă Dumitru Stăniloae
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
Email: bolocancarmenmaria@yahoo.ro

VASILE VOICULESCU, MĂRTURISITOR AUTENTIC ÎN PROZA SCURTĂ
Vasile Voiculescu, authentic confessor in short stories

Vasile Voiculescu a fost, este și va rămâne o personalitate emblematică pentru cultura și spiritualitatea românească și nu numai. Având mereu o atitudine demnă, modestă și retrasă, uneori poate prea modestă, „poetul isihast” ne-a lăsat drept moștenire o operă complexă, inepuizabilă, cu nenumărate fațete. Este o operă din care, dacă îndrăznești să te împărtășești, te vei transforma, mai precis, sufletul tău va suferi o transformare.

Întreaga proză a lui V. Voiculescu pare a fi organizată într-un sistem unitar de căutări și răspunsuri la o singură întrebare: Poate omul să-și depășească propria condiție și să devină altul prin primenirea sufletului său? Poate să-L vadă pe Dumnezeu? Ce înseamnă să-L vezi pe Dumnezeu și cum putem ajunge la această stare duhovnicească îmbunătățită?

La toate aceste întrebări va încerca să răspundă prozatorul Voiculescu în scrierile sale care îi conturează proza scurtă. Amintim doar câteva titluri: „Lacul rău”, „Ciobanila”, „Vaca blestemată”, „În mijlocul lupilor”.

În acest segment al creației sale – ca de altfel în toată opera sa – poetul și prozatorul Voiculescu arată, într-un mod clar, surprinzător, subtil, că Dumnezeu nu poate fi despărțit niciodată de ființa noastră, de lumea interioară a omului.

Anatolie BULGAC

Elena VANICA

Email: elena.vanica@ansp.gov.md

State University of Medicine and Pharmacy

"Nicolae Testemitanu", Chisinau, Republic of Moldova

IMPACT OF INFECTIOUS DISEASES DURING MILITARY CONFLICTS
Impactul bolilor infecțioase în timpul conflictelor militare

Introduction. Currently, military conflicts prevail in many regions of the world (Ukraine, Gaza Strip, etc.), generating disastrous material and human effects. The impact of disease increases in armed conflicts as a result of disruption of public health surveillance and control systems, destruction of infrastructure, which limits access to health care in both normal and conflict-related emergencies. A large number of medical staff are

affected or die, hospitals are destroyed, resulting in an inadequate, paralysed health care system unable to carry out programmes and practices for disease care, control and prevention. The longer a conflict lasts, the more resources are diverted from the health system to war. For this reason, war has been described as "reverse development".

Aim of study. To identify the impact of infectious diseases as a major cause of morbidity and mortality during military operations. **Methods and materials.** A descriptive survey of recently published medical-military literature sources from national and international online databases was conducted: PubMed, Journal of Hospital Infection, American Journal of Infection Control, The Lancet, Cochrane online libraries, MedSkape, MedLine, Scopus, Web of Science, World Health Organization websites.

Results. Infectious diseases caused by armed conflict continue to claim a colossal number of lives. Financial and material resource constraints, poverty, migration, conditions in camps are all taking their toll on public health. Studies estimate that the burden of disease in refugee camps is the same as in the poorest countries, and mortality rates are 60 times higher than in peacetime. Infectious diseases, diarrhoea, malnutrition, pneumonia and malaria cause up to 70% of all deaths. In such situations, the role of the Public Health System is a priority in disaster management by ensuring adequate sanitation, salubritization, access to safe drinking water and food, vaccination, etc. Regardless of location, armed conflicts trigger and become promoters of infectious diseases, which pose an eminent risk of global spread. Even if the real impact on the emergence and spread of infectious disease outbreaks during military action is not well enough known, it calls for a more robust health management system with more effective and accountable governance.

Conclusions. This paper is another reminder that socio-cultural, political, economic, antimicrobial and environmental factors have a unique collective influence on infectious diseases. Medico-military cooperation emphasises the need for their interdependence, from research and development for disease prevention to disaster and emergency management, as recently demonstrated in the Ebola, Zika and COVID-19 pandemic outbreaks.

Viorica BULGARU

Dr., conferențiar universitar

Universitatea Tehnică a Moldovei

Email: viorica.bulgaru@tpa.utm.md

Aliona GHENDOV-MOȘANU

Dr. hab., conferențiar universitar

Universitatea Tehnică a Moldovei

Email: aliona.mosanu@tpa.utm.md

LEGUMINOASELE – SURSE DE PROTEINE VEGETALE ÎN OBTINEREA SUBSTITUIENȚILOR DE CARNE

Legumes – sources of plant-based proteins in obtaining meat substitutes

Preocuparea consumatorilor cu privire la alegerile alimentare și posibilele lor implicații asupra sănătății și mediului au dus la schimbări vizibile în modelele alimentare, inclusiv consumul de produse din carne. În zilele noastre, consumatorii devin conștienți de importanța adoptării alimentelor pe bază de plante din cauza preocupărilor etice, a campaniilor de reducere a consumului de carne de către organizațiile pentru drepturile animalelor/bunăstarea animalelor și a emisiilor crescute de gaze cu efect de seră dăunătoare mediului. În acest context, leguminoasele pot servi ca o sursă semnificativă de proteine în obținerea de analogi de carne prin utilizarea tehnologiilor ecologice.

Pentru cercetare au fost folosite soiuri autohtone de năut Botna, Ichel și Cogîlnic. S-a determinat masa la 1000 de boabe, masa hectolitrică, conținutul de substanță uscată, proteine și profilul de aminoacizi. Masa la 1000 de boabe și masa hectolitrică au arătat că probele de năut analizate au fost de calitate înaltă, bine dezvoltate. Rezultatele obținute pentru conținutul de umiditate a prezentat valori asemănătoare pentru toate trei probe de năut. Soiul de năut Ichel s-a manifestat prin cel mai înalt conținut de proteine, cu peste 60% în comparație cu soiul Botna și Cogîlnic. Aminoacizii majoritari conținuți în soiul Ichel sunt acid glutamic, acid aspartic și arginină, iar în cantități mici se conține cisteina.

Rezultatele obținute demonstrează că soiurile de năut analizate sunt surse bogate de proteine, aminoacizi esențiali, importanți în alimentația umană și pot fi folosite ca surse vegetale pentru a înlocui proteinele de origine animală în produsele alimentare compozite.

* Rezumatul și comunicarea au fost elaborate în cadrul Proiectului Bilateral moldo-turc 23.80013.5107.3TR Sustainable Nutrient-Rich New Generation Food Products Development: evaluating the relationship between ingredients, processing methods used, and techno- and bio-functional properties.

Elena BUNDUCHI

PhD in chemical sciences, Moldova State University

ORCID: 0000-0003-2275-9918

Email: elena.bunduchi@usm.md

Angela LIS

PhD in chemical sciences, Moldova State University

ORCID: 0000-0003-1111-7485

Email: angela.lis@usm.md

Carolina GRIGORAȘ

PhD student, Moldova State University

DETERMINATION OF THE COSMETIC VALUE OF ACTIVE PRINCIPLES FROM ZIZIPHUS JUJUBA BIOMASS

Stabilirea valorii cosmetice a principiilor active din biomasa de Ziziphus Jujuba

The specialized literature presents multiple investigations into obtaining and evaluating active principles from different plant sources. Researchers also have knowledge about the phytochemical composition of the leaves, fruits, and bark of the Ziziphus jujuba tree, but this information pertains to the plant grown outside the republic. Until now, researchers have not explored the cosmetic value of the active principles of Ziziphus jujuba, despite its cultivation in the Republic of Moldova since 1975.

The easy extraction method was used to obtain the active ingredients from the leaves and fruits by mixing them with a hydro-ethanolic solution that had different concentrations (40%, 50%, 60%, 70%, and 80%) and letting the biomass mix with the solvent for different amounts of time (60, 120, and 180 minutes), all while the mixture was being stirred continuously. The total amount of phenols and reduction capacity of the phosphomolybdenum reagent were measured to assess the activity of the extracts.

The extracts with the most phenols and antioxidant activity were made by using a hydro-ethanolic solution with a concentration of 50% ethanol and an extraction time of 180 minutes. The phenolic content is higher in leaves, varying between 0.06 and 0.15 mg GAE/g, compared to fruits, which have limits of 0.02 and 0.06 mg GAE/g. The results demonstrate that the Ziziphus jujuba biomass extract is low in polyphenolic compounds. The antioxidant capacity test revealed that the fruit extracts exhibited higher values (6.20 to 8.51 mg AAE/g extract) than the leaf extracts (4.04 to 5.90 mg AAE/g extract).

The results of the study showed that Ziziphus jujube biomass extracts show antioxidant potential, but this is due to substances other than phenolic compounds.

Marina BUNEA

Associate professor, doctor of technical sciences,
Cahul State University „Bogdan Petriceicu Hasdeu”

ORCID: 0000-0002-7792-6907

Email: bunea.marina@usch.md

Lecturer, doctor of engineering,

„Dunarea de Jos” University of Galati

Research and Development Centre for Thermoset Matrix Composites

ORCID: 0000-0002-7792-6907

Email: marina.bunea@ugal.ro

**THE EFFECT OF STACKING SEQUENCE ON THE IMPACT RESPONSE
OF FABRIC REINFORCED EPOXY HYBRID COMPOSITES**

*Efectul secvenței de stivuire asupra răspunsului la impact al compozitelor
hibride epoxidice armate cu țesături*

The response of fabric reinforced epoxy hybrid composites under low velocity impact loadings at energy level of 45 J was investigated using a drop weight impact system. The aim of this study was to investigate the influence of stacking sequence on the impact behaviour. The studied epoxy hybrid composite materials were made of 17 layers by wet lay-up method. They were reinforced with simple plain pure (carbon, glass and aramid) and hybrid (carbon fibres/aramid fibres/glass fibres/tinned copper wires) fabrics with different stacking sequences with ply orientation at 0°. The layers were arranged in symmetrical order relative to the medial ply (made of hybrid fabric) regarding the fibre fabric type.

The experimental results of impact tests and the tomographic images showed that the composites with outer layers made of glass fabric exhibited higher impact resistance as compared to the composites with outer layers made of carbon and aramid fabrics. In case of the composites with outer layers made of glass fabric, the ones with outer plies preceded by aramid fabric sheets and medial layer made of carbon fabric sheet exhibited better impact response in comparison with the ones with outer plies preceded by carbon fabric sheets and the medial layer made of aramid fabric sheet. It was found that the replacing of used glass fabric with another glass fabric with a higher specific density improved their low velocity impact behaviour.

The addition of different fillers (potato starch, aramid powder, carbon black and barium ferrite) into epoxy matrix between certain layers of the composite materials with outer plies made of glass fabrics, also, improved the impact response. So, the results showed, in this case, that the ones with outer plies preceded by carbon fabric sheets and medial layer made of aramid fabric sheet exhibited higher impact strength in comparison with the ones with outer plies preceded by aramid fabric sheets and the medial layer made of carbon fabric sheet.

Galina BUTA

dr. șt. med., conf. univ., Catedra de Medicină de Familie,

USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-7376-1498>

Email: galina.buta@usmf.md

Alina ILOVAN

Studentă, USMF „Nicolae Testemițanu”

ROLUL ASISTENTELOR MEDICALE ÎN MANAGEMENTUL

PACIENȚILOR CU ACCIDENT VASCULAR CEREBRAL

The role of the nurses in the management of the stroke patients

Introducere: Accidentul vascular cerebral (AVC) rămâne o cauză majoră de morbiditate și mortalitate în R. Moldova. Reformele în domeniul sănătății privind crearea centrelor pentru acordarea asistenței medicale pacienților cu AVC în R. Moldova a creat un bun prilej de colaborare intersectorială. Asistentele medicale de familie au implicații directe în promovarea sănătății, conduita pacienților și diminuarea poverii AVC.

Scopul: Evaluarea cunoștințelor, atitudinile și practicile asistenților medicali în depistarea precoce a AVC și conduita cazului clinic pentru eficientizarea managementului pacienților cu AVC.

Materiale și metode: Lucrarea prezintă o combinație de metode cantitative și calitative de cercetare, realizate în perioada octombrie-noiembrie 2023 în sect. Botanica, mun. Chișinău. Este un studiu transversal. S-a calculat eșantionul. A urmat distribuirea chestionarului, colectarea, verificarea, procesarea și analiza datelor. Rezultate. Din cei 66 de respondenți, 96,8% constituie femei. Cu stagiul de munca până la 5 ani – 18%; de la 5-10 ani – 27%, cu stagiul ≥ 15 ani, 55%. Respondenții s-au autoapreciat nivelul de cunoștințe în domeniul AVC, cu perioadă de instruire mai mică de 5 ani în proporție de 51%, mai mare de 5 ani-16%. Practicile și atitudinile asistenților medicali în conduita pacienților cu AVC a constatat, pe întreaga perioadă de activitate, că 83% din respondenți au gestionat > de 10 pacienți cu AVC de comun cu medicul de familie. Doar 11 asistente medicale (17%), au gestionat mai > decât 30 pacienți cu AVC. În cadrul studiului s-au colectat informații despre necesitățile de instruire în domeniu. Datele obținute ar putea fi utile în elaborarea curriculumului de instruire și dezvoltare a deprinderilor esențiale.

Concluzie. Acest studiu, în premieră, oferă date importante despre cunoștințele și atitudinile asistenților medicali de familie în domeniul managementului pacientului cu AVC. S-au obținut informații pentru implementarea și monitorizarea intervențiilor efective de instruire a asistenților medicali în conduita pacienților cu AVC.

Anastasia BUZA

PhD Student Nicolae Testemitsanu SUMPh,
Researcher at Laboratory of Genetics,
Nicolae Testemițanu State University of Medicine
and Pharmacy of the Republic of Moldova
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0955-1875>
Email: anastasia.buza@usmf.md

Iulia COLIBAN

PhD Student Nicolae Testemitsanu SUMPh,
Researcher at Human Molecular Genetics Laboratory,
Institute of Mother and Child, Republic of Moldova
ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8733-397X>
Email: iulia.coliban16@gmail.com

Victoria SACARA

PhD, Professor, Head of Human Molecular Genetics Laboratory,
Institute of Mother and Child, Republic of Moldova
ORCID <https://orcid.org/0000-0001-9200-0494>
Email: victoriasacara@hotmail.com

Sergiu PARII

PhD, Professor,
Nicolae Testemitsanu State University of Medicine
and Pharmacy of the Republic of Moldova,
Head of Center for Drug Research
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2229-4444>
Email: sergiu.parii@usmf.md

Ghenadie CUROCICHIN

PhD, Professor,
Nicolae Testemitsanu State University of Medicine
and Pharmacy of the Republic of Moldova
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0613-4360>
Email: ghenadie.curocichin@usmf.md

**MLPA APPROACH TO DETECT GENE MUTATIONS PROFILE
IN MOLDAVIAN PATIENTS WITH SENSORINEURAL NONSYNDROMIC
HEARING LOSS**

*Abordarea MLPA pentru detectarea profilului mutațiilor genelor la pacienții
moldoveni cu pierderea auzului sensorineural nonsindromic*

Background. Deafness is a serious medico-social problem, affecting 8-10% of the population, with approximately 1 in 1000 children suffering from hearing loss. WHO data from 2023 states that more than 430 million people around the globe suffer from

hearing loss, and this number is increasing. Non-syndromic Sensorineural Hearing Loss (NSSHL) accounts for 60-80% of childhood genetic deafness.

Aim. Local validation of MLPA technique application for molecular analysis of Non-Syndromic Sensorineural Hearing Loss in an independent Moldavian patient.

Methods. The implementation and practical application of the molecular-genetic diagnostic method of Non-Syndromic Sensorineural Hearing Loss (NSSHL) and Wolfram syndrome type 1 through the MLPA (Multiplex ligation-dependent probe amplification) technique allows the early identification of deletions and/or complete duplications of gene exons GJB2, GJB3, GJB6, WFS1, and POU3F4 which are the most common causes of hearing loss in the Republic of Moldova.

Results. First of all, the results of the molecular-genetic diagnosis of children with Non-Syndromic Sensorineural Hearing Loss (NSSHL) and Wolfram syndrome type 1 are presented, as well as the effectiveness of prenatal diagnosis in families at risk (Patent Registration no. 6116, 04 August 2023, Chisinau, Nicolae Testemitanu State University of Medicine and Pharmacy, Laboratory of genetics, Mother and Child Institute, Laboratory of Human Molecular Genetics).

Conclusions. Molecular-genetic testing, especially for the GJB2 gene of the DFNB1 locus, allows for the initial assessment of any new-born with hypoacusis, to better understand both the cause and the significant impact on the development of the disease, especially for access to specific treatment and care aimed at combating specific types of mutations, as well as genetic counselling and its implications for the family at risk. At the same time, early detected hearing loss, genetic counselling and treatment options, facilitate the recovery of hearing and the optimum development of speech skills in the child.

Vladislav CALDARI

doctor în științe biologice,

ORCID: 0000-0002-8114-6751

Email: vlad.caldari@mail.ru

Victoria NISTREANU

doctor în științe biologice,

ORCID: 0000-0002-9726-9684

Alina LARION

doctor în științe biologice,

ORCID: 0000-0002-5313-4518

Natalia DIBOLSCAIA

Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Zoologie

ORCID: 0000-0001-9516-7476

IMPORTANȚA MINELOR DE LA GORDINEȘTI PENTRU HIBERNAREA ȘI REPRODUCEREA SPECIILOR DE LILIECI

The importance of the Gordinești mines for the hibernation and reproduction of bat species

Relieful ecosistemelor riverane din partea de nord a Republicii Moldova este format din podișuri și masive de calcar cu pante abrupte. În urma extragerilor masive de piatră o mare parte din mine au fost abandonate și au devenit situri favorabile de hibernare și reproducere pentru chiroptere. Situl studiat se află în raionul Edineț, în apropierea satului Gordinești (48°09'89" N, 27°08'96" E). Minele au fost săpate mecanic, sunt parțial abandonate, cu 4 intrări paralele, dar accesibile doar 2. Intrările au 4-5 m înălțime și 3-4 m lățime, adâncimea de peste 450 m, înălțimea minei variază de la 2 până la 10 m. Cercetările au fost efectuate în perioada de hibernare și reproducere între anii 2015-2023.

În total au fost identificați 4303 de lilieci din 8 specii: *M. blythii* – specia dominantă, *M. daubentonii*, *Rh. hipposideros*, *P. austriacus*, *P. auritus*, *M. dasycneme*, *M. mystacinus* și *E. serotinus*. Au fost identificate colonii de hibernare și de reproducere ale speciei *M. blythii*. Coloniile de hibernare erau formate din 200-400 de indivizi, iar cele de reproducere – din 500-800 de lilieci. Astfel de colonii mari au fost identificate doar în minele de la Gordinești. Celelalte specii au fost identificate într-un număr mic de 1-18 indivizi și nu în toți anii, cu excepția *M. daubentonii*, care a fost semnalat constant cu un efectiv de până la 270 indivizi. În perioadele de studiu, diversitatea speciilor a fost relativ mică (2-5), însă cu un efectiv mare comparativ cu alte adăposturi subterane, din contul prezenței permanente a indivizilor *M. blythii*. Mina este foarte importantă ca adăpost al liliecilor, deoarece la specia *M. blythii* nu au fost găsite colonii în alte adăposturi și este vulnerabilă la reproducere. Alte specii, precum *M. dasycneme* și *M. mystacinus*, au fost întâlnite câte 1-3 indivizi și sunt foarte rare. Din cele 8 specii identificate 7 sunt incluse în Cartea Roșie a R. Moldovei ediția a III-a. Situl este foarte important pentru hibernarea și reproducerea chiropterelor.

* Studiul a fost efectuat în cadrul proiectului 20.80009.7007.02, subprogramul 010701.

Ioana CALIGA

Student doctorand la Disciplina de igienă, DMP,
Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”
Medic neurolog IMSP SR Anenii Noi
ORCID: [0000-0002-4940-0019](https://orcid.org/0000-0002-4940-0019)
Email: ioana.gradinari@gmail.com

DIFERENȚELE DE SEX CA RĂSPUNS LA STRESUL TERMIC: RISC PENTRU SĂNĂTATEA MINTALĂ

Sex differences in response to heat stress: mental health risk

Căldura este un pericol natural asociat încălzirii globale. Episoade de temperatură extremă pot avea efecte semnificative asupra sănătății, inclusiv și celei mintale, ceea ce reprezintă o provocare pentru sănătatea publică. Riscul de deces legat de căldură pe contul afecțiunilor neurologice crește odată cu îmbătrânirea naturală, la persoanele cu o anumită vulnerabilitate socială și/sau fizică sunt, femeile de asemenea, expuse mai mult riscului. Există diferențe în ceea ce privește răspunsul la stresul termic între femei și bărbați, așa cum, din punct de vedere morfologic, femeile au o greutate corporală cu 20% mai mică, cu 14% mai multă grăsime corporală, cu 33% mai puțină masă musculară, dar cu doar 18% mai puțină suprafață a tegumentelor față de bărbați. Femeile au o termoizolare corporală mai mare prin vasoconstricție, cedare periferică mai mare a căldurii prin iradiere, masa și forța musculară mai mică și volumele sanguine circulante mai mici necesită o solicitare fiziologică mai mare pentru a echilibra producția și pierderea de căldură. Femeile transpira mai puțin decât bărbații și au o capacitate cardiorespiratorie mai scăzută, o rată metabolică mai mare, care dezavantajează semnificativ termoreglarea acestora. În plus, ciclurile hormonale afectează semnificativ reglarea temperaturii. Temperatura bazală la femei este mai mare în faza luteală și în timpul sarcinii din cauza progesteronului circulant. Astfel, fiziologia femeii este mai puțin adaptabilă la orice stres termic impus, în special în timpul sarcinii. În același timp, capacitatea aerobă a organismului în timpul efortului, raportul suprafață-greutate și starea de aclimatizare sunt mai importante decât sexul în determinarea răspunsurilor fiziologice la stresul termic.

Teodor CANDU

doctor în istorie, conferențiar cercetător
Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală
ORCID: 0000-0002-1139-993X

**RETROSPECTIVES FROM THE 21ST CENTURY REGARDING THE ROLE
OF WOMEN SINCE THE BEGINNING OF THE 19TH CENTURY. DOCU-
MENTARY TESTIMONIES FROM THE FUND OF THE EXARCHATE
DICASTERY OF CHISINAU AND HOTIN**

*Retrospective din secolul XXI privitoare la rolul femeii de la începutului secolului
al XIX-lea. Mărturii documentare din Fondul Dicasteriei Exarhicești a Chișinăului
și Hotinului*

At a distance of two centuries from the time of the annexation of the Pruto-Dniester territory of Moldova by the Russian Empire, we notice that many topics regarding the history of this space have remained outside to attention of researchers. Despite the large number of sources that have reached us, aspects about the place and role of women in society have been treated tangentially and sporadically, or it is in an early phase of investigation. Whereas the historical documents edited up to now have focused their attention

on some general and major aspects of the history of this land, either from the Russian imperial perspective, or from the Romanian national historiography. Prevailing in this sense themes of political and administrative history of the region, socio-economic history, historical demography, culture and spirituality etc. Despite this, numerous documents, such as secular and ecclesiastical judicial ones, have been studied only partially, leaving out of attention numerous episodes, whether they are private, which by their nature can shade the picture of the historical evolution of the region, providing certain details, or and indirect ones that give a distinct perspective to the evolution of Bessarabian society within the newly created realities after October 1, 1812, when this de facto space was incorporated into the Russian imperial administrative system.

In this order of ideas, in the context of the exploitation of some categories of documents issued and created by the courts of the province newly annexed to Russia in 1812, until now a series of materials dedicated to everyday and family life from the period of the first year from annexation, process initiated in the form of summaries by Constantin N. Tomescu. In this volume of documents, we find numerous cases where the problem before the ecclesiastical court had as protagonists including women, who compare in various situations of life, with good and bad, in the relationships they had with their husbands, family members, but also with strangers etc. The multitude of cases that can be highlighted allow us, those of the third millennium, to realize what was the role played by women in the family, in the community, and in society. Let's us to understand what rights and duties they enjoyed. The materials that we will discuss, many of which continue to be unpublished, are meant to confirm, but in some places to deny those stereotypes that dominate in contemporary society in relation to the role and place of women in history, and the data from the beginning of the XIX-th century, largely confirms that the discussion of different topics must be based on evidence and demonstrated by documentary data, which, despite the margin of subjectivity that they contain, can reflect a completely different reality, not the one that was formed only in the basis of some stereotypes of the era in which we live.

Irina CEACÎR

doctor în științe politice

Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, USM

ORCID ID: 0000-0003-4715-8027

Email: i.a.ceacir@gmail.com

**UTILIZAREA STRATEGICĂ A SOCIAL MEDIA PENTRU FACILITAREA
COLABORĂRII ȘI MENTORATULUI ÎN RÂNDUL FEMEILOR DIN ȘTIINȚĂ**

*Strategic use of social media to facilitate collaboration and mentorship among
women in science*

În comunicare se explorează modul în care platformele de social media pot fi utilizate strategic pentru a facilita colaborarea și mentoratul în rândul femeilor din diverse domenii științifice. Prezentarea va evidenția beneficiile platformelor online și a grupurilor dedicate conectării și colaborării femeilor din știință, subliniind rolul crucial al mentoratului în stimularea carierei lor. De asemenea, vor fi identificate modalități de facilitare a conexiunilor mentor-mentee prin intermediul social media, promovând inițiative online care sprijină colaborarea interdisciplinară și schimbul de cunoștințe între femei din diverse domenii. Social media oferă o gamă largă de platforme și grupuri dedicate conectării și colaborării femeilor din diverse domenii științifice. Platforme precum LinkedIn, ResearchGate și Academia.edu permit crearea de profiluri profesionale, conectarea cu alte femei din știință și participarea la grupuri de discuții specifice domeniului de interes. Există, de asemenea, grupuri dedicate pe platforme de socializare generală, precum Facebook și Twitter, care oferă spații de networking și colaborare informală. Mentoratul joacă un rol crucial în stimularea carierei femeilor din știință, oferind sprijin, îndrumare și oportunități de dezvoltare profesională. Platformele de social media pot facilita conexiunile mentor-mentee prin intermediul programelor de mentorat online, platformelor de matchmaking specifice și grupurilor dedicate conectării mentorilor și mentorelor cu potențialii mentee. Există diverse modalități de a facilita conexiunile mentor-mentee prin intermediul social media. Platformele dedicate pot oferi instrumente de căutare și matchmaking bazate pe criterii specifice, precum domeniul de interes, experiența și locația. Grupurile online pot facilita conectarea informală și inițierea relațiilor de mentorat. De asemenea, pot fi organizate webinare și evenimente online dedicate conectării mentorilor și mentorelor cu potențialii mentee. Există numeroase inițiative online care sprijină colaborarea interdisciplinară și schimbul de cunoștințe între femei din diverse domenii. Platforme precum ScienceLikeHer și WomenInScience oferă resurse educaționale, oportunități de networking și spații de discuție pentru a facilita colaborarea și schimbul de cunoștințe. De asemenea, pot fi organizate conferințe online, ateliere și seminarii dedicate temelor specifice de interes pentru femeile din știință. Utilizarea strategică a platformelor de social media poate facilita semnificativ colaborarea și mentoratul în rândul femeilor din știință. Conectarea cu alte femei din domeniu, participarea la grupuri de discuții și colaborare online pot contribui la stimularea carierei și la depășirea barierelor specifice genului. Platformele de social media pot facilita, de asemenea, conexiunile mentor-mentee și pot promova inițiativele online care sprijină colaborarea interdisciplinară și schimbul de cunoștințe. Prin valorificarea puterii social media, femeile din știință pot construi o rețea puternică de sprijin și colaborare, contribuind la creșterea vizibilității și a influenței lor în domeniul științific.

Anastasia CEBAN

Master Sănătate Publică Mintală, USMF „Nicolae Testemițanu

Larisa SPINEI

Dr. hab. șt. med., prof. univ., USMF „Nicolae Testemițanu”

Email: larisa.spinei@usmf.md

IMPACTUL UTILIZĂRII SUBSTANȚELOR PSIHOACTIVE NOI CU PROPRIETĂȚII STIMULĂTOARE ASUPRA STĂRII SĂNĂTĂȚII MINTALE

The impact of consumption of new psychoactive substances with stimulant properties on the mental health state

Introducere. În anul 2020, în Republica Moldova erau înregistrați aproximativ 12.000 de persoane dependente de droguri, iar numărul total al consumatorilor de droguri a fost estimat la 27,5 de mii de persoane. Se constată o creștere a consumului de substanțe psihoactive noi, mai ales în mediul urban. În acest sens, în mun. Chișinău consumul de substanțe psihoactive noi fără injecție a crescut de la 35,8% în 2016 la 55,4% în 2020. Substanțe psihoactive noi (SPN), cunoscute sub denumirea de „droguri de design”, sunt concepute pentru a imita efectele medicamentelor tradiționale, adesea prin modificarea ușoară a structurii chimice pentru a eluda legile. Lipsa unei clasificări clare a SPN în standardele medicale internaționale, inclusiv OMS, face dificilă colectarea datelor și evaluarea amplitudinii problemei.

Scopul. Studiarea consecințelor utilizării de substanțe psihoactive noi cu proprietăți stimulatoare asupra sănătății mintale.

Materiale și metode. Această lucrare a fost realizată folosind articole științifice și ghiduri practice publicate în perioada anilor 2013–2023 în limbă română, rusă și engleză, inclusiv surse electronice (PubMed, reviste Open Acces). Căutarea surselor a fost realizată după cuvinte cheie: substanțe noi psihoactive, stimulatoare, sănătate mintală.

Tipul de studiu. Studiu secundar, calitativ, sinteza narativă.

Rezultate. Substanțe psihoactive noi cu proprietăți stimulatoare afectează sistemul nervos central și simpat, provocând euforie, vigilență crescută și îmbunătățiri cognitive. Injectarea acestor substanțe oferă un efect rapid și puternic, dar crește semnificativ riscul de supradozaj și infecție cu HIV sau hepatită B și C. Utilizarea pe termen lung poate duce la anxietate, halucinații auditive și vizuale, iluzii, psihoze, tulburări cognitive, agresivitate și comportament neregulat și provoacă toleranță, simptome de sevraj și complicații, inclusiv boli cardiovasculare și tulburări mentale.

Liliana CECLU

doctor, conferențiar universitar

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, Republica Moldova

ORCID: 0000-0001-5500-7785

Email: ceclu.liliana@gmail.com

Liudmila ROȘCA-SADURSCHI

doctor, conferențiar universitar

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul, Republica Moldova

ORCID: 0000-0003-1358-0019

Email: liudmila.sadurschi@gmail.com

MANAGEMENTUL DEȘEURILOR – PROVOCĂRI ȘI OPORTUNITĂȚI ÎN ASIGURAREA DREPTULUI LA UN MEDIU ÎNCONJURĂTOR SĂNĂTOS

Waste management – challenges and opportunities in ensuring the right to a healthy environment

La nivel global, dezvoltarea economică, socială și de mediu reprezintă un deziderat al dezvoltării durabile, ce impune un management adecvat al resurselor naturale și cu necesitatea, din partea tuturor statelor, de a lua măsuri pentru diminuarea ritmului de creștere a poluării și respectiv a temperaturii globale.

Creșterea numărului populației pe glob sporește cererea și consumul din ce în ce mai mare pentru bunuri. Ca urmare a creșterii rapide a producției și consumului, atât unitățile de producție, cât și consumatorii, comunitățile generează cantități considerabile de deșeuri, ceea ce conduce la poluarea aerului, a solului, a apei și a biodiversității, cu impact negativ asupra sănătății umane și a ecosistemului. Astfel, deșeurile reprezintă o problemă din ce în ce mai importantă la nivel global, regional dar și local. Reducerea impacturilor de mediu ale producerii de deșeuri, în special solide, va continua să fie o prioritate a politicii de mediu la nivel național, regional și global.

Deșeurile solide rezultate din activitățile umane sunt de obicei aruncate, fiind considerate inutile. Gestionarea necorespunzătoare a deșeurilor generează riscuri considerabile în ceea ce privește sănătatea publică, și totodată costuri suplimentare pe termen scurt și lung, cu implicații negative pentru mediul înconjurător, afectând ecosistemele, de multe ori irecuperabil. În aceste condiții, managementul adecvat al deșeurilor solide constituie pilonul central al politicilor pe termen lung vizând dezvoltarea durabilă, prioritară fiind minimizarea cantităților de deșeuri generate, reciclarea, re folosirea și eliminarea cât mai puțin poluantă a deșeurilor. Totuși, în ciuda cantității semnificative de resurse financiare alocate sectorului, multe țări, inclusiv din Uniunea Europeană, se confruntă cu provocarea de a se situa în urma țințelor ambițioase. Din acest motiv societatea apelează la managementul deșeurilor ce aduce aspecte privind optimizarea fluxurilor de materiale având în vedere parametri economici, tehnici și de mediu.

* Acest studiu a fost realizat în cadrul Proiectului „Drepturile omului în Republica Moldova: dimensiunea financiară și consolidarea prin gestiunea eficientă a cheltuielilor publice”, finanțat prin Programul de Stat, înregistrat în Registrul de stat al proiectelor din sfera științei și inovării cu cifrul 20.80009.0807.35.

Liudmila CHICIUC

Dr. în istorie, conferențiar universitar

Universitatea de Stat „Bogdan Petriceicu Hasdeu” din Cahul

ORCID ID: 0000-0002-4111-6865

Email: chiciucl@yahoo.com

DEPORTĂRILE DIN 5-6 IULIE 1949 ÎN JUDEȚUL CAHUL

The deportations of July 5-6, 1949 in Cahul district

Comunicarea vizează fenomenul deportărilor staliniste din 5-6 iulie 1949 din RSS Moldovenească, ca metodă criminală de promovare a politicii expansioniste totalitare de către URSS, în teritoriile ocupate după semnarea protocolului adițional secret Ribbentrop-Molotov. Sunt evocate informații și documente de arhivă privind deportările în masă ale populației din județul Cahul. Potrivit Hotărârii Biroului Politic al CC al PC al URSS nr. 1290–467 din 6 aprilie 1949, circa 10% din numărul total de familii urmau a fi ridicate din raioanele Baimaclia, Vulcănești, Cahul, Congaz, Taraclia, Ceadâr-Lunga din cadrul județului Cahul. Constatăm, că în listele special întocmite în acest scop au fost incluse 1.230 de familii, însumând 4.850 de persoane. Or, după date incomplete, din localitățile județului Cahul au fost ridicate și expulzate în regiunile îndepărtate ale URSS, 1.183 de familii cu un număr total de 4.527 de persoane. Analiza fenomenului deportărilor staliniste în rândul acestor familii este însoțită de mărturii de istorie orală, documentate de autoare în cercetările recente de teren, prin care sunt elucidate strategiile de supraviețuire, pagubele materiale suportate, condițiile vitrege de trai și de muncă în așezările speciale, inclusiv efortul deportaților de a depăși încercările statului sovietic de umilire și nimicire a populației deportate. Cu titlu de concluzie, autoarea îndeamnă specialiștii consacrați, tânăra generație, societatea civilă să continue documentarea meticuloasă a istoriei și memoriei persoanelor trecute prin deportările din perioada sovietică, pentru a evita riscul repetării lor.

Lilia CHIRTOACĂ

dr. în drept, conf. univ., Universitatea de Stat din Moldova,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5003-647X>

Email: chirtoacal@gmail.com

JURISPRUDENȚA CTEDO PRIVIND EGALITATEA DE GEN

Gender equality jurisprudence of the ECHR

CtEDO are o vastă jurisprudență în materia egalității și nediscriminării, care include asigurarea egalității de gen și excluderea practicilor discriminatorii.

Jurisprudența CtEDO prin precedentele judiciare din domeniul discriminării oferă aspecte practice relevante, cu posibilitatea pentru practicieni, unde este cazul, de a invoca instrumentele de nediscriminare și jurisprudența pertinentă în fața instanțelor și a autorităților naționale. În acest sens remarcăm potențialul de consolidare a protecției și de excludere a practicilor discriminatorii prin aplicarea strategiilor comparative și modul de soluționare a cazurilor privind egalitatea de gen. Astfel, soluțiile juridice eficiente în raport cu o formă de discriminare pot fi aplicate în combaterea altor forme de discriminare, fiind de mare valoare în stabilirea precedentelor judiciare.

Practica judecătorească are o contribuție însemnată la schimbarea tiparelor de discriminare nejustificată și respingerea răspunsurilor stereotipice, contrare valorilor democratice. Din aceste considerente este de datoria instanțelor judecătorești naționale să examineze fiecare caz, ținând cont de toate circumstanțele relevante, precum situația reclamantilor în comunitate, natura și scopul practicii discriminatorii, iar în cazurile justificate în mod obiectiv și rezonabile, să determine și situațiile permise de discriminare, care se dovedesc a fi relații rezonabile de proporționalitate între mijloacele folosite și scopurile urmărite.

Aliona CHISARI-RURAK

dr. în drept, conf. univ., Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0764-6843>

Email: chisarialiona@yahoo.com

REFLECȚII ASUPRA REGLEMENTĂRIILOR JURIDICE CE VIZEAZĂ STATUTUL PERSOANEI ASIGURATE ÎN SISTEMUL ASIGURĂRII OBLIGATORII DE ASISTENȚĂ MEDICALĂ

Reflections on the legal regulations regarding the status of the insured person in the mandatory medical assistance insurance system

Dreptul la ocrotirea sănătății este garantat atât în cadrul actelor internaționale, cât și în cadrul actelor interne ale Republicii Moldova. Art. 36 din Constituția RM prevede

că minimul asigurării medicale oferit de stat este gratuit. Totodată, dreptul la ocrotirea sănătății este realizat și prin intermediul asigurării obligatorii de asistență medicală. Aceasta reprezintă un sistem autonom garantat de stat de protecție financiară a populației în domeniul ocrotirii sănătății prin constituirea, pe principii de solidaritate, din contul primelor de asigurare, a unor fonduri bănești destinate pentru acoperirea cheltuielilor de tratare a stărilor condiționate de survenirea evenimentelor asigurate (maladie sau afecțiuni).

Statutul de persoană asigurată în cadrul acestui sistem îl au persoanele care achită prima de asigurare medicală de sine stătător, sau prin intermediul asiguratului. Statutul de persoană asigurată conferă dreptul de a beneficia de volumul integral de asistență medicală prevăzut în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală și acordat de prestatorii de servicii medicale și farmaceutice contractați de Compania Națională de Asigurări în Medicină.

Alla CHASTINA

Dr., Institute Cultural Heritage, Moldova

ORCID: 0000-0002-7288-1252

Email: chastinalla@gmail.com

Alexander PESHII, Ukraine

**ZINAIDA OZMIDOVA (1851–1897) AS ONE OF THE PROMINENT ODESSA
PHILANTHROPISTS OF THE 19TH CENTURY**

***Zinaida Ozmidova (1851–1897) ca unul dintre cei mai importanți filantropi din
Odesa ai secolului al XIX-lea***

Mikhail Semenovitch Ozmidov is one of the first architects and surveyors of Bessarabia. The dynasty of the architect was continued by his grandson, the son of Luka, Mikhail Lukich, born in 1836 in Chisinau, who graduated from the Construction school of the Main Directorate of Communications and Public Buildings in 1860. His main professional activity was connected with Odessa, where he worked as a city technician, taking part in projects related to the improvement of the city. For 21 years he was the editor-publisher of one of the largest newspapers in the south of Russia, “the Novorossiysk Telegraph”. With the engagement in literary activities, Mikhail Lukich Ozmidov began to be indicated as Mikhail Pavlovich Ozmidov. In his second marriage, he was married to Zinaida Konstantinovna Nevolina, who was born in 1851 in St. Petersburg and was educated at the Imperial Educational Society for Noble Maidens. Z.K. Ozmidova was one of the prominent Odessa philanthropists and was a full member of a number of charitable societies. The name of Zinaida Ozmidova was widely known not only in Odessa, but also far beyond its borders as the author of novels, stories and fairy tales. Z. K. Ozmidova published her works under the literary pseudonym Zéo in “the Novorossiysk Telegraph”

newspaper. After the death of her husband Mikhail Ozmidov in 1897, Zinaida Konstantinovna continued to publish her works in “the Novorossiysk Telegraph” newspaper, as its editor. But in the same year, 1897, being forced to sell the newspaper, Zinaida Ozmidova and her children moved to St. Petersburg, where she continued to engage in literary activities. The philanthropist Z.K. Ozmidova died in 1899 in St. Petersburg, leaving behind a rich literary heritage and she was buried in the Nikolskoye cemetery of the Alexander Nevsky Lavra.

Valentina CHIRVASE

Doctorandă, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, USM

ORCID-ID: 0009-0005-0526-1060

Email: valentina_imbrea@yahoo.com

EVALUAREA COMPETENȚELOR PROFESORILOR NATIVI DIGITALI DE ARTE VIZUALE

Assessment of the competencies of digital native visual arts teachers

Comunicarea se constituie în jurul unui studiu al rezultatelor cadrelor didactice de arte vizuale, la examenul de definitivat în perioada 2019–2023, în România. Conform Programelor pentru Artele vizuale (Arhitectură) și Artele vizuale (Educație plastică/Educație vizuală) – Ordinul nr. 6.663/2023 publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1067 din 27 noiembrie 2023 – prin examenul național pentru definitivare în învățământul preuniversitar, „se au în vedere atât însușirea temeinică și completă a conținutului teoretic pe care îl presupune limbajul vizual, cât și conștientizarea funcțiilor lui practice, gramaticale și de tehnică artistică”; „...afirmarea unor noi competențe profesionale prin aprofundarea unor concepte și orientări cu privire la educația artistică înțeleasă ca activitate creativă specifică și interdisciplinară de formare a tinerei generații”. Astfel, pe lângă evaluarea prin inspecții la clasă, portofoliu și proba scrisă (aprecierea formării inițiale a profesorilor nativi digitali de arte vizuale), s-au centralizat și alte informații esențiale. Datele colectate de pe site-urile <http://static.definitivat.edu.ro/2019/>, 2020, 2021, 2022, 2023, la disciplina Arte vizuale, au făcut posibilă evidențierea specializării absolvite în cadrul studiilor universitare de licență (Facultatea de Arhitectură, Facultatea de Teologie Ortodoxă și Facultatea de Arte Plastice, Decorative și Design), cu scopul de a afla procentul candidaților ce au specializarea *Pedagogia artei*. Acest studiu ne va ajuta în următoarele demersuri ale cercetării propuse pentru tema de doctorat conturată în jurul profesorilor nativi digitali de arte vizuale.

Rodica CIOBANU

Dr. hab., Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6071-8178>

Email: rod.ciobanu@gmail.com

INTEROGAȚII ETICE ȘI RĂSPUNSURI NORMATIVE ÎN CHEIA PRIORITĂȚILOR REPUBLICII MOLDOVA

Ethical interrogations and normative answers in the key priorities of the Republic of Moldova

Anul 2023 a fost unul de importanță crucială pentru RM, an în care guvernarea de la Chișinău a reușit să înregistreze progrese semnificative în trasarea drumului spre UE. În linii mari, parcă s-a înregistrat un consens cu privire la pașii care necesită a fi realizați în perioada ce urmează aceste decizii politice importante (Rezoluția Parlamentului European prin care s-a solicitat Consiliului Europei începerea negocierilor de aderare cu Republica Moldova și Decizia Consiliului Europei de a deschide negocierile).

Marea majoritate a cetățenilor au salutat cu entuziasm decizia. Totuși, în context, societatea a reușit să asiste la dezbateri dintre cele mai contradictorii și diverse pe marginea acestui subiect. În același timp să rămână constantă atitudinea sceptică cu privire la capacitatea de a înregistra progrese semnificative pe dimensiunea unor reforme majore și cruciale, care nu sunt legate doar de procesul în sine de aderare, dar de subiecte sensibile precum drepturile omului, securitatea națională, calitatea și eficiența justiției etc. În același timp, au rămas valabile multiple semne de interogație asupra unor probleme mai vechi, care se referă la eficiența instituțiilor și calitatea angajaților, la standarde profesionale și repere morale, la calitatea și relevanța prevederilor legale ș.m.a.

În context, luând în considerare și amplele procese de transformare digitală, și provocările la adresa securității naționale se înaintează tot mai frecvent problematica relevanței reglementărilor eficiente proceselor prin care trece statul RM la moment. În cele mai frecvente cazuri ne cramponăm de propria neputință și incapacitate de a schimba lucrurile spre bine. De aceea este important să reflectăm și analizăm care sunt factorii care se prezintă în calitate de impedimente și modalități în care aceștia pot fi eliminați.

Bianca-Iulia CIUBOTARU

Asistent de cercetare, doctorand

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași

Email: ciubotaru.bianca@icmpp.ro

Mirela-Fernanda ZALTARIOV

Cercetător științific III, dr. în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași

Email: zaltariov.mirela@icmpp.ro

Mihaela DASCĂLU

Cercetător științific III, dr. în chimie
Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași
Email: amihaela@icmpp.ro

Alexandra BARGAN

Cercetător științific, dr. în chimie
Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași
Email: anistor@icmpp.ro

AMINO-FUNCTIONALIZED SILICONES NETWORKS FOR ENVIRONMENTAL APPLICATIONS

Rețele de siliconi amino-funcționalizați pentru aplicații de mediu

Silicone porous materials are relatively inert and do not react easily with some chemicals or oils. Concomitantly, due to their hydrophobic nature, silicone sponges can be used to absorb oil from the mixture with water. Their properties make silicone foams of interest for a wide range of applications, such as gas storage and gas separation, catalysis, detection, in the aerospace industry and transport industry.

Amino-functionalized polysiloxanes represent an adjustable platform for the expansion of porous silicones. In the presence of ammonium bicarbonate as a porogenic agent, a series of porous silicone networks were prepared and processed in the form of films. The cross-linking of the pendant functionalized polysiloxanes was realized using TEOS through the Si-OH chain end groups. The silicone networks differ by the content of amino groups in the polymer precursor and by the amount of porogenic agent used in their preparation process. The CO₂ react with NH₂ groups forming dynamic, thermoreversible carbamate bridges, as shown in the IR study. The new silicone networks have good thermal and mechanical properties and high dielectric permittivity. Being porous materials, they can be applied in environmental applications for CO₂ capture.

Copolymers of dimethylmethyl(3-aminopropyl)siloxane with silanol groups as chain ends and different contents (6.4, 9.8 and 100 mol%) of pendant aminopropyl groups were used to obtain porous silicone networks. The morphology was generated by the decomposition of added ammonium bicarbonate, which acts as a degradative chemical blowing agent (CBA), by heating in the presence of acetic acid. The latter also promotes cross-linking by condensation with TEOS at the same time, replacing the organometallic compound (e.g. DBTDL) often used as a catalyst for this purpose. In the presence of CO₂ from CBA decomposition, as in air, amine groups are partially carbonated or converted to carbamates that form reversible interchain bridges, capable of being broken down by heating and reformed by cooling in the normal atmosphere. These facts make these materials suitable for environmental applications.

* **Acknowledgments:** This work was supported by a grant of the Ministry of Research, Innovation and Digitization, CCCDI - UEFISCDI, project number PN-III-P2-2.1-PED-2021-3900, within PNCDI III, Contract PED 698/2022 (AI-Syn-PPOSS).

Bianca-Iulia CIUBOTARU*

Asistent de cercetare, doctorand

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași

Email: ciubotaru.bianca@icmpp.ro

Mirela-Fernanda ZALTARIOV

Cercetător științific III, dr. în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași

Email: zaltariov.mirela@icmpp.ro

Maria CAZACU

Cercetător științific I, dr. în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași

Email: mcazacu@icmpp.ro

FUNCTIONAL SILICONE MATERIALS WITH BIOMEDICAL APPLICATIONS

Materiale siliconice funcționale cu aplicații biomedicale

Biomaterials based on silicone elastomers have a chemical stability suitable for the physiological conditions. In general, the properties of silicones recommend them for medical applications. However, there are still challenges related to their design, production and application as biomaterials, as well as understanding the phenomena that occur at the tissue-biomaterial interface. Polysiloxanes are important materials in biomedical engineering, prosthetic dentistry, tissue engineering, cell cultures, skin treatments, and other applications: silicone sheets that have been clinically proven to rehabilitate hypertrophic scars, in the microstructure design of hydrogels, which have been recognized as important scaffolds in tissue engineering, manufacture of hydrophilic contact lenses as a transfer system for transplantation of corneal epithelial sheets into the ocular system, bone joint implants, bone scaffolds for tissue engineering, membranes for gas separation and heart valve implants. However, further studies have been done to improve the biocompatibility of these materials by modifying the surface properties of polysiloxanes, making them more suitable for cell growth. Their ease of self-repair under normal conditions recommends them as matrices for novel materials such as nanoparticles and nanostructures, conferring even better properties than the polysiloxanes themselves.

It is expected that in the future, silicone biomaterials will largely be used for prostheses and joint implants. Recently, the possibility of direct 3D printing of silicone inks for the creation of silicone facial prostheses with varying degrees of flexibility has also

been demonstrated, allowing complex structures (craniofacial prostheses: ear, nose, eye/ear) to be produced. The potential success of silicones as biomaterials is closely linked to their ability to demonstrate biocompatibility and antimicrobial properties, particularly for applications such as breast prostheses, contact lenses or urinary catheters. To adjust these properties, different techniques can be used to coat the surface of silicones, modify or impregnate them with antibiotics, adsorb proteins or induce their optimal conformation, immobilize biomolecules (enzymes, peptides, drugs, bioactive polymers) or introduce inorganic components.

* **Acknowledgments:** This work was supported by a grant of the Ministry of Research, Innovation and Digitization, CNCS/CCCDI–UEFISCDI project number PN-III-P1-1_1-TE-2021-0156 (SilArtSkin).

Maxim CISTEACOV

Doctorand

ORCID: 0000-0001-6486-616X

Email: maxim.cisteacov@usm.md

Vladislav BLONSCHI

Doctor în științe chimice

ORCID: 0000-0001-8628-6756

Email: vlad.blonschi@usm.md

Viorica GLADCHI

Doctor în științe chimice, USM

ORCID: 0000-0002-5847-4466

Email: viorica.gladchi@usm.md

Angela LIS

Doctor în științe chimice, USM

ORCID: 0000-0003-1111-7485

Universitatea de Stat din Moldova

Email: angela.lis@usm.md

FOTOLIZA DIRECTĂ A UNOR VITAMINE DIN GRUPUL B ÎN SISTEME ACVATICE

Direct photolysis of some B vitamins in aqueous systems

Vitaminele sunt substanțe biologice active care sunt necesare tuturor organismelor vii pentru funcționarea lor normală. Vitaminele din grupul B sunt solubile în apă și constituie componente autohtone sau alohtone ale apelor naturale. Sursele acestora în apele naturale pot fi atât metabolismul ale hidrobionților, cât și deșeuri din industria farmaceutică. Din grupul vitaminelor B fac parte așa substanțe ca piridoxina (vitamina B₆), acidul folic (vitamina B₉) și cobalamina (vitamina B₁₂).

Chiar dacă concentrațiile acestor vitamine sunt foarte mici (10^{-8} - 10^{-10} M), ele pot perturba intensitatea proceselor de autopurificare chimică a apelor naturale prin consumul echivalenților oxidativi. Pe de altă parte, vitaminele, fiind substanțe biologic active, la anumite concentrații pot deveni un factor limitativ în creșterea și dezvoltarea hidrobi-ontilor.

Astfel, scopul cercetării constă în studiul proceselor de transformare fotochimică a vitaminelor B₆, B₉ și B₁₂ în sistemele acvatice, pe sisteme model.

În studiu au fost utilizate formele farmaceutice ale vitaminelor și anume, piridoxina și cianocobalamina – soluții injectabile, iar vitamina B₉ – sub formă de comprimate. Pentru a stabili influența vitaminelor asupra proceselor fotochimice de autopurificare a sistemelor acvatice, a fost modelată fotoliza directă a vitaminelor. Utilizând aparatul cineticii formale, au fost calculate constantele efective de viteză pentru reacțiile de ordinul pseudo-unu și mărimea inversă a constantei – timpul de înjumătățire. Valorile parametrilor cinetici obținute denotă că vitamina B₆ se va descompune fotochimic cu cea mai mare intensitate ($\tau_{1/2}$ = 21 minute 28 s), urmată de vitamina B₁₂ ($\tau_{1/2}$ = 52 minute 30 s), respectiv cel mai lent se va descompune vitamina B₉ ($\tau_{1/2}$ = 17 ore 16 minute 3 s).

Așadar, în condițiile apelor naturale, vitaminele grupului B se vor supune degradării fotochimice în straturile superioare. Vitamina B₆ se va descompune cu cea mai mare intensitate, urmată de vitamina B₁₂ și, respectiv, vitamina B₉.

Eugenia CIUMAȘU

Doctorandă, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, USM

ORCID: 0000-0002-0693-8740

Email: eugeniaciumas64@gmail.com

LEONID DIMOV – UN AUTOR DE POEZIE AUTENTICĂ (ÎN BAZA POEZIEI „VIS AMALGAMAT”)

Leonid Dimov – an Author of Authentic Poetry (Based on the Poem „Vis Amalgamat”)

Poezia lui Leonid Dimov nu seamănă cu nimic din poezia românească. Leonid Dimov se lasă influențat Arghezi și Ion Barbu. doi autori atât de diferiți. Aceasta demonstrează complexitatea extraordinară a gândirii poetice a lui Leonid Dimov. Poezia lui Dimov este o poezie căreia nu-i putem întrevedea un curs de la un vers la altul. Dimov reușește să creeze o libertate extraordinară prin felul insolit în care sunt asociate elemente, aproape în stilul avangardei poetice.

Poezia lui Dimov nu are constrângerea unei semnificații globale a textului. Ea nu ilustrează o semnificație, pe care s-o exprime figurat, conceptual sau simbolic. Fiecare cititor își poate plasa propriile opțiuni interpretative și nu asupra unei semnificații unitare, ci asupra unei profuziuni de posibile semnificații, toate proiectate de către receptarea

individuală a acestei poezii care nu trebuie interpretată simbolic și rațional, ci trebuie citită în acord cu criteriul după care a fost compusă, criteriul legislativ al visului. Imaginile sunt asociate aici nu după logica simbolică, ci după ilogica fertilă a visului, adică exact a acelui spațiu în care conștientul și rațiunea noastră se odihnesc și înfloresc regatul mănos al subconștientului. Astfel este poezia oniricilor și astfel vom găsi și în proza lui Dumitru Țepeneag, care pornește din realitate, dar construiește niște narațiuni prozaice în care se întâmplă cele mai extraordinare lucruri. Și Țepeneag, și Dimov și ceilalți onirici reprezintă o prelungire a avangardei interbelice, o prelungire a suprarerealismului românesc, care acum se numește onirism estetic și poetic.

Vocabularul pe care-l folosește poetul este unul extrem de bogat, cu arii lexicale foarte diferite, cuvinte din cele mai diverse sfere ale cunoașterii, din varii domenii de specialitate. Cu o bucurie perceptibilă Leonid Dimov întrebuințează majoritatea cuvintelor rar utilizate în limbajul curent. O asemenea poezie, atât de variată lexical, cu o așa de mare bogăție a vocabularului este destul de greu de tradus într-o altă limbă. În concluzie, putem afirma că trăsăturile de bază ale poeziei lui Leonid Dimov sunt libertatea asociativă, libertatea interpretativă și libertatea aproape nelimitată a utilizării lexicului.

Alexandra COCA

masterandă,

ORCID: 0009-0000-0267-0655

Email: cocaalexandra1@gmail.com

Sergiu PAIU

doctorand,

ORCID: 0009-0008-0931-8521

Email: sergiu.paiu@doctorat.utm.md

Universitatea Tehnică a Moldovei

Galina LUPĂȘCU

Mem. cor. al AȘM, dr. hab. în științe biologice

Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor, USM

ORCID: 0000-0003-3363-3595

Email: galinalupascu51@gmail.com

Aliona GHENDOV-MOȘANU

Dr. hab. în științe inginerești, UTM

ORCID: 0000-0001-5214-3562

Email: aliona.mosanu@tpa.utm.md

FĂINA DE DOVLEAC ÎN TEHNOLOGIA DE FABRICARE A PASTELOR DE TRITICALE

Pumpkin flour in manufacturing technology of triticale pasta

În industria alimentară contemporană, inovația culinară a devenit un factor cheie în satisfacerea cerințelor consumatorilor din ce în ce mai diversificați. Un exemplu notabil al acestei inovații gastronomice este reprezentat de paste de triticale cu dovleac. Această creație culinară aduce împreună două ingrediente de bază, făina de triticale și dovleacul, pentru a crea un produs deosebit de gustos și nutrițional, care satisface nu doar gusturile, ci și cerințele de sănătate ale consumatorilor. În acest context, cercetarea și dezvoltarea utilizării făinii de triticale cu dovleac în producția pastelor reprezintă un domeniu de interes crescut în industria alimentară. Triticale este o cultură hibridă derivată din încrucișarea grâului și secară. Obiectivul acestui studiu a fost de a investiga efectul făinii de dovleac în diferite concentrații (1,5-7%) asupra proprietăților reologice ale aluatului, a calității senzoriale, a parametrilor fizico-chimici și de culoare a pastelor triticales uscate și fierte. S-a demonstrat că făina de dovleac a prezentat o sursă bogată de compuși bioactivi (polifenoli, flavonoizi, carotenoizi) cu un potențial antioxidant ridicat. În comparație cu proba-martor, introducerea făinii de dovleac a influențat scăderea elasticității și guminozității aluatului și a condus la formarea aluatului cu rezistență minimă la deformare. Analiza senzorială a arătat că pastele cu 5% adaos de făină de dovleac au acumulat un punctaj ridicat. Astfel, dezvoltarea unor tehnologii raționale bazate științific pe obținerea unor noi tipuri de amestecuri uscate pentru aluat pe bază de făina de triticale și făinii de dovleac și obținerea pastelor cu proprietăți senzoriale îmbunătățite, cu valoarea nutrițională și biologică ridicată este relevantă.

*Studiu realizat în cadrul proiectului AUF „Extraction ‘verte’, stabilization et valorisation des composants bioactifs de *Ribes nidrigolaria* et *Cucurbita maxima*”.

Svetlana COJOCARU

Mem. cor. al AȘM, dr. hab., AȘM

ORCID 0009-0003-1025-5306

Email: svetlana.cojocaru@math.md

Tudor BUMBU

dr., Institutul de Matematică și Informatică „V. Andrunachievici”, USM

ORCID 0000-0001-5311-4464

Email: tudor.bumbu@math.md

Liudmila BURȚEVA

dr., Institutul de Matematică și Informatică „V. Andrunachievici”, USM

ORCID 0000-0002-9064-2538

Email: luburtseva@gmail.com

Alexandru COLESNICOV,

dr., Institutul de Matematică și Informatică „V. Andrunachievici”, USM

ORCID 0000-0002-4383-3753

Email: acolesnicov@gmx.com

Ludmila MALAHOV

Institutul de Matematică și Informatică „V. Andrunachievici”, USM

ORCID 0000-0001-9846-0299

Email: ludmila.malahov@math.md

HEDY – PLATFORMĂ DESCHISĂ PENTRU DIGITIZAREA DOCUMENTELOR TIPĂRITE

HeDy – an open platform for digitisation of printed documents

Evoluțiile recente ale tehnologiilor digitale, în special în domeniul inteligenței artificiale, care înregistrează progrese uimitoare, accentuează necesitatea de automatizare a proceselor de digitizare a textelor – „materiei prime” care contribuie la crearea resurselor necesare pentru dezvoltarea modelelor lingvistice mari. Volumul arhivelor de documente scanate crește dramatic ca urmare a proiectelor privind conservarea patrimoniului cultural. Sistemele cunoscute de procesare a documentelor nu sunt întotdeauna capabile să afișeze corect conținutul acestora din cauza prezenței unor componente eterogene.

Platforma HeDy vine cu soluții pentru a maximiza suportul tuturor etapelor de recunoaștere a documentelor eterogene (preprocesarea imaginilor, recunoașterea optică a caracterelor, fragmentarea documentului în porțiuni eterogene, transliterarea din alfabet chirilice în alfabetul latin modern pentru textele de limbă română etc). Prin utilizarea tehnologiei convergente, în cadrul platformei sunt îmbinate module software existente cu cele elaborate de către autori. Documentele procesate pot conține texte contemporane și vechi (inclusiv tipărite în limba română cu caractere chirilice în secolele XVII–XX, pentru cele din secolul al XVII-lea fiind dezvoltată și o aplicație de clasificare a fonturilor bazată pe rețele neurale), formule matematice și chimice, partituri muzicale, diagrame etc. Toate etapele de procesare se caracterizează printr-o precizie destul de bună: 95-96% pentru OCR, 98% pentru clasificarea fonturilor și 96% pentru transliterare.

Platforma Web este un instrument cu acces deschis, care poate fi utilizat de către cercetători din diverse domenii, biblioteci, arhive, edituri. Un exemplu de aplicare a tehnologiei propuse îl constituie reeditarea unor cărți, în particular, în cadrul proiectului „Romanul din stânga Prutului”. Un alt exemplu este cel de actualizare a textelor dialectale tipărite cu semnele fonetice chirilice în anii 1970–1980 fără respectarea standardelor internaționale. Pentru procesarea acestor tipărituri au fost elaborate modele de recunoaștere a textelor respective și transliterarea lor utilizând Alfabetului Fonetic Internațional.

Ludmila D. COJOCARU

Dr. în istorie, conferențiar universitar
Muzeul Național de Istorie a Moldovei

ORCID ID: 0000-0002-5025-6376

Email: ludmila.cojocaru@nationalmuseum.md

**MEMORIA REMANENTĂ A DEPORTĂRILOR STALINISTE:
REPERE ISTORIOGRAFICE ȘI PROBLEME DE CERCETARE**

***Remnant memory of the Stalinist deportations: historiographic milestones and
research problems***

Prezenta comunicare este o punere în lumină a eforturilor întreprinse de cercetătorii din Republica Moldova, antrenati în recuperarea și valorificarea istorică a memoriei victimelor regimului totalitar-comunist din RSS Moldovenească în vederea elucidării acestui subiect în toată complexitatea care merită a fi studiat. Documentarea teoretică în pas cu publicațiile occidentale recente și elaborarea unei metodologii racordate la contextul istorico-cultural al spațiului vizat a determinat, pe parcursul anilor 2010-2023, colectarea unei baze de date complexe (interviuri de istorie orală, documente din arhiva de familie, jurnale personale, fotografii de epocă) întru abordarea interdisciplinară a memoriei victimelor regimului totalitar din RSS Moldovenească. Trecând în revistă cele mai reprezentative rezultate de cercetare efectuate până în prezent, vom prezenta potențialul științific al acestora în vederea articulării unor noi probleme de cercetare, contribuind astfel la edificarea unei culturi europene a memoriei în Republica Moldova. Recunoașterea la nivel național și internațional a rezultatelor cercetării și promovarea unui nou domeniu de cercetare în mediul științific din Republica Moldova – *memoria victimelor regimului totalitar-comunist din RSS Moldovenească*, este totodată un act de justiție simbolică pentru întreaga societate din Republica Moldova.

* Comunicarea și rezumatul sunt elaborate în cadrul proiectului instituțional 180101 „Patrimoniul istorico-arheologic muzeal: sistematizare și valorificare științifico-culturală”

Mariana COJOCARU

doctorandă, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, USM

ORCID: 0009-0006-8807-1875

Email: marianacojocaru15@gmail.com

**DESTINUL BASARABENILOR SUB OCUPAȚIA SOVIETICĂ:
ÎNTRE REFUGIU ȘI DEPORTARE**

***The destiny of the Bessarabians under the Soviet occupation:
between refuge and deportation***

Decuplarea teritoriilor românești de către regimul sovietic în 1940 s-a realizat, în mod deliberat, prin violență și teroare contra unei populații pașnice, fără a avea nici cea mai mică îndreptățire în acest sens. Axioma definitorie a caracterului real al regimului sovietic se cristalizează în tentativa brutală de acreditare oficială, chiar din primele zile ale ocupației, prin violență, a inevitabilității terorii asupra populației din teritoriile românești anexate de URSS în 1940, precum și prin impunerea ideologiilor bazate pe dezinformate false. Astfel, fenomenul condiționat al crizei social-economice și umanitare de proporții, generate de anexarea brutală de către URSS a Basarabiei, Nordului Bucovinei și Ținutului Herța, a generat procesul refugiei populației din teritoriile românești ocupate. Tragediile personale, exprimate prin durerile și suferințele trăite de populația impusă în grabă să-și caute astfel refugiu, din frica pentru viața și securitatea lor și acelor apropiați, au fost amplificate ulterior de evenimentele de teroare ce au urmat, prin valurile de deportări organizate de regimul sovietic. Drama acestor tragedii a fost re trăită încă odată de către refugiații care au revenit înapoi în localitățile de baștină. În 1941 după ce armata română a reușit, de moment, să izgonească forțele de ocupație sovietică din Basarabia, cei nevoiți anterior să-și părăsească patria, s-au văzut iarăși impuși să se refugieze peste Prut în 1944, odată cu ofensiva armatei sovietice, evitând astfel, posibila deportare organizată de către regimul de teroare în 1949. În esență zădărnicierea refugiei și ulterior organizarea deportărilor, inclusiv a celor care au căutat refugierea din calea terorii iminente, de către regimul sovietic s-a axat pe distrugerea, unei generații și a succesorilor acesteia. Dincolo de tragediile personale ale victimelor regimului, care, să recunoaștem, a avut un impact devastator, pe moment și pentru viitor, acest fenomen a generat consecințe catastrofale, pentru societate în general, care, de altfel, sunt resimțite și astăzi. Totodată, cunoașterea fenomenului refugiei în vreme de război și valorificarea impactului situațiilor de criză din trecut asupra societății, permite prevenirea și gestionarea unor asemenea crize, inclusiv, din perspectiva prezentului.

Elena COJOCARI

Drd., Universitatea Valahia, Târgoviște

Director adjunct Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală

ORCID: 0009-0004-5033-9536

Email: elenacojocari1980@gmail.com

COMERȚUL URBAN REFLECTAT ÎN EXPOZIȚIA PERMANENTĂ A MNEIN

Comerțul urban reflectat în expoziția permanentă a MNEIN

Complexele expoziționale ale Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală prezintă cultura pluriethnică a spațiului pruto-nistean. În sălile 12-15 este reflectată cultura tradițională din spațiul basarabean în secolul al XIX-lea – începutul secolului XX.

Expoziția este organizată după principiul zonelor etnografice și prezintă relația om-natură-cultură. Pe podiumuri sunt expuse piese autentice care caracterizează specificul moștenirii etnice, ocupațiile de bază și auxiliare, meșteșugurile, ocupațiile casnice, tema fiind completată de fotografii, hărți, plastic mic și cărți din vitrine. Bazându-ne pe exponatele de epocă, vom prezenta specificul comerțului urban la începutul secolului XX: o gheretă urbană, cu obiecte de galanterie, basmale, piese de interior, veselă, produse alimentare, desagi, cântar, ruble asigurate și multe altele, care atrăgeau locuitorii târgurilor. În vitrină sunt amenajate exponate ce denotă prezența mai multor etnii, iar fotografiile de epocă ale comercianților de etnie evreiască ne dovedesc importanța lor în sfera comerțului. În această perioadă, evreii din târguri, mai ales din Chișinău, reprezentau o comunitate importantă și activă. Ei dețineau magazine și ateliere de producție, fiind implicați într-o varietate de activități comerciale, cum ar fi vânzarea de produse alimentare, textile și obiecte de uz casnic. În plus, evreii erau implicați și în comerțul cu produse agricole, cum ar fi cerealele și fructele, și în comerțul cu animale. De la vânzători de covrigi, ascuțitori de cuțite, ciubotari, la proprietari de gherete și magazine de elită – istoria unei comunități poate fi studiată cu ajutorul exponatelor muzeale.

Diana COMAN

asistent universitar, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

ORCID 0009-0007-3437-7905

Email: diana.coman@amtap.md

**CREAȚIA DE OPERĂ A COMPOZITOAREI ZLATA TCACI
ȘI REFLECTAREA EI ÎN MUZICOLOGIA AUTOHTONĂ**
*The opera creation of the composer Zlata Tcaci and its reflection
in autochthonous musicology*

Zlata Tcaci ocupă un loc distinct în patrimoniul muzical din Republica Moldova fiind prima femeie-compozitor de etnie evreiască din perioada postbelică. Pe tot parcursul vieții Zlata Tcaci a fost preocupată de educația tinerei generații, un angajament care se reflectă atât în opera sa componistică, cât și în activitatea sa pedagogică. Ca profesor la Conservatorul din Chișinău (ulterior Academia de Muzică, actualmente Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice) precum și în calitate de coordonator al concursului pentru tineri compozitori organizat de Uniunea Compozitorilor din Moldova, Zlata Tcaci a influențat profund dezvoltarea viitorilor compozitori, stimulând și încurajându-i în activitatea lor. Și în propria sa creație muzica pentru copii ocupă un loc important, ea fiind prima dintre compozitorii profesioniști care a abordat consecvent și metodic acest domeniu. Zlata Tcaci a compus numeroase piese destinate pentru a fi interpretat de micii muzicieni, contribuind astfel la formarea unui vast repertoriu didactic. Totodată ea a fost și

autoarea unor compoziții în genurile cele mai complexe – simfonie, operă, balet ș.a. adresate publicului tânăr. Zlata Tcaci a fost autoarea primei opere și a primului balet pentru copii în componistica moldovenească postbelică.

Zlata Tcaci a adus o contribuție semnificativă la dezvoltarea artei muzicale din Republica Moldova. Moștenirea sa include circa 800 de lucrări muzicale în toate genurile muzicale de la miniaturi la simfonii, de la lieduri la operă. Aportul ei în domeniul teatrului liric este greu de a fi supraestimat. Ea este autoarea a 10 opere printre care găsim cele mai diverse varietăți genunistice: operă-basm, operă comică, radio operă etc. Trăind într-un regim, ce nu tolera abateri de la stilistica și tematica „realismului socialist” în creația sa lirică Zlata Tcaci a încercat să evite problemele sociale sau cele etnice, axându-se în special pe subiecte preluate din basme (*Florică-Floricea, Andrieș, Capra cu trei iezi, Lenoasa*) sau opere literare (*Micul prinț, Unchiul meu de la Paris*).

După abolirea regimului sovietic, o perioadă care a marcat un moment de cotitură în istoria multor națiuni și indivizi, Zlata Tcaci, ca artist și compozitor, a intrat într-o nouă fază a carierei sale. Această schimbare de regim i-a oferit o oportunitate unică de a-și redescoperi și a-și explora mai profund rădăcinile și identitatea națională. În acest nou context, Zlata Tcaci și-a îndreptat atenția și eforturile creative către aspecte ale culturii și etniei evreiești, un domeniu care până atunci fusese limitat de restricțiile impuse de regimul sovietic. Această reconectare la rădăcinile sale nu a fost doar o redescoperire personală, ci și o modalitate de a contribui la păstrarea și promovarea patrimoniului cultural evreiesc.

Prin lucrările sale, Zlata Tcaci a început să exploreze și să prezinte elemente variate ale culturii evreiești, cum ar fi muzica tradițională, istoria, și povestirile, punând accent pe transmiterea și celebrarea acestei bogate moșteniri culturale. Această schimbare de direcție în opera sa nu a fost doar un act de exprimare artistică, ci și unul de afirmare culturală și istorică, contribuind astfel la diversitatea și la înțelegerea culturală într-o perioadă post-sovietică plină de transformări.

Activitatea Zlata Tcaci, inclusiv și cea din domeniul operei, mereu a fost în vizorul muzicologilor din țara noastră. Prin prezentul articol încercăm să sintetizăm opiniile și viziunile cercetătorilor asupra creației muzical-teatrală a compozitoarei dezvăluind aportul considerabil al acestei autoare în dezvoltarea genului de operă, și în special a operei pentru copii, în contextul evoluției acestui gen în componistica autohtonă.

Zlata Tcaci, figură emblematică pentru spațiul multicultural și multiethnic dintre Prut și Nistru, a avut un aport incontestabil pentru dezvoltarea școlii naționale de compoziție în dublă ipostază: cea de compozitor și cea de pedagog. Creația acestei talentate reprezentante a poporului evreu, născută în Codrii Moldovei, reflectă o conexiune spirituală profundă între diferite culturi și diferite etnii, fiind un simbol proeminent al patrimoniului nostru muzical.

Liliana CONDRATICOVA

Dr. hab., Academia de Științe a Moldovei

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8735-3364>

Email: condratitiva.asm@gmail.com

DATE NOI DESPRE CLĂDIREA DE PATRIMONIU A ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI

New data about the heritage building of the Academy of Sciences of Moldova

Prin comunicarea de față ne-am propus să punem în valoare patrimoniul Academiei de Științe a Moldovei – sediul de pe bd. Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 1 recent inclus în Registrul monumentelor din Republica Moldova ocrotite de stat (a se vedea Monitorul oficial 28 decembrie 2023, partea I, nr. 498-501. Hotărârea nr. 888 privind modificarea Registrului monumentelor Republicii Moldova ocrotite de stat, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1531/1993). Proiectul clădirii Academiei de Științe a Moldovei, care dă start bulevardului Ștefan cel Mare și Sfânt, a fost elaborat în anul 1951. Construcția a durat patru ani, anul de finalizare a construcției – 1955 – este inscripționat pe fațada principală, în scuturi reliefate cu cartușe. Clădirea construită în anii 1951–1955 este sediul AȘM încă din 1955, de la darea în exploatare a edificiului. Autori ai proiectului sunt arhitecții Valentin Mednec și Aleksandr Vedenkin.

Un loc aparte revine Sălii Mici a AȘM. 16 basoreliefuri de bronz încununează Sala Mică a AȘM ca un omagiu de pietate adus înaintașilor, cercetători științifici și oameni de cultură din diferite domenii. 12 basoreliefuri sunt dedicate fondatorilor Academiei de Științe: acad. Vasili Cervinski, acad. Prokofi Dvornikov, acad. Iachim Grosul, acad. Boris Iazarenko, acad. Iacob Prinț, acad. Anton Ablov, mem. cor. Ion Dicusar, mem. cor. Anatoli Kovarski, mem. cor. Lazar Dorohov, mem. cor. Iuri Lealikov, mem. cor. Makari Radul și m. c mem. cor. Petru Ungureanu. Încă patru basoreliefuri reprezintă oameni de știință care au devenit ulterior membri ai AȘM: acad. Vladimir Râbin (1965), acad. Ilie Budac (1972), mem. cor. Mihai Moldovan (1978) și mem. cor. Dmitri Verderevski (1970).

În concluzie subliniem valoarea istorică, artistică, arhitecturală și memorialistică a sediului Academiei de Științe a Moldovei de pe bd. Ștefan cel Mare și Sfânt nr. 1.

Diana CONDRATCHI

cercetător științific

Institutul de Ftiziopneumologie „Chiril Draganiuc”, Republica Moldova

Email: diana.condratchi@gmail.com

PREDICTORS OF LENGTH OF HOSPITALIZATION IN PATIENTS WITH EXPERIENCES FROM CHRONIC OBSTRUCTIVE PULMONARY DISEASE (COPD)

Predictorii duratei de spitalizare la pacienții cu exacerbări din bronhopneumopatie cronică obstructivă

Aim: To identify predictors (P) of prolonged length of hospital stay for chronic obstructive pulmonary disease COPD exacerbators (E). **Methods:** a prospective, observational study was carried out in 87 patients admitted to the tertiary institution IFP "Chiril Draganiuc" for E COPD. Demographic and clinical parameters including age, mMRC scale, smoking index, BODE score, 6-minute walk test, FEV1, DLCO, PSAP were assessed. Student's t-test for independent samples was used to compare groups for continuous variables. To measure the degree of connection between various variables, the Pearson correlation coefficient was used.

Results: From 16 patients with mild E, the duration of hospitalization (DS) correlated moderately positively, statistically significantly with the age of smoking ($r = 0.555$; $p = 0.026852$). A direct, weak, statistically significant correlation was found between DS and BODE index ($r = 0.167$; $p = 0.05229$). In 34 patients with moderate E, age correlated moderately positively, statistically significantly with bed-days ($r = 0.335$; $p = 0.05682$), the mMRC score correlated weakly positively, statistically also with bed-days in the same group of patients ($r = 0.002$, $p = 0.011$). In 37 patients with severe COPD E DS correlated moderately positively, statistically significantly with the mMRC score ($r = 0.404$, $p = 0.01198$). Likewise, in patients with severe E identified a moderate, negative correlation between DS (bed-days) and the 6-minute walk test ($r = -0.505$, $p = 0.001260$).

Conclusions: COPD exacerbating patients, BODE index, mMRC score, 6-minute walk test, and smoking history had the highest correlation with DS, indicating the influence of dyspnea and quality of life on hospital length of stay and recovery time after exacerbation.

Irina CONSTANTINOVA

Centrul de Cercetare al UTA Găgăuzia

Email: constantinova.irem@gmail.com

Diana NICOGLO

Doctor în istorie, Centrul de Cercetări Științifice al UTA Găgăuzia

ORCID: 0000-0002-0248-8703

Email: diananicoglo@gmail.com

MARIA MARUNEVICH (VASILIOGLO) – OM DE ȘTIINȚĂ ȘI PROFESOR

Maria Marunevich (Vasilioglo) – scientist and teacher

Numele Mariei Marunevich este bine cunoscut comunității științifice din Republica Moldova. Viața și munca ei sunt un exemplu de serviciu altruist pentru știință. A fost doctor în istorie, specialist în domeniul etnografiei poporului găgăuz, autoare a trei monografii și articole despre cultura materială tradițională a găgăuzilor. Timp de 30 de ani, Maria Marunevich a lucrat la Academia de Științe a Moldovei, în sectorul de etnologie al găgăuzilor. Activitățile sale ulterioare au fost legate de predarea istoriei și etnografiei la Universitatea de Stat din Comrat. Fiind o persoană activă și interesată de soarta poporului găgăuz, Maria Marunevich a încercat de-a lungul vieții să trezească interesul poporului găgăuz pentru cultura și istoria lor proprie. Ea a stat la originile înființării Universității din Comrat și a adus o contribuție enormă la crearea televiziunii și radioului găgăuz. La începutul anilor 1990 a creat prima organizație de femei găgăuze. Totodată, ea a inițiat crearea unui centru de cercetare a istoriei și culturii găgăuzilor. Găgăuzii au un mare respect pentru memoria acestei femei. Pe fațada casei în care a locuit este instalată o placă comemorativă, pe Drumul Gloriei Găgăuziei este instalat un bust, iar una dintre străzile din Comrat îi poartă numele. De asemenea, Centrul găgăuz de cercetări științifice poartă numele Mariei Marunevici. Grație eforturilor personalului Centrului științific, au fost republicate lucrările Mariei Marunevich, devenite cu timpul o raritate bibliografică. Centrul de Știință organizează periodic conferințe în memoria cercetătorului Maria Marunevich.

Ecaterina CORNEA

Doctorandă, Școala Doctorală Științe Umanistice

Universitatea de Stat din Moldova

Email: catalina.cornea@gmail.com

INTELECTUALITATEA DIN BASARABIA INTERBELICĂ

Interwar Bessarabian intelligentsia

În comunicarea noastră vom prezenta rezultatele cercetării subiectului: intelectualitatea din Basarabia interbelică, abordat din perspectiva depășirii provincialismului și a posibilității reformării moderne în cadrul României Mari.

Basarabia e un tărâm blestemat, dar care a dat naștere unor oameni de valoare. O monedă de schimb între marile imperii, chiar și astăzi Basarabia își caută identitatea. Mereu în umbra intelectualilor din România, scriitori dintre Nistru și Prut încercau să-și facă loc sub soare. Influența rusă și-a lăsat amprente în toate straturile societății. Mai mult de 100 de ani, Basarabia a fost despărțită de Patria Mamă. Menirea intelectualilor era să promoveze cultura românească, să trezească spiritul național, să smulgă conștiința colectivă din ghearele influenței ruse. Intelectualii sunt o parte intrinsecă a unei societăți. România Mare avea nevoie de o elită unificată, care să pună umărul la construirea statului modern. Basarabia, considerată cea mai puțin românească provincie, în primii ani după Marea Unire avea un drum anevoios de parcurs pentru edificarea propriei culturi. Limba română era apreciată drept limba „prostimei” și a țăranilor. Intelectualii basarabeni aveau cea mai dificilă misiune, să se rupă de lanțurile culturii ruse. Basarabenii erau timizi, privirea lor nu se îndrepta către Occident.

Literatura din Basarabia era văzută ca una provincială peste Prut. Provincialismul literaturii basarabene nu trebuie interpretat ca un defect, ci ca o amprentă a istoriei. Una dintre personalitățile marcante ale Basarabiei interbelice este Sergiu Matei Nica. Am studiat publicistica prolificului scriitor Sergiu Matei Nica, unul dintre cei mai importanți intelectuali ai Basarabiei, pentru a sintetiza din articolele acestuia radiografia intelectualității basarabene, cu aspirațiile și viciile acesteia. De asemenea, am examinat contextul social-istoric, influența colosală pe care a avut-o asupra culturii, pentru a înțelege bine drama intelectualilor basarabeni, originea provincialismului de care erau acuzați și dificultățile pe care trebuiau să le înfrunte.

Ecaterina COVACI

dr., conf.univ.,

Departamentul Oenologie și Chimie, Facultatea Tehnologia Alimentelor

Universitatea Tehnică a Moldovei

ORCID: 0000-0002-8108-4810

Email: ecaterina.covaci@enl.utm.md

Olga BOEȘTEAN *

dr., conf.univ.,

Departamentul Tehnologia Produselor Alimentare, Facultatea Tehnologia Alimentelor

ORCID: 0000-0002-0390-3550

Email: olga.boestean@tpa.utm.md

Natalia NETREBA

dr., conf.univ.,

ORCID: 0000-0003-4200-1303

Departamentul Tehnologia Produselor Alimentare, Facultatea Tehnologia Alimentelor

Email: natalia.netreba@tpa.utm.md

VALORIFICAREA SEMINTELOR DE STRUGURI ÎN PRODUCȚIA DE BISCUIȚI FUNCȚIONALI

Valorisation of grape seed in the production of functional biscuits

Valorificarea subproduselor din industria vinului va contribui la dezvoltarea de noi produse alimentare de calitate superioară sub aspectul inocuității, valorii nutritive, însușirilor senzoriale și estetice, la protejarea mediului înconjurător. Modalitățile de rezolvare a acestora sunt conturate în documentele directive, care prevăd asigurarea populației cu alimente de înaltă calitate, sigure și crearea condițiilor care să asigure satisfacerea nevoilor diferitelor grupuri ale populației privind o alimentație rațională și sănătoasă. Această problemă poate fi rezolvată prin utilizarea materiei secundare din urma prelucrării strugurilor, datorită prezenței în ea a unui conținut esențial de substanțe biologice active: fibre alimentare, pectină, vitamine, acizi organici, polifenoli, macro- și microelemente, aceasta fiind tescovina din struguri.

Scopul cercetării practice a constat în elaborarea tehnologiei și adaptarea rețetei clasice pentru produse făinoase de cofetărie sigure cu destinație funcțională utilizând materia secundară obținută în urmă prelucrării strugurilor – tescovina din struguri în stare deshidratată (făină), cu descrierea influenței făinii de struguri asupra însușirilor de panificație și tehnologice, calității semifabricatului și a produsului finit.

În receptura clasică de producere a biscuiților, făina de struguri din semințele soiurilor *Pinot Grigio* și *Chardonnay* a înlocuit în proporție de 2, 4, 6 și 8 % din făina de grâu necesară tehnologic, valoarea indicilor tehnologici sunt descriși în tabelul de mai jos.

Tabelul 1

Indicatorii calitativi ale probelor experimentale de biscuiți funcționali

Indicii fizico-chimici	Ponderea făinii de struguri, conform modelului de studiu				
	Proba martor	2%	4%	6%	8%
Umiditatea, %	$3,34 \pm 0,2$	$2,43 \pm 0,19$	$5,24 \pm 0,67$	$3,73 \pm 0,47$	$2,66 \pm 0,17$
Alcalinitatea, grade	$1,67 \pm 0,09$	$1,47 \pm 0,09$	$1,39 \pm 0,07$	$1,33 \pm 0,1$	$0,58 \pm 0,11$
Indice de îmbibare, %	145	129	146	139	147

Analizând valorile umidității semifabricatelor, acestea variind în limitele $2,43 \div 5,24\%$, alcalinitatea probelor s-a diminuat cu creșterea conținutului făinii de struguri, de la 1,67 la 0,6, efect descris de conținutul major al făinii de semințe de struguri în fibre alimentare.

Proba martor a biscuiților analizați au o culoare maro deschis, dar odată cu creșterea ponderii făinii de struguri culoarea devine semnificativ mai închisă datorita conținutului relativ ridicat de taninuri. Astfel, proba de biscuiți care conține 8% făină de struguri are o culoare maro închis. Culoarea unui biscuit de semințe de struguri poate depinde de mai mulți factori, inclusiv procesul prin care se face făina din semințe de struguri, calitatea semințelor de struguri în sine și proporțiile ingredientelor din formulare.

Cercetările au dovedit că tescovina de struguri este o sursă bogată în antioxidanți fenolici extractibili (polifenoli, în special flavonoli, taninuri), microelemente, zaharuri nefermentate, pigmenți și alți compuși cu proprietăți funcționale. Aceasta poate fi utilizată pentru fortificarea alimentelor și ca supliment pentru o cură alimentară, asemeni studiilor cercetătorului Sousa E.

* **Mulțumiri:** Autoarele aduc sincere mulțumiri proiectului francofon ECO_2023_DRECO-7863_SER-ECO_USVIIBI_DECHETJUS *Réutilisation totale des déchets de fruits et légumes issus de la production de jus: pigments et antioxydants pour les aliments fonctionnelles et biomatériaux pour la purification de l'eau*, director de proiect STURZA Rodica, perioada 2023–2024, care se desfășară în cadrul Centrului de Cercetări Oenologice, Departamentul de Oenologie și Chimie, Facultatea Tehnologia Alimentelor, Universitatea Tehnică a Moldovei.

Ecaterina COVACI

dr., conf.univ.,

ORCID: 0000-0002-8108-4810

Departamentul Oenologie și Chimie, Facultatea Tehnologia Alimentelor, UTM

Email: ecaterina.covaci@enl.utm.md

Nadejda BOTEZATU

Doctorandă

Departamentul Oenologie și Chimie, Facultatea Tehnologia Alimentelor, UTM

ORCID: 0009-0006-6897-6220

Email: nadejda.botezatu@enl.utm.md

OPTIMIZAREA TEHNOLOGIEI DE EXTRAȚIE A COMPUȘILOR FENO- LICI DIN TESCOVINA DE STRUGURI

Optimization of extraction technology of phenolic compounds from grape pomace

Vinificația generează reziduuri solide (ciorchinii, tescovină de struguri dulce sau fermentată) și lichide (sediment de drojdie de vin, piatră de vin, etc.), denumite „*prodate vinicole secundare*”, care constituie circa 30% din cantitatea de struguri procesați, în conformitate cu Regulamentele europene actuale, trebuie să fie eliminate în conformitate cu regulamentele de protecție a mediului înconjurător.

În procesul de studiu experimental, în cadrul Centrului de Cercetări Oenologice al Departamentului Oenologie și Chimie, FTA/UTM au fost realizate studii privind influența regiuni viti-vinicole, condițiile de extracție (solventul, temperatura, modalitatea) asupra indicilor fizico-chimici și de stabilitate a extractelor antocianice din tescovina soiului autohton *Feteasca Neagră*. În procesul de extracție dublă a probelor de tescovină provenite din cele 3 regiuni vitivinicole: Ștefan Vodă, Codru și Valul lui Traian, la temperaturile de 40°C și 60°C, conținutul alcoolului 40 % vol. și 60 % vol. în mediul de extracție au fost stabilite condițiile optime de extracție și stabilitatea dinamică a acestora.

Reprezentarea grafică (Figura 1) a rezultatelor denotă că TAC în extracte vegetale a prezentat valoare maximă de 32,56 mg M3G/g s.u. în proba pielii de struguri uscată, iar la făina din semințe IPT a fost de 94,25 unități. Valoric conținutul total al taninurilor este maxim în proba extractului din făina din semințe de struguri, care este de 2 ori mai mare față de cele 2 mostrele de studiu, efect descris de solubilitatea diferită a polifenolilor constitutivi din pielea strugurilor uscați.

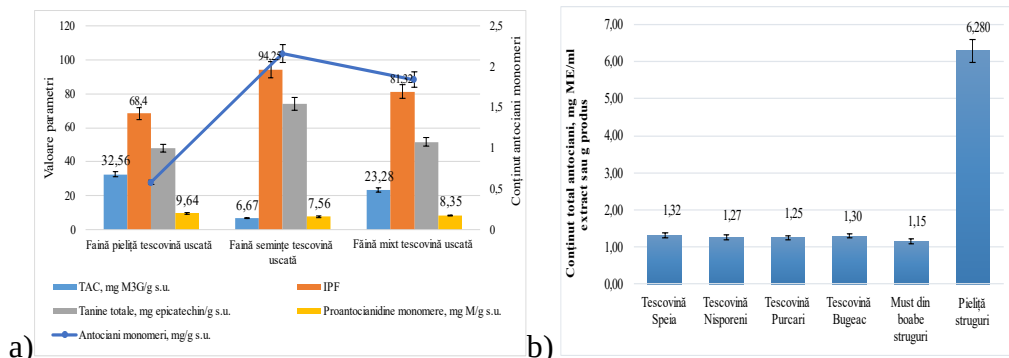

Fig. 1. Dinamica parametrilor experimentali: a) valoarea indicilor specifici și cromatici a probelor de studiu, b) valoarea conținutului total de antociani a probelor din diferite regimuri viti-vinicole și tipul mostrelor.

În baza prelucrării matematice a rezultatelor coeficienții de corelare (R^2) a valorilor practice, capacitatea antioxidantă, conținutul total de antociani și conținutul compușilor fenolici total în funcție de solvenții de extracție și regiunea vitivinicola prezintă valori semnificative incluse în limitele 0,804 – 0,986.

Cercetări experimentale privind determinarea solventului optim pentru extragerea complexului hidrosolubil din tescovina *Feteasca Neagra*, cu descrierea cineticii procesului, stabilirea condițiilor de extracție (tipul solventului și tescovinei, temperatura, etc.) și aprecierea indicilor fizico-chimici și a celor specifici.

* **Mulțumiri:** Autoarele aduc sincere mulțumiri proiectului francofon ECO_2023_DRECO-7863_SER-ECO_USVIIBI_DECHETJUS *Réutilisation totale des déchets de fruits et légumes issus de la production de jus: pigments et antioxydants pour les aliments fonctionnelles et biomatériaux pour la purification de l'eau*, director de proiect STURZA Rodica, perioada 2023–2024, care se desfășară în cadrul Centrului de Cercetări Oenologice, Departamentul de Oenologie și Chimie, Facultatea Tehnologia Alimentelor, Universitatea Tehnică a Moldovei.

Ecaterina COVACI

dr., conf.univ., UTM

Departamentul Oenologie și Chimie, Facultatea Tehnologia Alimentelor

ORCID: 0000-0002-8108-4810

Natalia VLADEI

dr., conf.univ.,

Departamentul Oenologie și Chimie, Facultatea Tehnologia Alimentelor, UTM

ORCID: 0000-0003-1094-6812

Email: natalia.vladei@ffta.utm.md

APRECIEREA MICROFLOREI INDIGENE A STRUGURILOR DIN REGIUNEA VITIVINICOLĂ ȘTEFAN VODĂ

Assessment of grapes indigenous microflora from Ștefan Vodă viticultural region

Levurile fermentative sunt utilizate industrial la fabricarea vinului, având drept caracteristică principală capacitatea de a produce fermentarea glucidelor simple în anaerobioză, cu formare de alcool etilic și dioxid de carbon. Un număr mare de microorganisme se întâlnesc, în special, în perioada coacerii strugurilor. Toamna, după recoltare, levurile de pe frunze nimeresc în sol odată cu căderea lor, aflându-se acolo până în primăvară, astfel având loc selecția naturală în urma căreia supraviețuiesc cele mai rezistente specii.

Scopul cercetării a constat în aplicarea metodelor și tehnicilor microbiologice pentru observarea, izolarea și identificarea microorganismelor existente în produsele examinate în scopul stabilirii prezenței sau absenței microorganismelor nocive, în special determinarea microflorei indigene.

Metodele de studiu s-au axat pe microscoparea directă a apei de spălare a strugurilor de soiul Cabernet Sauvignon și Merlot din localitatea Javgur, raionul Cimișlia și inocularea microorganismelor pe medii prin scarificare, după care mediile au fost plasate în termostat la temperatura de 30 °C și menținute timp de 7 zile. Inocularea s-a efectuat pe următoarele medii: Sabouraud (SDA), MRS (sterilizat), Broth, Bretanomyces Agar.

După microscoparea apelor de spălare a strugurilor s-a depistat prezența drojdiilor din genul *Saccharomyces* și a bacteriilor acetice sub formă de bastonașe în ambele probe. De asemenea, s-a constatat prezența următoarelor microorganisme: pe mediul Sabouraud – drojdii din genul *Saccharomyces cerevisiae* și *Torulopsis*, iar pe mediul Bretanomyces agar – genul *Bretanomyces* (fig.1).

Figura 1. Rezultatele finale ale termostatării mediilor cu probele de studiu.

Astfel, am putea deduce că strugurii din regiunea studiată dețin drojdii din genul *Saccharomyces* ceea ce ar permite efectuarea fermentației pe levuri sălbatice și ar asigura o reducere a cheltuielilor și alte beneficii, însă pe lângă drojdiile de fermentare în probele de struguri analizate au fost depistate și alte tipuri de drojdii și chiar bacterii ce ar putea impune pericol pentru procesul de fermentare. Cercetările ulterioare se vor axa pe modalități de valorificare a microflorei indigene a strugurilor din zona sus-menționată.

* Autoarele aduc mulțumiri *Proiectului pentru tineri cercetători* 23.70105.5107.04T *Valorificarea florei indigene din regiunea viti-vinicolă Ștefan Vodă în vederea creșterii autenticității și competitivității vinurilor moldovenești*, care se desfășară în cadrul Centrului de Cercetări Oenologice, Departamentul de Oenologie și Chimie, Facultatea Tehnologia Alimentelor, Universitatea Tehnică a Moldovei.

Liliana CREȚU

doctorandă, Școala Doctorală Științe ale Educației,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0143-5586>

Email: cretul74@gmail.com

CONȘTIINȚA – FACTOR IMPORTANT ÎN FORMAREA PERSONALITĂȚII MORALE

Conscience – an important factor in the formation of moral personality

În societatea contemporană se acordă o atenție deosebită dezvoltării morale a personalității în toate etapele formării sale, iar conștiința morală este un factor care ajută umanul să facă o alegere corectă, motiv ce determină studiul acestui fenomen. Pedagogii afirmă că există o scădere a moralității în special a adolescenților sub influența diversilor factori. În acest context, având formată o conștiință morală, adolescentului îi va fi mai ușor să discearnă binele de rău deoarece conștiința constituie un stimul care promovează progresul moral. Astăzi, scepticismul moral provoacă conflicte între social și individual, un conflict între morala societății și moralitatea individului, un confuz între valori și non-valori. Pentru a soluționa această dilemă conștiința morală trebuie formată în baza legii morale. Fapta săvârșită conștiincios, în acord cu normele morale, îi permite persoanei să dobândească adevărata libertate. Astfel va înțelege că datoria nu este o povară iar disciplina trebuie respectată de la sine înțeles. În acest caz conștiința morală este liniștită, împlinită. Și invers, sentimentul remușcării, a vinovăției, se manifestă în deosebi atunci când faptele și acțiunile persoanei contravin normelor sociale. Scopul cercetării constă în determinarea mecanismului de funcționare a *conștiinței morale*.

Lavinia-Petronela CURECHERIU

Conf. univ., dr. habil., dr. în fizică

Facultatea de Fizică, Universitatea „Al.I. Cuza”, Iași

ORCID: 0000-0002-1788-1348

Email: lavinia.curecheriu@uaic.ro

CURIE TEMPERATURE MANIPULATION TO ENHANCED DIELECTRIC AND FERROELECTRIC PROPERTIES OF BAZR0.15TI0.85O3 CERAMICS

Manipularea temperaturii curie pentru a îmbunătăți proprietățile dielectrice și feroelectrice ale ceramicelor de BaZr0.15Ti0.85O3

Ferroelectric materials show anomalies of electrical, mechanical, optical, and calorific properties in the vicinity of the ferroelectric-paraelectric phase transition (Curie temperature- T_C). Unfortunately, for pure ferroelectrics, this transition is very sharp and at high temperatures, which makes them difficult to use for microelectronics applications. The common approach to lowering the T_C is doping at the A or B site of the perovskite cell. Another approach is to create a reduced atmosphere by forming oxygen vacancies. While the shift in the T_C due to the addition of different doping elements has been reported by many authors, the change in the T_C due to oxygen vacancies and the induced strain was rarely reported.

In the present paper, we induced a shift of T_C of BaZr_{0.15}Ti_{0.85}O₃ ceramics by adding different amounts of multi-walled carbon nanotubes (CNT). Ceramics were obtained by sintering at 1500°C the mixed powders using a thermal treatment like other porous ceramics prepared previously. X-ray diffraction data showed the phase purity and complete combustion of CNT. Dielectric properties were investigated at room temperature for frequencies between (10^0 - 10^6) Hz and a decrease of permittivity from 2500 to 1500 at $f=1$ kHz, for a small addition of CNT was recorded, while for the highest CNT content permittivity increase to 5000. The temperature dependence permittivity shows a shift of T_C from 63°C to room temperature with increasing CNT addition and low dielectric losses for all ceramics and temperatures. Ferroelectric properties show a complex behavior with a decrease of P_s with CNT addition and a modification in the hysteresis loop.

Tatiana CUȘMENCO

Doctorandă, Universitatea Tehnică a Moldovei

ORCID: [ORCID: 0000-0001-6628-0752](https://orcid.org/0000-0001-6628-0752)

Email: tatiana.cusmenco@tpa.utm.md

Irina DIANU

Doctorandă, Universitatea Tehnică a Moldovei

ORCID: [ORCID: 0000-0001-8632-8987](https://orcid.org/0000-0001-8632-8987)

Email: irina.dianu@doctorat.utm.md

STUDIUL VALORII BIOLOGICE A PIUREURILOR DIN FRUCTE

Study of the biological value of fruit purees

Din cele mai vechi timpuri, fructele sunt consumate în cantități foarte mari, dar în momentul actual, când efortul fizic este foarte scăzut, iar efortul intelectual este în creștere, consumul de fructe este și acesta în creștere. Un rol important în alimentație au prioritate fructele autohtone și ieftine, care sunt ușor accesibile și se bucură de popularitate în rândul consumatorilor. Colorate, naturale și succulente, aromate și cu un gust dulce acidulat fructele reprezintă o adevărată comoară nutritivă, deoarece conțin surse bogate de substanțe minerale, vitamine, zaharuri, fibre alimentare, acizi organici, macro și micronutrienți, compuși polifenolici, proprietăți antioxidante etc.

În acest studiu a fost elaborate piureuri din fructe de aronia, sau de zmeură, sau de căpșună în vederea utilizării în produse alimentare sub formă de umplutură. Pe baza determinărilor efectuate din punct de vedere al valorii biologice, s-a observat că, cel mai înalt conținut de acid ascorbic este în piureul de căpșună, în piureul din aronia acest conținut este 2,8 ori mai mic, iar în piureul de zmeură – de 3,2 ori mai mic. Referitor la β -caroten cel mai mare conținut este reprezentat de piureul de căpșună, în piureul din zmeură fiind de 2,5 ori mai mic, iar în piureul de aronia – de 2,9 ori mai mic. Piureul de aronia s-a evidențiat prin cel mai mare conținut de polifenoli totali, în piureul de căpșună acest conținut este de 3,8 ori mai mic, iar în piureul din zmeură – de 4,1 ori mai mic. Totodată, piureul de aronia s-a remarcat și prin conținutul de antociani totali, în piureul de căpșună acest conținut este de 5,7 ori mai mic, iar în piureul din zmeură – de 6 ori mai mic. Piureurile elaborate pot fi recomandate pentru utilizarea lor la dezvoltarea de noi produse alimentare cu valoare biologică înaltă.

Viorel DANDARA

Doctorand, Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0009-0007-5746-2053

Email: vioreldandara68@gmail.com

**CONSIDERAȚII ASPUPRA CONTRIBUȚIEI JUPÂNESELOR MARILOR
LOGOFEȚI AI ȚĂRII MOLDOVEI DIN SECOLUL AL XVI-LEA LA
CONSOLIDAREA PATRIMONIULUI CULTURAL ROMÂNESC**

*Considerations on the contribution of the courtesans of the great logophetes
of Moldova from the 16th century to the consolidation of the Romanian
cultural heritage*

În prezenta comunicare ne propunem ca obiectiv prezentarea contribuției directe sau susținerea marilor logofeți ai Țării Moldovei din secolul al XV-lea, în actele de ctitorie de către soțiile lor. În virtutea dregătoriei deținute, familiile marilor logofeți se plasau în normele de drept ale societății medieval de a promova și realiza acte de ctitorie. Pornind de la argumentele și dovezile documentare din istoriografia românească, constatăm faptul că doamnele și domnițele marilor logofeți au avut o contribuție consistentă în funcționalitatea instituțiilor eclesiastice ctitorite, iar în cazuri aparte au asigurat și continuitatea actului ctitoresc în lipsa, marilor logofeți.

Dat fiind faptul că multe din jupânesele marilor logofeți descindeau din familiile marilor boieri și domni sau chiar au stat la baza constituirii dinastiilor domnești, precum dinastia Movileștilor, evident că prin actele lor ctitoriești au contribuit la consolidarea și sporirea prestigiului social al propriilor familii.

Actele de ctitorie ale doamnelor menționate în sursele istorice românești se manifestă similar cu actele soților lor prin contribuții la construcția edificiilor, donare de cărți sfinte și obiecte de cult.

În sursele documentare din secolul al XVI-lea referințele la actele de ctitorie a jupâneselor sunt destul de modeste. Despre implicarea acestora în activitățile de susținere a șlașurilor de cult ctitorite ne comunică inscripțiile sau tablourile votive din aceste incinte. Aceste dovezi ne confirmă faptul, că totuși, doamnele de logofeți aveau un rol secundar în inițiativele ctitoriești și depindeau în mare parte, direct, de posibilitățile, materiale ale soțului. Dar sunt și unele excepții ca de exemplu în cazul cneaghinei Maria, fiica lui Petru Rareș, soția logofătului Ion Movilă sau cneaghina Ana soția lui Ioan Golăi care au contribuit nu numai la avansarea soților în cariera dregătorească dar și au creat premise material și sociale suficiente pentru inițierea actelor de ctitorie a soților.

Examinând perioadele cronologice ale logofeților, constatăm că familiile acestora purced la realizarea actelor ctitoriești în ultima perioadă a aflării în dregătorie. Presupunem că, reieșind din faptul că obligativitatea ctitoriei impune responsabilitatea de a aplica importante surse personale și a familiei, marii logofeți de comun cu soțiile lor trebuiau

pe parcurs să acumuleze mai întâi mijloacele material și financiare, că mai apoi să le investească în proiectele ctitorești.

Dacă ne referim la satisfacția morală de bun creștin și scopul înveșnicirii numelui, constatăm în multe cazuri, că după ce este menționat ctitorul, este menționată soția și chiar copii. De aici putem să considerăm prezența numelui jupâneselor atât ca mod de recunoștință dar și argument de implicare directă sau indirectă în misiunea de ctitor.

Aleatoriu privind ctitoria ca fenomen istoric într-o anumită perioadă, putem observa că este o componentă importantă la politica promovată de domnitor. Astfel activitatea ctitorească a dregătorilor, cu drept de ctitorie și statut social și economic, privilegiat în ierarhia feudală, îi vedem ca susținători și promotori ai politicii religioase a domnitorului, prin urmare și soțiile acestora depuneau eforturi în aceeași direcție. În acest context este important să menționăm că susținerea soțiilor și familiei a marilor logofeți în realizarea proiectelor ctitorești întru susținerea politicilor religioase ale domnitorilor, era necesară și importantă.

Considerăm că în comparație cu soții lor, care în sursele istorice sunt menționate mai modest, totuși contribuția jupâneselor de mari logofeți a fost considerabilă, asigurând proiectelor ctitorești valoare istorică, ecleziastică și culturală.

Victoria DANILA

Drd., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID [org/0000-0002-8811-8999](https://orcid.org/0000-0002-8811-8999)

Email: victoriavasiledanila@gmail.com

Larisa SADOVEI

doctor în pedagogie, conferențiar universitar,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID [org/0000-0002-1739-3766](https://orcid.org/0000-0002-1739-3766)

Email: sadovei.larisa@upsc.md

REVISTELE DE SPECIALITATE CA SURSĂ DE INSPIRAȚIE LA INTEGRA- REA LUCRĂRILOR DE ARTĂ

Revistele de specialitate ca sursă de inspirație la integrarea lucrărilor de artă

În contextul dezvoltării și promovării valorilor socioculturale în educație, sarcina cadrului didactic este de a integra studenții în activități participative care să posede la nivel înalt cunoștințe de a rezolva problemele, să contribuie active la dezvoltarea de noi cunoștințe și să propună soluții inovative.

Cadrele didactice prin intermediul integrării tehnologiilor inovative oferă posibilitatea tinerilor să se formeze ca personalități și să fie competitivi pe piața muncii. Prin intermediul unei educații durabile are loc formarea unei gândiri interdisciplinare, abilități

de inovare, reziliența și mindset-ul antreprenorial sunt doar câteva exemple dintre atuuri care vor ajuta studenții să dezvolte o carieră de succes.

Succesul personal și profesional se bazează pe o mentalitate deschisă provocărilor, asumarea responsabilității, depășirea dificultăților și angajamentul față de mediul social.

În studiul de caz realizat s-a investigat cum valorile socio-culturale contribuie la formarea viitorilor specialiști ca personalități integre. Pentru acesta s-a utilizat strategia experiențială.

La studiu au fost antrenați studenții de la specialitatea design interior din cadrul UTM, Facultatea Urbanism și Design Urban, experimentul pedagogic a avut ca scop *implicarea și găsirea unor soluții de amenajare, ornamentare a edificiilor publice*. Au fost utilizate reviste de specialitate ca surse de inspirație, acestea au avut ca scop dezvoltarea încrederii studenților în propria lor creativitate de a crea și a propune soluții prin intermediul învățării experiențiale. Studenții au avut la dispoziție 2 luni pentru a realiza un portofoliu de artă. Rezultatele au fost prezentate și susținute în fața colegilor. Acest studiu demonstrează cum utilizarea strategiilor influențează modul de însușire și valorificare a valorilor socioculturale.

Ștefania DĂNILĂ

drd., Universitatea Politehnica din Timișoara,

Email: danila.d.stefania@gmail.com

Cristina Maria POVIAN

Conf., dr. arh., Universitatea Politehnica din Timișoara

Email: cristina.povian@upt.ro

PIONIERELE DESIGNULUI ȘI MULTITASKINGULUI – EVOLUȚIA ACESTORA IN DESIGN DIN ULTIMUL SECOL PÂNĂ AZI

***The women pioneers of design and multitasking – a evolution in design over the last
century `till today***

De-a lungul timpului și al istoriei am trăit într-o lume care era preponderent „dominată” de sexul masculin, în special în ceea ce privește domeniile științifice și ale cercetării precum: medicina, fizica, arhitectura și designul, iar nu în ultimul rând în domeniul artelor. Începând cu secolul al XIX-lea, se observă o tranziție cât și o emancipare a sexului feminin în diferite domenii, exemple precum Marie Curie, care este de altfel prima femeie câștigătoare a Premiului Nobel), o mare influență în lumea artei a fost Frida Khalo la începutul anilor 1900, dar și Hilma af Klint, Helen Frankenthaler, probabil mai puțin cunoscute. Dame Zaha Hadid (1950–2016) prima femeie câștigătoare a Premiul Pritzker (în arhitectură, 2004), a fost punctul-cheie în ceea ce privește modul în care sunt văzute femeile în arhitectură și design și mai ales aprecierea lor, având în principal o carieră în arhitectură care începuse la începutul anilor 80, cu diferite proiecte și competiții atât de

apreciate astăzi, a explorat mereu și alte laturi ale creației precum: design vestimentar, pictura, design de mobilier și industrial. Zaha Hadid nefiind singura de-a lungul istoriei care a dus o astfel de „bătălie” într-un astfel de domeniu, drumul a fost pavat de-a lungul timpului de nume precum arhitecta Lina Bo Bardi; Ray Eames cunoscută în principal ca arhitectă deși a adus schimbări și contribuții ca și artistă și designer și nu în ultimul rând în viața de familie ca mamă, dar și soția arhitectului Charles Eames. De aici și termenul de multitasking: nu doar jonglând cu diferite domenii ci și foarte active atât în carieră cât și în afara ei.

Astfel, deschiderea spre acest drum a oferit ocazia multor arhitecte și designere în a persevera și excela, atât în cercetare cât și în practică, unde astăzi lucrurile se desfășoară aproape la paritate, observându-se o creștere progresivă a numărului de eleve/studente care optează pentru design sau arhitectură față de anii anteriori. Un exemplu în acest sens ar fi anul 2010, când a luat naștere secția de Mobilier și Amenajări Interioare (M.A.I) din cadrul facultății de Arhitectură, Universitatea Politehnica din Timișoara, colectivul de studenți din care am făcut și eu parte ca și primă generație a acestei secții, pe atunci se observa un număr aproape egal între studenții de gen feminin și masculin (numărul de studente fiind puțin mai scăzut), față de „progresul” ultimilor trei ani notabili (2021, 2022, 2023), unde numărul de studente aproape depășește 90% din colectiv.

Acesta nu este un exemplu izolat și unic, se poate observa același tipar și în cadrul Arhitecturii, dar mai apoi și în birourile de Arhitectură/Proiectare și Design. Având oportunitatea ca și designer să lucrez cu diferite colective în cadrul practicii și dezvoltării mele, atât ca și individ cât și ca și creator, în perioada în care am locuit în Viena (Austria), unul dintre birourile în care am activat, în calitate de Designer vizual și Ambient, în cadrul departamentului de Design preponderent, peste 70% erau de gen feminin cu studii în Design Grafic, Produs, Industrial ș.a.m.d.

Ala DAVID

Doctorandă, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației
Universitatea de Stat din Moldova

Asistent universitar

Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”

ORCID: 0000-0002-4993-4117

Email: ala.david-grapila@usmf.md

CARACTERISTICILE LINGVO-PRAGMATICE ALE DISCURSULUI SPECIALIZAT ÎN PERIOADA PANDEMIEI COVID-19

*Linguistic-Pragmatic Features of the Specialized Discourse During the COVID-19
Pandemic*

Realitatea pandemică trăită la nivel mondial începând cu decembrie 2019 a impus mediatizarea în masă a discursului specializat prin utilizarea siturilor oficiale, rețelelor sociale sau canalele de informare tradiționale. Astfel, discursul pandemiei devine unul de informare și prevenție cu un impact important asupra opiniei publicului prin calitatea conținuturilor și contextul extralingvistic specific. Descrierea particularităților lingvistice și pragmatice ale textelor difuzate pe siturile oficiale (Organizația Mondială a Sănătății, Agenția Națională pentru Sănătate Publică, Ministerul Sănătății) în perioada decembrie 2019 – mai 2023 pornește de la faptul că, modalitățile discursive specifice comunicării specializate în timpul pandemiei fac apel la emoție, rațiune și luare de decizie.

Analiza și sinteza tipologiilor textuale deja existente în literatura de specialitate (M. Bakhtine (1984), A. Petijean (1989), Werlich (1975), J.-M. Adam (2011), D. Maingueneau (2011) permit identificarea și descrierea caracteristicilor lingvistice și pragmatice ale discursului pandemic: terminologie specifică cu tendința spre neologizare și creativitate lingvistică (L. Zbanț, A. David), adaptarea stilului și conținutului, obiectivitatea, precizia și claritatea în transmiterea mesajelor în funcție de publicul țintă, identitatea socială și rolul comunicațional bine delimitat. În așa fel, discursul specializat pentru contextul pandemic devine unitatea lingvistică care transmite cunoștințe proprii domeniilor medicinei, sănătății publice și are un impact informativ, descriptiv, argumentativ important.

Sergiu DEMERJI

Drd., Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0001-7120-9715

Email: sergiu.demerji2020@gmail.com

**ASPECTE PRIVIND POLITICA LINGVISTICĂ ÎN CADRUL BISERICII ORTO-
DOXE DIN BASARABIA ÎN PERIOADA 1871 – 1882
(CONSIDERAȚII GENERALE)**

***Aspects regarding linguistic policy within the orthodox church in Bessarabia during
the period 1871–1882 (General considerations)***

În urma anexării Basarabiei de către Imperiul Rus (1812), autoritățile țariste au procedat la transformarea teritoriului ocupat într-o provincie rusească, promovând o politică de asimilare etnică și lingvistică a populației băștinașe românești.

Dat fiind că populația autohtonă din teritoriul acaparat de Imperiul Rus se afla în majoritate sub influența Bisericii Ortodoxe, autoritățile de la Sankt-Petersburg au dispus rusificarea acestei instituții și aservirea ei scopului principal în regiune – integrarea populației locale în spațiul etnocultural rusesc.

În acest context, Biserica Ortodoxă din Basarabia a fost supusă unei politici lingvistice ce urmărea limitarea limbii române atât în oficierea serviciului divin cât și a

instruirii clerului având drept scop, apropierea și încadrarea acestei instituții în sistemul de valori a lumii pravoslavnice ruse.

În perioada incipientă, sub Gavriil Bănulescu-Bodoni și până la mijlocul secolului al XIX-lea, tendințele de lichidare a limbii române din cadrul Bisericii Ortodoxe a avut un caracter domol, limba română continuând să fie utilizată majoritar și în cult, și în publicarea cărților religioase și în instruirea clerului.

Începutul unei politici excesive de excludere a limbii române din cadrul Bisericii Ortodoxe a început o dată preluarea de către Pavel Lebedev, *un patriot rus convins și pasionat* a conducerii Eparhiei Chișinăului și a Hotinului. În perioada ocârmuirii sale, acțiunile de înlăturare a limbii române din cadrul Bisericii Ortodoxe a căpătat un accent mult mai pronunțat, cărțile bisericești românești fiind înlocuite cu cele slavone și rusești iar actele bisericești trebuiau să fie scrise numai în rusă.

În prezentul articol ne propunem să facem o analiză a unor aspecte generale privind politica lingvistică implementată în cadrul Bisericii Ortodoxe din Basarabia, în perioada când eparhia basarabeană a fost condusă de episcopul Pavel Lebedev (1871–1882).

Claudia Florentina DOBRE

Dr. în istorie, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” din București

ORCID ID: [0000-0001-6778-3466](https://orcid.org/0000-0001-6778-3466)

Email: cfdobre@gmail.com

VIAȚA COTIDIANĂ A DEPORTĂRII ÎN BĂRĂGAN

The daily life of the deportation in Bărăgan

La începutul anilor '50, situația geopolitică tensionată din cauza răzvrătirii lui Tito împotriva U.R.S.S., precum și slugărnicia stalinistă a comuniștilor români au creat o stare complicată la granița României cu Iugoslavia. Autoritățile române nu considerau doar frontiera sud-vestică nesigură, ci și pe cetățenii care locuiau în zonă. Cei cu origini sârbe sau croate erau etichetați titoiști, prin urmare potențial periculoși în cazul unui conflict militar. La fel de periculoși au fost considerați și cei care nu aveau la idee ideile comuniste, „chiaburii” și cei care sprijineau rezistența armată anticomunistă din munți. Toți aveau să fie deportați într-una dintre cele mai secrete și rapide operațiuni de dislocare din perioada comunistă, care a dus la strămutarea a aproximativ 44.000 de români bănățeni, maghiari, șvabi, aromâni, megleno-români, basarabeni, bucovineni, evrei, cehi și slovaci în zona Bărăganului, pe teritoriul actualelor județe Călărași, Brăila, Galați și Ialomița.

Deportarea acestor cetățeni români s-a făcut în baza deciziei nr. 200/1951 a M.A.I., care viza acele persoane considerate „periculoase” pentru regimul comunist și care ar fi reprezentat un factor de revoltă atât în eventualitatea unui război cu Iugoslavia, cât și în procesul de colectivizare a agriculturii. Toți au fost duși, fie pe jos, fie în căruțe, în gările din zona Banatului și Olteniei de vest și de aici au fost îmbarcați în trenuri pentru vite,

care s-au îndreptat spre răsărit. Inițial, mulți au fost speriați de posibilitatea deportării în Siberia dar destinația lor era alta, „Siberia românească”-Bărăganul. Aici vor construi în câteva luni 18 sate noi unde vor locui timp de 5 ani cât a durat perioada domiciliului obligatoriu.

Prezentarea aceasta se va concentra asupra vieții de zi cu zi a deportaților în Bărăgan din perspectiva martorilor și se va axa pe cele patru categorii definitorii ale cotidianului: munca, educația, timpul liber și viața de familie.

Oksana DROHOBYTSKA

PH.D in History, associate professor, Department of Ethnology and Archeology

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0002-2929-1708>

Email: oksana.drohobytska@pnu.edu.ua

ORAL HISTORY OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR: NEW CHALLENGES FOR SCIENTISTS

Усна історія російсько-української війни: нові виклики для науковців
Istoria orală a războiului ruso-ucrainean: noi provocări pentru oamenii de știință

The full-scale Russian-Ukrainian war actualized a lot of problems for modern historians and anthropologists, among which the recording of oral testimonies of eyewitnesses and participants in hostilities, as well as the ethics of research, occupy a prominent place.

The scientific community in Ukraine and abroad is well aware of the importance of this direction of research. This is evidenced, for example, by foreign events (the international forum «Psychological trauma of war» on September 12, 2022 in Warsaw, the 1st International School of Communications «How to collect stories about war» in Kyiv and Lublin) and scientific reports, webinars organized by the Ukrainian Oral History Association under the leadership of Gelinada Grinchenko. At the same time, recently there have been publications and reports devoted to the problems of research ethics, features of psychological trauma and ways to overcome it, various methods of volunteering. Among the authors are reputable Ukrainian researchers Gelinada Grinchenko, Halyna Bodnar, Nadiya Pastukh, Svitlana Makhovska and other.

In order to preserve oral testimonies, classes on the topic «My day is February 24, 2022» are held among students of the Faculty of History, Political Science and International Studies of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University. Students who want to share their experiences record each other's interviews and analyze what they hear.

We believe that studying the anthropology of war, compliance with research ethics is an important problem that needs to be studied and discussed.

Rodica DRUȚA

doctorandă, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8946-5749>

Email: rodicadruta8@gmail.com

EXPLORING THE SYNERGY BETWEEN HOWARD GARDNER'S MULTIPLE INTELLIGENCES THEORIES AND INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES (ICT) IN HIGH SCHOOL MATHEMATICS LESSONS

Explorarea Sinergiei dintre Teoriile Inteligențelor Multiple ale lui Howard Gardner și Tehnologiilor Informației și Comunicației (TIC) în Lecțiile de Matematică în Liceu

Introduction: In an increasingly digital world, the learning process of high school mathematics can no longer be seen as a static endeavor. The integration of Information and Communication Technologies (ICT) in education becomes crucial. In this context, Howard Gardner's theory of multiple intelligences offers a useful perspective to understand and address the diversity in how students approach and comprehend mathematics.

Multiple Intelligences and Mathematics: According to Gardner's theory, each individual possesses different types of intelligences, and this holds true in the context of learning mathematics. Students may excel in specific areas, such as logical-mathematical or spatial intelligence. By recognizing and harnessing these types of intelligences, teachers can create learning environments that better suit the individual needs of students.

ICT Tools and Learning Mathematics: Information and Communication Technologies provide considerable opportunities to support interactive and personalized mathematics learning. Applications, educational software, and online platforms can be used to address various types of multiple intelligences. For instance, for students with pronounced spatial intelligence, mathematical modeling applications or simulations can offer a visual and interactive perspective on abstract concepts.

Practical Integration Examples:

1. **Interactive Math Applications:** The use of mobile applications or interactive online platforms can provide students with practical experiences and mathematical games tailored to their specific types of intelligences.

2. **Virtual Reality in Geometry Learning:** Students can explore geometry concepts through virtual reality, thus developing spatial and visual-spatial intelligence.

3. **Online Collaborative Projects:** Interpersonal intelligence can be stimulated through math projects that involve online collaboration, where students can work together on solving complex mathematical problems.

Personalized Assessment and Feedback: ICT tools also facilitate the process of personalized assessment, providing teachers with a detailed insight into how each student approaches mathematics based on their intelligence type. Adapted feedback can help

guide students toward more efficient problem-solving strategies and reinforce their strengths.

Conclusion: Integrating multiple intelligences and information and communication technologies in mathematics teaching opens the path to more efficient and personalized learning. Teachers can adapt their teaching and assessment strategies to match the individual needs of students, thus contributing to the development of mathematical skills and the specific aptitudes of each student. This approach not only enhances the understanding of mathematics but also fosters a more stimulating and diversity-adapted educational environment.

Daniel DUMITRAN

dr. în Istorie, Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia,
Facultatea de Istorie, Litere și Științe ale Educației,
Departamentul de Istorie, Arheologie și Muzeologie,
ORCID 0000-0002-7667-9772,
Email: daniel.dumitran@uab.ro

Sidonia Petronela OLEA

dr. în Istorie și restaurator atestat de Ministerul Culturii,
Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia,
Email: olea.sidoniapetronela@yahoo.com

Claudiu STOIAN

dr. în istorie, Universitatea din București,
Facultatea de Limbi și Literaturi Străine,
Departamentul de Hungarologie, Studii Iudaice și Rromani,
Email: claudiu.stoian@lts.unibuc.ro

ÎNTRU ORTODOXIE ȘI TENTATIA ASIMILĂRII: EVOLUȚIA COMUNITĂȚII EVREIEȘTI DIN ALBA IULIA REFLECTATĂ ÎN ARTA FUNERARĂ

***Between orthodoxy and the temptation of assimilation: the evolution of the jewish
community in Alba Iulia reflected in funerary art***

Cimitirele evreiești oferă o prețioasă sursă de informație cu privire la evoluția comunităților, la orientarea lor rituală, raportată la curentele iudaismului tradițional ori ale celui modern, sau la interferențele dintre evrei și creștini, mai ales atunci când investigația vizează arta funerară și structura epitafurilor. Exemplul cimitirului evreiesc din Alba Iulia se încadrează în cea de-a doua categorie, fiind vorba despre o comunitate cu o tradiție remarcabilă, fapt ce a și influențat adeziunea ei la orientarea ortodoxă, dar care a receptat în timp influențe de tip reformatoare. Perspectiva istorică din prima parte a prezentării, care se bazează pe cele mai importante surse documentare identificate, include exemplificări

ale tendințelor de evoluție a comunității și de modificare a structurii epitafurilor ori a tipului monumentelor funerare până la sfârșitul secolului al XIX-lea. În schimb, analizele istorico-lingvistică, respectiv artistică, stilistică și tipologică din următoarele două părți sunt mai strict circumscrise, făcând referire la o selecție a pietrelor funerare datând din secolul al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea. Diferența tipologică și stilistică dintre cele dintâi, pentru care pot fi sesizate similarități cu pietre tombale din alte cimitire europene inventariate, și cel puțin unele dintre celelalte este evidentă. Forme baroce evidente caracterizează unele dintre monumentele edificate spre mijlocul secolului al XIX-lea, iar cele neogotice chiar mai târziu, ceea ce probează serioase întârzieri în receptarea lor. Conținutul inscripțiilor s-a modificat și el în cea de-a doua perioadă, oferind detalii și reflectând o mai mare sensibilitate în cazul epitafurilor dedicate copiilor defuncți.

Obiectivul prezentării este cel de a evidenția, prin intermediul analizelor istorice, epigrafice și stilistice, măsura în care orientarea rituală a comunității în perioada menționată a fost cea ortodoxă, iar răspunsul la această întrebare este afirmativ. În ultimele decenii ale secolului al XIX-lea au început să apară elemente care anunțau o diversificare a orientărilor, probată de profilul monumentelor funerare amplasate în sectorul istoric în această perioadă și al celor din celelalte sectoare ale cimitirului.

Valentina ENACHI

Dr. în istorie, conferențiar universitar
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

Email: enachi.valentina@upsc.md

ORCID ID: 0009-0007-1811-999X

DEPORTĂRILE DIN RSS MOLDOVENEASCĂ ÎN VIZIUNEA FEMEILOR. CONSIDERENTE

Deportations in the Moldavian SSR in the view of women. Considerations

Comunicarea analizează aportul femeilor în studierea și diseminarea cunoștințelor asupra fenomenului deportărilor din RSS Moldovenească. Cercetarea are drept scop evidențierea subiectelor, temelor, metodelor de analiză al acestui proces controversat și tragic al istoriei noastre. Deși subiectul este cunoscut, cercetările femeilor la tema deportărilor trebuie actualizate, punctate și apreciate. Pătrunderea în profunzime, seriozitatea prezintă o certă valoare științifică și caracterizează aportul lor în studierea acestei probleme. Cuprinsul articolului se va axa și asupra necesității diseminării rezultatelor acestor cercetări. Istoricii, sociologii, recent și psihologii au investigat profund problema dată, dar oare spațiul public a reflectat plener această temă? Locul central în răspândirea subiectului le revine jurnaliștilor, lucrătorilor televiziunilor, pedagogilor, dar și altor actori sociali. Autoarea va analiza temele cele mai frecvent

întâlnite în mass-media autohtonă. Educația în spiritul aderării la valorile democratice cere un aport sporit din partea specialiștilor întru cunoașterea paginilor tragice ale trecutului. În comunicare se vor analiza acțiunile pedagogice care promovează prin metode inovatoare de predare interesul față de subiectul dat. Drept metode de cercetare utilizate în studiul temei sunt: istorică, comparativ structuralistă și statistică.

Mihaela ENI

Dr., Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0003-2571-2701

Email: mihaella_eni@yahoo.com

FORME ȘI FUNCȚII ALE DISCURSULUI ACADEMIC

Forms and Functions of Academic Discourse

Interpretarea noțiunii *discurs academic* variază în diverse lingvistici. Definirea noțiunii pornește de la delimitarea formelor discursului academic. Astfel, în lingvistica anglo-americană, discursul academic este perceput ca un mod de gândire și de utilizare a limbii în limitele instituțiilor de învățământ superior. În lingvistica rusă este abordat fie ca discurs științific, fie ca discurs didactic, fie că le înglobează pe ambele. Pornind de la mediul în care acesta este rostit – mediul academic, delimităm două forme ale discursului academic: *discursul științific* și *discursul didactic*. Fiecare formă a discursului academic înregistrează caracteristici specifice fiind delimitate și specii ale acestora manifestând diferite funcții.

Funcțiile prin care se definește discursul academic sunt următoarele:

Funcția informativă – se manifestă prin intenția emițătorului de a transmite informații/cunoștințe unui public cât mai larg;

Funcția gnoseologică – se manifestă prin intenția emițătorului de a transmite cunoștințe unui public țintă și de a contribui la dezvoltarea unor capacități ale receptorului;

Funcția polemică – se manifestă prin intenția emițătorului de a aduce noi argumente contra opiniilor înaintate;

Funcția educativă – se manifestă prin intenția emițătorului de a transmite anumite cunoștințe în scopul formării unor abilități, competențe necesare în viitor specialiștilor dintr-un anumit domeniu;

Funcția argumentativă – se manifestă prin intenția emițătorului de a prezenta informații/cunoștințe și de a convinge receptorii de veridicitatea acestora prin utilizarea structurilor argumentative, formularea logică a raționamentelor.

Discursul academic prin formele de manifestare și funcțiile acestuia constituie un segment de analiză în ascensiune datorită dezvoltării continue a științei și a necesității răspândirii rezultatelor obținute în diverse domenii de cercetare.

Livia ERMURACHI

National Museum of History of Moldova /

"Valahia" University from Târgoviște

ORCID-0000-0001-7165-2899

Email: livia.ermurachi@nationalmuseum.md

ARCHAEOLOGICAL VESTIGES ATTRIBUTED TO THE IRON AGE RESULTING FROM ARCHAEOLOGICAL INVESTIGATIONS IN THE TRINCA IZVORUL LUI LUCA SITE IN 2001

Vestigii arheologice atribuite primei epoci fierului rezultate în urma cercetărilor arheologice din situl Trinca „Izvorul lui Luca” în anul 2001

The ensemble of results obtained during field investigations since 2001 is quite varied and rich. First of all, we mention that the habitat structures (the sunken dwelling and the surface ones), as well as the auxiliary ones (the platforms and the household pit), represent elements characteristic of the era, already discovered in the previously researched sections. New for the settlement is pit no. 2, the parameters of which allowed us to qualify it as a pit/furnace, an installation used in the bronze processing activity. Second, the pottery, by its technological aspect and the percentage ratio between categories (fine and common use), in general, is typical/usual for the first Iron Age horizon known in the settlement. Close to the one attested in the previous campaigns is also the share of types within the categories. At the same time, in the morphological repertoire of the ceramics for common use, previously unknown ornamental compositions and types are attested – the jar-type vessel with a slightly thickened outer edge and equipped with four semi-oval projections, as well as the vessels with a slightly bitronconic body with a straight edge that form a horizontal platform protruding outwards, under which is placed a row of complete holes, etc.

Regarding the inventory pieces, we mention that the raw material from which they were made is traditional for the first Iron Age: burnt clay, flint, stone, and to a lesser extent bone/horn, which we discussed in the previous presentations.

At the same time, we consider it necessary to refer to the iron pieces discovered in the second layer of the excavation: the ax with an open socket and the piece, conventionally designated as "spatula" – vestiges belonging to the second iron age, the first being attested in several Getic sites from the eastern Carpathian area, designated as ax, bard, hatchet. For the second piece, so far, we are not aware of analogies.

Thus, all the information presented regarding the complexes, ceramics, inventory pieces, and other aspects (stratigraphic, archaeozoological, lithic, etc.), allow us to support the idea that the settlement at Trinca Izvorul lui Luca represents a unique site, quite interesting but at the same time complicated. The importance of the data and the archaeological contexts inevitably conditioned the appreciation of the role and place of this settlement with several levels of living both in the great Eastern Carpathian cultural

complex and in the context of Central European archaeology.

*The communication and the summary are made within the institutional research program „Museum historical-archaeological heritage: systematization and scientific-cultural valorization” (code: 180101).

Alina FELEA

dr. hab. în istorie, conf. cerc.

Institutul de Istorie, USM

ORCID: 0000-0002-7449-0001

Email: afelea44@gmail.com

**„ROCHIE DE PAPURĂ, GHIORDIE HATAIA CU FLORI DE FIR, NĂFRAMĂ
CU SÂRMĂ” – VESTIMENTAȚIA SOȚIILOR ȘI FIICELOR DE BOIERI DIN
ȚARA MOLDOVEI ÎN SURSELE SCRISE DIN SECOLUL AL XVII-LEA –
ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XIX-LEA**

*"Bulrushes dress, ghiordie hataia with thread flowers, handkerchief with purl" –
the clothing of wives and daughters of nobles from Principality of Moldova in the
written sources of the 17th century –early of the 19th century*

Vestimentația elitelor din secolul al XVII-lea – începutul secolului al XIX-lea era un indiciu indiscutabil atât al păstrării anumitor tradiții locale, cât și a influențelor din exterior. Deși secolul al XVIII-lea, numit de E. Pavlescu secol al revoluției modei, desăvârșea procesul de orientalizare a costumului, totuși spre sfârșitul secolului al XVIII-lea – începutul secolului al XIX vestimentația feminină are tendințe de europenizare. Costumele soțiilor și fiicelor de boieri se caracterizau prin evidente împrumuturi turcești: giubea, împodobirea pompoasă cu pietre scumpe etc. Țesăturile din care erau confecționate veșmintele, puteau fi destul de scumpe, de import, care indicau tipul hainelor îmbrăcate cu anumite ocazii, sau din stoffe tradiționale, din care pentru fetele din familiile elitelor se confecționau haine de casă. Blănurile, paftalele, nasturii de aur sau argint ridicau valoarea hainelor.

Informații privind vestimentația soțiilor și fiicelor de boieri se conțin în diverse categorii de surse scrise (foi de zestre, testamente, registre, acte de vânzare-cumpărare, relatări ale călătorilor străini etc.) din secolul al XVII-lea – începutul secolului al XIX-lea. Trusoul cu haine din foile de zestre date în familiile înstărite era un adevărat indicator al modei existente în perioada examinată în rândurile fetelor și soțiilor boierilor din Țara Moldovei.

În categoria hainelor feminine sursele scrise menționează câteva categorii: 1) blănuri, hainele garnisite cu blană, mantale (tâmbar de adămască galben cu patcea de jder; tâmbar postavu; habaciu de șahmara; habaciu de aclazu; tâmbar canavață, ghiordie, beniș, giube de dropică cu săgap blăniță, bobou, cațaveica etc.); 2) căciuli de blană (slici cu

sobol și de urșinic) și năfrămi (băsmale, năfrămi, mănășterguri); 3) rochii („ruchii cu flori, di ghermeză, rochii șam aloge, rochiia maltinu, rochie Stanbol șal, rochii blondă și celelalte cu horbătă, rochie de papură”) și fuste („sucnă de șahmara albu; sucnă albastră de șahmara; sucnă roșie de aclazu cu flori de fier; sucnă de tabin; sucnă aclaz lahani cu ranțuri, sucnă sirasir; sucnă lastru; sucnă hataia cu fir; sucnă hataia sucnă belacoasă catifea”); 4) cămăși (din mătase neagră, mohorâtă, verde, roșie, surmai; cu izmă galbenă; de fluturi; de burugiuc, de melez, de burunginc și de melent etc.); 5) accesorii-brăie, ciorapi. Denumirile articolelor de vestimentație constituie un adevărat tezaur lingvistic.

Alina FERDOHLEB

dr. șt. med., conf. univ.,

Catedra medicină socială și management „Nicolae Testemițanu”,

USMF „Nicolae Testemițanu din RM

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1344-5466>

Email: alina.ferdohleb@usmf.md

HEALTH-RELATED QUALITY OF LIFE DURING AND AFTER THE COVID-19 PANDEMIC

Calitatea vieții legată de sănătate în timpul și după pandemiei COVID-19

Introduction: Health-related quality of life is the perception of one's physical and mental health over time. It (HRQoL) goes beyond traditionally diagnosable health outcomes to provide a measure of well-being, becoming an important area of health monitoring. At the same time, HRQoL is used outside of Public Health in areas such as Psychology, Social Work and to determine the social burden of disease. **Aim of the study:** This study sought to explore the potential impact of the COVID-19 pandemic on the health-related quality of life of the general population through self-perception. **Material and methods:** The cross-sectional, descriptive study was conducted in July 2023. Questionnaire SF-36 reflects the general well-being and the level of satisfaction with human life by the interviewees. This model has three levels: 36 items (questions), 8 scales: (I) physical function; (ii) physical role; (iii) somatic pain; (iv) general health; (v) vitality; (vi) social function; (vii) emotional role; (viii) mental health, which aggregates items, and 2 generic concepts (Physical health and Mental Health), which aggregates the scales. The privacy principles of personal data, the right to leave the research were respected in all eight compartments.

Results: The research group was consisting of 177 people (practically healthy-at the supervision of the family doctor), who had in their anamnesis a history of COVID-19, and who completed the standard questionnaire SF-36 with google forms. Of the total respondents, 143 (80.79%) were women. The medium age (SD) of respondents was 47(11) years. During 6-9 months, most respondents improved their score of mobility,

regular activity, somatic pain and anxiety. In addition, according to SF-36, patients had showed clinically relevant improvements in physical health, while no significant changes in mental health were found.

Conclusion: The self-perception of the patients through the SF-36 was totally reflected on the health status recorded by the family doctor in the medical record, the SF-36 questionnaire being a tool with high credibility. Items, physical aspects, CVLS in post-COVID-19 patients improved relevantly during 6-9 months. Thus, further studies are needed to investigate the evolution of symptoms over time, as well as treatment strategies on the impact of health-related quality of life.

Cătălina FRANGOPOL

Doctorand, Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0001-5864-9521

Email: catalina.tudor@mail.ru

OCROTIREA PĂDURILOR ÎN BASARABIA: DE LA PRIMELE REGLEMENTĂRI DIN 1843 LA LEGEA SILVICĂ DIN 1881

Forest Conservation in Bessarabia: From the First Regulations in 1843 to the Forestry Law of 1881

Până în 1918, pădurile Basarabiei au reprezentat o parte importantă a evoluției ecologice și socioeconomice a regiunii. Dezvoltarea agriculturii și a creșterii animalelor, care a avut loc în urmă cu aproximativ 10.000 de ani, a avut un impact semnificativ asupra mediului. Defrișarea pe scară largă pentru o varietate de scopuri, departe de abordările actuale de planificare, are un impact semnificativ asupra resurselor forestiere și ridică preocupări suplimentare cu privire la reglementarea acestei activități. Defrișarea a avut un impact semnificativ asupra regiunilor culturale majore precum Egipt, Palestina, Siria, Turcia, Grecia, Italia, Spania, stepele de sud ale Rusiei, Asia Centrală și America de Nord. Până în perioada romană, practicile de gestionare a pădurilor au fost inițiate în Europa, dar abordările sistematice nu au început să prindă contur până în secolul al XIV-lea pe pământurile germanice. În timpul Marii Migrații și Epocii Feudale, în Europa a avut loc defrișări pe scară largă pentru a extinde suprafețele agricole și a satisface diverse nevoi, inclusiv lemn. Abia în a doua jumătate a secolului al XVII-lea au început eforturile de conștientizare cu privire la consecințele devastatoare ale intervenției umane asupra ecosistemelor forestiere.

Dezvoltarea științei gospodăririi pădurilor a avut loc în secolul al XVIII-lea, odată cu apariția primelor cursuri silvice și școli superioare de silvicultură în diverse țări europene. Punctul crucial a fost marcarea în 1795 de către Georg Ludwig Hartig a ideii de planificare a consumului de lemn în concordanță cu capacitatea de producție a

pădurilor. Acest moment de cotitură a coincis cu schimbările sociale și economice din societatea umană.

În Basarabia, preocupările pentru ocrotirea pădurilor au început să se manifeste încă din anul 1792. Aceasta a marcat un punct de pornire în conștientizarea importanței conservării resurselor forestiere și a necesității reglementărilor pentru gestionarea durabilă a pădurilor. De-a lungul timpului, aceste preocupări au evoluat, culminând cu adoptarea unor reglementări specifice și a unei Legi Silvice în 1881, care a avut un impact semnificativ în promovarea practicilor moderne de silvicultură și amenajarea sustenabilă a pădurilor în regiunea Basarabia.

Ludmila FRANȚUZAN

dr., conf. cerc.

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

din Chișinău, R. Moldova

ORCID iD: 0000-0003-4156-1288

Email: liuda.frantuzan@gmail.com

UNELE CONSTATĂRI PRIVIND RECONFIGURAREA PROCESULUI DE ÎNVĂȚARE ȘCOLARĂ

Remarks regarding the reconfiguration of the school learning process

Problematica învățării școlare este vastă, dar în toate contextele învățarea integrează dimensiunile cognitivă, emoțională și socială a personalității elevului și transformă experiențele de cunoaștere în cunoștințe, aptitudini și atitudini demonstrate comportamental.

Învățarea abordată ca amplu fenomen uman și pedagogic are două componente, acestea sunt *cogniția* și *limbajul*. *Activitățile didactice* trebuie să pună accentul pe *activismul conștient* în învățare, pe comunicare ca tehnică de învățare. A-i învăța pe elevi *să reflecteze* și a-i învăța *să comunice eficient* este cea mai importantă activitate a profesorilor și a școlii. Iar această activitate, la rândul ei, va eficientiza și reconfigurarea învățării.

Valorificarea ariei curriculare drept grup de discipline școlare ce permite realizarea conexiunilor inter- și transdisciplinare, dintre competențe, obiective, conținuturi, sunt direcții de reconfigurare a învățării astăzi. Competențele-cheie reprezintă finalitățile sistemului de învățământ, fiind generate de mutațiile sociale și formulate în documentele de politică educațională, aceste finalități solicită alte moduri de abordare a practicii educaționale, implementarea unor noi modele educative de învățare integrată, cum ar fi STEM, STEAM, STREAM, și, valorificarea conexiunilor inter- și transdisciplinare ale

conținuturilor, menite să asigure baza formării-dezvoltării permanente a tuturor elevilor pentru o inserție socială cât mai reușită.

Educația STEM, STEAM, STREAM, prezintă un segment important în reconfigurarea procesului de învățământ la disciplinele din cadrul ariei curriculare *Matematică și Științe, Limbă și comunicare, Arte*. Ancorarea pe probleme din viața cotidiană a temelor pentru proiectele STEM, STEAM și STREAM motivează elevii la căutarea unor soluții originale și fezabile. Ideile expuse și punctele de vedere exprimate cu referire la reconfigurarea învățării școlare sunt diferite, totuși orientată spre cross-curricular și inter, transdisciplinare rămân a fi direcții strategice prioritare.

Daniela GALAȚANU

Doctorandă, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0009-0008-9445-6805

Email: danagalatanu27@gmail.com

**DEMERS METATEORETIC ÎN STUDIUL „DIVANUL CRITICII:
DISCURSURI ASUPRA METODEI ÎN CRITICA ROMÂNEASCĂ”,
DE OANA FOTACHE**

***Metatheoretical Discourse on the Oana Fotache's Study “Divanul Criticii:
Discursuri Asupra Metodei în Critica Românească”***

În comunicarea noastră ne propunem prezentarea unei panorame a metodelor, așa cum a fost propusă de cercetătoarea Oana Fotache, autoarea unui studiu, intitulat *Divanul Criticii: discursuri asupra metodei în critica românească*. Oana Fotache analizează teoretic modelele occidentale de teorie a criticii, care s-au remarcat în spațiu românesc în perioada postbelică. Lucrarea este alcătuită din două părți esențiale, care înfățișează în plan contrastiv două spații culturale diferite: cel occidental și cel românesc. Cercetătoarea pornește de la o introducere în teoria criticii, delimitând ulterior conceptele și problemele de bază în critica europeană și nord-americană pe parcursul secolului XX.

Preocupările occidentale sunt raportate la critica românească, influențată de cea occidentală în crearea propriilor modele teoretice. Astfel, urmează un compartiment amplu dedicat teoreticienilor români care au implementat în spațiul românesc metode teoretice occidentale în critica literară postbelică. În acest sens, interesează continuitatea moștenirii interbelice în tradiția românească, tendințele metodologice pentru care s-a optat în programele înaintate de către criticii români, gradul de productivitate și originalitate a acestora.

Teoria criticii este apreciată ca o disciplină abstractă. Cu toate acestea, Oana Fotache subliniază importanța istoricității criticii românești pe axă diacronică, propunând o tipologie a evoluției acesteia pe parcursul perioadei postbelice. Sistemele teoretice

românești postbelice necesită explicate atât prin prisma tradiției autohtone, cât și prin amprenta metodologiei occidentale în contextul intensificării schimburilor culturale internaționale care nu ocolesc România secolului XX.

Așadar, analizând evoluția teoriei criticii românești și tradiția metodologică pe parcursul întregului secol trecut, se realizează o raportare la contextul occidental. Paralela realizată în concluziile finale ale studiului vizat reconfirmă contribuția teoretică a criticii românești în contextul criticii internaționale.

Lucia GALBEN

doctorandă, USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-3154-7193>

Email: luciagaben15@gmail.com

Alexandru FERDOHLEB

dr. hab. șt. med., vice Director medical IMSP SCR „Timofei Moșneaga”

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3290-8139>

Email: alexandru.ferdohleb@usmf.md

Greta BALAN

dr. hab. șt. med, conf. univ., Disciplina Microbiologie, virusologie medicală,

USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8969-922X>

Email: greta.balan@usmf.md

UTILIZAREA BACTERIOFAGILOR ÎN PROFILAXIA ȘI TRATAMENTUL INFECȚIILOR DETERMINATE DE MICROORGANISME REZISTENTE LA ANTIMICROBIENE

***The use of bacteriophages in the prophylaxis and treatment of infections caused
by antimicrobial resistant microorganisms***

Introducere: În ultimele decenii, diverse specii de bacterii au dezvoltat rezistență la antimicrobiene, devenind o amenințare la adresa sănătății publice în întreaga lume, într-un procent terifiant. Maladiile infecțioase cauzate de microorganisme rezistente la antimicrobiene, sunt listate printre cele mai grave amenințări pentru sănătatea publică și siguranța pacienților la nivel global, regional și național. Evaluarea rezistenței la antibiotice și a consecințelor acesteia, identificarea tulpinilor microbiene cu rezistență multiplă, precum și investigarea unor alternative terapeutice antiinfecțioase sunt subiecte de mare actualitate. În prezent, soluționarea acestor aspecte este într-o continuă cercetare, fiind necesare eforturi globale pentru controlul și antagonizarea efectelor rezistenței microorganismelor la terapiile actuale.

Scopul lucrării: Studiarea proprietăților biologice a bacteriofagilor și efectul acestora asupra tulpinilor rezistente la antimicrobiene.

Material și metode: Pentru a realiza scopul și obiectivele cercetării este planificat un studiu transversal. Izolarea bacteriofagilor din obiectele de mediu și determinarea activității și spectrului litic, specificității, rezistenței la diverși factori, cât și modificarea proprietăților litice la păstrare se va efectua prin metode clasice.

Identificarea, detectarea și caracterizarea rezistenței la antimicrobiene a tulpinilor microbiene se va efectua prin analiza epidemiologică, investigări microbiologice cu aplicarea metodelor clasice, metodelor automatizate (VITEK® 2 COMPACT; MALDI-TOF) și tehnicilor de biologie moleculară (PCR real time și PCR multiplex), statistică.

Obiectul de studiu va include tulpinile bacteriene rezistente la antimicrobiene conform ghidului EUCAST și bacteriofagii izolați din obiectele de mediu.

Izolarea și identificarea tulpinilor și testarea sensibilității la antimicrobiene se va realiza în conformitate cu procedurile operaționale de lucru ale Laboratorului de Microbiologie, din cadrul Spitalului Clinic Republican „Timofei Moșneaga”. Mecanismele de rezistență se vor determina prin teste fenotipice: Testul Hodge modificat, testul de sinergie cu dublu disc și testul enzimatic Carba NP, Testul D; testul imunocromatografic.

Pentru determinarea genelor de rezistență, tulpinile izolate vor fi testate prin metodele PCR real time și PCR multiplex – realizat în Laboratorul Microbiologic din cadrul Agenției Naționale pentru Sănătate Publică.

Rezultate: Acest studiu va evidenția elaborarea metodologiei de izolare a bacteriofagilor din tulpinile rezistente izolate în Laboratorului de Microbiologie, din cadrul Spitalului Clinic Republican „Timofei Moșneaga”, ceea ce va permite determinarea proprietăților biologice a bacteriofagilor și instituirea colecție.

Concluzii: Rezultatele obținute vor servi drept bază științifică în elaborarea principiilor de tratament a infecțiilor provocate de microorganisme rezistente la antimicrobiene în populația umană.

Olga GARBUS

Institute of Zoology, Moldova State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8783-892X>

Email: olhamos1@gmail.com

Nadejda RAILEAN

Institute of Zoology, Moldova State University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7818-9200>

Email: nadejdarailean@yahoo.com

dr. Roman RUSNAC

Laboratory of Advanced Materials in Biopharmaceutics and Technics,
Moldova State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5713-5251>

Email: roman.rusnac@usm.md

Victor TSAPKOV

Laboratory of Advanced Materials in Biopharmaceutics and Technics,
Moldova State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1732-3116>

Email: vtsapkov@gmail.com

mem. cor. al AȘM Laurenția UNGUREANU

Institute of Zoology, Moldova State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4576-2810>

Email: ungur02laura@yahoo.com

acad. Ion TODERAȘ

Institute of Zoology, Moldova State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6159-5325>

Email: iontoderas@yahoo.com

acad. Aurelian GULEA

Laboratory of Advanced Materials in Biopharmaceutics and Technics,
Moldova State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2010-7959>

Email: aurelian.gulea@usm.md

**PROPRIETĂȚILE BIOLOGICE ȘI TOXICITATEA NOILOR COMPLEXE
DE CUPRU(II) CU UN TIOSEMICARBAZON CONȚINÂND UN FRAGMENT
DE PARACETAMOL**

*Biological properties and toxicity of new copper(II) complexes with
a thiosemicarbazone containing a paracetamol fragment*

The novel copper(II) coordination compounds, [Cu(L)Br] and [Cu(L)H₂O]ClO₄, were synthesized, where HL represents N-[4-({2-[1-(pyridin-2-yl)ethylidene]hydrazinecarbothioyl}amino)phenyl]acetamide. The thiosemicarbazone HL was thoroughly characterized using FT-IR, ¹H NMR, and ¹³C NMR spectroscopy. Elemental analysis, FTIR, EPR spectroscopy, and molar electrical conductivity were employed to characterize all copper(II) coordination compounds. Additionally, single crystal X-ray diffraction analysis provided insights into the structures of both HL and its complexes.

The primary objective of this investigation was to explore the antioxidant activity (AOA) and toxicity of the tested coordination compounds on *Daphnia magna*. The thiosemicarbazone-type ligand HL, containing a paracetamine (4-Aminoacetanilide), and all complexes exhibited noteworthy AOA, surpassing the activity of Trolox. Notably, HL demonstrated an AOA four times higher than that of Trolox. [Cu(L)Br] and [Cu(L)H₂O]ClO₄ displayed AOA against ABTS^{•+} with IC₅₀ values of 32.4±1.6 μM and 10.1±0.3 μM, respectively.

To assess the toxicity of the compounds, an immobilization test on the crustacean *D. magna* was conducted following a European Standardized Methodology. [Cu(L)Br]

and $[\text{Cu}(\text{L})\text{H}_2\text{O}]\text{ClO}_4$ exhibited toxicity with LC_{50} values of $1.0 \pm 0.1 \text{ } \mu\text{M}$ and $65.4 \pm 11.8 \text{ } \mu\text{M}$, respectively.

These results provide valuable insights into the biological and pharmacological properties of the novel copper(II) coordination compounds with thiosemicarbazone HL, emphasizing the importance of further research in this field for a comprehensive understanding of their potential medical and biological applications.

Funding: This work was fulfilled with the financial support of the National Agency for Research and Development. Projects 20.80009.5007.10; 20.80009.7007.12.

Maria GEBA

Doctor în inginerie chimică, Cercetător științific, Expert în Restaurare – investigații chimice și conservarea patrimoniului cultural național mobil, Centrul de Cercetare și Conservare – Restaurare a Patrimoniului Cultural, Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași, România
Email: mariageba@yahoo.com

Remus Ioan POPA

Expert restaurator pictură și lemn policrom
Centrul de Cercetare și Conservare – Restaurare a Patrimoniului Cultural, Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași, România
Email: loryremus@yahoo.com

„VINDECAREA LUI TOBIE”. CERCETAREA PALETEI CROMATICE.

UNELE INTERVENȚII DE RESTAURARE – CONSERVARE

"The Healing of Tobias". Color palette research.

Some restoration – conservation interventions

Lucrarea prezintă analiza paletei cromatice folosită de autor, starea de conservare a picturii, subliniind formele existente de degradare și alegerea metodelor de tratament în conformitate cu principiile de restaurare în vigoare. Tabloul aparține Muzeului de Artă din Iași, este realizat în tehnica ulei pe suport din pânză, este nesemnat și nedatat. În lucrare este reprezentată scena vindecării lui Tobit de către fiul său Tobie (Cartea lui Tobit cap 11).

Tabloul a fost analizat utilizându-se tehnici non-invazive (microscopie optică și spectrometrie de fluorescență de raze X), care furnizează informații cu privire la paleta cromatică. Pentru identificarea compoziției elementale au fost alese 8 puncte, utilizându-se un spectrometru XRF portabil, SciAps – USA, model X200, soft-ul de analiză Soil.

Suportul este dublat, deformat în plan, având aspect concav, cu aderență slabă și desprinderi între suportul original și pânza de dublare. Stratul pictural este alcătuit dintr-un strat subțire de grund alb, strat de culoare subțire, cu ușoare împăstări și verni brunisat. Este prezentă o rețea de cracluri de bătrânețe pe toată suprafața, o rețea de cracluri

dobândită în timp din diverse motive. Desprinderi de strat pictural (sub formă de aco-periș) sunt prezente pe toată suprafața tabloului. Fisuri ale stratului pictural sunt de ase-menea răspândite pe toată suprafața. Verniul este aplicat în mai multe etape cu straturi de diverse grosimi. Este gros, prezintă aglomerări, este îngălbenit, craclat pe toată suprafața, cu matizări și rosături locale. Șasiul este mobil, cu pantă de retragere, este oxidat și aco-perit de depuneri neaderente.

Tabloul reprezentând „Vindecarea lui Tobie” va face parte din *Expoziția perma-nentă de artă europeană* din cadrul CMN Moldova Iași. Analiza tehnicii, a paletelor de culori, alegerea materialelor și intervențiile ample și complexe de restaurare efectuate au dus la stoparea degradărilor evolutive ale stratului pictural și ale suportului, cât și redarea imaginii inițiale.

Tatiana GHELMICI

Cercetător științific

Laboratorul de cercetare Gastroenterologie, USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCHID 0000-0001-6566-2943

Email: glmtt14@gmail.com

Iulianna LUPAȘCO

Dr. hab. șt. med., cercetător științific principal

Laboratorul de cercetare Gastroenterologie, USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCHID 0000-0002-1282-5080

Email: labgastroenterologie@usmf.md

Gheorghe HAREA

Cercetător științific

Laboratorul de cercetare Gastroenterologie, USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCHID 0009-0007-7037-8219

Email: gheorghe.harea@usmf.md

Natalia TARAN

Dr. șt. med., cercetător științific superior

Laboratorul de cercetare Gastroenterologie, USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCHID 0000-0003-1553-5713

Email: natalita_taran@yahoo.com

Tatiana BURDA

Secția gastroenterologie, IMSP Spitalul Clinic Republican „Timofei Moșneaga”

ORCHID 0000-0002-1274-4002

Email: burdatatiana07@gmail.com

Daniella LUPAȘCO

Cercetător științific stagiar,

Laboratorul de cercetare Gastroenterologie USMF „Nicolae Testemițanu”

Masterand, specialitatea „Nutriție Umană”, USMF „Nicolae Testemițanu”

Tehnolog în alimentație publică
ORCHID 0000-0003-1876-6322
Email: daniella.lupasco@gmail.com

**DEREGLĂRI MORFOFUNCȚIONALE ALE ERITROCITELOR
LA PACIENȚII OBEZI CU INFECȚIE COVID-19**
Morphofunctional disorders of erythrocytes in obese patients with covid-19 infection

Obezitatea prezintă unul dintre factorii de risc în prezicerea prognosticului nefavorabil la pacienții spitalizați cu infecția SARS-CoV-2, conform studiilor științifice recente.

Scopul: Studiarea modificărilor morfofuncționale ale eritrocitelor circulante, cauzate de infecția - SARS-CoV-2 la pacienți (p) obezi.

Au fost examinați 44p: bărbați 27 (61,62%), femei 17 (38,8%). Vârsta medie a fost de $55,16 \pm 4,5$ ani, gradul de obezitate a fost determinat prin calcularea indicelui masei corporale (IMC). Pacienții (p) au fost împărțiți în 4 loturi: lotul I – 9 p. cu IMC 30-34,9, lot. II – 8 p. cu IMC 35-39,9, lot. III – 10 p. cu IMC >40, lot. IV – 17 p., lotul de comparație (LC), a inclus pacienți fără obezitate. La toți pacienții au fost examinați parametrii hematologici – eritrocite (Er) circulante, hemoglobina (Hb), hematocritul (HCT), conținutul mediu de hemoglobină în eritrocite (MCH), RDW-SD, care caracterizează gradul de anizocitoză și o creștere a activității proliferative a mugurelui eritrocitar al măduvei osoase.

Rezultatele obținute: Studiul a evidențiat un nivel **RDW-SD** în lot. I – $41,4 \pm 0,8$, $p \leq 0,001$, în lot. II – $43 \pm 0,6$, $p \leq 0,001$ și în lot. III – $44 \pm 0,7$, $p \leq 0,05$ în comparație cu LC – $45,7,3 \pm 0,5$ (fL); **Er** ($10^{12}/l$) în lot. I – $4,5 \pm 0,1$, $p \leq 0,01$, în lot. II – $4,8 \pm 0,1$, $p \leq 0,05$ și în lot. III – $4,86 \pm 0,12$, $p \leq 0,05$ în comparație cu LC – $4,6 \pm 0,2$; **HCT** (%) – în lot. I – $37 \pm 0,6$, $p \leq 0,05$, în lot. II – $36,4 \pm 0,8$, $p \leq 0,01$ și în lot. III – $35 \pm 1,0$, $p \leq 0,01$ în comparație cu LC – $40,0 \pm 1,1$; **MCH** (pg) – în lot. I – $28 \pm 0,6$, $p \leq 0,01$, în lot. II – $26 \pm 0,3$, $p \leq 0,001$ și în lot. III – $24,0 \pm 0,8$, $p \leq 0,001$ în comparație cu LC – $30,4 \pm 0,5$.

Concluzii

1. Toți pacienții studiați au prezentat niveluri crescute ale Er și RDW-SD în timp ce nivelurile HCT și MCH serice au avut tendința de a scădea, în funcție de gradul de obezitate odată cu creșterea IMC.

2. Pacienții cu obezitate și infecție cu virusul COVID-19 reprezintă un grup cu risc sporit și au nevoie de o monitorizare constantă.

Simona Violeta GHEORGHE

Expert restaurator

Muzeul Olteniei Craiova

Email: simonagheorghe587@yahoo.com

**TIPOLOGIA FACTORILOR DE DEGRADARE AI CERAMICII
ARHEOLOGICE GÂRLA MARE-CÂRNA**

***Typology of degradation factors Of the archaeological ceramics of Gârla
Mare-Cerna***

Studiul prezintă analiza factorilor de degradare a unui lot de piese ceramice din cultura Gârla Mare – Cârna, datate epoca bronzului (1600–1150 î.HR.), care aparțin Secției de Istorie a Muzeului Olteniei Craiova.

S-a evidențiat afectarea stării de conservare a pieselor respective prin două tipuri majore de factori de degradare: factorii microclimatici și factorul uman.

Piese se aflau într-o stare de conservare precară, în trecut trecând prin intervenții improprii care le-au afectat și mai mult stabilitatea fizico-chimică. Prezintă aceleași caracteristici: lipire defectuoasă, completări grosiere, pătarea suprafețelor și modificarea aliniamentului fragmentelor. Toate aceste intervenții s-au făcut fără o curățare prealabilă a materialului ceramic, astfel încât pe fragmentele ceramice existau depuneri de pământ și de săruri insolubile din timpul zăcerii *in situ*. La acestea s-au adăugat notițele de pe suprafața materialului suport, notițe făcute pe șantierul arheologic dar și în timpul perioadei de depozitare muzeală.

Materialul ceramic similar, precum și degradările asemănătoare au dus la congruența proceselor tehnologice de restaurare și conservare. Sunt prezentate materialele și tehnicile cu care s-a intervenit, precum și motivarea selectării acestora.

Alegerea metodologiei intervențiilor a avut în vedere respectarea normelor de restaurare, dar și principiul minimei intervenții, ținând cont de faptul că intervențiile anterioare au agravat starea de conservare precară a pieselor.

Viorel GHEORGHE

Doctor în științe aerospațiale,
Comisia de Istorie a Orașelor din România
ORCID: 0000-0003-0418-2991
Email: viorelgheorghe68@gmail.com

ORAȘUL BUZĂU ÎNTRE 1948 și 1960
The city of Buzău between 1948 and 1960

Evoluția orașului Buzău în primul deceniu comunist nu este spectaculoasă. Naționalizarea fabricilor de la 11 iunie 1948 și punerea în practică a primelor planuri economice a produs o serie de reorganizări ale vechilor obiective industriale și apariția unor noi. Singura întreprindere nou construită în perioada 1950–1955 a fost Fabrica de Mase Plastice. După 1955, fabricile au continuat să se extindă și să se re tehnologizeze. Dezvoltarea obiectivelor industriale, dar și construcția primelor blocuri de locuit a impus creșterea aprovizionării cu energie electrică. Transporturile au înregistrat un trend ascendent după anul 1955, iar în 1957 a apărut în orașul Buzău transportul public de persoane. Din anul 1948 au apărut cooperativele meșteșugărești. Investițiile în economia orașului au dus la creșterea producției și a numărului celor angajați. Învățământul buzoian a trecut și el prin modificări, prin introducerea modelului sovietic. În 1948, funcționau în oraș cinci școli primare de băieți și fete și trei școli mixte care au fost transformate în școli elementare de 7 ani. După 1951, în rândul populației stabile a orașului, analfabetismul aproape că a fost eradicat. În 1947 au apărut în orașul Buzău primele cămine culturale. Rețeaua medicală a fost reorganizată și extinsă, iar cele trei spitale au fost contopite într-unul singur care era compus din mai multe secții. În anul 1951, spitalul, policlinicile și circumscripțiile teritoriale au fost unificate și au fost înființate după model sovietic, SA-NEPIDUL și Stația de Recoltare și Conservare a Sângelui. În anii 1948-1960 a fost reorganizat și sistemul de protecție socială, după modelul sovietic. Din 1951, stabilirea și reglementarea pensiilor s-a făcut la nivel de raion și oraș. Transformările suferite de orașul Buzău au fost importante, dar nu și spectaculoase. Cel mai mare câștig al acestei perioade l-a constituit creșterea cantitativă și calitativă a sistemului de educație.

Cristina GHERASIM

Doctor în istorie, Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0002-8615-6086

Email: gherasimcristina14@gmail.com

**WOMEN'S INVOLVEMENT IN THE POLITICAL, SOCIAL-ECONOMIC
AND CULTURAL LIFE OF BASSARABIA (1812–1917)**

***Implicarea femeii în viața politică, social-economică și culturală
a Basarabiei (1812–1917)***

In the 19th century in Bessarabia, a series of changes occurred at the level of sensitivities, morals, representations, visions, everyday and mundane models existing in the environment of the Bessarabian population, especially the nobility. Process that also targeted women. First of all, there is an increase in their role in political, social, economic and cultural life, which also led to a change in the attitude of society members (especially men) towards them. At the beginning of the 19th century, women were perceived as a method of obtaining wealth or of kinship with persons of a higher rank. Later, the attitude towards women changes, by drawing attention to their education, pensions being opened for the daughters of nobles in Chisinau or by enrolling them to study in educational institutions for girls in Odesa and Saint Petersburg. At the same time, women of noble origin from Bessarabia strengthen their positions in economic terms as well, owning large land properties. For example, on January 1, 1902, among the women owners of estates in Balti County were: Eufrosinia Veazemscoi (Pelenia – 700 dessiatins, Prajila de Sus – 300 dessiatins, Iablona Noua – 1453 dessiatins), Maria Hasan (Beșeni – 73 dessiatins), Eufrosina Andriopulo (Ezereni - 346 dessiatins), Elena Lazo (Ezereni – 458 dessiatins), Maria Dunca (Ciuciueni – 1434 dessiatins), Anastasia Chirica (Vasiliuți), Elizabeta Vârnav (Pașcauți and Izvoare – 321 dessiatins), Elizabeta Ciugurean (Slobozia Butești – 494 tithes), Ruxandra Bantâș (739 ¼ tithes), etc.

During the 19th century, we identify representatives of the Bessarabian nobility involved in the social-cultural life of the region and the empire, especially in charity actions. In Bessarabia, women's welfare activity started in Odesa, with the founding, in 1829, of the Women's Welfare Society, and in 1884, in Chisinau, the first Charity Committee was formed, which founded a hospital for children, this being the only one adapted for specialized treatment and infant surgery. The opening and existence of the hospital is due to some kind epitropas, among which we mention the representatives of the Catargi family, Maria Mazarachi, Ana Crupenschi, Baron Stuart's wife, Olga Catargi, Eugenia Ralli, Maria Schmidt, née Cristi, etc. At the "Red Cross" Society, Sofia Crupenschi, Tati-ana Gore, Ana A. Cazimir, etc. worked with great sacrifice. These, likewise, were manifested through their literary works, the preservation of Romanian values and culture in their families.

Iuliana GHERMAN

Drd., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”

ORCID 0000-0001-8717-7092

Email: julianagerman777@gmail.com

**DEZVOLTAREA COMPETENȚELOR CULTURII DEMOCRATICE
LA TINERET ÎN SISTEMUL EDUCAȚIONAL CONTEMPORAN**
*The development of democratic culture competences among youth in the
contemporary educational system*

Democrația este cea mai mare valoare umană universală. Tranziția spre democrație, apariția ei în țara noastră la sfârșitul anilor '90, provoacă schimbări semnificative și un salt substanțial în dezvoltarea sistemului educațional și răspândirii mass-media. Datorită internetului și noilor tehnologii, procesul de învățare și metodele acestuia s-au schimbat. Cu situația pandemică, de la începutul anului 2020, învățământul online / la distanță este tot mai des implementat în toate instituțiile de învățământ din țară. În mai multe licee și colegii din Republica Moldova, elevii învață cu succes online sau prin combinarea formelor de învățare (model mixt), folosind diverse platforme (Moodle, Zoom, Google Classroom, Webex, Whatsapp, GoToMeeting, Telegram, Discordapp, Skype, Messenger, email). Cadrele didactice au reușit să perfecțeze și să adapteze strategiile de învățare (lecții video etc.) la procesul didactic al învățământului. În același timp, curriculumul național este în curs de transformare, permițând dezvoltarea tuturor tipurilor de gândire non-standard a elevului, ingeniozitatea creativă a acestuia, capacitatea înțelegerii proceselor externe, spiritul colectiv și capacitatea de a construi relații interpersonale în condiții post-pandemice și de globalizare. Constatăm că vectorul dezvoltării sociale în ultimele decenii s-a schimbat semnificativ, drept urmare profesorii trebuie să pregătească noua generație pentru modelul nou post-industrial cu competențe cetățenești bine dezvoltate.

Iuliana GHERMAN

drd., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă”,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8717-7092>

Email: julianagerman777@gmail.com

**FENOMENUL STATULUI DE DREPT ÎN REPUBLICA MOLDOVA:
REALITĂȚI, PROBLEME, PERSPECTIVE**
*The phenomenon of the rule of law in the Republic of Moldova:
realities, problems, perspectives*

Analiza fenomenului statului de drept în Republica Moldova, în perioada actuală (în condițiile turbulenței și geopoliticii instabile), precum și cercetarea acestui fenomen

în ansamblu, permit să vorbim despre gradul înalt de relevanță și noutatea științifică a studiului în complex.

Menționăm, că statul de drept este adesea asociat cu conceptul de separație a puterilor, care sunt independente și se limitează reciproc în interesul cetățenilor și al justiției. În 1748 a fost publicat studiul „Despre spiritul legilor”, autor Ch. Montesquieu, care a transformat conștiința oamenilor. De-a lungul secolelor, în Europa această teorie a fost susținută de mai mulți adepți, dar cu anumite modificări și intervenții spre îmbunătățire. În studiile lui Kant, ca și în lucrările altor gânditori, juriști, filozofi care l-au precedat, este abordată și analizată problema statului de drept. I. Kant a contrapus idealul statului de drept (Rechtsstaat) cu statul paternalist (*imperium paternale*). Astfel, ideea constituirii unui stat de drept a apărut cu mult timp înainte. La hotarul anilor 1980–1990, în Republica Moldova această idee primește recunoaștere constituțională mai târziu (articolul 1 din Constituția Republica Moldova, 1994). La nivel național, sustenabilitatea statului de drept depinde de percepția legalității ca valoare culturală. În mod obișnuit, cultura juridică își găsește expresie în utilizarea legilor pentru a-și proteja interesele, cererea de noi legi, publicarea periodică a unor astfel de legi și comportamentul de zi cu zi care respectă legea. O serie de juriști consideră că statul de drept presupune nu numai responsabilitatea cetățenilor față de stat, ci și responsabilitatea autorităților față de populație și subordonairea acestora față de interesele societății. Printre cele mai importante principii, juriștii evidențiază de obicei supremația legii, egalitatea, fezabilitatea cerințelor legale și protecția drepturilor și libertăților civile. În același timp, implementarea acestui ideal (standard) în fiecare stat a avut multe caracteristici individuale, premise, datorită obiceiurilor și tradițiilor istorice. Cu toate acestea, în prezent în Republica Moldova, arbitrariul funcționarilor, criminalitatea și încălcarea drepturilor și libertăților cetățenilor sunt larg răspândite.

Ecaterina GÎNCOTĂ

Dr. șt. med., director IMSP Centrul Republican de Reabilitare pentru Copii

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7239-8017>

Email: ecaterina.gincota@usmf.md

Larisa SPINEI

dr. hab. șt. med., prof. univ.

Catedra de Medicină Socială și Management, USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5370-9801>

Email: larisa.spinei@usmf.md

**IMPORTANȚA ABORDĂRII MULTIDISCIPLINARE ÎN IMPLEMENTAREA
CLASIFICATORULUI INTERNAȚIONAL AL FUNCȚIONALITĂȚII ÎN
SISTEMUL DE REABILITARE A REPUBLICII MOLDOVA**

*The multidisciplinary approach importance in international classifier of functionality
implimentation within the Moldovan rehabilitation system*

Introducere: În anul 2001, OMS a emis cadrul ce determină abordarea pacientului nu din prisma Patologiei/Dizabilității ci a Funcționalității (CIF-2001, OMS). Această abordare permite minimalizarea abordării medicale și implementarea modelului bio-psiho-social al reabilitării. Pentru a obține acest rezultat este necesară o abordare multidisciplinară a pacientului cu dizabilitate și a familiei acestuia.

Scop: Acest studiu își propune evaluarea actelor normative la nivel internațional și a prevederilor OMS din programul Rehabilitation 2030 comparativ cu prevederile existente în actele normative existente la nivel de țară (ordinul 432, 2011; ordinul 100, 2008 și ordinul 1440, 2013 a Ministerului Sănătății RM).

Material și metode: Studiul a implicat o revizuire a literaturii de profil precum și a legislației din țările industrial-dezvoltate pe tema diversității abordării profesionale în reabilitare. Au fost examinate tipurile de reabilitare atât după perioada post-diagnostic, specialiștii implicați dar și normativele de activitate după durata curelor și a serviciilor prestate nemijlocit. Metodologia a inclus analiza comparativă a prevederilor sistemului de reabilitare.

Rezultate: Analiza documentelor denotă o gamă mai largă de specialiști în abordarea pacientului în cadrul serviciilor de reabilitare comparativ cu specialiștii implicați în acest serviciu medical în RM. Astfel, s-a dovedit o lipsă în actele normative naționale a psihologului, psihologului clinician, psiho-pedagogului special, terapeutului ocupațional, psiho-terapeutului și a asistentului social ce nu oferă posibilitatea implementării abordării multidisciplinare.

Mai mult de atât, durata curei de reabilitare este determinată la o medie de 10-12 zile, ceea ce este valabil doar pentru perioada acută a reabilitării, cea post-acută și cronică fiind necesară a fi stabilită individual în dependență de diagnoză, vârstă și alte criterii.

În final, a fost constatat că durata serviciilor de reabilitare nemijlocite (kinetoterapie este cu 50% mai redusă comparativ cu recomandările internaționale având un impact direct asupra calității serviciilor medicale prestate.

Concluzii: În contextul derulării misiunii Organizației Mondiale a Sănătății vizavi de fortificarea sistemului de reabilitare în Moldova, sunt necesare de a fi revizuite un șir de acte normative ce reglementează funcționarea acestuia la nivel de țară. Alinierea actelor normative la standardele internaționale dar și la recomandările OMS sunt cruciale în abordarea holistică a pacienților.

Teodor GLAVAN-CARANGHEL

doctor în științe biologice,
Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Zoologie
ORCID: 0009-0004-5496-2288

Email: theodor_glavan@yahoo.com

Victoria NISTREANU

doctor în științe biologice,
Universitatea de Stat din Moldova, Institutul de Zoologie
ORCID: 0000-0002-9726-9684

**PARTICULARITĂȚILE ECOLOGICE ALE CIOCĂNITORILOR
(AVES: PICIFORMES) DIN REPUBLICA MOLDOVA**
*Ecological features of the woodpeckers (Aves: Piciformes)
from the Republic of Moldova*

Materialele au fost colectate în ecosistemele Republicii Moldova, reprezentate de habitate forestiere, perdele de protecție, livezi și teritoriile adiacente. Au fost metode de cercetare ornitologice, precum metoda traseelor, metoda parcelelor, metoda cartării, metoda observației din punct fix. În total pe teritoriul republicii populează 9 specii din ordinul Piciformes: *Jynx torquilla*, *Picus canus*, *Picus viridis*, *Dryocopus martius*, *Dendrocopos major*, *D. syriacus*, *D. medius*, *D. leucotos*, *D. minor*. Din punct de vedere zoo-geografic speciile de ciocănitori aparțin la 4 tipuri: palearctic (*Dendrocopos leucotos*, *D. major*, *D. minor* și *Jynx torquilla*), european (*D. medius*, *Picus canus*, *P. viridis*), siberan (*Dryocopus martius*) și mediteraneean (*Dendrocopos syriacus*). Toate speciile de ciocănitori sunt sedentare cu excepția *Jynx torquilla*, care este oaspete de vară. În majoritatea perioadelor fenologice efective sporite înregistrează *D. major*, urmată de *D. medius*, *D. minor*. Efectivele populațiilor genurilor *Dryocopus* și *Picus* sunt reduse în aspect sezonier, comparativ cu ale gen. *Dendrocopos*. În biotopurile antropizate *D. major* în înregistrat cele mai mari efective, cu excepția perioadelor vernală și prevernală, când predomină *D. syriacus*, și serotinal, când dominantă este specia *D. minor*. Abundența maximă în ecosistemele republicii a fost înregistrată la specia *D. major*, urmată de *D. medius*, *J. torquilla*, *P. canus*, *D. syriacus*, *D. minor*, *D. martius*, *P. viridis* și *D. leucotos*. Speciile euconstante au fost *J. torquilla*, *P. canus*, *D. major*, *D. syriacus*, *D. medius* și *D. minor*, care s-au identificat în toate stațiunile cercetate. Speciile *P. viridis* și *D. leucotos* sunt accesorii, semnalate doar în câteva puncte de observații. Speciile *D. martius* (VU), *P. viridis* (EN) și *D. medius* (EN) sunt specii protejate, incluse în Cartea Roșie a R. Moldova (2015). Toate speciile de ciocănitori sunt reglatori importanți ai efectivelor insectelor dăunătoare.

* Studiul a fost efectuat în cadrul subprogramului 010701.

Eugenia GOLBAN

Muzeul Național de Istorie a Moldovei

Email: eugenia.golban@yahoo.com

**ROLUL RECONSTRUCȚIILOR ARHEOLOGICE ÎN EDUCAȚIA MUZEALĂ.
OFERTA MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE A MOLDOVEI**

The role of archaeological reconstructions in museum education.

Offer of the National History Museum of Moldova

Reconstrucțiile arheologice joacă un rol foarte important în educația muzeală, contribuind la înțelegerea și interpretarea trecutului istoric și cultural. Aceste reconstituiri aduc la viață contexte arheologice, oferind vizitatorilor o perspectivă mai exactă și captivantă asupra civilizațiilor și perioadelor istorice. Machetele și reconstrucțiile arheologice din cadrul expoziției permanente a Muzeului Național de Istorie a Moldovei își aduc contribuția în educația muzeală, în special a tinerei generații, prin diverse moduri. În primul rând, vorbim de *experiența vizuală și senzorială*, prin care vizitatorii pot vedea, atinge și experimenta obiectele și mediile reconstruite, ceea ce contribuie la o mai bună înțelegere și conexiune cu mediul. În al doilea rând, se accentuează *contextul istoric redat în detalii*, prin intermediul căruia se pot reda detaliat contextul istoric, arhitectural și social al unei perioade anume. Acest lucru permite vizitatorilor să vadă cum era organizată o așezare în trecut și să înțeleagă modul în care oamenii trăiau și interacționau cu mediul ambiant. În al treilea rând, se stimulează *educația interactivă*, prin participare la activități care readuc spiritul epocii respective. Această abordare practică poate îmbunătăți înțelegerea și reținerea informațiilor, întrucât oamenii învață adesea mai bine atunci când sunt implicați activ. În al patrulea rând, ne referim la *contrastul dintre trecut și prezent*, prin intermediul reconstrucțiilor, se pot observa diferențele și particularitățile dintre lumea modernă și cea veche. Aceasta le oferă o perspectivă comparativă asupra evoluției culturii și societății, stimulând gândirea critică și reflecția. Nu în ultimul rând, reconstrucțiile arheologice pot ajuta la *stimularea imaginației vizitatorilor* și la dezvoltarea empatiei față de trecutul nostru istoric. Interacțiunea cu viața cotidiană a oamenilor din acele vremuri, facilitează conectarea mai profundă cu istoria. Un alt element important ține *promovarea cercetării și învățarea continue*, deoarece reconstrucțiile arheologice pot oferi o platformă pentru actualizarea informațiilor, care au la baza noile descoperiri arheologice și a cercetărilor în curs, contribuind la promovarea învățării pe tot parcursul vieții.

În concluzie putem spune că reconstrucțiile arheologice aduc un plus semnificativ de valoare la experiența muzeală și contribuie la înțelegerea și aprecierea patrimoniului cultural și istoric. În cadrul educației muzeale au un impact semnificativ, aducând istoria mai aproape de public, oferind oportunități pentru învățarea interactivă și experimentală.

Liudmila GOLOVATIUC

Cercetător științific

Laboratorul de cercetare Gastroenterologie,
USMF „Nicolae Testemitanu”, Chișinău, Moldova

ORCID ID 0000-0002-5570-625X,

Email: golovatiuc@mail.ru

Iulianna LUPAȘCO

Dr. hab. șt. med., cercetător științific principal

Laboratorul de cercetare Gastroenterologie,
USMF „Nicolae Testemitanu”, Chișinău, Moldova

ORCID ID 0000-0002-1282-5080,

Email: labgastroenterologie@usmf.md

Elena BEREZOVSICAIA

Cercetător științific

Laboratorul de cercetare Gastroenterologie,
USMF „Nicolae Testemitanu”, Chișinău, Moldova

ORCID ID 0000-0003-0360-745X

Email: berezovskaia69@mail.ru

**PROBLEMA PREOBEZITĂȚII LA PACIENȚII CU HEPATOPATII
CRONICE ÎN EVALUAREA STĂRII NUTRIȚIONALE**

*The problem of preobesity in patients with chronic hepatopathies when
assessing nutritional status*

Introducere. Obezitatea este una dintre tulburările metabolice comune caracterizate prin acumularea excesivă de țesut adipos, reprezintă o amenințare pentru sănătate și este un factor de risc major pentru o serie de boli cronice. Pre-obezitatea se caracterizează printr-un indice de masă corporală (IMC) de 25,0-29,9 și absența altor simptome de obezitate. Conform datelor din 2023, 64% din populația Republicii Moldova este supraponderală, iar 1/4 din populație este obeză. **Scopul lucrării:** studierea preobezității la pacienții cu hepatopatii în evaluarea stării nutriționale. **Materiale și metode.** Au fost examinați 591 de pacienți cu hepatopatie cronică. S-au format 3 loturi: lot. I – 177 pacienți cu IMC <25, lot. II – 228 cu IMC 25-30, lot. III – 186 cu IMC >30. Au fost studiate: IMC, greutatea, circumferința taliei și colesterolul total. **Rezultate.** Cel mai mare IMC a fost găsit la pacienții din lot. III: $34,21 \pm 0,32$ kg/m², vs $27,62 \pm 0,12$ kg/m² în lot. II și $23,20 \pm 0,19$ kg/m² în lot. I ($P_{III/II} < 0,001$; $P_{II/I} < 0,001$). Cea mai mare circumferință a taliei de $112,23 \pm 0,82$ cm a fost identificată la pacienții din lot. III, din lot. II a fost mai scăzută – $99,32 \pm 0,61$ cm, cea mai mică valoare a fost observată la lot. I – $89,62 \pm 0,73$ cm ($P_{III/II} < 0,001$; $P_{II/I} < 0,001$). Cea mai mare greutate de $95,66 \pm 1,13$ kg a fost la pacienții din lot. III, vs $79,12 \pm 0,64$ kg în lot. II și $66,67 \pm 0,75$ kg în lot. I ($P_{III/II} < 0,001$; $P_{II/I} < 0,001$). Cel

mai ridicat nivel de colesterol total – $4,55 \pm 0,10$ mmol/l a fost identificat în lot. III vs $4,28 \pm 0,10$ în lot. II și $3,98 \pm 0,10$ în lot. I ($P_{III/I} < 0,001$; $P_{II/I} < 0,05$).

Concluzii: Prevenirea excesului de greutate prezintă o problemă actuală pentru sănătate publică. Preobezitatea, împreună cu obezitatea, prezintă un factor de risc important în dezvoltarea și agravarea patologiei hepatice cronice. Consecințele adverse asupra sănătății ale excesului de greutate dictează necesitatea introducerii metodelor noi de corectare a alimentației și a stilului de viață.

Maria GONȚA

dr. hab., prof. univ. Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0003-3476-0967

Email: mvgonta@yahoo.com

Carolina GRIGORAȘ

doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova

ORCID 0009-0006-7123-7453,

Email: carolina.grigoras@usm.md

DETERMINAREA CONȚINUTULUI TOTAL DE COMPUȘI FENOLICI ÎN EXTRACTUL DE PROPOLIS ÎN FUNCȚIE DE CONCENTRAȚIA SOLVENTULUI

Determination of total phenolic content in propolis extract as a function of solvent concentration

Propolisul este un produs complex, din punct de vedere al compoziției chimice. În prezent în el au fost identificați în jur de 300 de compuși activi: acizii fenolici (cafeic, ferulic, clorogenic, p-cumaric), acidul benzoic, acidul cinamic și flavonoidele sunt cei mai importanți compuși biologic activi.

Extractul hidroalcoolic din propolis este un produs cu conținut ridicat de principii active de natură fenolică și manifestă acțiune antioxidantă pronunțată, care corelează proporțional cu totalul de compuși polifenolici. Determinarea conținutului total de polifenoli prin metoda Folin-Ciocalteu implică reducerea reactivului Folin-Ciocalteu cu compușii fenolici într-un mediu alcalin, cu formarea unui complex de culoare albastră (765 nm). Concentrația totală de polifenoli în extractele obținute se determină din curba de etalonare cu acidul galic utilizat în calitate de standard.

Extractul hidroalcoolic a fost obținut prin macerarea propolisului brut, colectat în noiembrie 2023 din zona de sud a Republicii Moldova ($46^{\circ}32'23''N$ $28^{\circ}55'45''E$). Procesul de extracție s-a realizat la temperatura camerei timp de 10 zile cu agitare periodică, raportul dintre materie primă: solvent s-a luat de 1:10, iar în calitate de solvent au fost utilizate soluțiile de alcool etilic (AE) de 60%, 70% și 80%.

A fost construită curba de etalonare după acidul galic, ($y=0,0053x+0,0165$, $R^2=0,9986$), iar în baza ei s-au realizat calcule, prin care s-a stabilit conținutul total de compuși polifenolici în funcție de concentrația solventului: în extractul de propolis cu 60% AE, constituie $66,4\pm 3,7$ mg GAE/L; extractul de propolis cu 70% AE, constituie $104,2\pm 1,9$ mg GAE/L; extractul de propolis cu 80% AE, constituie $105,0\pm 4,5$ mg GAE/L. Analizând corelația dintre conținutul total de polifenoli determinați și concentrația alcoolului etilic utilizat pentru extracție, putem concluziona că concentrația optimă a alcoolului etilic pentru extracția compușilor polifenolici din propolis este de 70%.

Maria GONȚA

habilitate doctor, Moldova State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3476-0967>

Email: mvgonta@yahoo.com

Larisa MOCANU

Phd in chemical science, Moldova State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3306-5292>

Email: lmordea@gmail.com

FUNCȚIONALIZAREA CHITOSANULUI CU ACIZI CARBOXILICI

Functionalization of chitosan with carboxylic acids

Copolimerii obținuți la funcționalizarea chitosanului cu acizi carboxilici, în special, cu resturi de acid dihidroxifumaric, pot fi utilizați cu succes în domeniul farmaceutic și cel biomedical. În plus, la funcționalizarea chitosanului cu antioxidanți naturali pot fi sintetizați compuși ce posedă proprietăți reducătoare. Acești compuși se folosesc în procesul de inhibiție atunci când are loc formarea substanțelor cancerigene, a *N*-nitrozamineilor (NNA).

O cale de prevenire a cancerului uman sau reducerii riscului dezvoltării diverselor patologii în organismul uman este posibilă prin utilizarea inhibitorilor (antioxidanților) în procesele de nitrozare. Rolul antioxidanților constă în interacțiunea lor cu radicalii liberi și agenții de nitrozare, transformându-i pe cei din urmă în specii inofensive.

Prolongarea efectului de inhibiție al antioxidanților la formarea NNA se poate realiza prin funcționalizarea acestora cu chitosan. Chitosanul este o polizaharidă liniară compusă din resturi de *D*-glucozamină și *N*-acetil-*D*-glucozamină legate prin legături β -(-4). Grupele funcționale amino primare ($-\text{NH}_2$) și hidroxi ($-\text{OH}$) existente în structura chitosanului, activează această polizaharidă pentru a forma legături covalente stabile cu alte specii fără a perturba gradul de polimerizare a chitosanului. Chitosanul, precum și alte polizaharide naturale sunt resurse regenerabile, care sunt utilizate pe scară largă în domeniul farmaceutic, biomedical, biotehnologic, cosmetic, agricol, alimentar și al industriei nealimentare, precum și în tratarea apei, industria hârtiei și industria textilă

datorită biocompatibilității, biodegradabilității și imunogenității lor reduse. Dezvoltarea de noi derivați ai polizaharidelor și noi metode pentru sinteza lor au făcut posibilă extinderea sferei de aplicare practică a materialelor pe bază de polimeri naturali.

Aliona GRATI

Doctor habilitat în filologie, profesor universitar

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0003-4289-2054

Email: alionagrati@gmail.com

DESPRE TRECUTUL CA POVESTE: URME, MISTIFICĂRI ȘI RESCRIERI ÎN LITERATURĂ

On the Past as a Story: Traces, Mystifications and Rewritings in Literature

În comunicarea noastră vom vorbi despre ultima lucrare a cercetătoarei Catrinel Popa „Trecutul ca poveste. Urme, mistificări și rescrieri în literatură”, care abordează metodele de valorificare a memoriei literare (cu diferite grade de raportare la trecut, în sensul lui Pierre Nora) ca memorie culturală și patrimoniu spiritual al unui popor. Faptul de „a privi în urmă” rămâne una dintre tendințele definitorii ale prozei românești, în special a romanelor cu pretext istoric, apărute după declicul democratic din ultimul deceniu al secolului trecut, dar și după 2000, odată cu generația de scriitori postmoderniști. Se știe, trecutul devine poveste pe măsură ce ne îndepărtăm de el. Nevoia mecanismelor de (auto)iluzionare la nivel individual și colectiv explică succesul romanelor care amestecă relatarea factuală cu invenția, verosimilul cu miraculosul chiar și atunci când fac referință la un context istoric concret, de dată recentă, cum a fost perioada comunismului. Acestea concurează și moderează pretențiile istoricilor de a-și clama monopolul asupra trecutului „așa cum a fost”. În mod cert, ficțiunea de inspirație istorică surprinde „hărțile invizibile ale imaginarului unei colectivități” (D. Mironescu), fiind pasibilă pentru cercetările științelor pozitive. Zonele „de umbră” ale ficțiunii literare pot descifra semnificații nebanuite și edificatoare pentru mentalitatea unei epoci. În felul acesta, literatura contribuie astăzi, în general, la cunoaștere și la completarea patrimoniului imaterial.

* Comunicarea și rezumatul sunt elaborate în cadrul subprogramului științific „Cultură și politică în contextul schimbărilor regimurilor politice: de la Basarabia românească la Republica Moldova” (USM, 2024–2027).

Maria GRABOVSCAIA

Master în filologie,

Custodie șef (interimar) Casa-muzeu „A. Pușkin”

ORCID 0009-0003-1348-1026

Email: valmartianfilm@gmail.com

**ORGANIZAREA, CERCETAREA ȘI CONSERVAREA UNEI COLECȚII DE
EX-LIBRIS: ABORDĂRI CONTEMPORANE ȘI ANALIZĂ ISTORICĂ**

*Organisation, research and conservation of an ex-libris collection: contemporary
approaches and historical analysis*

Scopul comunicării este de a analiza tendințele în domeniul gestionării digitale a arhivelor grafice în contextul schimbărilor rapide ale mediului informațional, de a lua în considerare aspectele legate de securitatea și accesibilitatea datelor. Să ridice problema popularizării studiului ex-librisului ca gen independent în artele plastice și ca document istoric care atestă epoca, evenimentele și oamenii.

Istoria ex-librisului începe din cele mai vechi timpuri, odată cu apariția textului și a primului său proprietar. Această istorie este multifacțată, diversă și atinge diverse aspecte ale dezvoltării mondiale a culturii umane. Dezvoltarea colecționării și a studiului ex-librisului datează din Evul Mediu, moment din care putem urmări istoria transformării ex-librisului, de la un semn de carte cu o funcție de protecție la un obiect de artă independent și un obiect de colecție.

Această lucrare examinează mai multe metode moderne de organizare și conservare a unei colecții ex-libris, oferind o imagine de ansamblu a tehnologiilor-cheie implicate în aceste procese, bazându-se pe cercetări contemporane și istorice. Rezultatele cercetării sunt destinate în primul rând utilizării în colecțiile Muzeului Pușkin din Chișinău și se bazează pe cea mai mare colecție de ex-libris din țară, care numără peste 15 000 de articole. Colecția trebuie să fie descrisă, sistematizată și atribuită pentru a o pregăti pentru cercetări și expoziții ulterioare.

Valentina GRABOVSKAYA

muzeograf, Casa-Muzeu A. Pușkin, Chișinău

ORCID: 0009-0004-2399-1940

Email: tnelav-8002@mail.ru

„RUBINUL DE AUR” LA CHIȘINĂU ÎN ANII 20 AI SECOLULUI AL XIX-LEA

The "Golden Ruby" in Chișinău in the 20s of the 19th century

Scopul acestei comunicări este de a spune povestea creării unicului „Rubin de aur”, sticlă de rubin colorată cu nanoparticule de aur în diferite nuanțe de roz, roșu, purpuriu și violet, a cărei rețetă a fost păstrată în cel mai strict mod încredere de secole.

Cea mai veche bucată de sticlă rubin este considerată a fi Cupa Lycurgus, aflată în Muzeul Britanic, creată probabil în secolul al IV-lea d.Hr., asociată cu cultura Alexandriană. Este surprinzător faptul că la începutul anilor 20 ai secolului al XIX-lea la Chișinău a fost posibilă achiziționarea de obiecte din această sticlă prețioasă. Se știe că A.S. În 1822, Pușkin a cumpărat la Bazarul Ilyinsky un set de călătorie din sticlă rubin, format dintr-o tavă, un decantor și patru pahare, și l-a păstrat ca o amintire a Chișinăului.

În 1828, Aleksandr Sergheevici i-a dăruit acest set surorii sale Olga în ziua nunții ei, umplând decantorul cu vinul său preferat de Madeira moldovenească, diluat cu apă grecească. Setul a fost conservat parțial în mod miraculos și se află în Sankt Petersburg.

În expoziția Casei-Muzeu Chișinău A.S. Pușkin prezintă un set de pahar rubin pentru scezia, format din patru articole: o sare, o oală de muștar, o piper și un borcan de oțet, datând de la începutul secolului al XIX-lea, care are o valoare istorică și literară.

Valentina GRABOVSKAYA

muzeograf, Casa-Muzeu A. Pușkin, Chișinău

ORCID: 0009-0004-2399-1940

Email: tnelav-8002@mail.ru

OPT FAȚETE ALE ARHITECTURII LUI ALEXANDER BERNARDAZZI

Eight facets of the architecture of Alexander Bernardazzi

Scopul comunicării este de a atrage atenția asupra unor elemente ale clădirilor arhitecturale din Chișinău ale celebrului arhitect Alexander Bernardazzi, asociate cu ideile francmasoneriei. În mare parte datorită lui Bernardazzi, Chișinăul a fost numit „mândră capitală a Basarabiei”. Numele lui Alexander Bernardazzi este trecut printre cei mai faimoși constructori ai așa-numitul „Mare Templu al lui Solomon” (cum ar fi Thomas Sandby, Sir John Soane, Samuel Pepys Cockerell și alții). Presa basarabeană scria despre Bernardazzi: „Era un idealist tipic, care crede în triumful celor mai înalte principii ale vieții – iubirea, bunătatea și frumusețea.” Se știe că în anii 1820 a funcționat la Chișinău o loja masonică multinațională „Ovidiu, 25”, numită la propunerea lui A.S. Pușkin, conform cercetătorului român G. Bezviconi. Interesant de remarcat că în expoziția Casei-Muzeu Chișinău a A.S. Pușkin prezintă un atribut masonic misterios - o coloană octogonală (care amintește de unele elemente arhitecturale ale lui Bernardazzi) cu imagini ale semnelor zodiacale, reprezentând poate un fel de calendar. Autorul s-a bazat pe lucrările lui G. Bezvikonny, A. Pypin și alții.

Natalia GRĂDINARU

Dr. în istorie

Institutul Patrimoniului Cultural, Ministerul Culturii

ORCID: 0000-0002-8144-5997

Email: gradinarunatalia23@gmail.com

CASA MARE: PRELIMINARII METODOLOGICE PRIVIND FUNCȚIILE ȘI VALORILE SPIRITUALE

Casa mare: methodological preliminaries regarding spiritual functions and values

Comunicarea prevede o prezentare a principiilor metodologice de cercetare a *Casei Mari* ca spațiu esențial al locuinței tradiționale și element reprezentativ al culturii tradiționale românești.

O primă investigare documentară asupra subiectului de studiu reliefează criteriul funcțional al *Casei mari*, și anume, ca spațiu cu destinație și aranjament special în cadrul locuinței tradiționale, unde se oficiau cele mai importante evenimente de familie (cumeștriu a unui copil, primirea oaspeților „fetei de măritat”, logodna tinerilor însurăței, Hramul casei, petrecerea în ultimul drum a unui membru decedat) și practicile sociale legate de ciclul obiceiurilor calendaristice (primirea colindătorilor, primirea oaspeților la Paște, Crăciun și la Hramul satului). Totodată, în această încăpere erau păstrate cele mai frumoase piese textile, cu funcții decorative deosebite, fiind expusă zestrea fetei de măritat.

O altă funcție a *Casei mari* consistă în semantica acestui spațiu. *Casa mare* reprezintă în primul rând un spațiu inițiativ (locul unde se trăiesc momentele majore de schimbare a statutului existențial și social: naștere, căsătorie și moarte). Este spațiul în care accesul se face pentru modificarea interioară și pentru elevarea spirituală, pentru conectarea cu strămoșii. Totodată, *Casa mare* reprezenta „oglinda hărniciei, priceperii și gustului artistic al femeii sau fetei”, altfel spus – cartea de vizită a familiei românești. Prin această odaie împodobită gospodarii casei dădeau de înțeles comunității că fata are deja zestrea pregătită, iar peșitorii se pot prezenta conform rânduielii stabilite.

În dependență de amplasarea (pe direcția estică a locuinței), funcționalitatea, semnificația, dar și curățenia exemplară a acestui spațiu, *Casa mare* era cunoscută cu mai multe denumiri: *casa de jos* (Rădăuți), *odaia Țoalelor*, *odaia curată* și *odaia gătită* (Te-leorman).

Lăcrămioara GRĂDINARU

Masterand, Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, Facultatea de Teologie
Ortodoxă, Specializarea „Artă Sacră în Patrimoniul Cultural”

Mina MOȘNEAGU

Doctor în biologie, conferențiar
Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, Facultatea de Teologie Ortodoxă.

Email: minarom@yahoo.it

**CERCETAREA ȘI RESTAURAREA ICOANEI "SF. HARALAMBIE"
(SECOLUL AL XIX-LEA)**

Research and restoration of the icon "St. Haralambie" (19th century)

Icoana „Sfântul Haralambie” face parte din colecția Mănăstirii „Sfânta Treime” din Tesalonic, Grecia. În perioada noiembrie 2022 – iunie 2023 a fost cercetată și restaurată în Laboratorul de Restaurare icoană al Facultății de Teologie Ortodoxă, Iași. Sfântul este pictat în picioare, în postură monumentală, în dreapta compoziției; se uită spre stânga compoziției unde sunt trei reprezentări de dimensiuni mai reduse, cu Iisus pe nori și două scene din viața sfântului. Compoziția este încadrată de un chenar multiplu, predominant roșu.

Icoana a fost analizată macroscopic, în lumină directă și tangențială, la stereolupă, la radiații ultraviolete și Röntgen. Au fost puse în evidență elemente de tehnică de autor și aspecte legate de starea de conservare a icoanei.

Icoana a fost pictată în secolul al XIX-lea, în tehnica tempera pe lemn, în stil rusesc. Este alcătuită dintr-un panou de lemn de foioase moi. Grundul alb, gros, constituie baza pentru straturile de culoare și foița de argint, protejate cu olifă.

Icoana a prezentat probleme legate de pierderi din suportul de lemn, fisurări accentuate ale lemnului, atac al insectelor xilofage, exfolieri și alte desprinderi ale stratului pictural, prăbușirea stratului pictural în galeriile săpate de insectele xilofage, lacune, vernis brunisat, granulat.

Intervențiile de restaurare a icoanei au constat în consolidarea acesteia (suportul de lemn și stratul pictural), biocidarea lemnului, îndepărtarea murdăriei și a petelor, completarea lipsurilor de lemn și de strat pictural, inclusiv integrarea cromatică a lacunelor picturii.

Tatiana GRIBINCEA

dr., conf. univ. USPEE „Constantin Stere”

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0460-3146>

Email: tgribincea04@gmail.com

PERSONAL DEVELOPMENT – IMPLICATIONS IN THE EDUCATIONAL SYSTEM

Dezvoltarea personală – implicații în sistemul educațional

Today's permanently dynamic society, based on fast and complex knowledge, demands more than ever to the school organization, which except for the family has the ability to shape and cultivate the skills, well-being and individual potential of the young generation, to increase the quality of education by adapting to the new educational paradigms. Thus, in order to meet the new challenges, it is necessary that education is always in step with the evolution and changes that occur. For this to happen, teachers and school managers need to try to develop themselves, build successful organizations, make them more adaptable and strengthen mechanisms to increase their performance. Change, evolution and personal development are essential elements, desired by teachers and school managers and which make them find creative ways to take a step forward. The purpose of this article is to highlight the need for implementation of personal development in the school organization, using methods such as literature review and documentation.

Anca Giorgiana GRIGORAS

Cercetator stiintific, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: angrig@icmpp.ro

COULD THE LASER LIGHT SCATTERING METHODS ELUCIDATE THE PROBLEM OF MOLECULAR INTERACTIONS?

Ar putea metodele de difuzie a luminii laser să elucideze problema interacțiunilor moleculare?

To fulfill their specific role, the macromolecules called polymers interact with each other or with solvents predominantly through hydrogen bonds, electrostatic interactions or charge transfer interactions. Based on the specific secondary interactions, most polymers are able to form macromolecular complexes or improve their miscibility, precisely due to the large number of interactions established at intramolecular or intermolecular level, although from an energetic point of view they are known to be inferior to chemical bonds.

Unlike other physical methods that directly highlight the presence of the molecular interactions, and through which they can even be quantified energetically, the light scattering methods can provide indirect proof of the presence of the interactions in a multi-component system. Laser light scattering involves recording under various scattering angles of the intensity of the light coming from a laser source that has crossed a usually homogeneous medium such as a polymer solution.

After the transformation of the light signals into electrical signals by the detector photodiodes, the use of the Zimm theory of laser light scattering, and the processing of the experimental data through various calculation formalisms (Zimm, Debye, Berry), some quantities characteristic to the macromolecules in solution can be determined: weight average molecular weight M_w , root-mean-square radius of gyration R_g , hydrodynamic radius R_h and second virial coefficient A_2 . Any variation in the values of these parameters of the polymers present in a multicomponent system, compared to the values of single polymers, is a sign of the presence of interactions in that system.

Ludmila GUȘTIUC

drd., Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al USM

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8516-4949>

Email: lgustiuc@yahoo.com

Andrei GUȘTIUC

dr. în drept

Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al USM

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-8710-7462>

Email: agustiuc@yahoo.com

NONVERBAL COMMUNICATION THROUGH CLOTHING IN CONTEMPORARY LEGAL CULTURE

Comunicarea nonverbală prin vestimentație în cultura juridică contemporană

Human language is an extremely complex form of communication, consisting of countless growing languages and dialects. The way how the human body either emphasizes or contradicts spoken words is as important as the words we use. There are times when actions, clothing or colors speak louder than words – a fact that has a considerable impact in contemporary legal culture.

The scientific research that we develop through this scientific article is dedicated to the analysis of the development of non-verbal communication through colors and clothing styles and its impact on contemporary legal culture. The purpose of the scientific approach is to study nonverbal communication and highlight the aspect related to colors and how they influence emotional sphere, self-knowledge through clothing styles, as well as the development of nonverbal communication capabilities in the legal sphere.

The research revolves around the following topics: the systematization of existing information in specialized literature regarding the meaning of the concept of nonverbal communication; the particularization of the concept of non-verbal communication through the prism of approaching the meaning of colors and the way of influencing the emotional sphere in legal education; presenting clothing styles and identifying the social role of clothing versus the academic role; highlighting concepts regarding self-knowledge through clothing; identifying the methodological recommendations regarding the improvement of non-verbal communication capacity through clothing in the legal culture of the 21st century.

In a practical way, through this research we tried to offer interested people a detailed analysis of non-verbal communication through colors and clothing styles in contemporary legal education and legal culture. We have tried to highlight the most important aspects in the field of clothing color matching, by analyzing clothing styles and in a way that everyone can understand. Also, the study contains recommendations for improving the development of non-verbal communication skills on the dimension of acquiring and practicing a contemporary legal culture.

Ana JELEAPOV

Dr. în științe geonomice

Institutul de Ecologie și Geografie, Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2210-7621>

Email: anajeleapov@gmail.com

APELE DE SUPRAFAȚĂ DIN REGIUNEA DE DEZVOLTARE SUD A REPUBLICII MOLDOVA

Surface waters of the south development region of the Republic of Moldova

Regiunea de Dezvoltare Sud (RDS) a Republicii Moldova ocupă o suprafață de circa 9,29 mii km² sau circa 27,4% din aria țării. În limitele regiunii curg circa 1170 râuri cu o lungime de 4124,7 km. Dintre acestea râul Prut formează 256 km sau 6,20% iar râul Nistru circa 189 km sau circa 4,58% din total. Alte râuri importante sunt Ialpug cu o lungime de 113 km dar și afluenții acestuia Lunga de 81 km, Lunguța (afluent de dreapta a râului Lunga), Ialpușel de 53,2 km, Salcia Mare de 45,2 km. De asemenea, în cadrul RDS este situat cursul inferior al râului Botna cu o lungime de 55,8 km precum și cursul de mijloc al râului Cogâlnic cu o lungime de 55,8 km și cel superior și de mijloc a râul Cahul de 48 km, ambele continuă în Ucraina. În total, râuri de peste 100 km sunt 3, între 50 și 100 km sunt 9 râuri, între 10 și 50 km – 52 râuri. Pârâie de până la 10 km sunt de 1106 cu o lungime de 2148,7 km ceea ce formează 52%. Astfel, pârâiele sunt dominante în RDS, acestea fiind caracterizate preponderent prin scurgere intermitentă, secând în perioada caldă a anului. Densitatea rețelei hidrologice a regiunii este de 0,44 km/km². În

cadrul RDS sunt situate cele mai importante lacuri naturale ale țării, acestea fiind poziționate în luncile râurilor mari Nistru și Prut. În lunca fluviului Nistru este poziționată stărița Nistrului numită în prezent Nistru Vechi sau Nistru Chior. Aceasta reprezintă albia veche desprinsă de cea actuală în secolul al XIX-lea în urma unui cutremur puternic. Nistru Vechi are configurația unei potcoave cu mai multe cotituri, cu suprafața de 1,8 km². Lacuri de importanță națională sunt situate și în lunca din cursul inferior al râului Prut. Dracele, Badelnic și Rotunda formează lacul cunoscut sub numele Manta cu suprafață actuală de 16,16 km², iar mai la sud de acesta este situat lacul Beleu cu o suprafață de 11.9 km². Celelalte acumulări de apă din RDS de peste 4700 sunt rezultate din activitatea umană. Cele mai mari lacuri de acumulare sunt situate pe râul Ialpuș: Comrat (1,66 km²), Congaz (3,25km²) și Taraclia (9,7 km²). Circa 3979 acumulări sau circa 83,6% au suprafața de până la 1 ha (suprafața totală 599,37 ha sau 4,6%), alte 236 acumulări de apă sunt de 1-2 ha (suprafața totală 334,2 ha sau 2,6%), 162 sunt de 2-4 ha (suprafața totală 457 ha sau 3,5%). Suprafața totală a acumulărilor de apă este de 12932,4 ha sau circa 1,4% din suprafața RDS.

Alina JUCOV

Doctor în științe medicale, asistent universitar, Disciplina Gastroenterologie

USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCID 0000-0003-0372-818X

Email: alina.jucov@usmf.md

Cristina TICOT

Medic gastroenterolog AMT Centru

ORCID 0009-0001-1952-5056

Email: cristinaticot@gmail.com

Doina MIHAILOV

Medic internist Spitalul Raional Ialoveni

ORCID 0009-0001-6887-9758

Email: mihailov.doina91@gmail.com

PREZENTAREA DE CAZ CLINIC – TROMBOZA VENEI PORTAE ÎN COLITA ULCERATIVĂ

Clinical case presentation – v. portae thrombosis in ulcerative colitis

Hipercoagulabilitatea observată la pacienții cu boli inflamatorii intestinale (BII) poate duce la evenimente tromboembolice (TE), care afectează sistemul venos și arterial, și reprezintă un factor important în morbiditatea și mortalitatea pacienților. Având în vedere, că prevalența a TE în colite ulceroase (CU) este de aproximativ trei ori mai mare comparativ cu populația generală, a fost considerată oportună prezentarea cazului clinic.

Pacientul X, cu vârsta de 47 ani, internat în secția Gastroenterologie a SCR „T. Moșneaga”, în a.2023, cu următoarele acuze: scaune lichide/semilichide 2-3/zi cu sânge, dureri abdominale difuze cu accent în hipogastriu înainte de actul de defecație, care îi aduc ușurare după emisie, grețuri, fatigabilitate. Diagnosticul de CU a fost stabilit în a.2019, cu recidive frecvente în aa.2019-2023, cu tratament 5 - ASA și corticosteroizi.

La momentul spitalizării au fost identificate următoarele schimbări: Analiza generală a sângelui (30/11/2023): Leucocite – 12.30 ($4-9 \cdot 10^3/\text{uL}$); Eritrocite – 3.93 ($3.70-5 \cdot 10^6/\text{uL}$); Trombocite – 417 ($150-400 \cdot 10^3/\text{uL}$). Coagulograma (30/11/2023): TTPA - 50.9 (25.1-37.7*sec); D-dimeri cantitativ - 3.59 (0-0.5 mg FEU/L); Biochimia sângelui (30/11/2023): PCR – 13.6 (0-5 mg/L); Fier 5.5 (8.1 – 28.3 mcmol/L). Conform USG abdominal se presupune tromboza venei portă. Duplex a vaselor viscerale (07/12/2023): Dilatarea venei portae în hil. Indicii hemodinamici în VP și AH în limitele normei. S-a inițiat tratament cu: Clexane 4000 UI S/C. Diagnostic final: Colita ulcerativă cu afectare hemicolon stâng, evoluție cu recidive frecvente, activitate moderată, hormonorezistență. Tromboza venei portae.

Concluzii: Tromboza venoasă portală este o complicație importantă, care agravează starea pacientului cu CU. Se recomandă utilizarea heparinei, pentru profilaxia evenimentelor tromboembolice. Această conduită terapeutică este necesară a fi implementată în practica clinică pentru conduita pacienților cu CU. Dilema majoră constă în faptul necunoscut despre profilaxia evenimentelor tromboembolice.

Vasile IARMULSCHI

dr., Nationalmuseum der Geschichte Moldau / Freie Universität Berlin

ORCID-0000-0002-9013-1973

Email: vasile.iarmulschi@gmail.com

WEIBLICHE MOBILITÄT UND IDENTITÄT IM OSTKARPATISCHEN RAUM VON DER ZWEITEN HÄLFTE DES 1. JHD. V. CHR. BIS ZUM BEGINN DES 2. JHD. N. CHR.

***Mobilitatea și identitatea feminină în regiunea Carpaților Orientali din a doua
jumătate a secolului I a.Chr. până la începutul secolului al II-lea p.Chr.***

Mobilität von Individuen, Gruppen und Gesellschaften ist ein Phänomen, das sich nicht nur auf die sogenannte Völkerwanderungszeit beschränkt, sondern den Menschen von jeher begleitet. Die Geschichte der Menschheit ist auch eine Geschichte der Mobilität – von Homo sapiens "aus Afrika" vor etwa 75.000 Jahren, über die neolithischen Wanderungen aus Anatolien, die griechische Kolonisation des Schwarzmeerraumes und des Mittelmeeres, die Völkerwanderung im 1. Jahrtausend n. Chr. bis zur heutigen individuellen oder kollektiven Mobilität (Mobilität war ein steter Begleiter, nicht nur der militärischen, wirtschaftlichen oder administrativen „Eliten“, sondern auch der eher

breiten Bevölkerungen. Archäologische Funde spiegeln die große Dynamik und Vielfalt in regional unterschiedlicher Deutlichkeit. Dies liegt zum einen an den Auffindungsmöglichkeiten, zum anderen aber auch an der Forschungssituation selbst und den verfügbaren Methoden.

Wie es schon in der Fachliteratur erwähnt wurde, galt die Mobilität schon zu Beginn der Archäologie als wissenschaftliche Disziplin häufig als Erklärung für die Entdeckung als "ortsfremd" betrachteter Artefakte oder feststellbarer Transformationen im Bestattungsbrauch oder den Siedlungsstrukturen.

Ein anderer Aspekt, der in Zusammenhang mit Mobilität steht, ist die soziale Identität. In heutiger Sicht ist Identität ein dynamisches Konstrukt, das durch eine Vielzahl kultureller, wirtschaftlicher, soziopolitischer, demografischer und umweltbezogener Interaktionen kontinuierlich geformt wird. Die Art und Weise, wie Identität konstruiert, ausgedrückt und wahrgenommen wird, stellt somit Formen der sozialen Kommunikation innerhalb und zwischen verschiedenen Gemeinschaften und sozialen Gruppen dar. Diese sozialen Konstruktionen werden vor allem in Zeiten von sozialem Stress auf die Probe gestellt - zum Beispiel, wenn einheimische soziale Strukturen und Muster auf die eine oder andere Weise durch Neuankömmlinge bedroht werden.

Beispiele für solche Prozesse lassen sich im ostkarpatischen Gebiet beobachten, das im Laufe der Vor- und Frühgeschichte mehrere demografische Veränderungen erlebt hat, die auf dem Ankommen größerer oder kleinerer Gruppen aus verschiedenen Gebieten Eurasiens – Mitteleuropa, dem Balkan oder der nördlichen Schwarzmeersteppe – zurückzuführen sind.

Im Rahmen des hier vorgestellten Beitrag möchte ich mich auf die Analyse weiblicher Mobilität und Identität im ostkarpatischen Gebiet konzentrieren. Der Zeitraum, der im Blickpunkt meines Interesses steht, entspricht dem chronologischen Segment zwischen den Phasen Latène LT D2b und B2a der Römischen Kaiserzeit im Mitteleuropa, was absolutchronologisch in die Zeitspanne zwischen die zweite Hälfte des 1. Jhd. v. und Anfang des 2. Jhd. n. Chr. datiert werden kann.

*The communication and the summary are made within the institutional research program „Museum historical-archaeological heritage: systematization and scientific-cultural valorization” (code: 180101).

Dumitru IEȘEANU

Doctorand, Școala Doctorală Științe ale Naturii

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0003-2189-1466

Email: dumitruieseanu77@gmail.com

INOVAȚIE DURABILĂ PRIN INTELIGENȚA ARTIFICIALĂ

Sustainable innovation through artificial intelligence

Platformele de e-learning înzestrate cu chat boot inteligenței artificiale, actualmente reprezintă unul dintre subiectele actuale și importante în vederea îmbunătățirii procesului de creare a resurselor educaționale într-un timp record mic și de calitate sporită. În situația actuală când imensul spațiu Internet este supraîncărcat cu informații este foarte greu și ocupă foarte mult timp în proiectarea, planificarea, crearea și aplicarea unui produs didactic de calitate (Resursă Educațională Digitală – RED), problematica majoră se pune pe determinarea platformelor ce ar economisi timp și ar da soluții creative și calitative în crearea RED. Un astfel de imbold al tehnologiilor IT se poate pune în discuție platformele bazate pe inteligența artificială. Lucrarea prezintă un studiu analitic al modului de utilizare inteligenței artificiale în crearea RED pentru cadrele didactice într-un mod eficient. În acest context, lucrarea conține o succintă analiză și sinteză a implementării bunelor practici a platformelor: <https://chat.openai.com/>, <https://beta.diffit.me/#topic> și a chestionarului ce a fost aplicat cadrelor didactice din ÎPT din Republica Moldova ce au fost implicați în procesul de promovare a oportunităților de utilizare a tehnologiilor inteligenței artificiale la ore.

Irina IJBOLDINA

cercetător științific Institutul Patrimoniului Cultural

Email: ijboldinairina@gmail.com

THE PROBLEM OF STUDYING SCIENTIFIC HERITAGE LITERARY SCIENTIST E. DVOICENCO-MARCOVA

Problema studierii moștenirii științifice a cercetătorului literar

E. Dvoicenco-Marcova

This study attempts to summarize the extensive biobibliographic material of the outstanding female scientist E. Dvoicenco-Marcova (1901–1980). As a special ethnocultural emphasis, facts are given regarding the scientist's connections with the Museum of the Royal Funds (Bucharest), the Polish Society for Eastern European and Middle Eastern Studies (Warsaw), the Institute of Oriental and Slavic Philology and History of the Free

Graduate School of Studies (New York), the Institute of World Studies Literature (Moscow).

Eufrosinia Dvoicenco-Marcova is now known only to a narrow circle of specialists in Moldova and Romania, as a Pushkin scholar, a literary historian in the field of Romanian-Russian literary relations. Most of her works are related to the field of study of both famous Moldovan writers and Russians on Moldovan soil. It seems important to us, in the aspect of studying ethnocultural heritage, to represent the scientific path of the literary scholar E. Dvoicenco-Marcova as a scientific phenomenon. Her first scientific research was done in Bucharest under the leadership of Nicolae Iorga and published under the name of her husband, the Russian officer Dvoicenco ("Influența literaturii ruse asupra scriitorului Constantin Stamati," București, 1929). She worked extensively and fruitfully in Romania and published in the Romanian scientific press until the end of her life. After 1940, E. Dvoicenco-Marcova moved to the USA, where she continued to work on her topic ("Pușkin and the Rumanian Historical Legend", Cambridge University, 1948). In 1957, E. Dvoicenco-Marcova left the USA and went to the USSR, where she continued to work on studying Russian-Romanian literary connections in the first half of the 19th century.

The biography of this woman is the difficult fate of a person who went through the trials of revolutionary upheavals, the destruction of ideological canons, war and repression. The scientific heritage of Dvoicenco-Markova – the difficult path of a scientist whose geographical boundaries of scientific publications are on a global scale – shows the characteristics of a historical and cultural phenomenon.

Alina Geanina IONESCU

doctor în istorie, conferențiar universitar

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, director

Muzeul ASTRA, Sibiu

Email: alinageaninaionescu@yahoo.com

RESTAURAREA ICOANEI PE LEMN SFÂNTUL APOSTOL MATIA

Restoration of the icon on wood Saint Apostle Matia

Restaurarea unei icoane pe lemn ce face parte din friza apostolilor de la Biserica de lemn din Comănești, județul Gorj, biserică transferată în Muzeul în aer liber din Dumbrava Sibiului. Pentru stabilirea unui diagnostic corect și a intervențiilor de restaurare la icoana pe lemn Sfântul Apostol Matia, icoană de secol XIX, s-au realizat investigații chimice și biologice. Probele prelevate în vederea efectuării investigațiilor chimice au fost supuse examinărilor microscopice și testelor microchimice specifice pentru identificarea pigmenților.

Probele prelevate în vederea efectuării analizelor biologice au dus la identificarea esenței lemnoase utilizate la confecționarea panoului. Această piesă din colecția Muzeului ASTRA a beneficiat de intervenții de restaurare în cadrul Centrului ASTRA pentru Patrimoniu, în procesul de restaurare fiind implicați studenți de la Specializarea Conservare și Restaurare din cadrul Departamentului de Istorie, Patrimoniu și Teologie Protestantă, Facultatea de Științe Socio-Umane, Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu.

Elisaveta IOVU

Doctor în filologie, cercetător științific

Universitatea de Stat din Moldova

I. P. Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, Strășeni,

ORCID: 0000-0003-0222-8079

Email: iovu.elisaveta85@gmail.com

FEMEIA INDIANĂ ÎN VIZIUNEA LUI MIRCEA ELIADE:

ANALIZA UNOR ASPECTE SOCIO-CULTURALE

The Indian Woman in Eliade's Vision: Analysis of Socio-Cultural Aspects

Celebrul istoric al religiilor, Mircea Eliade, propune o perspectivă distinctivă asupra femeii indiene relevantă din punct de vedere socio-cultural. Eliade, prin operele sale, aduce o contribuție semnificativă la înțelegerea complexității societății indiene, evidențiind modul în care cultura și tradițiile influențează rolul femeii în această comunitate. Pentru a înțelege mai bine viziunea marelui filozof, este necesar să remarcăm contextul istoric și cultural al Indiei de atunci. Eliade explorează profunzimea mitologiei și riturilor hinduse, contextualizând astfel interpretările sale referitoare la femeia indiană. Tradițiile vechi și valorile fundamentale sunt aduse în prim-plan pentru a ilustra modul în care acestea au influențat evoluția societății indiene.

Marele filozof subliniază importanța mitologiei în definirea rolului femeii indiene. Analiza sa se concentrează pe figuri mitice, oferind o înțelegere a puterii feminine și a conexiunii acesteia cu divinul. În viziunea lui Eliade, miturile reprezintă cheia înțelegerii fundamentale a modului în care societatea indiană percepe și își structurează raporturile de gen.

O altă dimensiune importantă a viziunii lui Eliade este explorarea ritualurilor și simbolurilor asociate femeii în cultura indiană. De la ceremoniile de căsătorie la festivalurile dedicate zeitelor, Eliade identifică semnificații profunde în aceste practici, subliniind rolul crucial pe care femeia îl joacă în menținerea echilibrului cosmic.

Se examinează, de asemenea, modul în care ideile lui Eliade rămân sau nu relevante în societatea indiană contemporană, cum s-au transmis și reinterpretat aceste concepte în era modernă, care sunt provocările și schimbările aduse de globalizare și modernizare asupra viziunii femeii în India.

Prin această analiză a viziunii lui Mircea Eliade asupra femeii indiene, se propune o perspectivă complexă asupra interconexiunii dintre mitologie, ritual și societate. Este un apel la înțelegerea profundă a tradițiilor și a evoluției culturii indiene, evidențiind importanța perenă a viziunii lui Eliade în studiul socio-cultural al femeii în India.

Maria ISAC

dr. șt. med., conf. cerc.

ORCID <https://orcid.org/0009-0000-6844-6760>

Email: stiinta@ansp.gov.md

Octavian SAJIN

dr. șt. med., șef laborator științific

Hepatite virale și infecții hemotransmisibile,

Agenția Națională pentru Sănătate Publică

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-1320-9589>

Email: octavian.sajin@ansp.gov.md

Valentina BLAJ

Cercetător științific,

Laboratorul științific Hepatite virale și infecții hemotransmisibile,

Agenția Națională pentru Sănătate Publică

ORCID <https://orcid.org/0009-0006-1554-7350>

Email: blajvalentina90@gmail.com

Nina IZIUMOV

dr. șt. med., conf. cerc.

Laboratorul științific Hepatite virale și infecții hemotransmisibile,

Agenția Națională pentru Sănătate Publică

ORCID <https://orcid.org/0009-0002-9988-9577>

Email: ninaiziumov@gmail.com

SEROPREVALENȚA HEPATITEI VIRALE E ASOCIATĂ CU HEPATITELE VIRALE A, B ȘI C

Seroprevalence of viral hepatitis is associated with viral hepatitis A, B, and C

Introducere: Seroprevalența hepatitei virale E în asociere cu hepatitele virale A, B și C reprezintă un aspect important în înțelegerea epidemiologiei și impactului acestor infecții. Studiul efectuat asupra diferitor grupuri de populație a conturat o imagine detaliată a prevalenței și a co-infecțiilor cu virusurile hepatitice B, C, A și E în Republica Moldova.

Scopul: Identificarea markerilor hepatitei virale E separat și în asociere cu hepatitele virale A, B și C la contingentele cu risc sporit de infectare și la donatorii de sânge, cu perfecționarea măsurilor de control și răspuns pentru reducerea riscului de transmitere.

Material și metode: Studiul a fost efectuat în baza unui eșantion reprezentativ a diferitor grupuri de populație, inclusiv lucrători medicali, donatori primari de sânge, bolnavi cu tuberculoză, pacienți urologici și pacienți hemodializați, prin metoda imuno-enzimatică ELISA pentru determinarea markerilor HVE, HVB, HVA, HVC (seroprevalenței). Analiza statistico-epidemiologică a datelor colectate a fost efectuată prin utilizarea software-urilor specializare MS Excel și Epi.Info v.7.2.

Rezultate: Analiza seroprevalenței hepatitelor virale în diferite categorii de populație relevă aspecte semnificative asupra expunerii și co-infecțiilor. În rândul pacienților cu tuberculoză, 15,3% sunt pozitivi la AgHBs. Markerul Anti-HCV este prezent la 18,0%, iar anti-HVE IgG la 40,5%, indicând o expunere complexă la virusurile hepatitice B, C și E. Rezultatele mixt infecțiilor subliniază complexitatea profilului hepatitic în acest grup vulnerabil.

Pacienții hemodializați prezintă un profil distinct, cu 4,2% prezență a AgHBs și o seroprevalență semnificativă la anti-HCV (42,3%) și anti-HVE IgG (46,3%). Mixt infecțiile, cum ar fi HVE+HVC (48,9%), evidențiază riscul sporit de infectare al acestui grup cu multiple tipuri de virusuri hepatitice.

În cazul pacienților urologici, expunerea la virusul hepatitic E este înregistrată la 17,5%, cu o coinfectare semnificativă (95,6%) în cazul combinației VHE+VHA. Analiza relevă riscul crescut în rândul pacienților cu insuficiență renală cronică, în zona de Nord și la cei cu vârsta peste 60 de ani.

Lucrătorii medicali din domeniul urologiei prezintă o seroprevalență la anti-HEV IgG și IgM de 12,2%, cu mixt infecții precum VHE+VHB (16,7%) și VHE+HVC (33,3%). Riscul este mai accentuat la femei, personalul auxiliar și cei cu experiență ≥ 10 ani.

În domeniul fiziopulmonologiei, lucrătorii medicali au seroprevalențe variate, indicând o expunere la virusurile hepatitice B și E în funcție de gen și vârstă. Profilul general al lucrătorilor medicali evidențiază diversitatea expunerii la multiple tipuri de virusuri hepatitice, cu accent pe riscul de mixt infecții.

La donatorii primari de sânge, anti-HEV IgG și IgM prezintă nivele diferite în funcție de regiune, gen și vârstă. Există o circulație mixtă a infecțiilor cu VHE și VHA pe teritoriul țării. Donatorii inițial pozitivi la AgHBs și anti-HCV prezintă, de asemenea, seroprevalențe variate, cu diferențe notabile între genuri și grupe de vârstă.

Concluzii: Aceste constatări subliniază complexitatea expunerii și co-infecțiilor cu virusurile hepatitice în diferite categorii de populație, evidențiind necesitatea unor strategii de prevenție personalizate pentru reducerea riscului de infecție și a impactului social și economic al hepatitelor virale.

Ana ISCHIMJI

doctorand, Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: ID: 0009-0007-0036-1139

Email: anaishimji29@gmail.com

**STUDIUL PRIVIND VARIETATEA BUNDIȚEI TRADIȚIONALE DIN
TERITORIUL REPUBLICII MOLDOVA ÎN CONTEXTUL IDENTITĂȚII
CULTURALE**

*The study regarding the variety of the traditional sleeveless leather jacket on the
territory of the Republic of Moldova in the context of cultural identities*

Bundița se regăsește ca piesă vestimentară în costumul tradițional al poporului moldovenesc. Este confecționată din piei de oaie sau miel, diverse culori și modele. Bundița și pieptarul sunt bogat ornamentate, mai ales cele pentru femei. Câmpul alb al pielii de oaie este brodat cu ațe colorate de tip „muline”, cu mărgelile de sticlă colorate, sau este decorat prin aplicații din bucăți de piei colorate. În raioanele de nord și zona Cernăuți, bundițele sunt intens accentuate prin decor, pentru ornamentare folosindu-se mărgelile colorate, ață de lână de culoare roșu și negru. Frumos se decorează bundițele și la sudul Republicii, în satele din lunca Prutului: Manta, Crihana Veche și Colibaș. Din datele culese pe teren, s-a constatat faptul că bundița se diferențiază ca denumire în funcție de zona geografică a țării / locul de trai, precum și din punct de vedere constructiv prin aspectul exterior, modul de confecționare (croire, coasere), de ornamentare și de destinație (purător, sezon, eveniment). În rezultatul studiului se constată o varietate impresionantă de bundițe diversificate prin forme / siluete, ornamente brodate și aplicate, culori, materiale, modul de confecționare.

În prezent în țara noastră se atestă o tendință pronunțată de reîntoarcere și revenire la valorile tradiționale și portul popular, cât pe plan local atât și regional. Astfel, putem concluziona că bundița a ajuns până în zilele noastre în toată varietatea ei ca piesă vestimentară a costumului tradițional și ca element de identitate culturală. Acest fapt se evidențiază în prezenta lucrare prin specificarea meșterilor populari autohtoni și creațiile acestora, precum și diverse modele autentice de bundițe cu anumite particularități specifice.

Adela KOVÁCS

Dr. Muzeul Județean Botoșani

ORCID: 0000-0003-3980-0526

Email: adelakovacs.museum@gmail.com

Doris MISCHKA

Dr. Institut für Ur- und Frühgeschichte FAU Erlangen-Nürnberg

Email: doris.mischka@fau.de

Carsten MISCHKA

Dr. Institut für Ur- und Frühgeschichte FAU Erlangen-Nürnberg

Email: carsten_mischka@gmx.de

Constantin APARASCHIVEI

Dr. Complexul Muzeal Bucovina, Suceava

ORCID: 0009-0003-5968-0047

Email: costi_costi0@yahoo.com

Alexandru NECHIFOR

Muzeul Județean Botoșani

Email: alexandrunechifor78@yahoo.com

Alina APARASCHIVEI

Complexul Muzeal Bucovina, Suceava

ORCID: 0009-0004-9953-4033

Email: puiu_alina_elena@yahoo.com

**NEW RESEARCHES IN THE CUCUTENI A3 SITE FROM STĂUCENI-HOLM,
STĂUCENI COMMUNE, BOTOȘANI COUNTY**

*Noi cercetări în situl Cucuteni A3 de la Stăuceni-Holm, comuna Stăuceni,
județul Botoșani*

Stăuceni-Holm site from Stăuceni commune, Botoșani County is a Cucuteni A3 settlement where researches were made in August 2023 by Botoșani County Museum, along with an international team from Friedrich-Alexander Universität from Erlangen-Nürnberg, Germany and colleagues from National Museum of Bukovina from Suceava. Initially, estimated at 19 hectares, according to the latest geomagnetic research carried out on the site, it can be estimated that the settlement area is covering 5,3 hectares. During 2023 excavation campaign it was investigated one of the corners of a dwelling type structure and its inventory. Were collected several data related to the construction system and methods for building the floors and walls. For documentation were used all the available technical tools, like total station for individual and collective finds, the drone photos for the terrain model and 3D reconstructions of the floor system and traces of beams. In this presentation we show also the inventory resulted during the excavations inside and outside the building structure excavated during 2023 campaign.

Ludmila LAZAREV

doctor of history

Academy of Music, Theater and Fine Arts

ORCID 0000-0002-4394-690X

Email: ludmila.lazarev@amtap.md

ELENA ALISTAR – A EUROPEAN SPIRIT OF INTERWAR BESSARABIA

Elena Alistar – un spirit european al Basarabiei interbelice

The present study aims to address the role of the personality of Elena Alistar in the history of Romanians in the interwar period from the perspective of the modernization of Romanian society.

A prominent representative of the Union generation, the first female politician in the Romanian area, Elena Alistar, versatile personality, active in many fields and publishing articles and memoirs, supporting any meritorious initiative in the field of education and culture, bringing great services to the education system of interwar Bessarabia, being a promoter of the feminist movement, through all her activity she contributed to the development of the European spirit in the country. The analysis of her publications in the newspapers of that time, the considerations of her contemporaries, taking into account the echoes, which have survived to this day, helps us to build the profile of Elena Alistar, elucidating her prodigious activity as a politician, pedagogue, always at the service of the country and its people.

If, as the academician Ioan-Aurel Pop expressed, "the great lessons about the need to orient Romanians towards Europe came from Moldovan intellectuals and politicians", then Elena Alistar's voice and activity represent a confirmation of this finding. The data of the study demonstrate that both her engagement in political life, becoming a deputy in the supreme legislative body of Bessarabia "Sfatul Țării", as well as her active involvement in the field of education, in the feminist movement, as well as in other dimensions, contributed to the affirmation of the European spirit in the Romanian space of that time, through the processes of liberalization and democratization of society.

*Developed within the project 101085561 – TEIDCIPEI – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH The European identity development through culture in the process of European integration. Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency (EACEA). Neither the European Union nor EACEA can be held responsible for them.

Victoria LEVINSCHI

masterandă „Sănătate mintală publică”,
USMF „Nicolae Testemițanu”, or. Chișinău
Email: victoriateleba@gmail.com

Larisa SPINEI

dr. hab. șt. med., USMF „Nicolae Testemițanu”, or. Chișinău
Email: larisa.spinei@usmf.md

**NIVELUL DE ANXIETATE A PERSOANELOR CE SE ADRESEAZA
ÎN CLINICILE STOMATOLOGICE PRIVATE**
The anxiety level of people visit private dental clinic

Introducere: Pacienții anxioși în cabinetul stomatologic reprezintă o adevărată provocare pentru medicii specialiști din domeniu. Portivit ultimilor date OMS aproximativ 15-20% din populația generală au anxietate față de medicul stomatolog. Anxietatea în rândul acestor gen de pacienți duce la amânarea sau refuzul serviciilor stomatologice, împiedicând astfel prevenirea afecțiunilor orale și adresarea la specialist doar atunci când apar simptomele sau dureri insuportabile. **Scop lucrării:** Acest studiu are ca scop evaluarea anxietății la pacienții stomatologici pentru elaborarea măsurilor de prevenție a acestui fenomen. **Material și metode:** A fost efectuat un studiu descriptiv transversal pentru determinarea anxietății la pacienții stomatologici ale clinicilor stomatologice private din municipiul Chișinău, precum și o revizuirea literaturii existente pe tema fenomenului de anxietate în serviciul stomatologic. Au fost intervievați 210 pacienți ce s-au adresat în clinicile stomatologice private și s-au utilizat scalele de anxietate Hamilton și de anxietate dentară și un chestionar anonim privind datele generale.

Rezultate: Rezultatele studiilor au arătat că în clinicile stomatologice private se adresează preponderent persoane de sexul feminin în raport de 70%, 30% fiind sexul opus, cu vârsta medie de 37,5 ani. Din totalul de pacienți 140 (67%) dintre ei au manifestat o anxietate dentară ușoară 42 pacienți (20%) prezintă anxietate dentară moderată 7 pacienți (3%) anxietate dentară severă și 10% (21pacienți) exprimă simptome ale fobiei dentare. Cu privire la starea generală a pacienților, aproape fiecare a doua persoana prezintă o formă de anxietate ușoară sau moderată.

Angela LIS

Dr., Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0003-1111-7485

Email: angela.lis@usm.md

dr. Viorica GLADCHI

ORCID: 0000-0002-5847-4466

Email: viorica.gladchi@usm.md

acad. Gheorghe DUCA

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0001-7265-6293

Email: ggduca@gmail.com

INFLUENCE OF HUMIC SUBSTANCES ON THIOUREA PHOTOLYSIS IN AQUATIC ENVIRONMENT

Influența substanțelor humice asupra fotolizei thioureei în sistemele acvatice

The principle of separating environmental factors was applied by using model systems in laboratory conditions to determine the influence of humic substances (HSs) on the sensitized photolysis process of thiourea (TU). To achieve this goal, we modeled the following system: *TU-HSs-hv*. We subjected the model systems to successive irradiation using the *DRT-400 polychromatic* lamp and the *Oriel Model 9119X Solar Simulator* in the presence of the AM 1.5D filter. We carried out the calculation of the kinetic parameters for the sensitized photolysis of TU using the *pseudo-first-order reaction*, considering the TU concentration.

It was found that the degradation rates of TU depend on the irradiation source. The system irradiated with the *DRT-400 polychromatic* lamp shows sensitized photolysis rates of TU in the presence of HSs on the order of $10^{-7} \text{ M} \cdot \text{s}^{-1}$, while the system irradiated with SS in the presence of the AM 1.5D filter exhibits rates on the order of $10^{-8} \text{ M} \cdot \text{s}^{-1}$. This difference arises because HSs absorb radiation in the 220-365 nm range, with absorption maxima at 254 nm and 365 nm. While the sensitized photolysis process with HSs under SS irradiation occurs at a slower pace, the emission spectra of this source nearly match those of sunshine. Therefore, the transformation patterns of TU under these conditions closely resemble those observed in natural aquatic systems.

HSs, prevalent in natural aquatic systems, accelerate TU degradation when exposed to sunlight. These kinds of processes have a positive effect on the photochemical self-purification mechanisms of water, which helps the chemical properties in the aquatic environment get back to a state where living things can survive. This aligns with a fundamental principle of aquatic ecological chemistry. In natural waters, TU undergoes transformations through intricate radical mechanisms, where photochemical reactions dominate primarily in the initial stages, followed by subsequent chemical reactions.

Angela LIS

Dr. Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0003-1111-7485,

Email: angela.lis@usm.md;

Viorica GLADCHI

Dr. Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0002-5847-4466

Email: viorica.gladchi@usm.md

Dr. Elena BUNDUCHI

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0003-2275-9918

Email: elena.bunduchi@usm.md;

Vladislav BLONSCHI

Dr. Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0001-8628-6756

Email: vlad.blonschi@usm.md

FORMULATION OF A COSMETIC CREAM CONTAINING BEE HONEY

Formularea unei creme cosmetice cu conținut de miere de albi

Currently, interest in natural and organic cosmetics is growing, and products based on plant extracts and oils are becoming more and more popular and relevant. Modern scientific research highlights not only the degree of beneficial effects of honey on the human body but also the importance of expanding the range of its use in various fields, such as the pharmaceutical and cosmetic industries. Thus, the active use of honey involves studying aspects related to the chemical composition, physicochemical properties, biological properties, and beneficial effects of this product. The given work is based on the formulation of a cosmetic cream with the addition of bee honey as a humectant, flavoring, and skin conditioning agent.

The bee honey cosmetic cream was developed by adjusting the existing recipe of the universal cosmetic cream from the "VIORICA Spirulina" series and adding bee honey in different proportions (1% w/w, 3% w/w, 5% w/w). The amount of bee honey in the cosmetic cream was varied to determine the optimal quantity. Based on the analysis of the obtained results, we concluded that all three cosmetic cream recipes meet the norms of the Sanitary Regulation on Cosmetic Products (CE No. 1223 of 2009) in terms of organoleptic and physicochemical parameters. The addition of bee honey to the cosmetic cream does not influence the quality parameters of the final product, and the integrated process ensures no loss of raw materials, classifying it as an ecological and economical product. However, because bee honey is a potentially allergenic ingredient, as a result of dermatological studies, the optimal content in the cosmetic cream proved to be 3% w/w. All volunteers trained in the study (20 people aged 18–50) tolerated this content.

Daniella LUPAȘCO

Cercetător științific stagiar, Laborator de gastroenterologie USMF

„Nicolae Testemițanu”,

Masterand, specialitatea „Nutriție Umană” la USMF „Nicolae Testemițanu”,

Tehnolog în alimentație publică

ORCHID 0000-0003-1876-6322

Email: daniella.lupasco@gmail.com

SUBSTANȚE PROTEICE ÎN REGIMUL ALIMENTAR AL PACIENȚILOR CU BOLI HEPATICE CRONICE

Protein substances in the diet of patients with chronic liver diseases

Proteina prezintă un macronutrient esențial, ce ajută la construirea și repararea țesuturilor corpului. Ficatul joacă un rol central în metabolismul nutrițional, inclusiv sinteza proteinelor. Deficitul de proteine este frecvent asociat cu boli hepatice cronice (BHC), cauzate deseori de scăderea aportului alimentar. Datorită rolului vital pe care ficatul îl joacă în controlul stării nutriționale și al echilibrului energetic, pacienții cu afecțiuni hepatice sunt deosebit de sensibili la dezvoltarea malnutriției. Cea mai frecventă cauză a bolii hepatice la nivel mondial este boala hepatică grasă metabolic asociată (BHGMA). Obiceiurile alimentare și nutriției sunt cruciale în debutul, progresia și gestionarea BHGMA.

Scopul studiului: Evaluarea nutrițională sub aspect proteic a pacienților cu boli cronice hepatice. Materiale și metode: Au fost evaluați 633 persoane, cu chestionarul alimentar autohton elaborat, 333 bărbați și 290 femei, cu vârsta medie de 54,83ani, bărbați 53,45 și femei 56,41. Pacienții au fost divizați în III loturi. În lotul I au fost incluși 103p cu BHGMA, lotul II - 106p cu hepatite cronice virale și lotul III - 392p cu ciroze hepatice. Consumul produselor proteice a fost înregistrat cu o frecvență mai înaltă de 2-3ori pe săptămână. Consumul produselor de carne în lotul I - 49,51% a fost mai scăzut, versus lotul II - 57,55% și lotul III - 51,79%. Consumul produselor lactate în lotul I - 46,60% > versus lotul II - 43,40%, și < versus lotul III - 47,95%. Consumului de ouă în lotul I - 46,60% > versus lotul III 46,17%, dar < versus lotul II - 48,11%.

Concluzii: Datele obținute demonstrează frecvența consumului produselor proteice cu o frecvență de 2-3 ori pe săptămână în cazul tuturor loturilor. Totuși în lotul II frecvența consumului produselor de carne și a ouălor este mai mare comparativ cu celelalte loturi, pe când consumul produselor lactate este mai mare în lotul III.

Claudia LUPU

Conservator expert

Muzeul Național al Marinei Române

Email: lupuclaudia1977@gmail.com

ASPECTE PRIVIND DEGRADAREA PATRIMONIULUI DIN PIELE ȘI MĂSURI DE PROTECȚIE A ACESTUIA

Aspects regarding the degradation of the leather heritage and its protection measures

Patrimoniul din piele se constituie din unele din cele mai vechi bunuri, pielea fiind materialul folosit pentru realizarea primelor piese de vestimentației, dar și a numeroase obiecte.

Pentru a putea rezista în timp, pielea animalelor era supusă unui proces de tăbăcire vegetal și mineral. În materialele de origine animală predomină proteinele (colagen, cheratină, sericină și fibroină). Degradarea constă în ruperea biopolimerilor structurali fiind influențată de condițiile de conservare.

Excesul de apă, temperatura și variațiile acesteia, lumina și stresul mecanic sunt considerați factori de degradare fizico-mecanici. Oxigenul, alte gaze și acizii humici din sol se fac responsabili pentru degradarea chimică a patrimoniului din piele. Ciupercile, bacteriile și insectele sunt factori de degradare biologici, care atacă pielea ce devine sursa lor de hrană.

Degradarea biologică se realizează în anumite condiții de mediu. Atacul fungic apărând când există o umiditate excesivă și o temperatură adecvată. Pielea tăbăcită vegetal este mai vulnerabilă la dioxidul de sulf din aer, și la atacul fungic decât pielea tăbăcită cu crom.

Când sunt prezenți numai factorii de degradare fizică și chimică, degradarea va evolua proporțional cu intensitatea expunerii la acești factori. Dacă apar agresori biologici degradarea se va accelera. Fungii și bacteriile sunt principalele microorganisme implicate în distrugerea patrimoniului. Insectele sunt și ele biodeteriogeni de temut cu ciclul de viață foarte complex fiind cunoscute 70 de specii ce folosesc patrimoniul hrană, adăpost și cuib de depunere a ouălor.

Prin asigurarea unei temperaturi, umidități și iluminări adecvate apariția degradărilor fizice, chimice și biologice poate să fie astfel redusă. Un rol important îl are și modul de protecție a pieselor din cadrul muzeelor prin realizarea de huse de protecție. În acest sens, pentru colecția de încălțăminte din piele reprezentând pantofi, cizme, ghete, bocanci și a colecției de accesorii vestimentare din piele, căști, șepci, mănuși, ce aparțin Muzeului Național al Marinei Române, sau realizat huse, piesele respective beneficiind astfel de o protecție adecvată.

Husele au fost realizate pentru fiecare categorie de bunuri din piele în funcție de dimensiuni, piesele astfel protejate fiind depozitate conform normelor de conservare respectându-se condițiile de microclimat adecvate.

Olga MACAGONOVA

cercetător științific, dr., Laboratorul de Inginerie Tisulară
și Culturi Celulare, USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4414-3196>

Email: olga.macagonova@usmf.md

Adrian COCIUG

specialist de prelevarea și procesarea grefelor,
Banca de țesuturi și celule umane

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5878-0239>

Email: adriancociug77@gmail.com

Tatiana ȚĂRĂLUNGĂ

cercetător științific, Laboratorul de Inginerie Tisulară și Culturi Celulare,
USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8069-4975>

Email: tatiana.taralunga@usmf.md

Vladimir CIOBANU

cercetător științific, IP Centrul Național de Studiu și Testare
a Materialelor, Universitatea Tehnică a Moldovei

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-4588-2866>

Email: vladimir.ciobanu@cnstm.utm.md

Tudor BRANIȘTE

cercetător științific, dr., IP Centrul Național de Studiu și Testare a
Materialelor, Universitatea Tehnică a Moldovei

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-6043-4642>

Email: tudor.braniste@cnstm.utm.md

Anastasia BUZA-ZUEVA

cercetător științific, dr., Laboratorul de genetică, USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-0955-1875>

Email: anastasia.buza@usmf.md

Viorel NACU

dr. hab. șt. med., profesor, Universitatea de Stat
de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”,
șef, Banca de țesuturi și celule umane

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2274-9912>

Email: viorel.nacu@usmf.md

**SUBMUCOASA INTESTINULUI SUBȚIRE PORCIN – O SURSĂ PENTRU
CREAREA UNUI BIOMATERIAL PRIN INGINERIE TISULARĂ**

*The submucosa of the porcine small intestine – a source for the creation
of a biomaterial by the tissue engineering*

Introducere: Ingineria țesuturilor este o ramură a tehnologiei medicale regenerative care ajută la înlocuirea țesutului deteriorat folosind schele adecvate, celule vii și factori de creștere.

Scop: În această comunicare, ne-am propus să elaborăm schele de colagen din submucoasa intestinului subțire porcin decelularizată prin inginerie tisulară și să evaluăm proprietățile biomecanice și biocompatibile în scopul aplicării în domeniul dermatologiei.

Material și metode: În cazul țesuturilor delicate și subțiri precum este submucoasa intestinului subțire, este extrem de important să alegem protocolul de decelularizare și sterilizare eficientă, dar neagresivă pentru țesut, pentru a păstra matricea extracelulară și mai ales proteinele care intensifică regenerarea tisulară. Colorațiile DAPI și hematoxilină și eozină au fost folosite pentru a observa dacă celulele au fost bine îndepărtate și microscopul electronic de scanare pentru a studia microstructura acestora. Au fost studiate proprietățile antigenice, hidrofile și de degradare ale schelelor de colagen obținut din submucoasa.

Rezultate: (1) Colorarea DAPI arată colorarea nucleară pozitivă în țesutul nativ indicând prezența celulelor și colorarea nucleară negativă în țesutul decelularizat indicând absența celulelor. (2) Colorație H&E indică prezența celulelor cu nucleu violet în țesutul nativ și scăderea celulelor în țesutul decelularizat. (3) SEM arată un țesut nativ dens și neporos și o structură de rețea 3D liberă acelulară. (4) Conținutul de ADN al țesutului nativ și decelularizat indicând o scădere cu aproximativ de 91% a ADN după decelularizare. (5) S-a obținut o spongie elastică și flexibilă, cu o structură foarte poroasă interconectată.

Concluzii: Submucoasa intestinului subțire poate fi procesată pentru obținerea unei membrane albe, translucide cu o grosime de aproximativ 0,1 mm sau a unei spongie de colagen elastice, flexibile și cu o structură poroasă interconectată care ar promova proliferarea celulară.

Silvia MACHIDON

doctorandă, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, USM

Manager școlar IPLT „M. Sadoveanu” s. Giurgiulești, r. Cahul RM

ORCID: 0000-0002-3780-1122

Email: macsilvusca@gmail.com

ABORDAREA STEAM: O NOUĂ PARADIGMĂ PENTRU EDUCAȚIA SECOLULUI XXI

The STEAM approach: a new paradigm for 21st century education

În educația secolului al XXI-lea există mai multe abordări contemporane care vizează promovarea competențelor relevante în lumea de astăzi și pregătirea elevilor pentru cerințele vieții moderne.

În această comunicare vom face referire la conceptul STEAM în educație, care reprezintă o abordare contemporană care îmbină disciplinele științifice, tehnologice, de inginerie, arte și matematică în procesul de învățare. Această abordare încurajează elevii să abordeze probleme complexe și să găsească soluții inovatoare folosind cunoștințele și abilitățile dobândite în aceste domenii. Prin includerea artei în abordarea STEAM, elevii sunt expuși la o perspectivă holistică asupra lumii și dezvoltă o abordare creativă și inovatoare în rezolvarea problemelor. Ei învață să gândească critic, să colaboreze și să comunice eficient – abilități esențiale în lumea contemporană.

Această abordare promovează, de asemenea, dezvoltarea gândirii critice și a capacității de rezolvare a problemelor prin intermediul metodelor și tehnicilor specifice. Elevii sunt încurajați să își pună propriile întrebări și să exploreze în detaliu subiectele abordate, sporind astfel interesul pentru materii precum matematica și științele.

De asemenea, abordarea STEAM în educație promovează pregătirea elevilor pentru piața muncii secolul al XXI-lea, în care abilitățile tehnologice și creative sunt tot mai căutate. Prin integrarea metodelor de învățare active și prin implicarea elevilor în proiecte practice, de grup, aceștia dobândesc cunoștințe și competențe care îi pregătesc pentru provocările viitoare, pentru a deveni indivizi creativi, critici și capabili de rezolvare de probleme complexe.

Vom face referire în comunicare și la rolul cadrului de conducere al școlii, al cadrului didactic în promovarea educației STEAM în învățământul general, ca metodă contemporană și eficientă de a pregăti elevii pentru succesul în lumea de astăzi și de mâine.

Ecaterina MANOLI

Drd, Școala Doctorală USM

ORCID ID: 0009-0003-8707-0596

Email: manoli.ecaterina1997@gmail.com

**COLECTIVIZAREA GOSPODĂRIILOR ȚĂRĂNEȘTI INDIVIDUALE –
PROCES DE DEȘĂRĂNIRE A ZONEI DE SUD A RSS MOLDOVENEȘTI**
*Collectivization of individual peasant households – the process of depeasantization
in the southern zone of the Moldavian SSR*

Comunicarea este consacrată examinării problemei privind procesul de deșărănire a zonei de sud a RSS Moldovenești. Căutând să micșoreze rezistența țăranilor și să urgenceze colectivizarea, să dea curs transformărilor rapide în agricultură în condițiile în care republica nu-și revenise încă de pe urma războiului și a foametei, autoritățile au pledat pentru o singură cale de soluționare a problemei – depistarea și pedepsirea dură a

persoanelor care manifestau rezistență, cu aplicarea măsurilor represive. Această politică oficială a fost adesea întâmpinată cu rezistență din partea țăranilor, inclusiv a celor din județul Cahul, și în special a persoanelor reticente să-și abandoneze proprietățile și autonomia în gestionarea propriilor gospodării.

Ecaterina MANOLI

doctorandă USM

Profesoară de istorie, L.T. „Mircea cel Bătrân”, or. Chișinău

ID ORCID: 0009-0003-8707-0596

Email: manoli.ecaterina1997@gmail.com

DEPORTAREA CULACILOR DIN JUDEȚUL CAHUL ÎN VARA ANULUI 1949
The lifting and deportation of the kulaks from Cahul County in the summer of 1949

Studiul este consacrat examinării problemei privind acțiunile întreprinse de autoritățile comuniste care au încercat să transforme gospodăriile individuale ale țăranilor în ferme colective. Această schimbare a fost adesea întâmpinată cu rezistență din partea țăranilor, și din județul Cahul, în special a celor considerați „culaci”, care erau reticenti să-și abandoneze proprietățile și autonomia în gestionarea gospodăriilor lor. Deportarea unui foarte mare număr de familii țărănești, în vara anului 1949 incluse în listele de „culaci”, trebuia să dicteze intrarea masivă a țăranilor în colhoz.

Inga MATCAN-LÎSENCO

Ph.D student International Free University of Moldova,

assistant lecturer Technical University of Moldova

ORCID: 0000-0002-2419-1396

Email: inga.matcan@udu.utm.md

TRENDS AND TECHNOLOGIES IN JEWELRY PROTECTION.
A LOOK AT LOCKING AND SECURITY SYSTEMS

Tendințe și tehnologii în protecția bijuteriilor. o privire asupra sistemelor de închiriere și securitate

The study addresses the importance of safety showcases for jewelry display in specialized facilities, focusing on crucial issues such as manufacturing materials, locking and security systems, and recent innovations in the jewelry industry. Security systems, with various components such as closed doors, key or code systems, security alarms, controlled access and video monitoring systems, are considered essential for the

Prevention of theft and the production of jewelry exhibited in various environments, from museums to shops and jewelry salons.

The implementation of these systems not only ensures effective protection against theft, but also contributes to the creation of a safe environment for the exposure of jewelry. The study highlights the various types of padlocks and the materials from which they can be made, highlighting their importance for ensuring the strength and durability of showcases. Furthermore, recent innovations such as smart security systems, shop windows with anti-theft technologies, advanced lighting, custom shop windows, advanced monitoring technologies, climate control systems, etc. are explored.

These trends reflect the continued commitment to improving the security and presentation of jewelry in specialized facilities, while providing an aesthetically pleasing experience for beneficiaries. At the end, the importance of careful selection of locking systems, the phoniness of use, the external appearance and the voltage is emphasized, also emphasizing the need for periodic lubrication of locks to prevent unexpected occurrence of malfunctions. Modernization is imperative, with the need to implement general alarms, surveillance cameras, specialized personnel and safety buttons to ensure effective protection against theft.

Natalia MATEEVICI

Muzeul Național de Istorie a Moldovei

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4660-9781>,

Email: amforaelada@gmail.com

FEMALE REPRESENTATIONS ON GREEK AMPHORA STAMPS

Reprezentări feminine pe ștampile de amfore grecești

Of the multitude of ancient Greek producing and exporting centers, which exported their goods, especially liquids in amphorae, only a small number of them applied stamps to commercial amphorae: Thasos, Sinope, Rhodes, Chersonese, Cos, Knidos, Mende, Samos, etc. Most of the times the stamp consisted of text (legend), which contained the function and name of the magistrate and the manufacturer or only of the manufacturer and a symbol (emblem). Some cities used only the legend, others used both the legend and the emblem. The emblems often had different images: from various objects to animal and human images.

The most diverse emblems appear on stamps on Sinope and Thasos amphorae. Among the anthropomorphic emblems, the most common are the male ones, representing the protective gods – Hermes, Heracles, Helios, Satyrs, Poseidon, etc. Sometimes, female faces can also be found among the emblems. Similar to emblems with male faces, those featuring female faces represented deities of the Greek Pantheon, such as Athena, Artemis, Hecate, Nike, Demeter.

Some deities are not to be found on Greek amphora stamps, among them is the goddess of beauty – Aphrodite, or the goddess Hera (wife of Zeus), Persephone or Hestia, Iris or Cybele.

The Greeks most likely used as protective emblems and images of deities which offered protection (in cases with female representation), as they believed these gods had a special role and place in their trade with other countries, often long, arduous and, sometimes, dangerous.

*The communication and the summary are made within the institutional research program „Museum historical-archaeological heritage: systematization and scientific-cultural valorization” (code: 180101).

Cristina MIHAI

Asistent universitar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID: 0009-0001-5102-119X

Email: mihai.cristina@upsc.md

CONCEPȚIILE ȘCOLILOR DE GÂNDIRE ȘI ACȚIUNE PRACTICĂ ÎN ASIGURAREA EDUCAȚIEI ȘCOLARE

Concepțiile școlilor de gândire și acțiune practică în asigurarea educației școlare

Odată cu modernizarea sistemului educațional cresc și aspirațiile pentru educarea unei personalități creatoare, capabilă să se adapteze ușor la condițiile societății în continuă schimbare. Într-o societate bazată pe cunoaștere, competențele-cheie sub formă de cunoștințe, abilități și atitudini, adecvate fiecărei situații au un rol principal în cazul fiecărui. Rolul sistemului educațional în contextul evoluțiilor societale se concretizează în asigurarea calității managementului învățământului centrat pe competențe, care pune la bază opțiunea pentru una din cele două concepții ce vizează priorități diferite. Aceste concepții sunt diferite, dar nu contradictorii, stau la baza a două școli de gândire și de acțiune practică:

- 1) Școala competențelor transversale.
- 2) Școala competențelor de bază.

Școala competențelor transversale asigură procesul educativ în mare parte cu accent pe studierea problemelor majore ale societății prin abordarea subiectelor actuale în cadrul mai multor discipline înrudite sau prin juxtapunere, promovând și dezvoltând competențele de viață, pornind de la viața grupului de copii sau a clasei de elevi.

Școala competențelor de bază, numită și „pedagogia integrării” are la bază cerința de a învăța elevii să administreze complexitatea cunoștințelor prin achizițiile școlare (deprinderi, valori, atitudini) administrate de componentele curriculumului educațional, construind și simulând situații de viață cotidiană, prin aplicarea metodelor interactive, de comunicare, studii de caz, etc.

Instituțiile de învățământ sunt organizații de mentenanță, organizații care „învață” și produc „învățare”, acestea asigurând pentru piața muncii un plus de valoare societății, educând flexibilitate și adaptabilitate, satisfacție și motivație de cunoaștere viitorilor cetățeni, prin cele două școli a competențelor.

Mariana MIHALEVSCHI

Drd., Școala Doctorală USM

ORCID: 0009-0007-0800-0805

Email: mariana.mihalevschi@gmail.com

Inga CERVANIUC

Muzeograf, Muzeul de Istorie și Etnografie din Bălți

Email: priseajnaia95@gmail.com

PERSONALITĂȚI POLITICE DIN BĂLȚI – VICTIME ALE REPRESIUNILOR COMUNISTE DIN RSS MOLDOVENEASCĂ

*Political personalities from Bălți – victims of the communist repressions
in the Moldavian SSR*

Tematica represiunilor politice în RSS Moldovenească prezintă o direcție principală în cercetarea istorică la etapa actuală. Recuperarea informației prin metoda cercetării istorice, interviurilor structurate constituie o sursă istorică sigură în completarea colecțiilor muzeale. Ținem să menționăm că muzeului de astăzi îi revine și rolul de cercetare, păstrare și valorificare a materialelor descoperite. Ne propunem să identificăm nume de personalități politice din Bolșevismul interbelic, devenite victime ale represiunilor staliniste din RSS Moldovenească – senatori, notari, membri ai partidelor politice, da și membrii familiilor acestora. Analizând studiile și cercetările publicate în anii recentți, ne vom opri asupra următoarelor studii de caz: Ștefan Pirogan, Iacob Cociorvă, Mihail Cucer, Zinovie Tolpeghin, Efim Popovici. Ne propunem completarea acestei liste atât cu nume noi, cât și cu și informații valoroase care să promoveze patrimoniul muzeal al mun. Bălți.

Otilia MIRCEA

Dr. în chimie, expert în conservare și restaurare metale

Complexul Muzeal Național Neamț, Laboratorul de Restaurare-Conservare Roman,

Județul Neamț

Email: otiliamircea@yahoo.com

Viorica VASILACHE

Dr. în chimie, expert investigații chimice

Universitatea „A.I. Cuza”, Centrul ARHEOINVEST, Departamentul de Științe Exacte
și Științe ale Naturii, Institutul de Cercetări Interdisciplinare, Iași, România

**STUDIUL DEGRADĂRII ȘI DETERIORĂRII UNOR ARTEFACTE
DIN METAL PRIN TEHNICI DE ANALIZĂ NEINVAZIVE**

***The study of the degradation and deterioration of some metal artefacts by
non-invasive analysis techniques***

Studiul artefactelor din metal descoperite în urma cercetărilor arheologice prezintă un interes deosebit în contextul evidențierii modului de degradare și deteriorare ca rezultat al interacțiunilor în sol. Prin analiza stării de conservare a fiecărui obiect în stadiul descoperirii sunt evidențiate caracteristicile crustei de coroziune date de aspectul, culoarea, grosimea sau prezența fisurilor de suprafață/adâncime etc. și cele chimice legate de categoriile de compuși chimici care formează straturile externe sau interne. În acest sens, lucrarea prezintă aplicarea unor tehnici de analiză neinvazive în studiul stării de conservare a unor monede și obiecte de podoabă care au fost descoperite în urma cercetărilor arheologice efectuate în județul Neamț. Rezultatele obținute au evidențiat că interacțiunile din perioada de zacere au contribuit la formarea unor structuri complexe la suprafața originală a fiecărui artefact, iar în funcție de compoziția chimică și contextul abandonului s-au determinat două tipuri de degradare. Tehnicile de analiză implicate în studiu au fost stereomicroscopia și microscopia electronică cu scanare (SEM) cuplată cu spectroscopia de raze X cu dispersie de energie (EDX), iar pe baza rezultatelor obținute s-au elaborat și metodologiile de restaurare.

Eugeniu MISTREANU

cercetător științific

Muzeul Național de Istorie a Moldovei

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2307-2010>

Email: eugenmistreanu@gmail.com

**KITCHEN UTENSILS IN THE ENEOLITHIC ENVIRONMENT
OF GUMELNIȚA**

Ustensile de bucătărie în mediul eneolitic gumelnițean

Dictionaries tell us that utensils are objects that serve to perform some operations in the household. The kitchen is, in addition to the room / space where the food is cooked, also all the objects and means used to cook the food. In our presentation we will focus on all the tools that a hominid worked with in the cultural environment of Gumelnița, in the kitchen.

Archeology has allowed us to recover various artefacts from the prehistoric settlements of Gumelnița culture, some are undoubtedly kitchen utensils, such as: various cups, plates, bowls, spoons, colanders, grinders, in fact characteristic of eneolithic communities. Others may also be assumed to be used in the kitchen, for example various knives,

flint blades, hammers, axes, stone teslas. If we take into account that the entire human evolution is a continuous search for food, then we can associate all inventions and discoveries with cuisine. However, in our presentation we will categorize the utensils depending on the stage of use in the meal preparation process: hunted, cultivated, harvested, slaughtered, frozen, cooked, served. Being aware that a significant part of the kitchen inventory was made of perishable materials: wood, bark, fabrics, skins, etc., we will present and intuit some functionalities of some inventory pieces made of clay, bone, horn, stone, copper, recovered from the Gumelnița settlements.

We cannot recreate the gastronomic environment of the Copper Age without at least a brief analysis of the inventory, conventional called for cuisine. Kitchen utensils were vital to the evolution of civilization, especially in the eneolithic communities of farmers from the lower Danube in the middle of the 5th millennium BC.

*The communication and the summary are made within the institutional research program „Museum historical-archaeological heritage: systematization and scientific-cultural valorization” (code: 180101).

Marina MIRON

Doctor în istorie,

Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova

ORCID: 0000-0002-9855-8461

Email: office.adtm@gmail.com

**LOCUITORII S. STOIANOVCA ÎN CEL DE-AL DOILEA VAL AL
DEPORTĂRILOR DIN RSSM (5-6 IULIE 1949). STUDIUL DE CAZ**
*The inhabitants of village of Stoianovca in the second wave of deportations
from the SSRM (july 5-6, 1949). Case study*

Urmare a studierii documentelor de arhivă (ANA DGAN, Ministerului Afacerilor Interne), ne propunem să elucidăm deportarea locuitorilor din s. Stoianovca, r-nul Can-temir (pe atunci, r-nul Baimaclia) în cadrul celui de al doilea val al deportărilor staliniste. Fiind un sat populat de etnici bulgari, care trăiau din roada muncilor agricole, numeroase familii din această localitate au reușit spre anul 1940 să atingă un nivel înalt de bunăstare. Odată cu instaurarea puterii sovietice, acestea au fost învinuite de lipsă de loialitate față de noua administrație și, ca urmare, cca 10% din locuitorii satului (inclusiv, copii și bă-trâni) au fost condamnați la deportare. Cea mai mare parte dintre persoanele deportate au fost atestate pentru al doilea val de deportări, 5-6 iulie 1949, fiind strămutate forțat în RASS Bureat-Mongolă. La fel, am constatat că unele familii din s. Stoianovca au suferit dublu, acestea fiind ridicate repetat în 1949, după ce reușiseră să revină în satul natal la mijlocul anilor 1940 din localitățile unde au fost deportate în primul val de strămutări forțate. Eliberarea în anii 1956-1958 din *așezările speciale* a persoanelor care au

supraviețuit anii de deportare nu a însemnat și permisiunea autorităților oficiale de a reveni în localitatea de baștină. Autoarea își propune să elucideze toate aceste aspecte, contribuind la cunoașterea istoriei și memoriei victimelor deportărilor staliniste din s. Stoianovca, în perioada regimului totalitar-comunist din RSS Moldovenească.

Viorel MIRON

doctor în șt. econ.

Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova

ORCID: 0000-0002-2954-8753

Email: viorelmiron7@yahoo.com

**PRACTICI NOI EXTRA-CURRICULARE DE CUNOAȘTERE A TEMELOR
LEGATE DE ȘTEFAN CEL MARE PE TRASEE TEMATICE ÎN REPUBLICA
MOLDOVA**

*New extra-curricular practices to learn about the themes related to Stephen
the Great on thematic routes in the Republic of Moldova*

În Republica Moldova temele legate de Ștefan cel Mare sunt oferite instituționalizat unor categorii de tineri, printre care sunt elevii din clasa a VI-a, elevii din clasa a XI-a, precum și studenții facultăților de istorie, dar și studenții specializați în turism și ghidaj. De regulă, materialele modeste prezentate acestora despre prezența lui Ștefan cel Mare în teritoriul actual al Republicii Moldova se rezumă la enumerarea unor locuri legate de marele domnitor, cum ar fi Bătălia de la Lipnic (1469/70), legenda întemeierii Mănăstirii Căpriană, legenda Stejarului secular de la Cobâlea etc. Uneori sunt prezentate unele legende, care din păcate nu au suportul factologic necesar, cum ar fi cununia lui Ștefan cel Mare cu soția sa Maria Voichița la Mănăstirea rupestră de la Țipova etc.

Trebuie însă să remarcăm că suportul factologic despre Ștefan cel Mare în perimetrul actualei Republici Moldova este mult mai vast, datorită cercetărilor care au evidențiat mai multe areale de investigație cum ar fi: (i) cetățile lui Ștefan cel Mare, care le-a moștenit (din piatră Orheiul Vechi și Iurghici din Palanca, Soroca și Tighina, pe care le-a întărit și dotat cu artilerie) sau le-a construit (în special în sudul Basarabiei); (ii) pârcălăbiile lui Ștefan cel Mare (Cioburciu, Orhei, Tighina, Lăpușna, Soroca); (iii) drumurile lui Ștefan cel Mare între Nistru și Prut (care de regulă erau legate de deplasarea armatelor la Bătălii cum sunt cele de la Chilia, Cetatea Albă, Catlabuga, Lipnic, Brațlav, care treceau prin vadurile de la Prut sau Nistru pe teritoriul actualei Republici Moldova); (iv) răzeșii lui Ștefan cel Mare care constituiau baza „oastei mari” și care azi moștenesc proprietăți în câteva sute de localități din actuala Republică Moldova, bineînțeles având în spate și multiple legende despre trecutul glorios al circumstanțelor prin care marele domnitor a interacționat cu oamenii locului (de aici și legendele

stejarilor lui Ștefan, legendele fântânilor domnitorului, legendele bătăliilor lui Ștefan cu turcii sau tătării în diverse locuri nebănuite, etc).

Acest patrimoniu deosebit trebuie și poate fi valorificat turistic transformând anumitele locații în puncta de vizită pe traseele extra-curriculare pentru tinerii studioși sau cele turistice tematice pe teritoriul actualei Republici Moldova.

Marina MIRON

Doctor în istorie, Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova

ORCID: 0000-0002-9855-8461

Email: office.adtm@gmail.com

**BETWEEN THE PRESENCE AND DISAPPEARANCE OF TRADITIONAL
BULGARIAN TEXTILES FROM S. STOIANOVCA, REPUBLIC
OF MOLDOVA: FROM THE EXPERIENCE OF IMPLEMENTING
A RESEARCH PROJECT**

*Între prezența și dispariția textilelor tradiționale bulgare din s. Stoianovca,
Republica Moldova: din experiența implementării unui proiect de cercetare*

This study is carried out within the project (Proiectul „Între prezența și dispariția textilelor tradiționale bulgare din s. Stoianovca, Republica Moldova”) supported by **the Endangered Material Knowledge Program (EMKP)** implemented by the British Museum, financed by the ARCADIA Fund and contributes to the safeguarding and promotion of weaving traditions in the Bulgarian villages of the Republic of Moldova.

Bulgaria is known all over the world for its carpets, and the carpets from Chiprovtsi town since 2014, has been included in the **List of Intangible Heritage protected by UNESCO**. However, the Bulgarians in the Republic of Moldova risk losing their knowledge system and weaving techniques actively practiced in households as early as the 80s of the XXth century. At that time, the objects made by women (kilimi, cherghi, iorgani, peschiri) became part of his daughters' dowry, at the same time the girls were involved in the weaving process and the natural transmission of the system of knowledge dedicated to this domestic activity from one generation to another.

The development of the migration process at the beginning of the XXI century and the introduction of new ways of arranging the interior of homes, gradually led to the exclusion from them of objects woven in domestic conditions. Now in the village of Stoianovca, woven objects are still in daily use, there are people alive who know how to do this, but no one already actively practices weaving and does not train these skills in the younger generation.

The activities implemented in the project relate to the documentation of the system of knowledge and skills regarding the entire cycle - from obtaining and preparing the raw

material – wool and the threads produced from it, their dyeing to the weaving of carpets (kilimi) in compliance with local traditional techniques.

In our opinion, this activity of scientific documentation of the process of making textiles in domestic conditions among the Bulgarians in the Republic of Moldova contributes directly to the completion of the topic dedicated to the making of traditional textiles in the communities of different ethnicities in the country. It helps to gain deeper knowledge of the tradition preserved in a different cultural environment by the former Bulgarian settlers. By preserving the original way of processing local resources preserved for more than 200 years.

Proiectul „Între prezența și dispariția textilelor tradiționale bulgare din s. Stoianovca, Republica Moldova”.

Viorel MIRON

doctor în șt. econ., Asociația de Dezvoltare a Turismului în Moldova

ORCID: 0000-0002-2954-8753

Email: viorelmiron7@yahoo.com

PROMOVAREA PATRIMONIULUI ORAȘULUI BĂLȚI PRIN RUTE TURISTICE. STUDIU DE CAZ

Promoting the heritage of Balti through tourist routes. Case Study

Traseul turistic cultural transfrontalier în mun. Bălți „Eminescu – o cultură, o rută. Cronotop Bălți” a fost o inițiativă a Primăriei mun. Bălți realizată de grupul mixt de experți ai Asociației de Dezvoltare a Turismului în Moldova pentru a dezvolta atractivitatea turistică în cadrul unui parteneriat strategic a două municipalități Botoșani și Bălți din zona transfrontalieră de la Prut interconectate cu un nou traseu cultural turistic comun, ce creează o imagine turistică unică și diferențiază destinațiile date ca promotori ai valorilor eminesciene unice și milenare: artă, personalități, evenimente culturale locale, punând în valoare moștenirea culturală comună română.

Creșterea atractivității Regiunii de nord, în care se găsește mun. Bălți, este unul dintre obiectivele ce ținesc sporirea fluxului de turiști interesați de activități culturale în regiune, dar și localizarea investițiilor pentru turism. Totodată, scopul acestui traseu turistic transfrontalier constă în impulsionearea, operaționalizarea și dezvoltarea cooperării transfrontaliere și intensificarea fluxurilor turistice comune dintre cele două regiuni vecine, care să asigure valorificarea potențialului turistic din mun. Bălți pentru promovarea turismului dintre Republica Moldova și România.

Elaborarea unui traseu turistic transfrontalier în mun. Bălți implică o mai bună cooperare între autoritățile publice, prin Centrul de informare turistică creat în cadrul proiectului transfrontalier, ghizii de turism și actorii privați din domeniul turismului și HoReCa din mun. Bălți sau alte destinații generatoare de turiști.

Ruta turistică explorează cele mai interesante locuri de văzut în or. Bălți: Piața Independenței, monumentul lui Ștefan cel Mare, Catedrala „Sf. Nicolaie”, Parcul central orășenesc, Alea „Lacului cu nuferi”, Alea „Floare de tei”, Strada pietonală, Pinacoteca „Antioh Cantemir”, Teatrul Național „Vasile Alecsandri”, Casa Bodescu, Alea Clasicilor culturii naționale, Alea „Luceafărul”, Complexul de clădiri ale fostului hotel Basarabia, strada Dostoievski, Alea „Plopilor fără soț”, Liceul Teoretic „Mihai Eminescu”, Muzeul de Istorie și Etnografie al mun. Bălți. De la muzeu, punctul final al excursiei literare dedicate lui Mihai Eminescu, programul excursionist prin or. Bălți poate continua pe două direcții tematice distincte:

- A) spre Universitate și parcul Mariei cu câteva vile urbane conservate;
- B) spre Catedrala „Sfinții împărați Constantin și Elena” apoi spre Eparhia de Bălți și Hotin cu parcul amenajat și lăcașele din preajmă.

Destinatarii traseului turistic transfrontalier pot fi Administrația mun. Bălți, ghizii de turism, antreprenorii din domeniul turistic și HoReCa, ONG-urile de turism, patrimoniu și mediu și poate în primul rând turiștii și excursioniștii acestei destinații turistice. Atracțiile incluse în traseul turistic transfrontalier prin mun. Bălți sunt importante și pentru vizitatorii moldoveni tranzitari prin Regiunea de Nord a Moldovei (spre Chișinău, Soroca, Edineț (RM), Botoșani, Iași (România), Cernăuți (Ucraina)). Traseul poate fi parcurs de un număr mare de vizitatori străini, care intră în țară în special prin vămile de nord.

Dan MIȘANOVSCI

masterand, Facultatea Urbanism și Arhitectură,
Universitatea Tehnică a Moldovei, Chișinău
Email: dan.misanovschi@udu.utm.md

SUSTENABILITATE ÎN DESIGNUL INTERIOR: INOVAȚII ȘI PRACTICI PENTRU UN VIITOR ECOLOGIC

Sustainability in interior design: innovations and practices for an ecological future

Designul interior sustenabil devine tot mai esențial în lumina preocupărilor actuale privind mediul. Cercetarea propusă explorează inovațiile și practicile care conduc la integrarea sustenabilității în acest domeniu, având în vedere obiectivul de a contura un viitor ecologic și eficient din punct de vedere al resurselor. Materialele eco-friendly și tehnologiile avansate sunt esențiale în acest proces, contribuind la crearea de spații interioare sănătoase și prietenoase cu mediul.

Un accent deosebit se pune pe inovațiile în materiale și tehnologii, cu menționarea materialelor reciclabile și biodegradabile, precum și a tehnologiilor care reduc amprenta de carbon. Eficiența energetică în designul interior este un alt aspect cheie, cu analiza

soluțiilor pentru iluminat sustenabil și utilizarea surselor de energie regenerabilă. Reciclarea și reutilizarea sunt promovate ca practici centrale, susținute de studii de caz care evidențiază viabilitatea acestor concepte în proiectarea spațiilor interioare.

Cu toate provocările, inclusiv limitări tehnologice și costuri inițiale, concluziile subliniază importanța continuă a angajamentului în direcția sustenabilității în designul interior. Rezultatele cercetării oferă o perspectivă actualizată și orientată spre viitor, evidențiind necesitatea inovației și cooperării în eforturile de a crea spații interioare funcționale, estetice și respectuoase cu mediul. Această cercetare reprezintă o contribuție semnificativă la promovarea sustenabilității în designul interior, având potențialul de a ghida practici și norme către o direcție mai responsabilă și durabilă.

Larisa MOCANU

Phd in chemical science, Moldova State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3306-5292>

Email: imdordea@gmail.com

Maria GONȚA

habilitate doctor, Moldova State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3476-0967>

Email: mvgonta@yahoo.com

REMOVAL NATURAL POLYPHENOLS FROM AGROINDUSTRIAL WASTEWATER BY AOPS

Degradarea/mineralizarea polifenolilor naturali din apele industrial agroindustriale

Polyphenols commonly exist in agro-industrial wastewaters, such as soft drink wastewater, cork wastewater, landfill leachate, pulp mill wastewater, winery wastewater, and tannery wastewater. The specific types and concentrations of phenols in agroindustrial wastewater can vary widely depending on the type of industry, the raw materials processed, and the specific processes involved. Here are some common classes of phenolic compounds found in agroindustrial wastewater. For instance, phenolic acids (e.g., gallic acid, protocatechuic acid, ferulic acid, p-coumaric acid), flavonoid (flavones, flavonols, flavanones, and anthocyanins). Lignins are complex phenolic polymers found in plant cell walls. Tannins are polyphenolic compounds found in plants that can be released during the processing of certain crops, such as grapes in winemaking or tea leaves in tea production. Resorcinols are a class of dihydroxybenzenes that can be present in wastewater from the processing of certain crops and plant materials. Phenolic Glycosides are consisted of a phenolic aglycone attached to a sugar moiety. Tyrosol and hydroxytyrosol are phenolic compounds found in olive oil and olive mill wastewater. Some phenolic compounds may enter agroindustrial wastewater as residues from the use of pesticides, herbicides, or fungicides in agriculture.

Polyphenols at high concentration tend to suppress or even eliminate the efficiency of biological wastewater treatment processes. Advanced Oxidation Processes (AOPs) are a set of water treatment techniques that involve the generation of highly reactive hydroxyl radicals to break down and remove pollutants from wastewater. It's important to note that the by-products formed during AOPs depend on the specific polyphenolic compounds present in the wastewater, the concentration of these compounds, and the reaction conditions during the oxidation treatment.

Ludmila MOISEI

dr., lect. univ., UPS „Ion Creangă”

ORCID: 0000-0003-0856-7186

Email: moisei.ludmila@upsc.md

RELEVANȚA ÎNVĂȚĂRII ÎN ERA DIGITALĂ. NOI PROVOCĂRI EDUCATIONALE

The relevance of learning in the digital age. New educational challenges

Era digitală a transformat semnificativ modul în care trăim, muncim și învățăm. Informația este mai accesibilă ca niciodată, iar tehnologia ne oferă o varietate de instrumente pentru a învăța și a ne dezvolta. În acest context, învățarea continuă devine esențială pentru a ne adapta la schimbările rapide din jurul nostru și pentru a ne menține competitivitatea.

În era digitală, importanța învățării conduce spre dezvoltarea competențelor digitale, îmbunătățirea abilităților cognitive, dezvoltarea personală, iar adaptabilitatea și flexibilitatea sunt cele care ne vor asigura succesul și inserția în viața socială și economică. Deși ne dorim performanțe, totuși ne confruntăm cu mai multe provocări educaționale: inegalitate digitală, supraîncărcare informațională, dezinformare, lipsa de motivație, adaptarea sistemelor educaționale tradiționale la nevoile erei digitale. Tocmai identificarea soluțiilor optime pentru a depăși provocările educaționale ne pot garanta eficiență și relevanță în activitate. Soluții optime ar putea fi: investiții în infrastructura digitală, dezvoltarea competențelor digitale, promovarea gândirii critice, sprijinirea învățării continue și crearea de oportunități de învățare pe tot parcursul vieții pentru, adaptarea sistemelor educaționale la noile perspective de dezvoltare.

După cum vedem, există o serie de provocări educaționale cu care ne confruntăm, dar există și soluții pentru a le depăși. Este important ca toți actorii implicați – guverne, instituții de învățământ, profesori, elevi și părinți să colaboreze pentru a crea un sistem educațional care să fie relevant pentru nevoile erei digitale.

Ludmila MOKAN-VOZIAN

dr. în ped., conferențiar

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5350-4921>

Email: mokan-vozian.ludmila@upsc.md

MUZEUL – INSTRUMENT AL CULTURII ȘI MIJLOC DE EXPLORARE A VALORILOR UMANE

The museum – a tool of culture and a means of exploring human values

În epoca globalizării proceselor economice și sociale, a interdependenței în creștere a civilizațiilor și a grupurilor etnice, cultura contemporană se distinge printr-o varietate de idei, interese și preferințe. Dinamismul său inerent, caracterul contradictoriu al impulsurilor, care se exclud reciproc, reflectă dorința de a înțelege și utiliza potențialul cultural regional și mondial. Într-un mediu în transformare rapidă, datorită schimbărilor din situația politică, condițiilor economice, atitudinilor ideologice, îndrumărilor spirituale și morale, se impun noi cerințe tuturor instituțiilor socio-culturale, inclusiv muzeelor.

Un muzeu contemporan este un fel de instrument al culturii, despre care există poziții și puncte de vedere diferite. Muzeul apare în fața noastră cu numeroase fațete: sub forma unui „laborator”, „trezorerie”, „mașină a timpului”, care ne poartă în alte vremuri și țări; sub forma unui „loc pentru conservarea, studiul și expunerea martorilor materiali ai trecutului”; simultan, ca „depozit angajat în activități de cercetare și educație” și „un depozit al valorilor”, precum și „un mijloc pentru dialogul între timpuri și culturi”.

Astăzi, publicul, tot mai mult se așteaptă ca interpretarea muzeului să prezinte mai multe opinii și perspective asupra trecutului, prezentului și viitorului, precum și explorarea unor subiecte magistrale, precum, de exemplu, valorile umane.

Muzeul, ca instituție relevantă din sectorul cultural și educativ, reprezintă nu doar locul pentru explorarea valorilor umane și a problemelor contemporane, ci, cu siguranță, și spațiul, care poate contribui la facilitarea schimbărilor pozitive în modul de relaționare între oameni. Indubitabil, pe măsură ce comunitățile noastre se diversifică, ne uităm la acele aspecte care ne unesc, precum și la cele care sunt unice. Credem că experiențele pozitive ale oamenilor de implicare în cultura și moștenirea culturală pot contribui la dezvoltarea durabilă a societății, la extinderea acesteia.

Andrei MOISEI

consultant principal, Secția comunicare și instruire,
Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală
Email: andrei.moisei@agepi.gov.md

DESIGNUL ȘI RELAȚIA ACESTUIA CU DOMENIUL PROPRIETĂȚII INTELECTUALE

Design and its connection with intellectual property

Într-o lume contemporană, o lume a modei, o lume a frumosului, o lume în care oricare produs are nu doar gust și utilitate, dar ne poate bucura imaginația cu aspectele plăcute ale jocului de linii și culori, tot mai des auzim despre design: design vestimentar, design de interior, design de mobilier, design de landșaft, arhitectură sau design industrial, și poate nu totdeauna ne-am pus întrebarea: cine sunt designerii și ce sens ascunde în sine noțiunea de design. În mare parte designul este asociat cu aspectul exterior al unui produs, ambalaj sau interior. Atunci când spunem că ne place „designul” subînțelegem că, de fapt, ne place cum arată o rochie, un telefon, automobil, lustră sau încăperea în întregime și mai puțin sau deloc nu percepem această noțiune sub aspect tehnic de proiectare și funcționalitate. Pe de altă parte, este obișnuit, chiar și în rândul specialiștilor din domeniul proprietății intelectuale, să fie utilizată noțiunea de design atunci când este vorba de model sau desen industrial sau operă de artă decorativă și aplicată ca obiect de protecție pe domeniul proprietății intelectuale.

Și chiar dacă, pentru unii pare clar și simplu, totuși există aspecte care dau peste cap legătura logică dintre produsul unei activități de designer și obiectele de protecție, ale acestui produs, privite prin prisma domeniului proprietății intelectuale.

Daniela MOLDOVAN

Doctorandă, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, USM
ORCID 0009-0006-1525-4363
Email: dana.moldovan.r@gmail.com

ADRIAN PĂUNESCU – UN POET LA LIMITA DINTRE LIBERTATE ȘI CONSTRÂNGERE

Adrian Păunescu – a Poet on the Borderline Between Freedom and Constraint

Poet, prozator, publicist, critic literar, textier, traducător, redactor, politician, Adrian Păunescu a fost mai mult decât un iscusit mânăitor al cuvintelor. În vremurile întunecate din anii comunismului, acesta a construit o oază de speranță, care s-a constituit într-o adevărată mișcare culturală populară, ce a dobândit puterea de a aduna mii de oameni, de a-i face să nutrească și să trăiască la unison, aceleași sentimente, pe scena

Cenaclului *Flacăra*, impresionant fenomen cultural, social și politic. Abil și versatil, speculând puterea de manipulare a publicului, promovează, însă, și cultul lui Ceaușescu, pe care îl preaslăvește drept un erou al redeșteptării naționale.

În esență, un scriitor talentat, cultivat, inteligent, a alunecat pe panta populismului, probabil din nevoia de a comunica într-un limbaj pe înțelesul maselor, prin intermediul poeziei de tipul imnurilor, a rugilor, a colindelor, a proclamațiilor sau a liricii folk.

În momentul în care Adrian Păunescu a decis să scrie ode închinat dictatorului Nicolae Ceaușescu, cu permisiunea miliției sau forțând mâna ei, a atras asupra sa critici, fiind blamat de foarte multă lume, pierzându-și credibilitatea față de masele pe care, până de curând, le încânta cu versuri alese, dătătoare de speranță.

Componenta politică a constituit, așadar, un factor influent asupra vieții artistice, în general, și a literaturii de orice fel, în particular, în timpul regimului de tip dictatorial, atunci când exponenților artelor li se cerea să devină parte activă a propagandei comuniste, în care scriitorii reprezentau vocea conducătorilor, calea ideală pentru a promova ideologia otrăvită a vremii.

Ana MOLCOSEAN

drd., Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0003-3735-8623

Email: ana.cuculescu1995@gmail.com

Alexandru MOLCOSEAN

drd., Institutul de Istorie al Universității de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0001-7480-2602

Email: molcoseanalexandru@gmail.com

**INSTAURAREA ADMINISTRAȚIEI SOVIETICE ÎN ORAȘUL ȘI JUDEȚUL
BĂLȚI PRIN MĂRTURIILE UNEI FAMILII: GHEORGHE FRUNZĂ**
*The instauration of the soviet administration in the city and county of Balti,
through the testimonies of a Gheorghe Frunză's family*

Studiu de caz îl are în calitate de protagonist pe Gheorghe Frunză. Născut în 1931, la 10 noiembrie în satul Pîrlița, județul Bălți, Gh. Frunză relatează despre povestea vieții sale, menționând aspecte importante legate de trecutul familiei acestuia în perioada instaurării administrației sovietice în Basarabia. Până la vârsta de nouă ani, Gheorghe Frunză copilărește în Basarabia românească. Anul 1940 își lasă amprenta puternic asupra povestitorului odată cu venirea sovieticilor și, ulterior, în 1941 deportarea bunicului în regiunile îndepărtate ale URSS îl vor marca pe viață. Martor ocular al tragediilor din timpul celui de-al Doilea Război Mondial, al foametei organizate din anii 1946–1947 și deportărilor staliniste din RSS Moldovenească, naratorul rememorează ororile prin care a trecut familia sa în perioada regimului totalitar-comunist.

Valorificarea trecutului celor supuși represiunilor staliniste prin intermediul studiilor de istorie orală vine să completeze tabloul sumbru al spațiului rural din Moldova sovietică. Relatările martorilor oculari deschid noi orizonturi pe marginea cunoașterii istoriei localităților în anumite perioade și a modului în care acestea au fost așezate pe noi făgașe de ordin social, economic, politic și cultural, în funcție de turnura politică a evenimentelor care s-au succedat în vâltoarea vremurilor. Crâmpoie din amintirile supraviețuitorilor odioasei mașinării a regimului totalitar-comunist constituie părți componente esențiale prin intermediul cărora este reconstituită istoria fragmentată a românilor de la est de Prut.

Diana MOTRENIUC

Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, USM

ORCID: 0000-0001-7038-3471

Email: dianalazara@yahoo.com

ROLUL ESTETICII ÎN RECLAMA ECOLOGICĂ TIPĂRITĂ

The Role of Aesthetics in Printed Ecological Advertising

Dimensiunea estetică în publicitatea ecologică joacă un rol crucial pentru stabilirea unei conexiuni emoționale între public și problemele de mediu, stimulând implicarea și angajamentul în eforturile de conservare. Funcția estetică încorporată în publicitatea ecologică servește ca o bază pentru creșterea conștientizării și mobilizarea publicului în privința problemelor de mediu. Această abordare estetică favorizează conexiuni emoționale profunde, motivând implicarea activă în inițiativele de mediu și contribuie semnificativ la lăsarea unei impresii de durată și la concentrarea atenției asupra mesajului ecologic transmis. Utilizarea imaginilor captivante vizual, inclusiv a peisajelor și culorilor vibrante, atrage atenția și stimulează curiozitatea în rândul receptorilor. Stilul lor distinctiv, împreună cu elementele originale de design, le ridică la un nivel artistic, îmbogățindu-le impactul și rezonanța. Publicitatea ecologică se inspiră din diverse influențe estetice, asemănătoare cu cele găsite în arta fină, cu reinterprețări și realiniere deliberate pentru a-și servi scopul. Respectarea principiilor fundamentale de design asigură campanii de publicitate ecologică impactante și memorabile. Prin prezentarea unor aspecte tulburătoare ale degradării mediului înconjurător, reclamele ecologice pot determina o reacție emoțională puternică în rândul publicului, îndemnându-i să ia măsuri sau să sprijine inițiative pentru conservarea naturii. Totuși, este esențial ca astfel de imagini să fie folosite cu discernământ și să fie însoțite de mesaje/texte care să ofere soluții sau să inspire speranță și acțiune pozitivă în fața problemelor de mediu. Vom observa cum tehnici ca unitatea, armonia și echilibrul, împreună cu accentuarea și contrastul intenționat, îmbunătățesc eficacitatea publicității ecologice în transmiterea mesajului său către public.

Dana-Maria MOTFOLEA

Drd., Școala doctorală Științe Umaniste și ale Educației, USM

ORCID ID: 0009-0009-7837-9974

Email: dana.motfolea@yahoo.com

**FUNDAMENTAREA ÎNVĂȚĂRII EFICIENTE A LIMBII ENGLEZE
DE CĂTRE ELEVII DIN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PRIMAR**

***The background for effective learning of english language by primary
school students***

Eficiențizarea procesului și a rezultatelor învățării școlare reprezintă scopul principal al activităților didactice pe care profesorul le desfășoară la clasă, în școală, acolo unde își petrece cea mai mare parte din timpul său. Totodată, învățarea se află la baza intersecției dintre componentele cheie ale actului pedagogic și anume: predare – învățare – evaluare.

Învățarea eficientă a limbii engleze încă din primii ani de școală aduce o serie de atu-uri în ceea ce privește dezvoltarea personală, memoria și o mai mare extindere a orizonturilor culturale, dar, nu în ultimul rând, dezvoltarea inteligenței cât și îmbunătățirea limbii native. În timp ce vocabularul lor se mărește pe măsură ce învață devreme, încă din primii ani de școală o limbă nouă, creierul lor devine activ și stimulat în permanență să asimileze noi cunoștințe.

În procesul educațional rezultatele școlare sunt obținute, bineînțeles, și ținând cont de comportamentul elevului în ceea ce privește învățarea. Rolul profesorului în educarea unei atitudini pozitive față de învățare este primordial. Profesorul de limba engleză poate să predea perfect din punct de vedere profesional, dăruindu-și toată iscusința și competențele specializate. Cu toate acestea, dacă atitudinea elevului față de învățare este una indiferentă sau chiar negativă, la finalul actului pedagogic se vor constata rezultate slabe sau chiar insuficiente. Din aceste cauze procesul de învățare al elevului trebuie să fie constant în vizorul cadrului didactic și al părintelui. Învățarea, ca să devină eficientă, nu trebuie să fie lăsată la voia întâmplării. Aceasta trebuie să fie îndrumată, totodată dirijată continuu spre rezultate bune, foarte bune și susținute. Învățarea este eficientă atunci când școlarul mic obține rezultatele așteptate cu plăcere, fiind un asociat de încredere, serios și motivat. Fundamentele psihopedagogice și sociale, de ordin teoretic și practic, bine articulate și adaptate la contexte specifice, constituie premise importante în eficiențizarea procesului de învățare și în obținerea unor rezultate calitative și durabile, cu impact pozitiv asupra dezvoltării personalității în devenire.

Natalia NETREBA

PhD., Technical University of Moldova

ORCID 0000-0003-4200-1303

Email: natalia.netreba@tpa.utm.md

Olga BOESTEAN

PhD., Technical University of Moldova

ORCID 0000-0002-0390-3550

Email: olga.boestean@tpa.utm.md

Aliona GHENDOV-MOSANU

PhD. hab., Technical University of Moldova

ORCID 0000-0001-5214-3562

Email: aliona.mosanu@tpa.utm.md

FUNCTIONAL PATES FORTIFIED WITH VEGETABLE EXTRACTS

Pateuri funcționale fortificate cu extracte vegetale

The pates currently produced are high-calorie homogenised products, with a high fat content (two or more times the protein content). Despite the importance of meat consumption, there has been an increase in the number of people adopting a vegetarian diet with a wide range of foods. Traditional recipes of pates are evaluated mainly by organoleptic indicators and energy value without taking into account the balance of the product in terms of chemical composition, therefore they do not always meet the norms of average nutrition. The addition of fat-soluble extracts significantly increases the nutritional value of the product, antioxidant activity, affects the safety of the product, reducing the growth of microorganisms.

The article is devoted to the necessity of developing new approaches to the possibility of using biologically active substances in vegetable pates. The replacement of flavouring ingredients, colouring ingredients and preservatives by extracts of vegetable raw materials is proposed. The expediency of using ultrasonic extracts in the development of new functional pates to improve their consumer properties and storability is shown.

The influence of fat-soluble pumpkin extract (in the ratio of 1-7%) on physico-chemical, organoleptic and microbiological parameters of vegetable pates based on lentils was studied. According to the results of the study, the optimal concentration of fat-soluble extract, allowing to increase antioxidant and antimicrobial activity, improve texture and organoleptic characteristics, was 5%. The new technology made it possible to exclude heat treatment of the finished product and, as a consequence, to preserve the whole spectrum of bioactive substances.

* The study was carried out within the AUF project „Extraction ‘verte’, stabilization et valorisation des composants bioactifs de *Ribes nidrigolaria* et *Cucurbita maxima*”.

Simona Luminita NICA

Asistent de cercetare, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: nica.simona@icmpp.ro

Constantin GĂINĂ

CS II, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: gcost@icmpp.ro

Mirela- Fernanda ZALTARIOV

CS III, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: zaltariov.mirela@icmpp.ro@icmpp.ro

Iuliana STOICA

CS, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: stoica_iuliana@icmpp.ro

**PHYSICO-CHEMICAL PROPERTIES OF POLYSULFONE-BASED
COMPOSITES: STRUCTURAL, MORPHOLOGICAL
AND SURFACE-ENERGY ANALYSES**

*Proprietățile fizico-chimice ale compozitelor pe bază de polisulfone:
analiza structurală, morfologică și energia de suprafață*

The fabrication of materials with better qualities relies on the structure of the composites that capture the complementary characteristics between all the components of the examined materials. Embedding carbon nanotubes (CNTs) in polymer matrices to obtain composites seems to be a proper method since this kind of filler displays a series of properties which make them required candidates for obtaining superior materials. The final shape of the composites is determined by the arrangement of the CNTs into the matrix and by the interactions provided between components forming the polymer matrix and also interactions between the filler and the matrix. Numerous applications of materials containing CNTs are found in various industrial sectors and more recently in biomedical domains. This work reported fabrication of new composites where both the continuous phase (the polymer matrix) and discontinued phase (particularly, CNTs) are modified. The matrix contains a modified polysulfone while CNTs have been modified with hydroxyl groups to be chemically attached by the matrix. Attenuated total reflection Fourier transform infrared spectroscopy (ATR-FTIR) evidenced the formation of hydrogen interactions between the filler and the matrix. The homogeneity of the samples is observed by Atomic Force Microscopy. The morphological features show the differences that appeared in the structure of the materials after the incorporation of the modified filler. The

surface energy of the material was also calculated using the van Oss-Chaudry-Good equation. These parameters are necessary for the required application.

Simona Luminita NICA

Asistent de cercetare, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: nica.simona@icmpp.ro

**THE CORRELATION BETWEEN CHEMICAL STRUCTURE AND SHEAR
FLOW BEHAVIOUR OF THERMOSTABLE POLYMER SOLUTION**

***Corelația dintre structura chimică și comportamentul curgerii la forfecare a soluției
de polimeri termostabili***

The type of bond formed between components of two or more thermostable polymers are decisive for a dynamic mechanical response of the final material. Polymeric materials with imide structures along their backbone found applications in modern electronic devices due to their excellent properties. The scope of this work is to investigate the effect of individual characteristic structure of the polymers upon specific properties of the resulted material solution. For this scope experimental rheological tests were performed onto a thermostable polymer solution having a common monomer, namely 4,4'-oxydianiline (ODA). The system subjected to rheological measurements was obtained using a thermostable aromatic polymer having in the structure fluorinated groups combined with polymers containing cycloaliphatic groups. The rheological data were discussed compared to literature results.

Marius-Adrian NICOARĂ

Dr., Membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință din România,

Membru al consiliului de cercetare științifică al Institutului European pentru

Cercetări Multidisciplinare, Directorul Centrului de Științe Istorice și Arheologie,

Membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România-Filiala Iași

ORCID: ID: 0000-0002-7193-2353

Email: nicoarama@yahoo.com

**SCRIITORUL VASILE VOICULESCU ÎN CONȘTIINȚA ROMÂNILOR –
140 DE ANI DE LA NAȘTERE**

***The writer Vasile Voiculescu in the consciousness of the romanians –
140 years since the birth***

Poet, prose writer, dramatist, publicist, editor with rubric at the Romanian Radio Broadcasting, Vasile Voiculescu (October 13, 1884, Pârscov, Buzău county, – April 25/26, 1963, Bucharest), posthumous member of the Romanian Academy and full member of the Academy of Sciences from Romania (the current Academy of Scientists from Romania), honorary citizen of the city of Buzău and the commune of Pârscov, was a doctor by profession.

He debuted with poetry in *Convorbiri literare* (no. 4/1914) and editorially in 1916. In 1918, his volume of poems appeared, *"Din Țara Zimbrului"*, for which he received the "Poetry Prize of the Romanian Academy" in 1920. In 1927 he published the volume *"Poems with Angels"*, acquiring in 1928 the "Romanian Writers' Society Award", and in 1936 he received the "National Theater Award" for the play *"Umbra"*. In 1941 he was awarded the "National Prize for Poetry".

After 1948 he suffered for his democratic convictions, in 1958 (at the age of 74) being arrested and sentenced to 5 years of hard prison and 5 years of civic degradation. He was released in 1962 and died a year later. He was rehabilitated in the following years and on October 13, 1974, a bronze bust of him was unveiled, the work of sculptor Oscar Han, and on October 13, 1987, the works on the "Vasile Voiculescu Memorial House" were completed. From 1983, a competition about the life, activity and work of Vasile Voiculescu was initiated at the Pârscov General School, which was perpetuated over the years with varying frequency, and evolved, becoming the "Vasile Voiculescu" National Literary Creation Competition in 2024 at the 36th edition.

On December 20, 2017, a bronze bust, made by the sculptor Bogdan Severin Hojbotă, was unveiled in the park in the city of Buzău that has since borne his name. A street and the County Library in the city of Buzău, as well as the school and the library in Pârscov commune, are named after him.

Rodica NICHITA

Dr., lector univ., Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0623-5578>

Email: r.nichita2012@yandex.com

RELĂȚIONAREA FEMEII CU ȘTIINȚA JURIDICĂ

Women's relationship with legal science

Ziua Internațională a femeilor și fetelor în știință a fost stabilită prin rezoluția Adunării Generale a ONU din 22.12.2015, având ca scop recunoașterea rolului important al fetelor și femeilor în domeniile științei, tehnologiei și inovării și care se sărbătorește la 11 februarie. În Republica Moldova aceasta este sărbătorită din 2016.

Cercetările științifice se fac nu numai pentru carieră, dar și pentru binele societății naționale și internaționale, ca și creșterea și educarea copiilor, ambele sunt necesare

pentru un viitor sustenabil. Dacă e să vorbim despre femeia cercetător, povara este dubla, pentru că familia, educarea copiilor solicită multă atenție. Putem vorbi despre o simbioză a esențelor și calităților feminine – maternitate, credință, gingașie și robustețe – axa în jurul căruia se rotește un întreg univers și care definesc femeia cercetător. Profesorul de neurologie Paul Thompson de la Universitatea din California susține că inteligența este ereditară și se moștenește de la mama deoarece acestea au dublu cromozom X, în timp ce bărbații au doar unul. După cum susține Sarmiza Bălcescu, prima femeie din Europa care a obținut un doctorat în drept în 1890 la Sorbona cu tema „Condiția juridică a mamei în dreptul român și francez” – *Inteligența unei femei este frumusețea sa*.

Ceea ce ține de știința juridică feminină din Republica Moldova putem menționa că astăzi avem 257 de femei ce dețin titlul de doctor în științe juridice, cel mai productiv an este 2016 cu 19 titluri de doctor în științe juridice aceste date sunt valabile în perioada 1993–2023. Această prezență a femeii în știința juridică dulce la educarea și dezvoltarea conștiinței și culturii juridice naționale. Având în vedere aceste relaționări, vom fi în continuare de părerea că educația și știința juridică sunt domenii intrinseci, care în comun, prin prezența femeii, pot sprijini inovația și asigura dezvoltarea prin crearea cadrului normativ vital al realității contemporane.

Diana NICOGLO

doctor în istorie, Institutul Patrimoniului Cultural

ORCID: 0000-0002-0248-8703

Email: diananicoglo@gmail.com

„INVENTED TRADITIONS" AS ONE OF THE MECHANISMS FOR PRE-SERVING CULTURAL HERITAGE AND ETHNIC IDENTITY (USING THE EXAMPLE OF THE GAGAUZS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA)

„Tradiții inventate” ca unul dintre mecanismele de salvagardare a patrimoniului cultural și a identității etnice (pe exemplul poporului găgăuz din Republica Moldova)

In the Autonomy of Gagauzia, in recent decades, festivals and holidays have been held, which are based on the idea of reviving traditional crafts and elements of material culture. These are the Wine Festival, the Gagauz Carpet Festival, and the National Clothes Festival. The article is based on the observations of the author, who himself was a direct participant in a number of events. In addition, in the process of writing this work, materials published on various republican websites act as a source. It is noteworthy that it is precisely such events that contribute to the emergence of ethno-differentiating characteristics that become markers of the traditional culture of the Gagauz. The following elements became such markers: chotra – a ritual vessel in the cycle of wedding rituals, keptar – a fur vest, kaurma – a traditional meat dish made from lamb, etc. Invented during the transformation period of the late 19th – early 21st centuries. In the Gagauz

environment, traditions in the form of festivals and holidays are of ethnic origin and are based on the traditions of the ancestors of the Gagauz people who inhabited the territory of the Balkan Peninsula. The need to turn to the past is dictated by the need to unite the community in order to develop mechanisms to counter the challenges of globalization and preserve ethnocultural identity. As a rule, leaders of the autonomy, representatives of the government of the Republic of Moldova, and famous cultural figures take part in events of this kind.

Florentina NIȚU

Conf. univ. dr.

Universitatea din București, Facultatea de Istorie

Email: florentina.nitu@istorie.unibuc.ro

**CONSTRUCȚIA CORPULUI ÎN PRACTICILE SOCIALE ȘI CULTURALE.
DESPRE COAFURI ȘI BARBĂ ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC
(SECOLUL XVII – ÎNCEPUTUL SECOLULUI AL XIX-LEA)**

The construction of the body in social and cultural practices. About hairstyles and beards in the Romanian space (17th century – the beginning of the 19th century)

Atunci când discutăm despre modă și construcția aparențelor în limbaj social și cultural, cel mai adesea ne referim la vestimentație și accesorii precum pantofi, evantaie, umbrele, poșete și mai rar privim felul în care contribuie la această construcție părul (fie că vorbim de cel facial sau de cel corporal, în general). Elemente identitare de gen, dar și sociale sau culturale, părul și barba contribuie la definirea siluetei, exprimă prin modelare și tăiere separarea omului de starea primară, animalică. Părul este un material maleabil, la fel ca produsele textile folosite pentru vestimentație, prin urmare, poate fi tăiat, colorat, ondulat, completat cu meșe, împodobit sau dimpotrivă ascuns sub văluri, bonete, pălării. Este, așadar un mediu foarte bun pentru spectacol, pentru afirmarea unei identități, a unor coduri sociale și culturale (poate sugera bogăție, feminitate, seducție, castitate, virilitate etc.), după cum poate deveni și fenomen al modei sau poate fi integrat în practici magice.

Prezenta cercetare are în vedere surprinderea câtorva dintre ipostazele părului feminin și masculin, în spațiul românesc extracarpatic, începând cu secolul al XVII-lea și până în primele decenii ale secolului al XIX-lea, urmărind mai ales mesajele incorporate în opțiunile de modelare a acestui element identitar.

Mihai-Alex OLTEANU

Muzeograf, Muzeul Mitropolitan Iași

Email: mihai.olteanu@mmb.ro

**ICOANA MAICII DOMNULUI DIN VLADIMIR DIN COLECȚIA MUZEULUI
MITROPOLITAN IAȘI: ISTORIC ȘI SIMBOLISM**

***Icon of the Mother of God from Vladimir from the collection of the Iasi Metropolitan
Museum: history and symbolism***

O icoană este o imagine a unei persoane sfinte sau a unui eveniment creat de un iconograf care urmează standardele stricte ale Bisericii Ortodoxe. Astfel, icoana este un set complex de simboluri împletite care au evoluat de-a lungul secolelor pentru a forma un limbaj vizual rafinat și sofisticat. Când „citim” o icoană, culorile, îmbrăcămintea, gesturile sau alte obiecte pe care subiectul le deține, toate oferă o perspectivă asupra a ceea ce a încercat să transmită iconograful. Cum privim însă o icoană a Maicii Domnului mai diferită, în care în loc de clasicele veșminte, s-au folosit perle naturale? De unde de provine această icoană și cum a ajuns în colecția Muzeului Mitropolitan Iași? Pentru toate acestea voi oferi răspunsuri în cadrul conferinței științifice organizată de dumneavoastră.

Iuliu PALIHOVICI

cercetător științific, Muzeul de Istorie a Evreilor din Republica Moldova

ORCID 0000-0002-3044-0205,

Email patrimoine.juif.md@gmail.com

Irina ȘIHOVA

dr. în filologie, cercetător științific superior

Muzeul de Istorie a Evreilor din Republica Moldova,

ORCID 0000-0003-4315-6585

Email: jewish.heritage.md@gmail.com

DESCOPERIRI ÎN ISTORIA EVREIEASCĂ A ONIȚCANILOR

Descoperiri în istoria evreiească a Onițcanilor

Cercetările de teren rămân a fi cele mai convingătoare pentru confirmarea prezenței evreilor pe teritoriul țării noastre. În 2019, în cadrul unei serii de expediții de cartografiere a 75 de cimitire evreiești din Republica Moldova (inclusiv 14 – în stânga Nistrului), autorii au vizitat și satul Onițcani (Criuleni), fără prea multe speranțe de a găsi acolo un cimitir evreiesc. Recensămintele populației din 1817, 1861, sau 1897, nu vorbesc despre evrei în Onițcani, doar în 1930 se constată că aici locuiau 28 de evrei dintr-o mie și jumătate din totalul populației. Având aceste date statistice, eram siguri că e puțin probabil ca o comunitate atât de mică să aibă propriul cimitir – dar, din fericire, ne-am înșelat,

deoarece în partea de nord-est a satului, care a fost construită după al Doilea Război Mondial, localnicii ne-au arătat patru fragmente mari de pietre de mormânt – tot ce a mai rămas din cimitirul evreiesc, despre care se spune că a fost demolat la sfârșitul anilor 50 a secolului trecut. La prima vedere, stilul cioplitelui și epigrafei sugera că fragmentele aparțineau primei jumătăți a secolului al XVIII-lea, iar o examinare mai atentă a textelor după curățarea suprafeței a confirmat această ipoteză. Studiile ulterioare au adus cu ele și mai multe surprize, iar această descoperire surprinzătoare a dat viață unui muzeu inedit în aer liber, primul de acest gen în țară.

Vera PANFIL

drd., Universitatea de Stat din Moldova

Email: veronicapanfil2255@gmail.com

CONDIȚIA FEMEII ÎN RELAȚIILE SOCIALE – ASPECTE FILOSOFICE CONTEMPORANE

The condition of women in social relationships – philosophical contemporary aspects

În contextul european conceptul de GENDER Studies (un studiu interdisciplinar focalizat pe interacțiunea cu alți marcheri sociali ca rasa, etnicitatea, sexul, națiunea și religia, fiind baza în organizarea socială proporțională între genuri) este reflectat într-o formă complexă, exprimând ideea de cercetare teoretică, metodologică și politică, contribuind la aportul aprecierii relațiilor armonioase și diferențiate între sexe în scopul abordării analitice a potențialului factorului feminist în implicarea socială. Tema abordată a fost cercetată sub diverse aspecte: istoric, moral, social, internațional, politic, cu diferențierea procesului de depășire a tradițiilor regresive naționale, religioase și reacționare în scopul aprecierii factorilor ce contribuie la dezvoltarea armonioasă și multilaterală a personalității femeii și participarea ei activă în relațiile de producere, politico-sociale și concomitent a familiei – un institut specific de reflectare a unității dialectice dintre social și biologic.

Vom relata actualitatea temei prin prisma necesității de cercetare minuțioasă a mecanismului de dezvoltare socială a femeii, reflectând studiile de istoriografie (N. Iorga „Femeile în istoria neamului nostru” cu relatarea rolului lor în viața socială a trecutului; Lorina Repina „Privat”/„public” și „puterea femeilor” despre importanța factorului de distribuire a funcțiilor politice în societate în două sfere: cea politică și cea privată, analizând genul feminin și masculin ca inegale și competitive în istoria Evului Mediu și Epocii Moderne Timpurii etc.) și contemplarea actuală a participării femeii în viața social-politică argumentată de actele statistice și juridice ratificate (Convenția RM despre lichidarea discriminării femeii din 1994 și Raportul Guvernului RM despre această realizare la Comisia ONU din 2003), urmată în succesiune de analiza activității unei asociații obștești „Clubul Politic al Femeilor 50/50”, fondat în 1999 sub genericul proiect

îndelungat „Femeile pot reuși” realizat prin „Alianța Femeilor Primari” (2002), „Alegeri Locale 2007 și 2011”, „Alegeri Parlamentare 2009”, „Participarea Echilibrată la Luarea Deciziilor” etc.

Echitatea socială a femeii și a bărbatului asigură o poziție de viață activă și caracterizează un proces obiectiv în epoca actuală a democratizării.

Diana PAȘA

asistent universitar, USMF „Nicolae Testemițanu”

Facultatea de Medicina nr. 1, Catedra de anatomie și anatomie clinică,

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-4367-0263>

Email: diana.pasa@usmf.md

VARIANTS OF THE MEDIAN NERVE AT THE LEVEL OF THE HAND, THE CLINICAL SIGNIFICANCE

Variantele nervului median la nivelul mâinii, importanța clinică

Introducere: Printre cele mai comune afecțiuni specifice chirurgiei plastice sunt neuropatiile compresive ale membrului superior care se află, în special la pacienții cu simptomatologie legată de muncă sau anumite afecțiuni medicale. În ultimii ani, s-a realizat o creștere continuă a incidenței acestei patologii, din cauza prevalenței crescute a obezității și înaintării în vârstă a populației.

Scopul lucrării: Evaluarea prevalenței variantelor anatomice ale nervului median (NM) și importanța clinică a persistenței arterei mediane în canalul carpian (CC).

Material și metode: Variantele anatomice ale NM au fost evaluate pe 11 membre superioare care au fost preparate personal în cadrul Catedrei de anatomie și anatomie clinică a USMF „Nicolae Testemițanu”, Chișinău, Republica Moldova. Variabilitatea ramificării NM la nivelul mâinii, topografia, traiectul și diametrul acestor structuri au fost documentate.

Rezultate: S-au determinat variantele anatomice la 2 membre de gen feminin și 9 membre de gen masculin, 6 dintre acestea erau din partea stângă și respectiv 5 membre din partea dreaptă. Diametrul NM era între 4.1 mm și 7 mm iar media a fost de 5,3 mm. S-au evaluat lungimea canalului carpian care era în medie de 23.63 mm și tipul ramificării NM care a fost cu bifurcare 7 cazuri și trifurcare 4 cazuri. S-a analizat poziția NM în CC: în 8 cazuri poziție radială și 3 cazuri la mijlocul retinaculum flexorum. Originea ramurei tenare s-a poziționat în CC 5 cazuri, transligamentară 1 caz și subligamentară 5 cazuri. Dintre acestea 1 caz a fost cu ramul carpal dublu și 2 cazuri cu origine de la nervul digital palmar comun 1, unul din cazuri a fost cu origine transligamentară. La prezența arterei mediane (AM) s-a atras atenția bifurcării înalte a NM în 2 cazuri. Anastomoza Berretini s-a vizualizat în 8 cazuri ulno-median și 3 cazuri medio-ulnar cu o lungime medie de

16,37 mm. Originea înaltă proximal de CC a nervului digital palmar comun 3 s-a identificat în 1 caz.

Concluzii: Studiul a relevat semnificația variațiilor NM pentru microchirurgia reconstructivă, în care poate fi afectat prin leziuni traumatice acute, microtraumatice corneice, sindroame compresive, procese degenerative și neuropatii. Complicațiile intervenției chirurgicale pentru sindromul de tunel carpian sunt diverse ca: secționarea inadecvată a ligamentului transvers carpian, leziuni ale ramurilor cutanate motorii și palmare recurente ale nervului median, leziuni vasculare ale APS, lacerații ale trunchiului median și ulnar, infecții postoperatorii ale plăgii, formarea cicatricilor dureroase, sindromul de durere regională.

Ana PASCARU

Dr. hab. în filosofie, conferențiar cercetător, Institutul de Istorie USM

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4669-7996>

Email: apascaru2010@gmail.com

PATRIMONIUL CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE ÎN ABSORBȚIA UNIVERSITARĂ: QWO VADIS

The heritage of scientific research in university absorption: Qwo Vadis

Provocările cărora societatea încearcă să le facă față s-au înmulțit și diversificat, datorită deschiderile Erei Informaționale. În acest sens, cunoașterea potențialului provocărilor cu ajutorul algoritmilor se demonstrează maturitatea societății de la disponibilitatea instituțiilor sociale de a transforma în oportunități până la canalizarea energiilor acumulate. Discutăm despre capacitatea și reziliența instituțiilor responsabile de educarea membrilor societății și implementarea reformelor în toate domeniile de activitate, inclusiv în știință. Un domeniu în care deschiderile EI facilitează posibilități fără precedent în istorie în ceea ce privește noile orizonturi de cunoaștere și valorificare a oportunităților în cadrul cercetării științifice. Totodată aceste orizonturi puțin cunoscute la capitolul consecințe necesită a fi atent monitorizate în activitățile de cercetare științifică, dar și în raport cu patrimoniul cultural. Cu atât mai mult cu cât, în secolul XXI domeniul întrunind funcția publică a științei, corespondența nivelului de calificare în activitățile de cercetare a membrilor comunității, conexiunile cu centrele internaționale prin problemele abordate susține dezvoltarea economiei societății. Chiar dacă, activitățile din acest domeniu invocă și dificultăți în explorarea științifică contribuția sa la încetățenirea valorii adevărului în mediul comunitar rămâne a fi una de referință.

Desigur organizațiile din domeniul științei devin responsabile pentru nivelul cercetării și rezultatele obținute, dar promovarea tradiției în cercetare prin intermediul școlilor. Tradiție în care cu instrumentarul reînnoit de deschiderile EI (tehnologii informaționale & comunicaționale, descentralizarea axiologică, digitalizarea) se formează tinerii

cercetători, asigurându-i continuitatea. Și nu în ultimul rând, organizațiile din domeniul științei deopotrivă cu celelalte ajung factori importanți în asigurarea comunicării dintre civilizațional și cultural. Comunicare în care echilibrul dintre civilizațional-cultural în secolul XXI este direct proporțională perpetuării societății în general și a patrimoniului cultural în particular.

Indubitabil, algoritmi reformei în societatea Republicii Moldova evidențiază decenii de întârzieri în toate domeniile de activitate, inclusiv în știință. Acțiunile reorganizării domeniului științei insuficient pregătite declanșează tendințe periculoase privind valoarea cercetării din institutele de profil. Valoare prin care cercetătorii științifici ai acestor entități au susținut-o și promovat-o în patrimoniul cultural este marginalizată. Drept exemplu, efectele retragerii institutelor de cercetare de sub cupola Academiei de Științe a Moldovei (2018) și absorbția universitară din 2022 reprezintă un reduționism al patrimoniului cultural, nu doar al cercetării. Această metodă aplicată cercetării, comunității științifice din institute desființează patrimoniul construit de generații, inclusiv cota parte în patrimoniul cultural al societății Republicii Moldova. Este vorba de patrimoniul cercetării care se desfășoară pe diferite direcții ale științei de la constituirea grupurilor de cercetători, consolidarea psiho-profesională a acestora în prioritizarea problemelor până la implementarea ulterioară în proiectele elaborate și finalizate în monografii, articole, culegeri de materiale, cursuri universitare. Spre regret în absorbția universitară patrimoniul cercetării este o necunoscută, ca de altfel și contribuția institutelor și a cercetătorilor la patrimoniul cultural din societatea Republicii Moldova. Efectele metodei reduționiste asupra institutelor și cercetătorilor din Republica Moldova, de departe nu va spori interesul tinerilor pentru știință, care este în scădere la nivel mondial. Cu atât mai mult cu cât, în secolul XXI ponderea funcției publice a științei este în creștere, inclusiv la dezvoltarea economică a societății ceea ce înseamnă prezența manifestă a unui patrimoniu de cercetare cu entități (instituție), persoane înalt calificate capabile să se înscrie cu rezultatele obținute în *mainstream-ul* internațional.

Ecaterina PAVLOVSKI

dr. șt. med., conf. univ., Catedra de biochimie și biochimie clinică,
USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0385-4805>

Email: ecaterina.pavlovski@usmf.md

Olga TAGADIUC

dr. hab. șt. med., prof.univ., Catedra de biochimie și biochimie clinică,
USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5503-8052>

Email: olga.tagadiuc@usmf.md

**PERSPECTIVE ASUPRA DIALOGULUI DINTRE FICAT-OCCHI:
RETINOPATIA DIABETICĂ, BOALA FICATULUI
GRAS NON-ALCOOLIC (NAFLD) ȘI DIABETUL DE TIP 2**
*Insights into Liver-Eye Cross-Talk: Diabetic Retinopathy,
NAFLD and Diabetes Type 2*

Introducere: Relația complexă între ficat și ochi atrage tot mai multă atenție, reflectată fiind prin multiple căi patogenetice cum ar fi metabolismul, stresul oxidativ (SO) și inflamația. Studii recente au demonstrat în clinică că unele boli tipice demonstrează conexiunea ficat-ochi, în special în cazul bolii ficatului gras non-alcoolic (NAFLD) și retinopatia diabetică (DR).

Scop: Identificarea mediatorilor moleculari cheie care să indice relația între ficat și ochi, elucidând astfel interacțiunea metabolică între aceste organe.

Material și metode: O cercetare amplă a literaturii a fost realizată prin consultarea bazelor de date precum PubMed și ScienceDirect. Au fost analizate 20 de studii relevante publicate în ultimul deceniu privind asocierea între NAFLD și RD la pacienții cu diabet zaharat de tip 2 (DZ tip2).

Rezultate: Markerii moleculari comuni elevați identificați la pacienții cu NAFLD și RD includ mediatori ai inflamației cronice, cum ar fi proteina C reactivă, citokinele (ex. TNF-alfa, IL-6), markeri ai SO (ex. speciile reactive de oxigen, produse de peroxidare a lipidelor) și markeri ai dislipidemiei (ex. trigliceride, LDL-colesterol). Adicional, markeri asociați rezistenței la insulină și disfuncției metabolice, precum adipokinele (ex. adiponectina, leptina) și factorul de creștere insulin-like-1 (IGF-1), peptida C, HbA1C, au fost de asemenea implicați în patogeneza ambelor patologii. Prezența markerilor moleculari comuni sugerează mecanisme patogenetice linkate, care contribuie la evoluția și progresia complicațiilor hepatice și retiniene la pacienții cu DZ tip 2. Înțelegerea acestor mecanisme comune ar putea duce la identificarea de noi ținte terapeutice pentru gestionarea NAFLD și DR.

Concluzii: Prin explorarea interrelației dintre ficat și ochi, se evidențiază un potențial de a obține o înțelegere mai specifică și mai cuprinzătoare a relației intricate între afecțiunile ficatului și sănătatea oculară, deschizând calea spre abordări terapeutice noi.

Lidia PĂDUREAC

Dr. în istorie, conferențiar universitar
Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți
ORCID ID: 0009-0004-6176-6648
Email: padureac.lidia@usarb.md

**FOAMETEA DIN RSS MOLDOVENEASCĂ REFLECTATĂ ÎN MEMORIILE
DEPORTAȚILOR BASARABENI DIN 1949**

*The Famine in the Moldavian SSR reflected in the testimonies of Bessarabian
deportees from 1949*

Foamea provocată de autoritățile sovietice, instaurate forțat în teritoriile dintre Nistru și Prut, este reflectată în diverse surse istorice. Un aspect mai puțin prezent în istoriografie conține mărturiile deportaților basarabeni din 1949 despre această tragedie. Valoarea științifică a memoriei deportaților se conturează în faptul că persoanele trecute prin cele mai grave atrocități săvârșite de regimul comunist vin cu detalii și experiențe unice, accentuând profunzimea suferințelor pe care au fost nevoiți să le suporte.

Mărturiile supraviețuitorilor permit înțelegerea impactului psihologic, emoțional și social al foametei și deportărilor asupra persoanelor și familiilor lor. Deseori narațiunile deportaților scot în evidență trauma trăită din cauza penuriei produselor alimentare în RSS Moldovenească, comparabilă sau chiar mai apăsătoare decât greutățile din primii ani de surghiun stalinist. Marea parte a celor deportați în 1949 reprezenta categoria țăranilor gospodari care a îndurat povara fiscalității excesive sovietice, dar care a reușit să supraviețuiască foametea din 1946–1947. Atât mărturiile, cât și documentele timpului permit să constatăm că înfometarea populației nu a fost un fenomen accidental, ci o politică deliberată în scopul realizării planurilor cincinale de rechiziționare a produselor alimentare (mai ales, a cerealelor), iar deportarea forțată urma să asigure colectivizarea agriculturii în RSS Moldovenească și să lichideze categoria țăranilor proprietari. În acest context, acțiunile statului aveau și menirea de a inculca populației locale un spirit de obediență.

Mărturiile deportaților basarabeni din 1949 oferă o conștientizare multiaspectuală profundă a foametei din RSS Moldovenească și a impactului acestui fenomen (pe termen scurt și lung) asupra oamenilor și a comunităților în care trăiau, din perspectiva celor care au trecut prin două traume grave provocate de regimul totalitar-comunist.

Bianca PĂDUREAN

doctorand al Școlii Doctorale de Științe Umaniste și ale Educației, USM

ORCID: 0009-0002-1143-3939

Email: bianca.padurean@clujtoday.ro

Ioan-Claudiu PĂDUREAN,

doctorand al Școlii Doctorale de Științe Umaniste și ale Educației, USM

**REGELE MIHAI I, REGINA-MAMĂ ELENA ȘI EVREII DIN ROMÂNIA,
BASARABIA ȘI BUCOVINA, ÎN CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL**
*King Mihai I, Queen Mother Elena and the Jews of Romania, Bessarabia and
Bukovina in World War II*

În plină conflagrație mondială, la București urcă pe tron, la 6 septembrie 1940, pentru a doua oară în viața sa, Regele Mihai I al României. Situația politică moștenită de la tatăl său, Carol al II-lea, care abdicase în favoarea fiului său, sub presiunea lui Ion Antonescu, proaspăt investit cu puteri depline în conducerea statului, era una cel puțin complicată. România tocmai cedase ultimatumurilor URSS de a-și retrage administrația românească din Basarabia, nordul Bucovinei și Ținutul Herței. Printre primele acțiuni făcute de Antonescu, la rugămintea tânărului rege ajuns din nou pe tron la nici 19 ani, a fost readucerea în țară a Reginei-Mamă Elena. Întoarsă în țară dintr-un exil impus cu forța de Carol al II-lea, Regina Elena găsește în 1940 o Românie destabilizată – mișcările extremiste, fascismul și antisemitismul luau amploare, în timp ce generalul Ion Antonescu și extrema dreaptă conduc, *de facto*, țara.

Prezenta cercetare analizează atitudinea celor doi monarhi, mamă și fiu, față de minoritatea evreiască din România, Basarabia și Bucovina, în perioada 1940-1942.

Situația comunității evreilor din Basarabia era una complicată și delicată: sub ocupația URSS din 1940–1941, sovieticii au deportat zeci de mii de evrei și i-au deposedat de bunuri. În același timp, o parte din populația evreiască a fost recrutată de ruși pentru a da o mână de ajutor la sovietizarea teritoriilor ocupate în 1940, ceea ce a declanșat un val de ură din partea restului populației. În perioada 1941–1942 evreii atât din România și Basarabia au început să fie deportați, iar în Transnistria chiar uciși.

În acest context istoric analizăm atitudinea și acțiunile Regelui Mihai și Reginei Mamă Elena, față de situația evreilor.

Un personaj-cheie în descifrarea acestor evenimente supuse investigației istorice este rabinul-șef al României, Alexandru Șafran (1938–1948). El a fost cel care a adus în atenția monarhilor situația precară a comunității evreiești. Această cercetare adună la un loc declarații și documente care au stat la baza recunoașterii contribuției Reginei-Mamă Elena la salvarea a sute de mii de evrei, fapt pentru care, la 11 martie 1993, Comisia Memorialului Yad Vashem de la Ierusalim a conferit Reginei-Mamă Elena titlul de „drept între popoare”.

Anatol PETRENCU

doctor habilitat, profesor universitar, USM

ORCID ID: 0000-0002-5449-1023

Email: anatol_petrencu@yahoo.com

ELENA, THE DICTATOR'S WIFE – SUBJECT OF NICOLAE CEAUȘESCU'S CULT OF PERSONALITY

Elena, soția dictatorului – subiect al cultului personalității lui Nicolae Ceaușescu

In March 1965, Nicolae Ceaușescu (b. 1918) became general secretary of the Romanian Workers' Party (later - Romanian Communist Party), in 1967 he was also elected president of the State Council. In August 1968 the military troops of the Warsaw Pact, with the exception of those from Romania, invaded Czechoslovakia. The position of Bucharest raised the popularity of the Romanian ruler. Since 1971, after a trip to China and North Korea, a disillusioned cult of Nicolae Ceaușescu's personality has been cultivated in Romania. Unlike other communist and non-communist dictators, a "bicephalic" cult of personality was promoted in Romania: next to Nicolae Ceaușescu was his wife Elena.

With elementary school training, in December 1967, under dubious conditions, Elena Ceaușescu defended her doctoral thesis in chemical sciences, and with the evolution of the personality cult of Nicolae Ceaușescu and his wife, she was awarded honorary doctorate titles both in Romania, as well as across the country's borders. Elena became a full member of the Romanian Academy, "world-renowned scholar", "loving mother" of the Romanian people, while occupying "Cabinet no. 2" (after Nicolae Ceaușescu, "Cabinet no. 1"). Elena was awarded the title of Hero of Socialist Labor (1971), as well as other state awards. Our research shows that the initiative to be promoted in the field of science and politics belonged to Elena, and Nicolae Ceaușescu accepted the idea. It is not yet clear why. There is evidence that proves that Elena argued (sometimes quite heatedly, on an equal footing) with her husband, the communist dictator of Romania, but there are no facts that would prove the imposition of the decisions formulated by her.

Daniela Mioara PETREA

Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, USM

ORCID:0000-0001-9704-6512

Email: petrea.m.daniela@gmail.com

CONFLICTELE ȘI AGRESIVITATEA ÎN INSTITUȚIILE DE ÎNVĂȚĂMÂNT PREȘCOLAR, DIN PERSPECTIVA DE GEN

Conflictele și agresivitatea în instituțiile de învățământ preșcolar, din perspectiva de gen

Conflictele au apărut încă din cele mai vechi timpuri, ca urmare a interacțiunii umane. În Dicționarul Explicativ al Limbii Române, conflictul este abordat sub patru aspecte, ca o neînțelegere, ciocnire între două sau mai multe persoane, grupuri, ca un dezacord, antagonism, ceartă, discuție violentă, diferend, ca o stare de tensiune și de dezechilibru ca urmare a presiunii de orientare a unei persoane supuse simultan unor tendințe opuse și egale, ca o treapta acută în evoluția contradicțiilor antagoniste, sau ca opoziție, luptă între personaje sau între personaje și societate.

M. Vlăsceanu definește conflictul ca o formă de opoziție centrată pe adversar, bazată pe incompatibilitatea scopurilor, intențiilor și a valorilor părților oponente, pe când L.A. Coser privește conflictul ca pe o formă de socializare. El subliniază faptul că un grup nu poate fi complet armonios; formarea grupurilor este un rezultat atât al asocierii, cât și al disocierii, astfel încât atât conflictul, cât și cooperarea servesc ca și funcții sociale. Un anumit grad de conflictualitate este un element esențial în formarea grupurilor.

Fiind un grup omogen, conflictele și-au făcut apariția și în instituțiile de învățământ preșcolar, de la grupa mică, continuând cu următoarele trepte de învățământ. La început conflictele iau naștere din nevoia de socializare, din nevoia de afirmare, nevoia de autonomie (independentă, nevoia de afirmare în sala de grupă), nevoia de autorealizare (dorința de a atinge propriile interese prin încălcarea intereselor altor copii), nevoia de autoapărare (dorința de a se proteja de comportamentele mai puțin plăcute a celor din jur).

Comportamentele care stau la baza conflictelor dintre preșcolari, pot fi agresive și se manifestă prin îmbrânceli, lovire, trântire, imitare, tras de păr, imitare, ironizare, ton ridicat. Aceste comportamente, apar datorită intervenției factorilor de risc, în viața preșcolarului.

În concluzie, conflictele și agresivitatea sunt influențate de perspectiva de gen, iar cadrele didactice au un rol important, chiar hotărâtor în diminuarea comportamentelor agresive și a rezolvării conflictelor în sala de grupă, ținând cont de problematica de gen.

SVETLANA PLAȚINDA

doctorandă, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4113-270X>

Email: svetlana.platinda@amtap.md

TEODORA HUBENCO

doctor în pedagogie, conferențiar universitar,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6582-4604>

Email: hubencodora@yahoo.com

**ȚESĂTURILE TRADIȚIONALE DE INTERIOR – PARTE COMPONENTĂ
A PATRIMONIULUI CULTURAL NAȚIONAL**

Traditional interior fabrics – part of the national cultural heritage

Studiul prezintă o abordare multiaspectuală a Țesăturilor tradiționale de interior, ca parte componentă a patrimoniului național al Republicii Moldova și a locului acestora în contextul etnocultural. Cercetarea Țesăturilor tradiționale din punct de vedere istoric, estetic și semantic este actuală și importantă din perspectiva identității culturale a neamului nostru în spațiu și timp.

Sunt caracterizate motivele decorative care influențează structura compozițională, forma și decorul Țesăturilor tradiționale, particularitățile ornamentului Țesut în război (la stativă) și tehnica aplicată. De asemenea, Țesăturile sunt analizate sub aspectul cromatic și scopul utilizării lor – destinate împodobirii casei, folosite în uzul gospodăresc, în ritualuri de cult, tradiții și obiceiuri.

Pe lângă multiplele funcții pe care le posedă, Țesăturile tradiționale din Republica Moldova, sunt și o modalitate de prezentare a unor conținuturi ideatice esențiale pentru comunitate, asigurând astfel, echilibrul societății cu natura și cu sfera divinității, argumentând teoretic și metodologic rolul și locul ornamenticii în Țesăturile tradiționale. Acest important domeniu al artei populare, în care s-au realizat valori artistice, merită o cercetare și prezentare sistematică, pentru relevarea și menținerea autenticității Țesăturilor tradiționale.

Stela PLĂMĂDEALĂ

asist. univ., Universitatea Tehnică a Moldovei

Email: stela.plamadeala@udu.utm.md

SOBE ȘI CĂMINE FUNCȚIONALITATE SAU ELEMENT DECORATIV ÎN INTERIOR

Fireplaces and stoves: functionality or a decorative element in the interior

Evenimentele globale, precum pandemia, au schimbat radical preferințele oamenilor în ceea ce privește locuința. S-a simțit nevoia de case, vile și căsuțe de vacanță. Cu toate acestea, o locuință nu va fi completă fără un sistem de încălzire. Căminele și sobele au jucat un rol crucial în istorie și au avut o importanță semnificativă în viața oamenilor de-a lungul timpului. Iată câteva aspecte care evidențiază importanța lor în istorie și în contextul actual.

În perioadele istorice, căminul era centrul vieții comunitare. În casele oamenilor bogați, se acorda o atenție deosebită placării căminelor și formei acestora. Acestea erau placate cu marmură, plăci turnate din fontă și bronz. Ca dovadă, avem conacul lui Manuc Bei din Hâncești, unde putem admira un cămin placat cu marmură sculptată, având elemente decorative specifice clasicismului francez.

Oamenii se adunau în jurul focului pentru a-și împărtăși experiențele, pentru discuții și pentru a întări legăturile sociale. Aceste locuri de adunare au contribuit la formarea comunităților și la transmiterea tradițiilor. Sobe au fost sursa principală de căldură în locuințe înainte de apariția sistemelor de încălzire moderne. În perioadele reci ale anului, sobele au fost esențiale pentru menținerea confortului termic în case și pentru protejarea oamenilor împotriva condițiilor meteorologice severe. Înainte de apariția aragazurilor moderne, focul din sobă era folosit pentru gătit și prepararea alimentelor. Acesta a fost un element esențial în procesul de pregătire a hranei, contribuind la supraviețuirea și dezvoltarea comunității.

Elena PLOȘNIȚA

Dr. hab. în istorie, Muzeul Național de Istorie a Moldovei

ORCID.org/ 0000-0001-9061-3369

Email: rackayskaine@yahoo.com

CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA VALORIFICAREA PATRIMONIULUI MEMORIAL ÎN BASARABIA

Considerations for the development of the memorial heritage of Bessarabia

Moștenirea memorială este parte componentă a patrimoniului cultural național și este, probabil, partea cea mai semnificativă și reprezentativă. Pentru că patrimoniul memorial înseamnă istorie locală și națională, înseamnă simboluri naționale, personalități care întruchipează aspirațiile de neam, vârfurile unei societăți, înseamnă case și clădiri legate de anumite personalități sau evenimente. Pentru că patrimoniul memorial glorifică anumite personalități sau evenimente ca o recunoaștere la înfăptuirea sau influențarea mersului istoriei, științei, culturii, artei etc. Și în toate timpurile oamenii au simțit necesitatea de a păstra memoria celor care s-au manifestat în anumite situații și domenii, s-au remarcat prin fapte și acțiuni concrete. În epoca modernă în Basarabia au fost înregistrate primele idei și realizări cu privire la valorificarea patrimoniului memorial. Au fost practicate anumite căi și modalități de eternizare a memoriei unor personalități, eroi și evenimente. Astfel, au fost ridicate monumente în diverse localități consacrate țărilor ruși, oamenilor de cultură din Imperiul Rus, unor comandanți de armată rusă etc. A fost lansată ideea și concepția creării unui muzeu istorico-militar consacrat istoriei războaielor ruso-turce cu o secție memorială. Dar nu a fost eternizată nici o personalitate din istoria sau cultura Basarabiei. Au fost organizate secții de istorie memorială la Muzeul Zemstvei și la Muzeul Comisiei Arhivelor. În 1914, odată cu începutul Primului Război Mondial a început o mișcare care avea drept scop înveșnicirea memoriei celor căzuți pe fronturile războiului. Acest proces a continuat și în perioada interbelică prin Cultul eroilor. Au fost create cimitire separate pentru eroii războiului, au fost ridicate biserici în memoria războiului și a eroilor, au fost înălțate monumente, au fost instalate plăci comemorative, au fost create micromuzee etc. A fost legiferată ideea muzeului memorial. Căile de reprezentare memorialistică sunt diverse. Dar o atenție aparte merită reflecția muzeografică, reprezentarea muzeală a patrimoniului memorial – cum au apărut primele idei de păstrare a patrimoniului memorial și cum acest patrimoniu a fost instituționalizat sau muzeificat și care a fost rolul societății, inclusiv al femeilor în acest proces.

*The communication and the summary are made within the institutional research program „Museum historical-archaeological heritage: systematization and scientific-cultural valorization” (code: 180101).

Catrinel POPA

Dr. Facultatea de Litere, Universitatea din București

Email: p_catrinel@yahoo.com

DESPRE EXCELENȚA ÎN CERCETARE – MONICA SPIRIDON

About excellence in research – Monica Spiridon

Teoretician literar, critic și profesor la Facultatea de Litere din București, Monica Spiridon reprezintă un etalon în domeniul cercetării filologice și totodată un model demn de urmat în ceea ce privește inițiativa (de-a dreptul temerară la începutul anilor '90), de a deschide literatura înspre „sensul cultural” intercontextual din care aceasta face parte. Înclinația către transdisciplinaritate este anunțată parțial încă din cartea sa de debut, *Sadoveanu. Divanul înțeleptului cu lumea* (1982), în care autoarea se arată interesată nu atât de mijloacele stilistice ale marelui prozator, cât mai ales de relația dintre arhitectura narativă a scrierilor sadoveniene și viziunea scriitorului asupra lumii. Monica Spiridon respinge ideea unui Sadoveanu anacronic și încearcă să releve o conștiință scriitoricească integratoare, în care omul și cosmosul se află în consonanță, dar totodată o conștiință sensibilă la mișcările de profunzime ale contextului literar contemporan. Cu acest volum, Monica Spiridon deschide o serie de studii asupra operei unor scriitori reprezentativi ai literaturii române, între care Ștefan Bănulescu, Nicolae Breban, Marin Sorescu etc., prezenți în volumul *Melancolia descendenței* (1989), precum și Marin Preda (*Omul supravieții. Eșeu despre Marin Preda, romancierul* – 1993) și Mihai Eminescu (*Eminescu. O anatomie a elocvenței*, respectiv *Mihai Eminescu. Proza jurnalistică*, ambele din 2003). Vocația de teoretician literar a autoarei este vizibilă în *Despre „aparența” și „realitatea” literaturii* (1984) o sinteză ce urmărește articularea istorică a conceptelor „limbaj”, „literatură” și „literaritate”, în vreme ce volumul *Cultura: modele, repere, perspective* (2002) marchează fără echivoc lărgirea sferei sale de cercetare, cu o mare cuprindere în discutarea unor chestiuni de actualitate, de la definiția culturii, relația dintre dinamica socială, cultura populară și cultura înaltă, până la relația dintre cultură și identitate, topografii imaginare și identități naționale.

Polixenia Georgeta POPESCU

Doctor în chimie, Expert investigații fizico-chimice și conservare

Muzeul Național Brukenthal Sibiu

Email: corina.popescu@yahoo.com

Ruxandra Ioana STROIA

Expert restaurare piele, Muzeul Național Brukenthal Sibiu

Email: ruxandrastroia@gmail.com

Iulia Maria PASCU

Expert restaurare grafică, Muzeul Național Brukenthal Sibiu

Email: iulia_m_pascu@yahoo.co.uk

OBIECTE DE PATRIMONIU CU VALOARE DOCUMENTARĂ DIN PERGAMENT. STUDIU DE CAZ

Heritage objects with documentary value from parchment. Case Study

În lucrare sunt prezentate nouă diplome pe pergament din secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, care fac parte dintr-o impresionantă colecție a Muzeului de Istorie Naturală din Sibiu. Diplomele prezentau degradări datorate atât condițiilor de depozitare cât și îmbătrânirii naturale a materialelor constitutive.

Ca studiu de caz sunt prezentate intervențiile de conservare activă și investigațiile fizico-chimice preliminare acestor intervenții, efectuate asupra Diplomei de farmacist, cu nr inv. F 3405, Diplomă Magister provenită de la Universitatea din Viena, datată 1827.

Polixenia Georgeta POPESCU

Doctor în chimie, Expert investigații fizico-chimice și conservare

Muzeul Național Brukenthal Sibiu

Email: corina.popescu@yahoo.com

Ruxandra Ioana STROIA

Expert restaurare piele Muzeul Național Brukenthal Sibiu

Email: ruxandrastroia@gmail.com

INVESTIGAȚII ȘI INTERVENȚII DE RESTAURARE ASUPRA MANUSCRISULUI "DE VICTORIA VERBI DEI", 1417

Investigations and restoration interventions on the manuscript

'De victoria verbi Dei', 1417

În lucrare sunt prezentate caracterizarea cărții manuscris 'De victoria verbi Dei' autor Rupertus Tuitiensis, 1417 deținută de Biblioteca Brukenthal, evaluarea stării de conservare a manuscrisului, studiul prin microscopie optică a suprafețelor din piele, pergament și hârtie și intervențiile de conservare-restaurare.

Violeta POPESCU

Moldova State University

Email: violeta.popescu74@gmail.com

COMPOZIȚIA ELEMENTALĂ A TRANDAFIRULUI DE DAMASC (*ROSA DAMASCENA* MILL.) ȘI NARCISULUI (*NARCISSUS POETICUS* L.)
Elemental composition of Damask Rose / (rosa damascena mill.) and Narcissus (narcissus poeticus l.)

Trandafirul de Damasc (*Rosa damascena* Mill.) este o specie etero-oleagenoasă, aromatic și decorativă cunoscută în Republica Moldova. Concretul obținut industrial din petalele de trandafir se utilizează în parfumerie, cosmetică, industria alimentară și în medicină.

Narcisul (*Narcissus poeticus* L.), o altă specie etero-oleagenoasă și aromatic este cultivată în Republica Moldova în premieră. Concretul obținut industrial din florile de narcis se utilizează în parfumerie, cosmetică, dar și în medicină.

Având în vedere faptul, că unele dintre elementele chimice considerate esențiale pentru organismul uman se găsesc în cantități extrem de mici în natură, plantele medicinale servesc și ca surse de micronutrienți anorganici.

Compoziția elementală a plantelor de trandafir și narcis a fost determinată prin metoda activării cu neutroni (NAA) pe părți de plantă. Deoarece plantele speciilor studiate sunt vasculare, s-a studiat tranzitul elementelor din sol în plantă și distribuția elementală între organele plantei. Analizele au fost efectuate pe un reactor IBR-2 în Laboratorul Frank de Fizică a neutronilor, Institutul unificat de cercetări nucleare, or. Dubna, Rusia. În rezultat, în probe au fost identificate 31 de macro-și microelemente. Dintre acestea, 12 sunt fie esențiale, fie benefice pentru organismul uman la anumite concentrații (Ca, Cl, Co, Cr, Fe, K, Mg, Mn, Na, Se, V, Zn), 6 sunt potențial toxice (Al, As, Ba, Rb, Sb, Sr), iar pentru restul elementelor funcțiile fiziologice încă nu sunt cunoscute exact (Sc, Ni, Br, Mo, Cs, La, Ce, Sm, Tb, Hf, Ta, Th, U). În studiul nostru, orice concentrație relativ mare ar putea fi, de asemenea, considerată un factor în explicarea proprietăților medicinale ale plantelor. Dintre macroelemente poate fi menționat Ca, cu următorul conținut în trandafir (μg/g): frunze (16000) > lăstari (9300) > flori (5700) și K în narcis: lăstari (44000) > flori (34800) > bulbi (14600). Cel mai mare conținut al elementelor a fost determinat în inflorescențele de trandafir, aranjate în ordinea descrescătoare a concentrației: K > Ca > Mg > Cl > Na > Fe > Mn > Zn > Cr > V > Se > Co. În inflorescențele de narcis, ordinea acestora în funcție de descreșterea concentrației este: K > Cl > Ca > Mg > Fe > Na > Zn > Mn > Cr > V > Co.

Elena POSTICĂ

Dr. în istorie, Muzeul Național de Istorie a Moldovei

ORCID ID: [0000-0002-8481-6503](https://orcid.org/0000-0002-8481-6503)

Email: epostica@yahoo.com

FEMEI-MARTIR ÎN REZISTENȚA ANTISOVIETICĂ DIN BASARABIA

Martyr-women in the anti-Soviet resistance in Bessarabia

În comunicare se analizează parcursul vieții femeilor basarabene antrenate în mișcarea de rezistență antisovietică, desfășurată pe teritoriul RSS Moldovenească în perioada 1949–1953. Autoarea se oprește cu precădere asupra organizației anti-sovietice „Armata Neagră”, care a activat pe teritoriul localităților Chișcăreni, Cornești, Bravicea și Călărași în perioada 1949–1951, elucidând circumstanțele arestărilor, torturilor și condamnărilor la ani grei de penitență și muncă corecțională, precum și consecințele sistemului represiv asupra membrilor familiei persoanelor înscrise în organizație. Analiza documentelor de arhivă extinde cunoașterea istorică privind mișcarea de rezistență din Basarabia postbelică și deschide noi oportunități pentru valorificarea științifico-muzeală a istoriei și memoriei femeilor-martir care au manifestat, direct sau indirect, împotriva regimului totalitar din RSS Moldovenească.

Veronica POZNEACOVA

Specialist Principal, Departamentul Relații Internaționale,

Secția Proiecte și Granturi, USM

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0762-5049>

Email: veronicapozneacova@gmail.com

CURRENT TRENDS IN THE APPLICATION OF CUSTODIAL SANCTIONS AGAINST WOMEN

Tendințele actuale în domeniul aplicării sancțiunilor privative de libertate față de femei

Women represent a particularly vulnerable subject of criminal justice, especially because they are victims of sexual and physical violence or suffer from mental illness, depend on alcohol or drugs, come from socially vulnerable segments of the population. These women are socially and economically marginalized and often become victims of abuse by family members or people close to them, victims of sexual and/or physical violence that forces them to commit crimes. Women could become addicted to alcohol or narcotic substances. Recently, global trends indicated an increase in the number of women sentenced to imprisonment. The opposite trend is present in the Republic of Moldova. In the last 5 years, there is a trend in reducing the number of women sentenced to

the deprivation of liberty and held in Prison 7 Ruska. In this study, we analyze global tendencies in the women's detention domain, the number of women sentenced to imprisonment in the Republic of Moldova in 2018–2023, the severity of crimes committed and the psychological profile of female prisoners. We determined the trends present within the framework of national justice system and the main problems faced by women deprived of their liberty.

Natalia PROCOP

dr. în studiul artelor, Academia de Științe a Moldovei,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4900-1787>

Email: nataliaprocop83@gmail.com

PEISAJUL URBAN ÎN CREAȚIA IRAIDEI CIOBANU

The urban landscape in the creation of Iraida Ciobanu

Artistul plastic Iraida Ciobanu utilizează pe larg motivele etnografice în pictura sa, despre care s-a spus că are un bogat colorit național. Acesta persistă și în reprezentarea orașului Chișinău, tablourile ei manifestându-se prin simplitatea formelor, printre care sunt intercalate elementele grafice. Lucrând exclusiv în tehnica plein-air-ului, pictorița este atrasă de zonele rustice, unde sunt case și curți mici, dar nu evită blocurile multietajate și spațiile reprezentative ale Chișinăului. Starea zilei, anotimpul, umbrele căzătoare sunt doar câteva dintre provocările pe care le realizează pictorița în lucrările „Peisaj de iarnă”, „Toamna”, „Umbre și copaci”, „Motiv simplu”, „După ploaie” ș.a. Una din temele persistente ale pictoriței, prin care creează un univers urban aparte, este curtea blocului unde locuiește ea însăși. Curtea este pictată în diverse ipostaze, anotimpuri și momente ale zilei. Seria dedicată Chișinăului se completează cu lucrări reprezentând clădirea Primăriei municipiului Chișinău, Muzeului de Istorie a Orașului Chișinău, Muzeului Național de Etnografie și Istorie Naturală, Clădirea fostului gimnaziu pentru fete al zemstvei basarabene, Biserica Sfinții Împărați Constantin și Elena, Sala cu Orgă, Liceul Real pentru Băieți, Catedrala Metropolitană „Nașterea Domnului” din Chișinău, Biserica Sfânta Teodora de la Sihla, Ambasada României, Parcul Afgan ș.a. În toate peisajele Iraida Ciobanu tinde să redea starea și atmosfera locurilor reprezentate, păstrând astfel vie imaginea orașului Chișinău.

Raisa PUIA

dr. șt. fizico-matematică, conf. univ. Catedra Medicină Socială
și Management „Nicolae Testemițanu”,
USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4988-7442>

Email: raisa.puia@usmf.md

Galina BUTA

dr. șt. med., conf. univ., Catedra de Medicină de Familie,
USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-7376-1498>

Email: galina.buta@usmf.md

**ROLUL SISTEMULUI INFORMAȚIONAL ÎN EVIDENȚA
BIO-SPECIMENELOR**

The role of the informational system in the registration of bio-specimens

Introducere: Biobanca prezintă colecții organizate de probe biologice umane și date asociate de mare importanță pentru cercetare. Este o infrastructură standardizată pentru colectarea, procesarea, stocarea și schimbul bio-specimenelor. Cercetarea, utilizând materialele biologice umane din biobancă, este reglementată de recomandările UE.

Scopul: De a prezenta rezultatul proiectului „Evidența informațională a bio-specimenelor în cadrul Biobăncii *N. Testemițanu*” și rolul infrastructurii Biobăncii în cercetările științifice.

Materiale și metode: Au fost selectate studii relevante în baza de date PubMed. Analiza literaturii a permis identificarea a 671 de lucrări, care au stat la baza creării conceptului teoretic despre Biobancă și crearea caietului de sarcini. Echipa proiectului a ghidat agentul economic în elaborarea softului „Registrul de evidență informațională a biospecimenelor”.

Rezultate: Softul elaborat identifică integral mișcarea fluxului informațional al bio-specimenelor și informației adiționale acestora. Dispune de mecanismul de barcodare și debarcodare, atribuindu-i fiecărei probe un cod unic, care poate fi citit cu ajutorul scenerelor. Permite selectarea tipului de frigider, conform caracteristicii bio-specimenului și determină locul acestuia în frigider. Are o serie de posibilități, care permit efectuarea alicotării bio-specimenului. Asigura date reprezentative privind potențialii donatori de biospecimene din instituțiile medicale. Permite înregistrarea și prelucrarea bio-specimenelor de la donatori în diverse studii de cercetare, respectând principiile eticii cercetării. Asigură anonimatul datelor personale ale donatorilor și trasabilitatea cu posibilități de gestionare a bio-specimenelor în circuitul Biobăncii. Permite crearea rapoartelor statistice.

Concluzii: Softul „Registrul informațional al bio-specimenelor” este relevant în realizarea cercetărilor științifice. Cadrele didactico-științifice ale USMF „N. Testemițanu”, cercetătorii, rezidenții, doctoranzii și alții, dispun de suport informațional vast și comprehensiv pentru eficientizarea activităților de cercetare.

Irina PUNGA

drd., Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6004-9338>

Email: iri.punga@gmail.com

THE SCOPE OF THE BIODIVERSITY ASSESSMENT MECHANISM

Domeniul de aplicare a mecanismului de evaluare a biodiversității

In an era of constant change and adaptation to environmental challenges, biodiversity conservation is becoming a global priority. The globally implemented biodiversity assessment mechanism plays a crucial role in this fight. Aware of the importance of preserving natural diversity, Moldova has adopted the biodiversity assessment mechanism as an integral part of its international environmental commitments. This initiative, which has been incorporated into national legislation, reflects a growing global concern to maintain ecological balance and conserve natural resources for the benefit of future generations. In order to identify and manage potential threats to biodiversity and to focus assessment efforts on activities that pose a significant risk to biodiversity, we propose an analysis of the scope of the biodiversity assessment mechanism.

Cristina PUȘCAȘ

Dr. în istorie, muzeograf

Muzeul Țării Crișurilor Oradea – Complex Muzeal

Email: cristinpuscas@yahoo.com

COLECTIVIZAREA FORȚATĂ, OPOZIȚIA ȚĂRĂNEȘTI ȘI REPRESIUNEA DISPROPORȚIONATĂ. REVOLTELE ȚĂRĂNEȘTI DIN 1949 DIN JUDEȚUL BIHOR, ROMÂNIA

Forced collectivization, peasant opposition and disproportionate repression.

The peasant revolts of 1949 in Bihor County, Romania

Începând cu vara anului 1949, răscările țărănești cuprind și județul Bihor. Tensiunile sociale au izbucnit cu predilecție în zona de câmpie și au cunoscut aspecte violente. Toate au avut la bază aceleași cauze legate de sistemul de cote, plata în bani a muncitorilor agricoli și treierușul la arie. Reprimarea mișcărilor țărănești a fost violentă și s-a făcut

cu meticulozitate de către forțele de Securitate. În ciuda evenimentelor extrem de sângeroase care s-au desfășurat în câteva dintre comunitățile rurale din județul Bihor, propaganda oficială a omis să menționeze aceste izbucniri violente sau le-a dat o altă conotație, astfel ca opinia publică să nu fie informată despre adevărat dimensiune a nemulțumirilor țăranilor. Ziarul Crișana, principalul instrument de propagandă în mâinile Partidului Comunist, reflectă o cu totul altă realitate, una în care întreaga societate era solidară cu lupta de clasă împotriva chiaburilor. În timp ce sute de țărani se adunau în fața Comitetelor provizorii din comune, înarmați cu seceri și furci, cerând „pâine” și strigând sloganuri anticomuniste, ziarul Crișana alocă ample spații editoriale competițiilor de recoltare.

Eugen REABENCHI

Asistent universitar, doctorand, UPS „Ion Creangă” Chișinău

ORCID: 0009-0001-2819-0411

Email: Eugenenolan6@gmail.com

FASHION SLANGISM – JARGON SAU ARGOU? O DIRECȚIE MODERNĂ ÎN DESIGN VESTIMENTAR

Fashion slangism – jargon or slang? a modern direction in clothing design

Moda, ca orice domeniu de activitate, posedă un limbaj pe care doar cei din interior îl pot înțelege, unde există atât „profesionalisme” cât și cuvinte ambigue. Noile expresii apar atât de des încât chiar și profesioniștii domeniului abia de reușesc să-și actualizeze vocabularul.

Foarte des, activitatea de bază și articolele despre design, modă folosesc un anumit „jargon” asociat cu o activitate sau alta referitoare la procesul de lucru, publicitatea anticipată, promovarea, managementul sau realizarea creațiilor, a cărui origine provine adesea din limba engleză, dar și franceză, rusă, coreeană etc. astfel, prin acest material destul de generalizat la temă, se vrea ca o dezvăluire semnificativă a unor cuvinte „la modă” care sunt atât de des folosite de guru industriei și design-ului vestimentar.

Comunicarea este destinată problemelor actuale a influenței limbilor străine asupra limbajului profesional modern. Sunt luate în considerare motivele, sursele, căile de pătrundere a termenilor în domeniul profesional- designul vestimentar, precum și principalele domenii de utilizare a acestora. Sunt atinse problemele avantajului colaborărilor profesionale în legătură cu cuvintele străine. Este prezentată o încercare de a analiza motivele „jargonizării” globale a limbilor lumii și o scurtă listă cu traducere, explicație și utilizare în interiorul și exteriorul profesiei. Legătura dintre limbă și cultură profesională, limbă și societate consumatoare se exprimă în răspunsul imediat al sistemului lingvistic la procesele globale care au loc în societate, în adaptarea sistemului lingvistic la schimbările cauzate de aceste procese, migrare, călătorii. Momentul de cotitură și înfrumusețare a dialogului, timpul schimbărilor intense în condițiile politice, sociale și culturale ale

societății, este momentul și timpul unei anumite restructurări a sistemului lingvistic, în primul rând la nivel lexical. Nivelul lexical al limbajului, cel mai mobil și mai supus schimbării, pe de o parte, și clar structurat, pe de altă parte, reflectă în mod explicit schimbările care au loc în viața socială. Sistemul lexical al unei limbi este un fel de „ghid” al schimbărilor sociale și al preferințelor membrilor comunității (profesionale sau nu). Pe de o parte, vocabularul profesional reflectă caracterul profesional al activității, pe de altă parte, vocabularul și limbajul în general influențează formarea conștiinței profesionale. Schimbarea conștiinței publice aduce schimbări în sistemul lexical al limbii sub forma unui număr imens de elemente noi (neologisme, arhaisme, cuvinte străine, jargon, cuvinte din argou etc.), retragerea de la utilizarea activă a multor cuvinte ce denotă concepte care și-au pierdut relevanța, apariția unor noi conotații etc. Perioada de schimbări și reforme simțitoare rapide care a început în țară la începutul anilor '90 ai secolului XX și continuă până în zilele noastre, a afectat toate domeniile profesionale, în primul rând viața economică/ profesională, politică și culturală. Prin urmare, nu este de mirare că vocabularul diferitor profesii din ultimele decenii a atras atenția specialiștilor aparent corect pronunțate sau utilizate dar și multor cercetători ca obiect de analiză profesională.

Gabriela ROMANCIUC

doctor în științe biologice,

Academia de Științe a Moldovei

ORCID: 0000-0002-0969-557X

Email: gabriela.romanciuc@gmail.com

**CADRU LEGAL LA NIVEL GLOBAL ÎN DOMENIUL CONSERVĂRII
ȘI UTILIZĂRII DURABILE A RESURSELOR GENETICE VEGETALE
PENTRU ALIMENTAȚIE ȘI AGRICULTURĂ**

***Global framework for the sustainable conservation and utilization of plant genetic
resources for food and agriculture***

Conservarea agrobiodiversității vegetale, reprezintă acel deziderat major al omenirii, care în contextual securității alimentare, necesită de a fi soluționat primordial. Fiind un proces destul de complex, conservarea resurselor genetice vegetale pentru alimentație și agricultură necesită o abordare la nivel global, care corespunde unui cadru legislativ internațional și respectiv național, bine definit. În acest scop, un șir de tratate, convenții internaționale au fost elaborate pe parcursul timpului. Până în prezent, unul din instrumentele internaționale în domeniul prezervării resurselor genetice în vigoare, este Tratatul internațional privind resursele genetice pentru alimentație și agricultură, adoptat la Roma la 3 noiembrie 2001 și negociat de Comisia pentru resurse genetice pentru alimentație și agricultură a FAO.

Tratatul dat este un acord specializat, care prevede angajarea părților contractante în vederea conservării biodiversității agricole vegetale atât *ex situ* sau în afara ecosistemelor și a habitatelor naturale, cât și în interiorul lor, adică *in situ*, precum și utilizarea durabilă, justă și echitabilă a resurselor genetice vegetale pentru alimentație și agricultură (RGVAA). Tratatul recunoaște rolul și drepturile fermierilor în păstrarea și utilizarea acestor resurse. Tratatul include Sistemul Multilateral pentru accesul și partajare echilibrată și echitabilă a beneficiilor rezultate din utilizarea acestor resurse genetice, în baza asemenea pârghii ca schimbul de informații, accesul și transferul de tehnologie, consolidarea capacităților și partajarea beneficiilor monetare. Tratatul prevede faptul că materialul genetic este disponibil pentru toate părțile contractante gratuit pentru scopuri de cercetare și reproducere, în baza Acordului Standard de Transfer al Materialului (SMTA). În caz dacă o specie inclusă în anexa Tratatului (64 culturi) poate fi comercializată, atunci, un procent din încasări va reveni unui fond multilateral, care are menirea de a finanța proiecte de care beneficiază, în primul rând, fermierii din țările în curs de dezvoltare, cu scopul de a păstra diversitatea culturilor agricole locale.

Republica Moldova este semnatară a Tratatului Internațional privind Resursele Genetice Vegetale pentru Alimentație și Agricultură din 2015, acord ce definește, de rând cu Convenția privind Diversitatea Biologică (CBD), obiectivele cuprinse în Planul Global de Acțiune al FAO privind Conservarea și Utilizarea Sustenabilă a Resurselor Genetice Vegetale pentru Alimentație și Agricultură. Prin semnarea Tratatului țara noastră s-a angajat să implementarea prevederilor cuprinse în acest document oficial. La nivel național, aderarea la Tratat s-a realizat prin adoptarea Legii nr. 94 din 14 mai 2015 (Monitorul Oficial al RM, 2015, nr. 150-159, art.311). Țara noastră a participat la două sesiuni a Tratatului Internațional. Este vorba despre Sesiunea a 9-a a Organismului director al Tratatului (GB9), care s-a desfășurat în India (19-24 Septembrie 2022), precedată de consultările regionale și interregionale, în cadrul cărora Republica Moldova a prezidat ședințele Grupului Regional Europa și Sesiunea a X-cea (GB10), care a avut loc în Roma, Italia, în perioada 20-24 noiembrie 2023. Necesitatea de a asigura o colaborare strânsă cu CDB a fost unul dintre mesajele cheie ale sesiunii a X-cea, în special în contextul negocierilor pentru îmbunătățirea funcționării Sistemului multilateral de acces și partajare a beneficiilor (ABS) din tratat, având în vedere Decizia CBD COP 15 de a stabili un mecanism multilateral privind partajarea beneficiilor din utilizarea informațiilor de secvențiere genetică digitală (DSI) privind resursele genetice. Accent a fost pus pe e trei „puncte fierbinți” identificate: DSI/date de secvențiere genetică (GSD); extinderea listei de culturi din anexa I (culturi acoperite de MLS) și structura și ratele de plată. Este important de a promova la nivel național deciziile primite în cadrul ședințelor Organismului director al Tratatului.

Liliana ROTARU

doctor în istorie, conferențiar universitar, USM

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3051-5721>

Email: liliana.rotaru@usm.md

**AGRIPINA CRACIUN – MINISTER OF EDUCATION
OF THE MOLDAVIAN SSR**

Agripina Craciun – ministru al învățământului RSS Moldovenești

Born in the village of Doibani, located on the left bank of the Dniester, which was part of the Podolsk governorate of the Russian Empire in 1911, Agripina Craciun had a fate similar to other representatives of the Shantist intelligentsia, raised and educated in the MASSR during the interwar period, when the communist regime placed all hope and faith that they would contribute effectively to the creation of a communist society on the right of the Dniester after the second re-annexation of Bessarabia by the Soviets. The "Moldovan" nationality and the qualification "teacher of the Moldavian language and literature", obtained at the Pedagogical Institute in Tiraspol (1937), made her "irreplaceable". As a "national cadre", Agripina Craciun was appointed director of the Educational Institute in Tiraspol (1944–1948), head of the Moldavian Language and Literature Department (1948–1951), and from 1951 – deputy minister, then Minister of Education of the RSSM. He will occupy this position twice: in the period 1951–1953 and 1958–1962. The first mandate coincided with a not simple period in the history of education in the RSSM. The field, taken over after the ministry of Artiom Lazaev, was in a process of continuous structural reorganization, the whole system facing a significant shortage of teaching staff, the post-war shortage, the lack of textbooks and other didactic materials and other problems, inherent in the process of establishment of the Soviet-style education system. She was often criticized that the system did not work according to the expectations of the higher state and party authorities, and was replaced in 1953. But after serving as vice-chairman of the Soviet of Ministers of the MSSR (1953–1958), she was reinstated as minister of education. The second term was not simpler: it coincided with the Khrushch's reforms of the school and the development of the new education legislation, which produced other problems in the education of the republic.

* Comunicarea și rezumatul sunt elaborate în cadrul subprogramului științific „Cultură și politică în contextul schimbărilor regimurilor politice: de la Basarabia românească la Republica Moldova” (USM, 2024–2027).

Patricia ROȘCA

masterand, Facultatea Urbanism și Arhitectură, UTM

Email: patricia.rosca@udu.utm.md

MATERIALELE NOI ÎN DESIGNUL INTERIOR. SCHIMBĂRI SEMNIFICATIVE

New materials in interior design. Significant changes

Procesul de înlocuire a materialelor tradiționale din designul interior cu cele moderne poate implica o varietate de aspecte, inclusiv materialele în sine, tehnologiile integrate și abordările conceptuale. În acest proces de înlocuire a materialelor tradiționale din designul interior cu cele moderne, se fac schimbări semnificative pentru a obține un aspect estetic, contemporan, funcțional și sustenabil. Schimbările date aduc un aer proaspăt, modern și uneori mai eficient din punct de vedere energetic și ecologic în designul interior, reflectând tendințele contemporane și preocupările pentru sustenabilitate.

Materialele tradiționale sunt înlocuite cu alternative moderne, cum ar fi parchet laminat, plăci ceramice contemporane și mobilier modular. Se adoptă tehnologii avansate pentru ferestre și iluminat, iar preocupările pentru durabilitate sunt reflectate prin utilizarea materialelor ecologice. Pardoseala modernă, cum ar fi parchetul laminat sau podelele din vinil, aduc durabilitate și variabilitate în design. Pereții sunt transformați cu plăci decorative 3D și vopsele ecologice. Mobilierul modern devine modular și inovator, folosind materiale compozite și sticlă pentru o estetică modernă. Ferestrele beneficiază de tehnologii precum sticla Low-E și jaluzele inteligente. În bucătărie și baie, se adoptă blaturi din cuarț, plăci ceramice contemporane și mobilier modern. Iluminatul este asigurat de spoturi LED și lămpi smart. Tehnologia integrată include sisteme smart pentru iluminat, temperatură și securitate. Materialele ecologice precum compozitele reciclabile sunt preferate. În ceea ce privește textilele, se trece de la materiale tradiționale la sintetice, microfibră și textile antimicrobiene sau reciclate.

Alexandru RUSNAC

Doctorand, Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-3612-0158>

Email: rusnacalex1@gmail.com

LIDIA BOTEZATU – PROMOTER OF ROMANIAN CULTURE THROUGH MUSIC

Lidia Botezatu – promotor al culturii românești prin muzică

Carefully analyzing the period of the Khrushchev Thaw in the Moldavian SSR, we can say that following this process, fields such as: music, cinematography, dances had

the most to gain. Soviet artists begin to evolve according to a new program, namely touring abroad and vice versa, thus the Soviet man begins to know the world beyond. This process soon begins to create notorious personalities in the fields listed above. Today we are talking **Lidia Botezatu**, a member of the famous jazz and rock band "Noroc", which was founded in 1967 by Mihai Dolgan, future husband of the famous performer. Born on October 12, 1949, Hânțești, RSSM. He studied at the music theory section of the "Ștefan Neaga" Music School in Chisinau between 1963 and 1967. In the last year of her studies, she was invited to the light music group "Noroc" by its artistic director, the composer Mihai Dolgan. The first songs of the performer were "Ce păcat!", "Ploaia", "Te voi iubi până la sfârșitul lumii". In 1969, when they got married, Mihai Dolgan together with the poet Andrei Strâmbeanu wrote the song "Sunt o fată fericită" for her.

He launched the songs that became hits "Înflorea odată crinul", "Bădiță Petre", "Chișinăul meu cel mic", "Satele Moldovei mele", "Basarabia", "Foaie verde și o sipică", "Ce rost are", "Soare", "Pasăre în zbor", "La revedere" – all to the music of Mihai Dolgan. He also performed the songs "Frumoasa mea patrie" (music – Constantin Rusnac, lyrics – Gheorghe Vodă), "Tinerețe floare" (composer – Anatol Chiriac, lyrics – Teo Chiriac), "De ce?" (music – Petre Teodorovici, lyrics – Grigore Vieru), "Mai fă, Doamne Sfinte încă o minune" (music – Liviu Știrbu, lyrics – Tudor Șarnă), "Ochii verzi" (music – Gheorghe Mustea, lyrics – Dumitru Matcovschi). The organization of international music festivals was the best platform to promote the music product of any performer or music band. Lidia Botezatu becomes one of the most famous performers in the RSSM after participating in the *International Music Festival, Bratislava Lira* of the band "Noroc". During this well-known festival, the band manages to impress the audience with the song "De ce, De ce", after which it receives the distinguished "Sympathy of the Public" award. Another performer participating in this famous festival, only in a different edition, was Mirabela Dauer, a performer from Romania.

Ana-Maria RUSNAC

Doctorandă, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, USM

ORCID: 0009-0000-3315-5795,

Email: rusnacanamaria2@gmail.com

**BANCUL POLITIC CA FORMĂ LITERARĂ ALTERNATIVĂ
LA LITERATURA OFICIALĂ ÎN RSS MOLDOVENEASCĂ**
*Political Joke as an Alternative Literary form to Official Literature in the
Moldavian SSR*

În această comunicare venim cu o scurtă analiză asupra unei forme literare care a circulat alternativ în RSS Moldovenească la literatura oficială: bancul politic. Aceste texte circulând pe cale orală, constituie o importantă moștenire culturală, care, din păcate,

a fost neglijată de cercetătorii din Republica Moldova. A fost o cale de exprimare sugestivă, „cu șopârle”, a unor păreri de natură culturală, politică, lingvistică, literară, istorică ale românilor basarabeni intrați în geografia URSS.

Bancul politic, în timp, a devenit o manifestare culturală aparte, deosebită de o manifestare culturală clasică. Avea și el ca orice manifestare politică, literară și culturală specificul lui, și anume bancul politic din RSS Moldovenească și din toată Uniunea Sovietică era anonim și contemporan. În bancul politic se reflecta realitatea aceluia segment de timp, anii 1944–1990. O altă caracteristică definitorie a bancului era că acesta circula printre populația sovietică pe ascuns, adică era ferit de urechile partidului comunist și a funcționarilor de stat. Pentru un banc politic anticomunist se putea priva de libertate, trimite în Siberii și erau și alte pedepse dure. Oamenii au știut acest lucru și se împărtășeau cu bancurile pe care le știa doar cu persoanele de încredere, așa zice, de mare încredere. Chiar dacă era așa de dură pedeapsa pentru aceste bancuri, ele erau prezente nu doar în rândul populației muncitoare, dar și printre marii funcționari publici. Până într-un final, bancul politic a devenit un mod definitoriu de-a exprima ideile și valorile adevărate ale oamenilor.

De-asemenea, am putea considera că bancul politic este o sursă de reproducere a trecutului istoric al statului nostru, dar și a întregii epoci comuniste. Nu negăm că în perioada comunistă au existat mai multe tipuri de activități culturale, cum ar fi: muzica, piesele de teatru, produsele cinematografice, pictura și altele, dar bancul politic a fost dominant. Posibil aceasta se datorează faptului că bancul politic a devenit o cale de refugiu din coșmarul pe care l-a adus regimul comunist în Basarabia (RSS Moldovenească).

Viorelia RUSU

Institute of Zoology, Moldova State University

Dr. Ștefan RUSU

Institute of Zoology, Moldova State University

Email: rusus1974@yahoo.com

Dr. hab. Dumitru ERHAN, Institute of Zoology, Moldova State University

Maria ZAMORNEA, Institute of Zoology, Moldova State University

Olesea GLIGA, Institute of Zoology, Moldova State University

Nina CHIHAI, Liceul Teoretic „Lucian Blaga” mun. Bălți

Ion GOLOGAN, Institute of Zoology, Moldova State University

Maria RUSU, "Nicolae Testemițanu" University of Medicine
and Pharmacy from the Republic of Moldova

ASOCIAȚII PARAZITARE LA FAZAN (*Phasianus colchicus* L.) DIN DIVERSE BIOTOPURI NATURALE ȘI ANTROPIZATE ALE ZONEI DE CENTRU-NORD A REPUBLICII MOLDOVA

Parasitic associations in pheasants (*phasianus colchicus* L.) from various natural and anthropoized biotopes of the central-north area of the Republic of Moldova

Analizând dinamica efectivelor populației de fazani pe parcursul ultimilor ani, observăm o ascendență în dinamica procesului de aclimatizare a acestora, care se datorează măsurilor de protecție aplicate în perioada rece a anului și de completare permanentă a populației naturale cu fazani din crescătorii.

Carezultat al examenului endoparazitologic realizat la fazani (*Phasianus colchicus* L.), din diverse biotopuri naturale și antropizate ale zonei de centru-nord a Republicii Moldova s-a evidențiat un nivel înalt de infestare al acestora cu diverși agenți parazitari: clasa trematoda – o specie (*prosthogonimus ovatus* cu ei 12,4% și II-2,8 ex.); clasa Secernentea - 6 specii (*Capillaria annulata* cu EI-5,1%, II-6,6 ex., *Syngamus trachea* cu EI-9,5,1%, II-3,7 ex., *Heterakis isolonche* cu EI-10,3%, II-8,4 ex., *Ascaridia galli* cu EI-82,3%, II-14,4 ex., *Heterakis gallinarum* cu EI-21,8 %, II-11,9 ex. și *Trichostrongylus tenuis* cu EI-11,1%, II-3,6 ex.) și clasa Conoidasida – 3 specii (*Eimeria colchici* cu EI-11,9 %, II-19,4 ex., *E. Duodenalis* - cu EI-27,0%, II-14,7 ex. și *E. phasiani* cu EI-9,3%, II-15,2 ex.).

Din totalul de probe examinate la fazani, s-a constatat că 30,7% erau infestate în formă de monoinvazii, iar 69,3% în formă de mixtinvazii.

Monoinvaziile la fazan (*Phasianus colchicus* L.), fiind formate din: *Ascaridia galli* – 8 probe (33,4%); *Eimeria duodenalis* – 6 probe (25,0%); *Prosthogonimus ovatus* – 4 probe (16,6%); *Heterakis gallinarum* – 3 probe (12,5%); *Trichostrongylus tenuis* – 2 probe (8,3%) și o probă (4,2%) cu *Eimeria colchici*.

Din totalul de probe poliparazitate, examenul parazitologic realizat la fazan (*Phasianus colchicus* L.), a permis de a evidenția asociații poliparazitare, formate din 2 specii – 33,3%, alcătuite din: *Ascaridia galli* + *Eimeria duodenalis* – 38,9%; *Ascaridia galli* + *Heterakis gallinarum* – 27,8%; *Ascaridia galli* + *Prosthogonimus ovatus* – 16,6%; *Trichostrongylus tenuis* + *Ascaridia galli* – 11,1% și 5,6% - *Ascaridia galli* + *Eimeria colchici*.

* Investigațiile au fost realizate în cadrul Programului de Stat (2024–2027) „Evaluarea structurii și funcționării biocenozelor, habitatelor acvatice și terestre sub influența factorilor biotici și abiotici în contextul asigurării securității ecologice și bunăstării populației” (Codul subprogramului: 010701).

Larisa SADOVEI

doctor în pedagogie, conferențiar universitar,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID [org/0000-0002-1739-3766](https://orcid.org/0000-0002-1739-3766)

Email: sadovei.larisa@upsc.md

Victoria DANILA

drd., Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID [org/0000-0002-8811-8999](https://orcid.org/0000-0002-8811-8999)

Email: victoriavasiledanila@gmail.com

IMPACTUL VALORIC AL AMBIȚIEI FEMININE ÎN DEZVOLTAREA SOCIETĂȚII

Impactul valoric al ambiției feminine în dezvoltarea societății

Apreciată și detestată în același timp, *ambiția*, ca trăsătură de caracter, a înregistrat un salt impresionant în abordarea publicistică, devenind subiect de interes pentru cercetarea competențelor sociale și modelelor de asigurare a succesului prin dezvoltarea personală și/sau profesională. O documentare minuțioasă asupra termenului, a scos în evidență caracterul opțional, sugerat preponderent de interpretările subiective ale realității umane, oscilând conotațiile între semnificația pozitivă și negativă a intenției de atingere a obiectivelor stabilite. Definită în sursele consultate drept *sentiment* (de onoare, pentru perioada modernă) sau *emoție* (*negativă* – îngâmfare excesivă sau *pozitivă* – autorealizare), abordate în planul interferențelor și diferențelor conotative, conceptualizarea termenului aspiră la abordarea din prisma unui *complex de factori ce rezonază într-o persoană pentru atingerea scopului*. Ambiguitatea determinării identității conceptului este marcată de atitudinea umană vis-a-vis de aplicarea principiului acțiunii și al unității conștiință-activitate (diferențe semnalate în cazul persoanelor care doar aspiră/visează să atingă obiective și ale celor care acționează).

Abordarea ambiției feminine în sensul pozitiv a generat rezultate marcabile, cu impact la nivelul societății, din intențiile de realizare a scopului și dezvoltării personale. Prin exemplul a 4 femei vom încerca să convingem pentru construcția semnificației pozitive a conceptului de ambiție, construind acel profil de personalitate ambițioasă în domeniul profesional, prezentând contextul de afirmare și opțiunile disponibile, ca bază pentru măsurarea impactului și contribuției la calitatea vieții oamenilor.

Ala, Stîrcu, coordonator de proiect a menționat că prin acest proiect se propune dezvoltarea a 4 servicii de intervenție terapeutică: fizio-terapie, kineto-terapie, psiho-terapie și masaj terapeutic prin dotarea spațiului și capacitatea echipei din 5 specialiști.

Natalia Postolachi, Director executiv, Asociația Obștească „CASMED” din Bălți, Republica Moldova, Asociația Obștească „CASMED” este o organizație non-guvernamentală, independentă, non-profit, care a fost înregistrată în luna decembrie 2010, cu

scopul de a sprijini persoanele în etate și alte persoane defavorizate prin dezvoltarea și implementarea de proiecte sociale, educative și de sănătate.

Liliana Gheorghiță, coordonatoare de proiect în cadrul AO Consens, administra-toare a întreprinderii sociale Herba Soluție, SRL. Din dorința de a valorifica loturile de pământ pe care le aveau în mare parte pe lângă gospodării și care aveau suprafețe relativ mici, dar și pentru a eficientiza prelucrarea acestora, un grup din cinci femei au decis să se asocieze și să fondeze compania Lidilis-Lux. Ideea inițială a companiei SRL „LIDILIS LUX” a fost crearea unui centru agroindustrial de procesare a a pelinului, cultivat de către doamne, pe care ulterior să-l deshidrateze, să-l ambaleze corespunzător și să-l comercializeze ca produs finit în magazine și farmacii. Împreună, toate cele cinci femei, gestionează circa 2,35 ha.

Victoria Danila, coordonatoarea unui proiect „Îmbrăcăminte funcțională SMART” destinată copiilor de la 0 la 7 ani. Victoria a reunit o echipă de medici neonatologi, pediatri, specialiști biomedicali, studenți și specialiști în domeniul confecțiilor textile pentru a elabora un prototip funcțional. Produsele vestimentare elaborate ar putea evita situațiile tensionante, îngrijorările părinților și a personalului medical. Produsele SMART monitorizează temperatura corpului, respirația și ritmul cardiac.

Atenția sporită acordată la etapa actuală drepturilor și asigurării egalității de gen a încurajat și femeile pentru independență în gestionarea dezvoltării personale și profesionale. Constatarea tristă, care, în condițiile că numărul femeilor constituie peste jumătate din totalul populației rezidente a țării (52,3% femei și 47,7% bărbați), numărul femeilor antreprenoare, comparativ cu cel al bărbaților, în Republica Moldova rămâne mic. Conform datelor Biroului Național de Statistică, doar o treime din întreprinderi private sunt (co)fundate și/sau administrate de femei, un indicator procentual mai mare al femeilor (90,3%) în comparație cu bărbații (82,3%), demonstrează implicarea în managementul întreprinderilor micro, fiind mai mult prezente în domeniile precum comerțul cu amănuntul, serviciile și HORECA. Sursa citată relevă faptul, că femeile reușesc să dezvolte mai rapid afacerile: de la înființare, afacerile femeilor au crescut în medie cu 84%, pe când a bărbaților – cu circa 78%.

Având în vedere scopul cercetării de a argumenta impactul valoric al ambiției feminine în dezvoltarea societății, considerăm important a menționa în concluzie unele aspecte argumentative privind promovarea conceptului de ambiție în sensul pozitiv și de a acorda femeii rolul de constructor al păcii, confortului psihologic și al bunăstării. Deși, potrivit raportului Băncii Mondiale 5,89% dintre femeile antreprenoare consideră mediul de afaceri, ca fiind mai provocator și mai nefavorabil pentru femei decât pentru bărbați, este important de a accepta abilitarea economică a femeilor în vederea sporirii diversificării economice și egalitatea veniturilor, în special având în vedere faptul că antreprenoarele tind să angajeze cu 20,8% mai multe femei comparativ cu bărbații antreprenori, totodată, incontestabilul argument își ține poziția, că diversitatea de gen în cadrul echipelor este benefică pentru societate și economie. Implicarea femeilor în antreprenariat ar contribui la creșterea veniturilor personale și independența lor financiară, dezvoltarea

stimei de sine și a puterii de negociere. Accesul femeii la venituri proprii reduce considerabil probabilitatea ca ea să fie expusă la sau să rămână în relații abuzive și are un impact semnificativ asupra familiei ei.

În concluzie, studiile arată că femeile tind să reinvestească o mare parte din veniturile proprii în educația și sănătatea copiilor, în bunăstarea și grija pentru părinții în etate, femeile demonstrând adesea un stil de management diferit de cel al bărbaților.

Iuliana SANDU

doctorandă, Universitatea Tehnică a Moldovei

ORCID 0000-0003-1266-3154

Email: iuliana.sandu@tpa.utm.md

COLORANTUL BRUN INOFENSIV PENTRU INDUSTRIA ALIMENTARĂ

Harmless brown dye for the food industry

Inofensivitatea culorii produsului alimentar prezintă interes și necesitate pentru creșterea calității produselor industriei alimentare.

Colorantului natural brun, obținut prin prelucrarea blândă a miezului nucilor *Juglans regia L.* contribuie la rezolvarea problemei utilizării deșeurilor agroalimentare cu obținerea substanțelor biologice active. Raționamentul utilizării acestuia în industria alimentară se amplifică datorită capacității compușilor fenolici din pielea miezului de nuci de a inhiba peroxidarea lipidelor, menținând un timp mai îndelungat caracteristicile organoleptice a produsului în întregime.

În scopul extinderii gamei de produse cu valoare biologică sporită și în conformitate cu trendul contemporan de excluderea aditivilor sintetici, colorantul brun solid obținut din miezul de nuci poate fi adăugat la fabricarea dulciurilor și a produselor de patiserie.

Pentru cercetare s-a utilizat miezul de nucă soiul „Călărași”. A fost efectuată extracția în hidromodulul 10:15...10:35 a miezului de nuci cu soluție, care conține cantități moderate de alcool etilic și carbonat de sodiu. Extracția colorantului a fost accelerată cu ultrasunet, care contribuie la difuzia rapidă a substanțelor fenolice din pielea miezului în faza extractului. Pentru extracția eficientă, și, concomitent, pentru păstrarea valorii biologice a lipidelor din miezul nucilor, supuse extracției, au fost respectate condiții stricte de temperatură și timp. Extractul obținut a fost concentrat și transformat în forma solidă, constituită din microgranule de carbonat de calciu cu dimensiunea de 2...20 micrometri, pe care sunt fixați compuși fenolici naturali, extrași din pielea miezului de nuci.

Colorantul solid obținut prezintă o pulbere afânată de culoare brună (maro) închis. El poate fi utilizat pentru colorarea produselor de patiserie și dulciurilor. Conform datelor, acumulate la momentul actual, colorantul solid brun poate fi recomandat pentru producere în condiții industriale.

Maria SERBINOV

doctorandă, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9424-5188>

Email: mariaserbinov6@gmail.com

PARTICULARITĂȚI STILISTICE ȘI STRUCTURALE ÎN SONATA *LUDUS FISTULA* PENTRU FLAUT ȘI PIAN A COMPOZITORULUI PAVEL RUSU

Stylistic and structural peculiarities in Pavel Rusu's Sonata Ludus fistula for flute and piano

Printre compozitorii din Republica Moldova care au contribuit considerabil la dezvoltarea muzicii academice naționale la sfârșit de secol XX se numără și Pavel Rusu (1948–2013). Cu o activitate componistică prolifică, acesta a mai fost conducător artistic la Filarmonica de Stat din Chișinău, dar a și participat pedagogic la educarea câtorva generații de muzicieni, fiindu-le profesor de teorie a muzicii și compoziție.

Creația lui Pavel Rusu cuprinde un spectru larg de genuri muzicale, de la unele simfonice și corale până la altele camerale instrumentale și vocale. Din punct de vedere stilistic, muzicianul a fost, pe de o parte, preocupat de diversitatea compozisticii secolului XX, în special de activitatea marilor Bela Bartok, Dmitrii Șostakovici, Igor Stravinski, iar pe de alta – s-a arătat interesat în mod deosebit de folclor, lăsând acest domeniu să-i formeze maniera componistică individuală și să-i predomine opusurile prin intonații și colorit specifice culturii populare. Dorindu-și să aplice cât mai original în partiturile sale diverse elemente folclorice, compozitorul s-a limitat la extragerea unor detalii care să-i reprezinte lumea interioară, nefiind adeptul citărilor directe.

Sonata pentru flaut și pian *Ludus Fistula* (1984) este un exemplu ce ilustrează elocvent aceste observații referitoare la stilul componistic al lui Pavel Rusu. Avem în discuție o lucrare destul de tradițională, care prezintă trăsăturile unui *allegro* de sonată clasică. Ambele instrumente sunt tratate în partitură ca doi parteneri egali, autorul oferindu-le în egală măsură câteva episoade solo. În mod special însă, compozitorul pune în evidență posibilitățile flautului prin folosirea diferitelor tipuri de flaut – flaut piccolo, flaut mare, flaut alto –, recurgând astfel la imitarea unor instrumente tradiționale și atribuind opusului în cauză trăsături arhaice.

Sonata pentru flaut și pian *Ludus Fistula* nu a fost vreodată cercetată sau editată, iar prin comunicarea de față vom face primele încercări în umplerea acestui gol în istoria muzicii naționale.

Elena SERGHEEVA

Master în inginerie, UTM

ORCID 0000-0002-8563-0399

Email: elena.sergheeva1@tpa.utm.md

Natalia NETREBA

Doctor în tehnică, UTM

ORCID 0000-0003-4200-1303

Email: natalia.netreba@tpa.utm.md

PRODUS DE COFETĂRIE FUNCȚIONAL FORTIFICAT CU FĂINĂ DE DOVLEAC

Functional confectionery fortified with yellow pumpkin powder

Produsele alimentare moderne se caracterizează prin conținutul scăzut de nutrienți esențiali, precum și printr-un conținut caloric crescut. Acest lucru duce la numeroase tulburări care provoacă diabet zaharat, obezitate, boli cardiovasculare, etc. Îmbogățirea unui astfel de produs cu un ingredient funcțional va extinde asortimentul și va contribui la îmbunătățirea valorii nutriționale produselor de cofetărie. În acest studiu a fost elaborat un produs de cofetărie spumos – marshmallow pe bază de sirop de topinambur, îmbogățit cu făină de dovleac în proporții de 10, 15, 20, 25 și 30% din masa materiei prime, și au fost investigate proprietățile sale senzoriale, fizico-chimice și microbiologice. S-a constatat că produsul elaborat conține cu 29% mai puține calorii decât controlul datorită înlocuirii complete a siropului de zahăr cu sirop de topinambur. Analiza senzorială a arătat că consistența produsului este conformă standardului, iar ca urmare a degustării, produsul care conține 15% făină de dovleac a primit cea mai mare notă. Au fost studiați indicatori precum umiditatea, conținutul de cenușă, aciditatea, activitatea apei, activitatea antioxidantă, conținutul de substanțe solubile, carotenoide și polifenoli. Cele mai bune rezultate au fost arătate de mostrele care conțin 15 și 20% de făină de dovleac. Analiza microbiologică a arătat că marshmallow-ul elaborat își păstrează siguranța chiar și după expirarea termenului de valabilitate recomandat, iar numărul de colonii scade în timpul depozitării, ceea ce dovedește proprietățile antimicrobiene ale făinii de dovleac. Produsul elaborat cu conținutul de făina de dovleac 15-20% din masa materiei prime poate fi recomandat pentru producere în condiții industriale.

* Studiu realizat în cadrul proiectului AUF „Extraction ‘verte’, stabilization et valorisation des composants bioactifs de *Ribes nidrigolaria* et *Cucurbita maxima*”.

Marta SEVERIN

Doctorandă, Școala doctorală Științe Umanistice și ale Educației, USM
Universitatea „Dunărea de Jos”, Galați, Facultatea Transfrontalieră

Email: martaseverin5@gmail.com

ORCID:0000-0002-8578-9359

BASARABEANUL GHEORGHE GRIGURCU: CÂTEVA DATE BIOGRAFICE

The Basarabian Gheorghe Grigurcu: Some Biographical Details

Scopul acestei comunicări este de a pune în valoare originea de basarabean a lui Gheorghe Grigurcu, afirmată de-a lungul timpului în activitatea de scriitor: poet, critic literar și chiar autor de aforisme. Gheorghe Grigurcu își mărturisește neîncetat locul de baștină: „Sunt un basarabean get-beget, născut la Soroca, în interbelic”. Copilăria sa a fost marcată de două refugii (Ardealul de Nord, în 1940 și Basarabia, în 1943). Gorjul văzut la patru, respectiv la șapte ani, va deveni un topos emblematic în scrierile poetului, revenind la el până în prezent. Dincolo de locul Soroca, mai exact peste Prut, scriitorul s-a afirmat cu tenacitate. Apetența de livresc însoțită și de atitudinea „cuvântul basarabeanului răzvrătit”, cum s-a spus și despre Paul Goma, au conturat individualitatea complexă și destoinică a lui Grigurcu. Basarabenitatea din venele scriitorului i-a favorizat clasarea printre scriitorii combatanți în teren politic și literar. În familia spirituală Hașdeu, Stere și Goma, Gheorghe Grigurcu poate fi înscris lesne. În interviul acordat Luciei Negoită, Gheorghe Grigurcu a precizat că grupul celor amintiți este „o familie prodigioasă, cu o ștachetă înaltă la care mărturisesc că e greu de făcut față. Cred că ei ilustrează adevăratul spirit al Basarabiei înstrăinate și la ora actuală”. Contingența cu cei de mai sus zugrăvește profilul basarabeanului Grigurcu ca nesupus, răzvrătit puterii asupritoare, polemist acerb și neiertător față de cei care au admis compromisuri, neconsimțind în a trăda pe cel din aceeași breaslă. A preferat poziția piezișă la represaliile impuse de regimul comunist. Folosindu-și arma din dotare – Cuvântul, scriitorul Grigurcu își continuă activitatea livrescă fondată pe principiile de basarabean neinfestat de concesii.

* Comunicarea și rezumatul sunt elaborate în cadrul subprogramului științific „Cultură și politică în contextul schimbărilor regimurilor politice: de la Basarabia românească la Republica Moldova” (USM, 2024–2027).

Irina SÎLI

dr. în drept, lector univ. Universitatea de Stat din Moldova

ORCID 0009-0001-1664-0526

Email: irasili.usm@gmail.com

POLUAREA FONICA ȘI MECANISME DE PROTECTIE.

CAZUL REPUBLICII MOLDOVA

Noise pollution and protection mechanisms. The case of the Republic of Moldova

Poluarea fonică este una dintre cele mai mari probleme cu care se confruntă umanitatea la ora actuală, alături de poluarea atmosferică și managementul deșeurilor. Zgomotul însoțește o persoană peste tot: pe stradă, în transport, la serviciu și, din păcate, chiar și acasă influențând mai mulți factori ai calității vieții. În Republica Moldova responsabil de poluarea fonică direct sau indirect ar trebui să fie implicați mai mulți actori printre care Agenția Națională pentru Sănătate Publică, Ministerul Mediului, Autoritățile publice locale, ONG, societatea civilă și mediul de afaceri etc., deși se consideră că dispunem de bază normativă privind nivelurile admise și de măsurare a zgomotului din mediul ambiant și nu doar, progrese la aplicarea acestor prevederi sunt resimțite mai mult în mediul de afaceri la efectuarea investigațiilor instrumentale și de laborator pentru estimarea factorilor fizici printre care avem și zgomotul (sau vibrațiile provocate de acesta) în scopul evaluării cerințelor de sănătate și securitate la locul de muncă. Restanțe avem la zgomotul provocat de mijloacele de transport și asigurarea parametrilor normali ai mediului acustic în blocurile de locuit, clădirile publice și de producere de pe teritoriul zonei populate, normele legale existente fie că sunt ignorate fie că mecanismul de aplicare este unul inefficient. Deși în legislația Republicii Moldova avem sancțiuni pentru nerespectarea indicatorilor cu privire la zgomot, zgomot excesiv, poluare fonică cu toate acestea la identificarea normelor admisibile și aplicarea sancțiunilor nu ficționează sistemul. Organizația mondială a sănătății menționează că expunerea la sunet excesiv determină anual 12.000 de decese premature și contribuie la 48.000 de noi cazuri de boli cardiace ischemice (cauzate de îngustarea arterelor inimii) în Europa în fiecare an. Suplimentar, se estimează că 22 de milioane de persoane se confruntă cu un disconfort cronic semnificativ, iar 6,5 milioane suferă de tulburări cronice severe de somn. Costul anual al poluării fonice în Europa a fost evaluat la 52 de miliarde de dolari. Combaterea poluării fonice trebuie să fie o prerogativă pentru fiecare dintre noi, politicile de stat e necesar să fie orientate spre diminuarea acestora și asigurarea unei societăți sănătoase.

Victor SÎTNIC

doctor în științe biologice, Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0002-0449-1527

Email: victor.sitnic@sti.usm.md

Victoria NISTREANU

doctor în științe biologice, Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0002-9726-9684

Alina LARION

doctor în științe biologice, Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0000-0002-5313-4518

**BARCODAREA ADN-ULUI MITOCHONDRIAL A MICROTINELOR
DIN REPUBLICA MOLDOVA**

Mitochondrial dna barcoding of field voles from the Republic of Moldova

Barcodarea ADN-ului este o metodă moleculară de identificare a speciilor în baza unui fragment standardizat de ADN. Secvențele genei mitocondriale a *CYTB* (citocromul b) sunt adesea utilizate în acest scop, întrucât posedă o variabilitate limitată în cadrul speciei și o variabilitate ridicată în afara acesteia. De asemenea, în bazele de date de specialitate sunt depozitate barcoduri ADN ale citocromului b pentru o multitudine de specii din întreaga lume, cercetătorii putând compara secvențele obținute în studiile lor cu cele din bazele de date. Acest lucru permite identificarea cu precizie a speciilor, chiar și atunci când acestea sunt morfologic similare (specii criptice). În cadrul prezentului studiu a fost efectuată barcodarea ADN-ului citocromului b obținut din 13 probe prelevate din suburbia mun. Chișinăului și din alte câteva localități din regiunea centrală a Republicii Moldova. Întrucât cele două specii din Moldova (*Microtus levis* și *Microtus arvalis*) nu pot fi diferențiate vizual și habitatul lor se poate suprapune, la prelevarea probelor nu a fost posibilă identificarea până la nivel de specie. Diferențierea celor 13 specimene a fost realizată în urma secvențierii (prin tehnologia Sanger) genei *CYTB*, fiind obținute 8 secvențe pentru *M. levis* și 5 pentru *M. arvalis*. Barcodurile obținute au dimensiunea de 1106 pb și au fost secvențiate la Institutul de Ecologie și Evoluție a Universității din Berna, Elveția. Ulterior acestea au fost înregistrate și depozitate pe platforma globală *Barcode of Life Data Systems* în cadrul proiectului *TERVM – Terrestrial vertebrates of the Republic of Moldova* (subprogram 010701).

Maria Adela SGÎRCEA

Arh., doctorand,

ORCID: ID ORCID 0009-0009-8069-9977,

Email: maria-adela.sgircea@student.upt.ro

Cristina Maria POVIAN

conf. dr. arh., Universitatea Politehnică Timișoara

THE INFLUENCE OF TEXTURE IN STRUCTURES 3D PRINTED WITH EARTH-BASED MATERIALS

Influența texturii în structurile imprimate 3d din materiale bazate pe pământ

Additive manufacturing, known informally as 3D printing, has had both rapid growth and high adoption rate across industries in recent years. In several sectors, it has passed from being used in rapid prototyping to being used in production. In building construction, a lot of research has been put into additive manufacturing with concrete-based materials and earth-based materials, some technology of which has even reached the market. As far as design and prototyping is concerned, the use of custom software solutions has accompanied the growth of 3D printed constructions, both to support the needs for structural stability models and those regarding appearance and behavior of the building's envelope. This paper looks into the integration of texture to the exterior of 3D printed external structures as a means of regulating the structure's behavior, at the moment of printing and through external stimuli, over the structure's lifespan. The process considers only textures integrated into the printing process, not later add-ons. It also briefly looks into the varied external stimuli that may affect the behavior of the texture, such as rain, differential impact of shade versus sunlight, vegetation. Creating new archetectonic aesthetics through these integrated textures is briefly looked into and indexed. One experimental part of the research takes the form of to-scale tests on textured clay models printed on a laboratory-sized LDM printer.

Artur STAFIE

Masterand, Facultatea Urbanism și Arhitectură, UTM

Email: artur.stafie@udu.utm.md

STICLA ÎN DESIGNUL INTERIOR, AVANTAJE ȘI SOLUȚII

Glass in interior design, advantages and solutions

Sticla reprezintă un material eficient în utilizarea resurselor, obținut din materie primă naturală abundentă, precum nisipul și deșeurile de sticlă. Aceasta constituie o parte crucială a multor articole pe care le utilizăm zilnic, de cele mai multe ori fără a-i acorda atenție. De asemenea, este un material complet reciclabil, ce poate fi reutilizat într-un

ciclu închis, asigurând durabilitatea sa. Este evident că viața modernă ar fi dificil de conceput fără contribuția sticlei. Industria sticlei și-a desfășurat evoluția încă din perioada Egiptului antic, unde s-a descoperit procesul de transformare a unui amestec de nisip și sodă aplicat pe pereții unui vas de lut în smalt, adică o peliculă subțire de sticlă. Ulterior, acest smalt a fost îmbogățit cu var, devenind un element esențial în producția de sticlă. Prin adăugarea altor substanțe, cum ar fi fierul, cuprul sau manganul, egiptenii au obținut smalturi colorate în diferite nuanțe. Obiectele din sticlă, precum primele mărgel, au apărut prin arderea în cantități mai mari a amestecului ce producea smaltul. Această tradiție are aproximativ 5000-6000 de ani și a evoluat până în era modernă, unde sticla este recunoscută drept un material flexibil, capabil să îndeplinească diverse cerințe în designul interior și exterior. Sticla se remarcă prin proprietățile sale de a reflecta lumina și de a prelua diverse culori și texturi, integrându-se perfect în diferite stiluri de amenajare interioară. Ușile, scările, pardoselile sau chiar pereții din sticlă transformă spațiul într-un mediu luminos, aerisit și estetic. În prezent, sticla este intens utilizată în proiectarea interiorului, devenind o opțiune preferată pentru arhitecți și designeri datorită capacității sale de a mări vizual spațiul. Există diverse tipuri de sticlă, precum cea transparentă, translucidă, reflectorizantă, colorată, imprimată sau gravată. Sticla aduce elemente decorative bogate și diverse în amenajarea interioarelor moderne, oferind transparență, facilitând trecerea luminii și contribuind la impresia de spațiu aerisit. Mobilierul din sticlă face acum parte din decorul obișnuit al caselor amenajate în stil modern minimalist. Avantajele sticlei în designul interior includ designul contemporan, maximizarea luminii, fluiditatea spațiului și delimitarea subtilă a zonelor. Prin utilizarea sticlei structurale, se obține o atmosferă deschisă, iar peretele sau tavanul din sticlă contribuie la integrarea peisajului exterior în designul interior. Sticla devine astfel un element decorativ de prestigiu în amenajări și decorațiuni interioare, oferind spațiilor mici o senzație de aerisire și mărire vizuală. Este apreciată pentru versatilitatea sa, fiind prezentă în numeroase discipline și industrii, și rămâne unul dintre cele mai utile și utilizate materiale fabricate de om la nivel global.

Iuliana STOICA*

Cercetător științific, dr. în chimie

„Petru Poni” Institute of Macromolecular Chemistry Iasi, Romania

ORCID: 0000-0002-6792-958;

Email: stoica_iuliana@icmpp.ro

Irina BUTNARU

Cercetător științific, dr. în chimie

„Petru Poni” Institute of Macromolecular Chemistry Iasi, Romania

ORCID: 0000-0002-1289-6436;

Email: butnaru.irina@icmpp.ro

Cristian URSU

Cercetător științific, dr. în chimie

„Petru Poni” Institute of Macromolecular Chemistry Iasi, Romania

ORCID: 0000-0003-3568-920X;

Email: cristian.ursu@icmpp.ro

Andreea Irina BARZIC

Cercetător științific II, dr. în chimie

„Petru Poni” Institute of Macromolecular Chemistry Iasi, Romania

ORCID: 0000-0001-7131-5120;

Email: cosutchi.irina@icmpp.ro

Raluca Marinica ALBU

Cercetător științific, dr. în chimie

„Petru Poni” Institute of Macromolecular Chemistry Iasi, Romania

ORCID: 0000-0002-7707-9613;

Email: albu.raluca@icmpp.ro

Ion SAVA

Cercetător științific I, dr. în chimie

„Petru Poni” Institute of Macromolecular Chemistry Iasi, Romania

ORCID: 0000-0002-5292-8180;

Email: isava@icmpp.ro

TESTING OF TEXTURED AZO-MATERIALS FOR SPECIFIC SYSTEMS

Testarea materialelor azo texturate pentru sisteme specifice

In today's scientific and technological context, micro- and nanotechnologies are constantly evolving, necessitating the fabrication of new materials with properties that are compatible with functions where structure and morphology are determining factors, such as flexible electronic devices and sensor applications. In this context, a host-guest strategy was used to create systems with supramolecular structures based on hydrogen bonds. This entailed combining varying molar ratios of azo-chromophore in the same quantity of polyimide precursor, casting onto a surface of glass, and heat treatment to produce the final structure. After irradiation to the UV laser, the resulting flexible and homogeneous films were patterned. The ablation threshold dictated the irradiation conditions.

As a result, using a one step patterning process, surface relief embedded architectures in materials can be created without ablation while maintaining material properties. Atomic Force Microscopy was used to study the existence of periodic shapes in these azo-derived materials, as well as the surface heterogeneity of the resulting morphology. Force Curve Spectroscopy was used to test silver/polyimide interactions for flexible electronic devices and flexible temperature sensors. This allowed the effect of the structured azo-materials on the zone of contact at the interface with certain electronic parts to be assessed. The investigations concluded with adhesion at the polyimide interface with the examined metals, which accounted for the surface qualities of the contacting phases.

A computer model of the growth of a silver covering was performed to determine the deposition settings that should be employed for optimal silver deposition results.

***Acknowledgements:** This work was supported by a grant of the Ministry of Research, Innovation and Digitization, CNCS/CCCDI – UEFISCDI, project number TE 25/9.05.2022 within PNCDI III (code PN-III-P1-1.1-TE-2021-1044).

Daniela-Iulia STROESCU

PhD student, Main speech therapist, Constanța county, Romania

ORCID: 0009-0000-6878-7004

Email stroescudaniela1981@gmail.com

AUTISM AND THE POSSIBILITY OF AN INDEPENDENT LIFE

Autismul și posibilitatea unei vieți independente

We set out to get parents' attention and get them to accept that there is no cure for autism. He is educated with specialized help through a partnership established between the family and the therapist. For this purpose, I have discussed some elements related to terms used in psychotherapy so that parents know them and know the usefulness of using some methods as a basis for corrective-recuperative treatment. The use of the human reserve of biological and psychic potential can help correct and treat language disorders, develop communication skills by expanding the lexical field, intensify nervous activity and trigger the recuperative function of some rebalancing mechanisms (blocked, deficient, temporarily or permanently worn out). The action of stimuli and the internal tensions of the organism can determine human behavior to trigger the consciousness of the lived situation and will engage in action with all that it feels and understands. Observable manifestations appear and others are established in the human relationship and living environment. The theoretical and practical nature of psycho-pedagogical disciplines can explain complex behavioral problems, correct manifested disorders and help prevent negative effects if active or passive resistance expressed by the subject to external demands is removed.

Rodica STURZA

Mem. cor. al AȘM, dr. hab. în științe ingineresti, UTM

ORCID: 0000-0002-2412-5874

Email: rodica.sturza@chim.utm.md

Adela PINTEA

doctor habilitat, profesor, Universitatea de Științe Agricole

și Medicină Veterinară Cluj-Napoca, România

ORCID: 0000-0002-9914-2070

Email: apintea@usamvcluj.ro

Violina POPOVICI

doctor în științe ingineresti, UTM

ORCID: 0000-0001-5393-1181

Email: violina.popovici@toap.utm.md

**ÎNCAPSULAREA COMPUȘI BIOACTIVI DIN TESCOVINĂ DE STRUGURI –
O ALTERNATIVĂ FEZABILĂ A COLORANȚILOR SINTETICI**

*Encapsulation of bioactive compounds from grape grapes –
a feasible alternative to synthetic colors*

Deșeurile horticole agroindustriale pot deveni produse cu potențială rentabilitate economică, deoarece prezintă surse de compuși bioactivi, a căror valorificare ar permite substituirea principiilor economiei liniare cu bioeconomia circulară. Activitatea microbiostatică a polifenolilor din struguri se datorează metaboliților secundari care pot inhiba creșterea bacteriilor, drojdiilor și mucegaiurilor. Dar eficacitatea acestor compuși este semnificativ mai scăzută *in situ*, în matricea alimentelor reale, decât în sistemele biologice native, unde sunt protejați în mod natural. Pentru a îmbunătăți stabilitatea și biodisponibilitatea compușilor bioactivi, au fost proiectate și dezvoltate o serie de sisteme de livrare. Lipozomii cu structuri asemănătoare membranei auto-asamblate din fosfolipide amfifile, dispersate în faza apoasă au capacitatea de a masca astringența și de a maximiza funcția biologică a ingredientelor. Obiectivul cercetării a fost de a proteja compușii biologic activi extrași din tescovină de struguri roșii prin încapsularea acestora în lipozomi. Pigmenții naturali încapsulați pot fi utilizați pentru în produse de cofetărie, produse lactate și băuturi răcoritoare, ca alternativă fezabilă a coloranților sintetici. Rezultatele cercetării vor contribui la valorificarea deșeurilor agroindustriale, la producerea de alimente funcționale, capabile să reducă impactul stresului oxidativ și al alergiilor nutriționale, contribuind în același timp la integrarea conceptului de alimente care generează sănătate și la creșterea competitivității companiilor agroindustriale.

* Studiu realizat în cadrul proiectului AUF *Valorisation de composés bioactifs issus de déchets agro-industriels par encapsulation liposomale*

Evdochia SOROCEANU

Dr. în filologie, conferențiar universitar,
Institutul Patrimoniului Cultural, Universitatea de Stat din Moldova
Email: sevdokia@mail.ru

SACRIFICIUL ÎN RITUALURILE DE CONSTRUCȚIE GĂGĂUZE

The sacrifice in the gagause building rituals

Găgăuzii, la fel ca și alte popoare, la zidirea casei practicau ritualul „sacrificiului de construcție”. Acesta avea menire, pe de o parte, să îmbuneze forțele supreme, iar pe de altă parte, să potolească spiritele subterane, protejând astfel spațiul de habitat.

În tradițiile găgăuze începutul fiecărei etape în construcția casei era marcat de aducerea unor jertfe rituale, bazate pe diverse credințe și percepții populare. În unele cazuri, jertfa adusă avea menire să asigure trăinicia construcției cu scopul de a căpăta un spirit-protector al edificiului – *tâlăsâm*. În alte cazuri prin jertfirea unui animal domestic (berbec, cocoș/o găină) se asigura protecția casei și locuitorilor săi de oricare rele și nenorociri, de influențele spiritelor malefice. În al treilea caz erau practicate acțiuni magice, menite să asigure pe viitor bogăția și bunăstarea noii familii.

La diferite etape ale construcției se făceau diferite tipuri de sacrificii: grâul, făina, pâinea, monede, găina/cocoșul, berbecul (din carnea pasării/animalului de sacrificiu se prepară bucate rituale, sau se ofereau în dar vietăți vii). La începutul construcției unei case, la temelia ei erau puse pâine și sare, care serveau ca jertfă simbolică pentru spiritele pământului, drept plată pentru teritoriul luat de la aceste spirite. Înainte de a demara ridicarea zidurilor pe locul preconizat pentru prag, era efectuat actul ritualic de sacrificiu prin tăierea unui cocoș sau berbec. De asemenea, înainte de a începe lucrările pe acoperiș, în cele patru colțuri ale casei, cuiva dintre ajutori, se ofereau în dar patru găini vii. Instalarea câpriorilor casei, în percepția populară, semnifică „atingerea sferei cerești”, prin urmare, pentru a confirma acest fapt este creat „pomușorul lumii” care se servește cu pâine și sare. Finalizarea construcției casei este marcată de sărbătoarea „ev kurban”, la care proprietarii sacrifică un miel (kurban).

Alina SOROCEANU

Research Assistant, doctor in chemistry
„Petru Poni” Institute of Macromolecular Chemistry Iasi, Romania
Email: lazar.alina@icmpp.ro

DIELECTRICAL PROPERTIES OF COMPOSITE MATERIALS CONTAINING METAL COMPLEXES AS FILLERS

Proprietățile dielectrice ale materialelor compozite care conțin complecși metalici ca filleri

Elastomers are a significant subclass of polymeric materials. They are cross-linked polymers with high yield stresses, a low Young's modulus, and the capacity to revert to their original form when a stress has subsided. Rubbers, both synthetic and natural, silicone elastomers, and various copolymers are examples of elastomers. Fillers or reinforcements are frequently employed to build composites, which typically display higher stiffness modulus, fracture toughness, fatigue resistance, tensile strength despite the huge deformation capacity of the pure elastomers.

The interaction between the elastomer and the filler, which raises the degree of crosslinking, is even more significant for the final qualities. Many of the reinforcements utilized in this type of composite are nano- or microfibers and particles, because this characteristic is optimized if there are reactive surface groups and the inserted particles are small. Certain agents can also facilitate the fillers' coupling and dispersion inside the composite. These are often bifunctional molecules that act as bridges at the interface between the polymer and filler. Therefore, PDMS can be optimized and its uses expanded by combining with other materials, a combination that has already been well investigated.

The main objective of the proposed study is to introduce transition metal complexes with Schiff-base ligands that contain siloxane spacers into the PDMS matrix with different siloxane functionality and examine the influence of these complexes in order to use its in possible applications. The structure and chemical composition of the silicone composites obtained was evaluated based on IR, EDX spectra and thermogravimetric analysis, while the thermal behavior was evaluated by TGA and DSC methods. The changes in the mechanical and dielectric properties for the prepared silicone elastomers were also investigated in order to establish the influences induced by the variation of the molecular masses of the sequences in the siloxane matrix.

Valeria SURUCEANU

Cercetător științific, Muzeul de Istorie a Orașului Chișinău

Email: muzeul.chisinau@gmail.com

CULTURAL HERITAGE PROTECTION IN TIME OF CONFLICT

Protejarea patrimoniului cultural in timpul conflictelor

Cultural heritage is an important aspect of society, requiring protection from various hazards, including natural disasters, armed conflicts, and man-made disasters.

Destruction of cultural property during armed conflicts, acts of vandalism perpetrated against monuments and other objects of cultural heritage, numerous illegal excavations, as well as art objects stolen from museums, archives, libraries and other institutions are not only a real threat to the preservation of cultural heritage, but also to the study, as well as for the public access to the common cultural heritage. In addition, natural

disasters and economic regress is a major threat to cultural property. Earthquakes, floods, fires and other disasters are sources of damage, and in some cases, even the complete ruination of cultural objects. International law addresses the challenges of protecting cultural property both during armed conflict and peacetime. Themes regarding the protection of cultural heritage during conflicts are particularly important and urgent in the current context. During a conflict, cultural heritage is often severely affected by destruction, theft, or vandalism, and these losses not only impact the history and identity of a community but also have consequences for future generations and humanity as a whole. To address this issue, it is crucial for the international community to cooperate and develop effective strategies for protecting cultural heritage during conflicts. This may involve implementing and adhering to relevant international laws and treaties, as well as developing monitoring mechanisms and rapid intervention in conflict zones. Additionally, it is essential to promote education and awareness among the population to highlight the importance and value of cultural heritage and to encourage active involvement in its protection. Non-governmental organizations and civic groups can play a crucial role in this regard by mobilizing local communities and drawing attention to the authorities on the need to protect cultural heritage during conflicts. Ultimately, solidarity and cooperation at the global level are essential to protect cultural heritage during conflicts and to ensure that the valuable cultural legacy of humanity is safely transmitted to future generations.

In 2024, we commemorate the 70th anniversary of the signing of the Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, a pivotal international treaty safeguarding monuments and artworks during times of war.

"The High Contracting Parties undertake to respect cultural property situated within their own territory, as well as on the territory of other High Contracting Parties, banning the use of these values, structures and to protect them directly adjacent areas in order, which may lead to the destruction or damage of property in the event of armed conflict, and by refraining from any act of hostility directed against such property".

The Convention's amendment were updated in 1999 with the Second Protocol, highlighting the ongoing refinement of international legal norms. However, effective protection of cultural heritage under international law relies on ratification by individual states. Each sovereign state prioritizes cultural heritage protection, primarily through national legislation.

Each sovereign state prioritizes cultural heritage protection through national legislation. Unfortunately, the current state of cultural heritage protection in Moldova is dismal, with many instances of law violations or inadequate action. Moldova has yet to ratify the Second Protocol to the Hague Convention, which outlines specific preparatory measures in peacetime to protect cultural property from the foreseeable impacts of armed conflict. Despite increasing recognition among national policymakers of the need for preventive measures to protect cultural property, concrete steps in this direction are often stalled due to lack of funding. This issue gains urgency amid existing and emerging conflicts in our region. The recent destruction of numerous cultural heritage sites and

museums in Ukraine since the war began in February 2022 underscores the imperative for preemptive safety measures for both immovable and movable cultural heritage. Preserving culture requires concerted efforts from both the state and society, as cultural heritage protection demands not only significant investment but also personal responsibility from all citizens. Civil society, alongside non-governmental organizations, should urge political leaders and authorities to implement necessary and timely measures to safeguard cultural property.

Ruslan ȘEVCENCO

doctor în istorie

Email: rsevcenco@gmail.com

WOMEN IN THE POLITICAL SYSTEM OF THE RSSM

Femeile în sistemul politic al RSSM

In Soviet society, a woman was perceived primarily as the keeper of traditions and customs, but not traditional ones that had existed for centuries, but new ones created by the Soviet regime itself. This meant that she did not have to limit herself, as before, only to the family, but also to get involved in social activities. For this purpose, the authorities created women's councils, and in party bodies – the functions of women's organizers and departments for work among women. They were supposed to attract women to work outside the home – in the role of party, Komsomol, trade union activists, in various circles and centers, so that a woman could make a career in these structures. Strict records were kept of the percentage of women and men in government and management bodies, and it was welcomed that the number of women gradually, as they trained and met the requirements, increased. Another important goal was to increase women's educational level. To achieve this, the authorities were engaged in raising the educational level of women, eliminating illiteracy among them and ensuring their education in secondary schools, colleges, universities, and graduate schools. The role of women in the political system of the MSSR has been poorly studied; there were few of them in leadership positions in the republic at that time. But nevertheless they were there. The best of them, from the point of view of those times, occupied the posts of ministers, chairmen of state committees, secretaries of district and city party committees, etc. We will talk about them in this publication.

Irina ȘIHOVA

dr. în filologie, Muzeul de Istorie a Evreilor din Republica Moldova,

cercetător științific superior

ORCID 0000-0003-4315-6585

Email: jewish.heritage.md@gmail.com

Iuliu PALIHOVICI

Muzeul de Istorie a Evreilor din Republica Moldova, cercetător științific

ORCID 0000-0002-3044-0205

Email patrimoine.juif.md@gmail.com

JEWISH EPIGRAPHY: NEW DISCOVERIES IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Epigrafica evreiască: noi descoperiri în Republica Moldova

Jewish ethnology of modern post-Soviet Republic of Moldova is a young science. Over the past thirty years, it has had to catch up with world ethnological science, filling gaps in the study of Jewish history, including the Pogrom and the Holocaust, and in Jewish education, and in Jewish philosophy, and in archivism, etc. Field research practically remained outside of scientific interests and opportunities. And only in recent years this line of research has become more active, primarily in projects for mapping and studying Jewish cemeteries held by the authors. During the period 2019–2022, findings that significantly clarify the history of the Jews in Moldova were made in the Republic of Moldova (including the left bank of Dniester river). Each of these finds, most of which are dated back to the 18th century – a period, much less studied from a Jewish point of view – opens a new page in the Jewish history of Moldova and gives impetus to new research, both historical and field, epigraphic.

Mariana ȘLAPAC

membu corespondent al AȘM, doctor habilitat,

cercetător științific principal, Institutul Patrimoniului Cultural, Ministerul Culturii

ORCID: 0000-0003-0904-1610

Email: maslapac@gmail.com

ARHITECTA ETTI-ROZA SPIRER: PORTRET DE CREAȚIE

Architect Etti-Roza Spirer: creative portrait

Printre cei mai prolifici arhitecți care au activat în perioada interbelică în orașul Bălți se numără Etti-Roza Spirer – prima femeie-arhitectă din Basarabia. S-a născut la 16 aprilie 1900 la Galați. În 1925 a absolvit Școala Superioară de Arhitectură din București,

iar din 16 decembrie 1931 este angajată în cadrul Serviciului tehnic al Primăriei orașului Bălți.

Își începe cariera ca arhitect ordinar de clasa a II-a, devenind ulterior arhitect ordinar de clasa I și arhitect-șef al Serviciului tehnic. Răspunde de toate lucrările de proiectare a construcțiilor civile comandate de Primărie pentru oraș și județ, fiind unicul specialist din Bălți cu studii superioare în domeniu. Printre edificiile proiectate de arhitectă se numără clădiri administrative, instituții de învățământ, cluburi, pavilioane expoziționale ș.a. O serie de case de locuit, apărute în perioada interbelică la Bălți, pun în evidență nuanța modernismului românesc: casa lui Hagi Marcarov refăcută pentru Primăria orașului Bălți; casa moșierului Bodescu, refăcută pentru Prefectura orașului Bălți; casa de locuit de pe actuala str. Hotinului, nr. 26 ș.a. E.-R. Spirer este autoarea Liceului industrial de fete, Liceului de băieți „Ion Creangă” și Liceului de fete „Domnița Ileana”. Din 1944 arhitecta activează la Chișinău, inițial în cadrul biroului organizației „Dorstoi”, iar mai apoi la Institutul „Moldghiprostoi” în secția de arhitectură și construcții. Consultată de vestitul arhitect Alexei Șciusev și secondată de arhitecții N. Gulavski și V. Alexandrov, E.-R. Spirer reconstruiește în 1946 clădirea fostului hotel „Suisse”. Participă la reconstrucția fostului Palat al Culturii transformat în Teatrul moldovenesc muzical-dramatic „A.S. Pușkin”. După schițele ei este restaurat cinematograful „Odeon” și sunt reconstruite clădirea fostei Administrații funciare și clădirea fostului Liceu pentru băieți nr. 3.

Etti-Roza Spirer a încetat din viață la 30 martie 1990

Diana SHEPEL

PhD, Moldova State University, Institute of Chemistry,

ORCID: 0000-0002-0192-1085,

Email: dianashepel@gmail.com

Maria RUSU

Moldova State University, Institute of Chemistry,

ORCID: 0009-0002-2857-4199

**APLICAREA SPECTROSCOPIEI INFRAROȘU ÎN CERCETAREA
ȘTIINȚIFICĂ ȘI APLICATĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA**

***Applications of infrared spectroscopy in the scientific and applied research
in the Republic of Moldova***

The infrared (IR) spectroscopy method is a well-known physicochemical method of analysis based on the phenomenon of absorption of IR radiation by chemicals with simultaneous excitation of molecular vibrations. The energy of absorbed IR radiation is spent on excitation of vibrational transitions for substances in a condensed state, which leads to the appearance of stretching, bending and skeletal vibrations of the functional groups. The position of the bands in the spectra of substances helps to establish the

presence of the different functional groups in a compound. Thus, each compound will have its own characteristic IR absorption spectrum (its own “fingerprint”).

IR spectra of many compounds have been recorded and collected in special atlases, scientific monographs, tutorials, publications in scientific journals, which are used for the identification of compounds and the analysis of mixtures of substances. Our laboratory uses a Fourier Transform IR spectrometer, “Spectrum 100” of Perkin Elmer, Inc., USA. The spectrometer allows scanning the spectrum in the range from 7800 to 400 cm^{-1} . [<https://ichem.md/infrastructura>]. We use two types of accessories: Transmission Accessory (7800 – 400 cm^{-1}) and Universal ATR (attenuated total internal reflection) Accessory (7800 – 650 cm^{-1}). Using IR spectroscopy, our laboratory studies the structure and composition of substances such as new and known organic, inorganic, complex compounds obtained in the laboratories of the Institute of Chemistry, as well as other scientific and educational institutions of the Republic of Moldova.

We have studied the IR spectra of substances of practical importance: artistic paints of icons, pharmaceutical substances, chemical components used in the food industry, wine industry, polymer materials, geological materials, soils, minerals, bentonites, activated carbons, sludges, humic substances, kidney stones, composite materials, essential oils, etc. The results of our work are presented in national and international scientific publications.

Rodica SIMINIUC

dr. conf. univ., Universitatea Tehnică a Moldovei

ORCID: 0000-0003-4257-1840

Email: rodica.siminiuc@adm.utm.md

Dinu ȚURCANU

dr. conf. univ., Universitatea Tehnică a Moldovei

ORCID: 0000-0001-5540-4246

Email: dinu.turcanu@adm.utm.md

COȘUL ALIMENTAR SĂNĂTOS. STUDIU DE CAZ. REPUBLICA MOLDOVA

The healthy food basket. Case study. Republic of Moldova

FAO definește costul unei diete sănătoase ca costul alimentelor cel mai puțin costisitoare, disponibile la nivel local, pentru a îndeplini cerințele privind orientările dietetice bazate pe energie și alimente pentru o persoană reprezentativă într-un bilanț energetic de 2 330 kcal/zi. La nivel global acest indicatori oferă informații despre compoziția nutrițională a alimentelor, pentru a identifica cea mai accesibilă combinație a acestora, la cel mai mic cost, pentru a îmbunătăți accesul economic la o dietă sănătoasă și a atinge obiectivele de lungă durată pentru securitatea alimentară, nutriția și sănătate. Costul dietei și accesibilitatea măsoară o dimensiune specifică a securității alimentare, care diferă de ceea

ce este măsurat în bilanțurile alimentare naționale sau prevalența subnutriției și, de asemenea, diferă de ceea ce este raportat în Scala de Experiență a Insecurității Alimentare.

Scopul: evaluarea costului și accesibilității coșului alimentar în Republica Moldova.

Costul unui indicator de dietă sănătoasă poate ghida politicile și programele pentru a ajuta ca dietele sănătoase să fie accesibile pentru toți oamenii în orice moment și să urmărească progresul către acest obiectiv la nivel global, național și subnațional. Indicatorii respectivi arată unde și când dietele sănătoase sunt inaccesibile și pentru câți oameni, precum și componentele dietei care sunt cele mai puțin accesibile și, prin urmare, merită politici și acțiuni programatice.

Elena STEPACO

Ass. Professor, Ion Lupan Departament of oro-maxilo-facial
pediatric surgery and pedodontics

Nicolae Testemițanu SUMPh

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-8167-1997>

Email: elena.stepaco@usmf.md

Maria PATRANAC

Student, Faculty of Stomatology

Nicolae Testemițanu SUMPh

ORCID <https://orcid.org/0009-0003-7031-2886>

Email: maria.patranac@gmail.com

THE PRESENCE OF WOMEN IN THE DENTAL PROFESSION IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Prezența femeilor în profesia stomatologică în Republica Moldova

Introduction: Dentistry has been and continues to be considered a masculinized profession. Although the field of dentistry globally has been dominated by men for more than 150 years, women are now increasingly making their mark in the dental industry.

Purpose: The purpose of this study was to provide an overview of the statistical portrait of women who practice the profession of dentist in the Republic of Moldova.

Material and methods: The basis of the study was the review of the national and international literature in the respective field about the representation of women in the dental community at the global level and in the Republic of Moldova, as well as the challenges and opportunities that the dental profession offers to female representatives.

Results: The analyzed studies demonstrate that women currently represent between 48% and 75% of the dental workforce globally. In the Republic of Moldova, the representation of women in the statistical portrait of the graduates of the Faculty of Dentistry increased from 46.8% in 2014 to 62% in 2023. If still in 2014 most (71%) of the

graduates came from rural areas, in recent years, their representation is around 40%, and 60% come from the urban environment. Dropout in the first years of faculty, which is 3% overall, is dominated by men (81%). The results provide evidence of gender inequalities that persist today, mainly in the field of practical dentistry, but also in academia or dental research.

Conclusions: In the Republic of Moldova, as well as globally, the increase in the number of women in traditionally male professions continues to follow an upward trajectory. Although at country level the number of men is the same as that of women in the 15-34 age group, in the total number of graduates in recent years women predominate - 62%. To further promote gender equality in dental practice, academia and dental research, efforts should be directed towards the collection and analysis of data on gender-specific distributions.

Ioana Antonia TĂNASE

Specialitatea amenajări interioare

Facultatea de Arhitectură și Urbanism, Universitatea Politehnică Timișoara

Email: ioana.tanase@student.upt.ro

Cristina POVIAN

Conf. dr. arh., Universitatea Politehnică Timișoara

SPAȚIILE VERZI ÎN SPITALELE DE STAT DIN ROMÂNIA: INTEGRAREA INOVATOARE A ZONELOR CU PLANTE PENTRU O RECUPERARE A PACIENTULUI ACCELERATĂ

Green spaces in romanian state hospitals: innovative integration of mobile panels with plants to accelerate recovery

Cercetarea analizează situația actuală a spitalelor de stat din România din punct de vedere al integrării metodelor medicale alternative precum zone cu plante, dar și posibilul impact al acestora. Conform chestionarului realizat de Harvard pentru mai bine de o treime de persoane, experiența în spital reprezintă cel mai mare stres din ultimul an. Există studii care dovedesc faptul că omul nu e capabil să rețină nivelul exact de suferință, ci experiența trăită în acel episod. Motiv pentru care contextul în care este pacientul are o mare influență a stării lui. Principalele sentimente negative identificate în rândul pacienților sunt: stări de disconfort, anxietate, angoasă, aspectul auster și stingher al centrelor medicale, calitatea scăzută a microclimatului din saloane și inactivitatea pacienților pe perioadă lungă de timp.

Situația actuală a spitalelor de stat din România, la nivel legislativ, se prezintă demnă să asigure condițiile propice pentru asigurarea unui mediu stabil, de încredere și calitativ pacienților în nevoie. Sunt luate în considerare toate părțile etice cu privire la îngrijirea unui pacient și oferirii acestuia cele mai bune condiții. Însă, aprofundând

subiectul, în realitate, se pot vedea lipsuri majore în ceea ce privește serviciile oferite, bugetele administrate, aparatura disponibilă etc. Lipsurile devin atât de mari, încât latura estetică nu e considerată un subiect primordial, indiferent dacă acest factor contribuie la starea de bine a pacientului sau nu.

Dovedindu-se mediul spitalicesc ca fiind unul cu nevoi crescute, se caută implementarea unor metode simple din punct de vedere tehnic și strategic, cu buget scăzut, însă de impact pentru pacienții în nevoie. Sumarizând toate nevoile, dar și factorii care influențează contextul, integrarea vegetației poate fi un răspuns potrivit la toate necesitățile identificate. Există numeroase studii care confirmă rezolvarea problemelor ale pacienților identificate anterior prin efectele benefice ale plantelor precum eliberarea oxigenului, absorbția dioxidului de carbon producerea endorfinelor, toate întărite de latura estetică plăcută generată de acestea.

Pe lângă metodele tradiționale de integrare a plantelor, există și abordări mai inovatoare și atipice, care adaugă o notă distinctivă și captivantă în designul interior. Printre metodele tradiționale se pot enumera ghivece și vasele cu plante amplasate pe suprafața orizontală sau suspendate. Pe lângă metodele tradiționale, există și abordări inovatoare pentru a aduce natura în interior precum pereții cu mușchi, mobilierul cu spații încorporate pentru plante, acvariile cu plante acvatice, terariile sau chiar amplasarea unor plante în eprubete.

Integrarea plantelor în spitale reprezintă un subiect deocamdată delicat în rândul medicilor, aceștia fiind sceptici referitor la posibilele bacterii care pot apărea, cât și la modul de amplasare și dimensiunea acestor zone verzi. Aceste problematice sunt duse mai departe spre a le fi găsite soluții.

Caracteristicile principale ale plantelor integrate în spitale sunt: plantele să fie non-alergenice și non-toxice, robuste, ușor de întreținut, cu capacitate puternică de curățare a aerului. Adicional alegerii tipului potrivit de plante, va fi necesară realizarea întreținerii și verificării periodice din partea unui specialist. Metodele de integrare a acestora cât și spațiile potrivite în care să fie amplasate din punct de vedere al specializării spitalului vor fi identificate și prezentate de-a lungul cercetării.

Stella TĂRÎȚĂ

Doctorandă, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, USM

ORCID: 0000-0002-4742-9010

Email: taritastella@gmail.com

**VALOAREA ESTETICĂ A LIMBAJULUI DIPLOMATIC:
METAFORA ȘI EPITETUL**

Aesthetic Value of the Diplomatic Language: the Metaphor and the Epithet

Această comunicare explorează aspectele estetice ale limbajului utilizat în diplomatie, cu un accent specific pe rolul și influența metaforelor și epitetelor. Se analizează modul în care aceste figuri de stil contribuie la eficacitatea comunicării diplomatice, facilitând nu doar transmiterea de informații, ci și crearea de imagini evocative și persuasive. În comunicare se abordează rolul esteticii în limbajul diplomatic, evidențiind în special utilizarea metaforelor și epitetelor. Limbajul diplomatic, prin natura sa, este menit să fie prudent și echilibrat, în același timp, eficient și persuasiv. Metaforele și epitele aduc o dimensiune suplimentară acestui limbaj, contribuind la claritate, certitudine și construirea unei imagini nuanțate. În prima secțiune, comunicarea stabilește fundamentul teoretic, definind limbajul diplomatic și rolul esteticii în acest context. Se argumentează că, deși scopul principal al limbajului diplomatic este de a comunica în mod clar și precis, aspectele estetice nu sunt doar ornamentale, ci și esențiale pentru eficacitatea comunicării. Secțiunea a doua se concentrează pe figurile de stil, subliniind cum acestea pot simplifica anumite concepte complexe și pot crea legături emoționale cu audiența. Prin analiza discursurilor istorice și a documentelor diplomatice, articolul ilustrează faptul cum metaforele și epitele pot influența percepția și interpretarea mesajelor. Tropii menționați nu numai ilustrează puncte-cheie, ci și generează răspunsuri emoționale, facilitând astfel o mai bună înțelegere și acceptare a mesajelor. Secțiunea a treia aduce în prim-plan studii de caz și analize, oferind exemple concrete de utilizare a metaforelor și epitetelor în contexte diplomatice specifice. Se evidențiază impactul acestor figuri de stil asupra succesului sau eșecului inițiativelor diplomatice, demonstrând că limbajul nu este neutru și că alegerea cuvintelor poate avea implicații profunde.

Sidonia TEODORESCU

Lect. univ. dr. arh.,

Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară București

Facultatea de Horticultură

Departamentul de Peisagistică, Biodiversitate și Horticultură ornamentală

ORCID: 0009-0006-1800-6322

Email: sidoniati@yahoo.com

UN ALBUM DE ARHITECTURĂ LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX

An album of architecture at the beginning of the 20th century

În anul 1913, arhitectul Petre Antonescu (1873–1965) publică primul său album monografic, intitulat *Clădiri & studii. Case. Biserici. Monumente. Palate. Încercări de arhitectură românească și clasică*, Vol. I.

Dintre clădirile, astăzi celebre, fotografiate sau prezentate de autor, cu ajutorul unor perspective și schițe atent construite, recunoaștem edificii importante, precum: Palatul Administrativ din Craiova, Palatul Administrației Fluviale Române din Galați, Palatul Ministerului Lucrărilor Publice din București (astăzi, sediul Primăriei Municipiului

București), Palatul de Justiție din Botoșani, casele Alexandru I. Marghiloman (astăzi, dispărută), casele Ion I. C. Brătianu, Elena Kretzulescu, Ciru Iliescu, Anton Enescu, locuințe pentru funcționarii Vămii din Predeal, dar și unele proiecte nerealizate, studii, între care: Palatul Comunal din Capitală, Biserica Madona-Dudu din Craiova, Palatul Ministerului de Interne. Considerat de Alexandru Lapedatu, „cel mai de seamă reprezentant și animator al arhitecturii naționale”, Petre Antonescu folosește stilul neoromânesc pentru majoritatea acestor clădiri.

Cele 39 de planșe care alcătuiesc acest album constituie o carte de vizită excepțională a marelui arhitect, fiind astăzi o sursă documentară importantă pentru studiul arhitecturii în România la începutul secolului XX și pentru documentarea operei profesorului arhitect Petre Antonescu.

Ionut-Radu TIGOIANU

Cercetător științific, dr. în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași

Email: tigoianu.radu@icmpp.ro

Mihaela AVADANEI

Cercetător științific III, dr. în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași

Email: mavadanei@icmpp.ro

Mirela Fernanda ZALTARIOV

Cercetător științific III, dr. în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași

Email: zaltariov.mirela@icmpp.ro

PHOTOPHYSIC PROPERTIES OF SOME LANTHANIDE COMPLEXES **PROPRIETĂȚILE FOTOFIZICE ALE UNOR COMPLECȘI DE LANTAN**

In this presentation transient absorption and steady state, and time-resolved fluorescence spectroscopy were used to study, investigate and characterize the mechanisms of fluorescence quenching and obtaining new sensors for to detect toxic environments: heavy metals from water. For this purpose new compounds were been synthesized for to have a good fluorescence, high quantum yield, stability and selective sensibility. The fluorescence quenching of these new compounds by different metal ions such: Ni^{2+} , Cu^{2+} , Co^{2+} , Zn^{2+} , Fe^{3+} , Mn^{2+} , Ca^{2+} , Pb^{2+} , Cr^{3+} , Cd^{2+} , Sr^{2+} , Mg^{2+} , as quenching agents were been study in solution at different temperature, variation in time, to demonstrate that these samples have a good stability and can be used as fluorescence sensors for the selective detection of metal ions. We chose to approach the characterization and investigation of lanthanide complexes for the theoretical information, and also sensors as applications resulting from this study. For fundamental study theory of dynamic quenching, theory of

static quenching and combined dynamic and static quenching were used and the lifetime in excited state, the quantum yield were estimated. The lifetime and quantum yield are dependent on the substitution on metal ions. Also, a new sensor to detect Fe from water was obtained.

Alina TIMOTIN

dr. șt. econ,

ORCID: 0000-0001-6547-9823

Email: alina.timotin@usmf.md

Adriana PALADI,

dr. filos., conf. univ.,

Școala de Management în Sănătate Publică,

Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”

ORCID: 0000-0002-3655-0640

Email: adriana.paladi@usmf.md

**ASCULTAREA SOCIALĂ PRIVIND IMUNIZAREA: COMPLETAREA
PERSPECTIVEI ONLINE CU CEA A MEDICILOR DE FAMILIE
ȘI A ASISTENȚILOR MEDICALI**

*Social listening on immunization: complementing the online perspective
with that of Family Doctors and nurses*

Introducere: Infodemia a impulsionat utilizarea tehnicilor de ascultare socială în domeniul sănătății publice. Începând cu anul 2021, am realizat un șir de acțiuni de ascultare socială online, pe subiecte de interes major, care a presupus analiza publicațiilor și conversațiilor din mediul online. Rezultatele cercetărilor au evidențiat necesitatea completării cu date din mediul real (offline), pentru a afla potențiale aspecte de dezinformare care ar servi drept bariere în vaccinarea populației.

Metodologie: În perioada septembrie–decembrie 2023 au fost realizate 3 focus-grupuri: 2 cu medici de familie și 1 cu asistenți medicali ai medicilor de familie. A fost aplicată eșantionarea intenționată (21 de participanți), iar datele colectate au fost supuse analizei tematice, în mod anonim.

Rezultate: Specialiștii se confruntă, în proporție semnificativă, cu refuzul/amânarea vaccinării copiilor de către părinți, inclusiv la cei care au copii vaccinați anterior. Cele mai frecvente motive sunt: temerile precum că vaccinurile pot provoca autism, sindrom Down; reacțiile imediate ale vaccinurilor (temperatură, agitație, hiperemie ș.a.); neîncrederea în sistemul public, mai ales în medici și asistenți medicali prin invocarea dorinței de câștig a acestora (realizarea „planului”).

Discuții: Unii dintre părinți refuză vaccinarea fără a putea să invoce vreun motiv și fără a conștientiza eventuale consecințe. Calitatea vaccinului (țara de origine), boala

pretinsă de moment a copilului (temperatură, rinoree), recomandarea unor pediatri din clinicile private sau contraindicațiile temporare scrise de specialiști îi determină pe părinți să amâne/să refuze vaccinarea copiilor sau să opteze pentru un prestator privat. O problemă gravă o reprezintă completarea ilegală a carnetelor de vaccinare. Medicii de familie cred că e necesară intensificarea conlucrării cu clinicile private, implementarea unui mecanism de monitorizare a contraindicațiilor pentru medicii specialiști, înăsprirea obligativității de vaccinare.

Ion TODERAȘ

academician, doctor habilitat, professor universitar,

Institutul de Zoologie USM

Email: iontoderas@yahoo.com

Alexei BIVOL

doctor în biologie, conferențiar universitar, Institutul de Zoologie, USM

Email: bivolalexei65@gmail.com

Ștefan RUSU

doctor habilitat, conferențiar cercetător, Institutul de Zoologie USM

Email: rusus1974@yahoo.com

Elena IURCU-STRĂISTARU

doctor în științe agricole, conferențiar universitar, Institutul de Zoologie, USM

Email: iurcuelena@mail.ru

Olesea GLIGA

doctor în biologie, cercetător coordonator, Institutul de Zoologie, USM

Email: oleseagliga@gmail.com

Eliza BIVOL

masterandă, ASEM

Email: bivoleliza77@gmail.com

PARASITIC NEMATOFUNA TO TOMATO CROP (*SOLANUM LYCOPERSICUM L.*) IN OPEN AND PROTECTED LAND UNDER ENVIRONMENTAL CONDITIONS OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

*Nematofauna parazitară la cultura de tomate (*solanum lycopersicum l.*) în teren deschis și protejat în impact cu condițiile de mediu ale Republicii Moldova*

The results estimate the phytosanitary helminthological control achieved at the tomato growth from open and protected areas, in elucidating the helminthological parasitic impact with the establishment of the invasive nematofauna, with the determination of the degree of affection, the structure, the frequency and the abundance of the associations, argumentation of ecological protection procedures. As a result of the phytosanitary researches and the helminthological impact at the tomato growths were established, where

the structure of the parasitic nematode complexes was established in a number of 34 species included in 8 families and 2 orders distributed according to the investigated areas and classified according to the specialization of the trophic spectrum in 5 groups, with the predominance of species in the sector of the Center area (30 species), compared to the North area (22 species), classified by trophic specialization. It was found the values with variations from 10 to 45%, caused mainly by invasive associations, with specific parasitic effects of the genres: *Meloidogyne*, *Pratylenchus*, *Paratylenchus*, *Helicotylenchus*, *Rotylenchus*, *Ditylenchus*, *Tylencorhynchus*. The results of the phytosanitary monitoring realized, signify the application and the contribution in elucidating the degree of nematological damage for the forecasting and argumentation of the protection measures predestined to the vegetable agroecosystems.

* Investigațiile au avut loc cu susținerea proiectului instituțional din cadrul Programului de Stat: *Evaluarea structurii și funcționării biocenozelor, habitatelor acvatice și terestre sub influența factorilor biotici și abiotici în contextul asigurării securității ecologice și bunăstării populației*, 2024.

Mihaela TOMA

doctorand, Universitatea de stat din Moldova

ORCID: 0000-0002-9912-6089

Email: tmihaela86@yahoo.com

MIJLOACELE INFORMATICE MODERNE ȘI ART-TERAPIA ÎN PROCESUL DE INCLUZIUNE AL ELEVILOR CU C.E.S.

Modern it means and art therapy in the inclusion process of students with special educational needs

Procesul instructiv-educativ, terapeutic, compensator și recuperator al elevilor cu cerințe educaționale speciale este din ce în ce mai complex, cu o multitudine de provocări, iar abordarea acestuia din perspectivă modernă, cu implementarea mijloacelor multimediu, utilizarea tablei interactive, a laptopului, a programelor adaptate pentru elevii cu nevoi speciale, în paralel cu art-terapia, prin intermediul cărora au avut oportunitatea de a-și exprima și controla emoțiile, li s-au creat situații în cadrul activităților pentru a-și valorifica potențialul de care dispune fiecare elev în parte, înregistrând progres, iar prin exersarea abilităților, priceperilor și deprinderilor acumulate, au contribuit la dezvoltarea unor competențe artistice și digitale, au lucrat în echipă, s-au îmbunătățit relațiile dintre elevi, reducându-le sentimentul de inferioritate față de elevii tipici, maximizându-le și stima de sine și încrederea în forțele individuale. Incluziunea elevilor cu cerințe educaționale speciale în instituțiile din învățământul de masă, alături de elevii tipici implică respectarea drepturilor acestora, acordarea de șanse egale, acceptarea diversității, în vederea asigurării unei educații de calitate pentru toți copiii. În cadrul procesului de incluziune

un rol deosebit de important îl dețin personalul de conducere al unităților școlare, cadrele didactice, colaborarea dintre ele și alți specialiști care sunt implicați în acest proces, alături de profesorul de sprijin, dar și parteneriatul cu părinții acestora.

Inga ȚIȚCHIEV

dr., Moldova State University

Institute of Mathematics and Informatics "V. Andrunachievici"

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0819-0414>

Email: inga.titchiev@math.md

Olesea CAFTANATOV

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1482-9701>

Email: olesea.caftanatov@math.md

Daniela CAGANOVSKI

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-3779-5129>

Email: dana.caganovski@gmail.com

AUGMENTED FLASHCARDS METAPHORS FOR TRANSFORMATIVE JOURNEY IN EDUCATION

Cardurile de învățare augmentată metafore în călătoria de transformare a educației

The research presents an innovative and interactive educational tool that combines traditional flashcards with augmented reality technology. In the vast landscape of education, traditional flashcards have long served as stalwart guides, offering concise snippets of knowledge along the winding journey of learning. However, a transformative evolution has taken root in the form of augmented flashcards, casting an enchanting spell that transcends the boundaries of the conventional learning experience. Imagine these augmented flashcards as luminous artifacts, radiating knowledge in metaphorical splendor. They are not mere cards but vessels of enlightenment, where the fusion of physical and digital realms orchestrates a symphony of understanding. Each card, akin to a magical portal, becomes a gateway to a realm where static words metamorphose into dynamic entities, breathing life into the educational tapestry, see Figure 1.

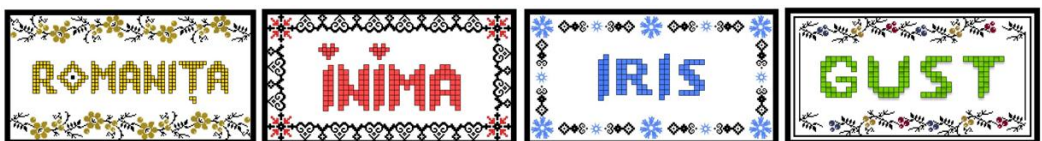

Figure 1. Few examples of physical part of augmented flashcards

These augmented flashcards are designed to enhance the learning experience by incorporating digital elements, typically through the use of a smartphones, tablet, or other

AR-enabled devices. The focus of the learning process is on metaphorical terms. Flashcards are a learning and study tool commonly used to aid in memorization and quick review of information. These augmented flashcards, with their augmented reality enchantment, paint a vivid mural of learning. The metaphorical dance between the tangible and the virtual invites learners into a realm where words leap from the cards, adorned with multimedia garments that illustrate, narrate, and bring depth to the narrative. The static becomes dynamic, as 3D models pirouette on the cards, videos unfold like unfolding chapters, and interactive quizzes beckon learners to engage in a captivating dialogue with knowledge.

The Augmented flashcards are digital equivalents, that can be accessed by augmented application. Each card usually contains a question, term, or concept on one side and its corresponding answer, definition, or explanation on the other side. In our case, augmented flashcards are designed to learn the metaphorical terms. Metaphor terms are words or expressions used to figuratively or symbolically describe objects or concepts beyond their literal meanings, especially within specialized communication situations. The study of metaphor terms is pertinent to the study of language and human communication, including specialized communication. In general, augmented flashcards of metaphor aims to teach and understand metaphors in a structured and guided manner, nurturing communication skills and the interpretation of metaphorical meanings in various contexts, both common and specialized. This abstract invites educators, learners, and enthusiasts to consider augmented flashcards not merely as educational tools but as metaphors for a transformative journey. Through the lens of metaphorical imagery, these cards illuminate the path of learning, turning the ordinary into the extraordinary, and beckoning learners to embark on an enchanted voyage of knowledge acquisition.

Marina ȚURCAN

PhD, State University of Moldova

Institute of the Applied Physics, Laboratory of Quantum Optics and Kinetic Processes

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4514-8813>

Email: tmaryna@gmail.com

PROCEDEU DE DECONTAMINARE A PATOGENILOR SUB ACȚIUNEA RADIĂȚIILOR UVC

The process of decontamination of pathogens under the action of UVC radiation

În acest raport va fi prezentat procedeul de inactivare a patogenilor, precum și analiza cercetării cantitative și calitative a rezultatelor obținute. Investigarea cantitativă se concentrează pe date numerice care pot fi evaluate cu ajutorul metodelor statistice, în timp ce cercetarea calitativă pune accentul pe multitudinea de date, care analizate minuoș pot oferi informații despre experiențele efectuate. Prin intermediul cercetării

cantitative utilizăm deseori metoda de colectare a datelor, cum ar fi experimentele și observațiile în baza graficilor structurate. Apoi în baza datelor numerice obținute este efectuată examinarea statistică.

Totodată este prezentată descrierea teoretică a aspectului cooperativ cuantic la interacțiunea atomilor, moleculelor și biomoleculelor cu mediul activ de cavitate. În special sunt examinate efectele cooperative dintre două moduri de cavitate. Cavitatea optică fiind caracterizată prin intermediul factorului de calitate Q destul de înalt în care timpul de viață al fotonilor predomină asupra timpului de viață al atomilor excitați în rezonanță bicuantică de tip Raman (R). În această lucrare pentru descrierea și analiza emisiei Raman ca obiect de cercetare a fost selectat generatorul cuantic la conversia fotonilor de energie mică în fotoni cu energie mai înaltă în procesul R de cavitate. Performanța de decontaminarea fluidelor este atribuită radiației UVC, eficiența inactivării patogenilor este demonstrată și prezentată.

Nastasia Anca-Gabriela UNGUREANU

Doctorand, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, USM

ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-3056-2466>

Email: nastasia.anca.gabriela@gmail.com

CRITICAL THINKING IN PRIMARY SCHOOL PUPILS. NEW PERSPECTIVES

Gândirea Critică la Elevii Claselor Primare. Noi Perspective

This article is intended to discuss a topic that is essential to the development and well-being for pupils' worldwide- critical thinking. Even though some might argue that, there is nothing more to say, it seems that modern times and technology, more than ever, have determined a need to revise the topic.

By facing more exposure to the internet and social media, pupils receive a huge volume of unfiltered information. A baggage that comes with little to no explanations, just direct exposure without any means of facilitating understanding. This can only be changed by teaching pupils, from a young age, different techniques in an attempt to develop their critical thinking. The purpose of critical thinking is to help the young pupil filter all that he receives through the means of electronic gadgets. Nonetheless, this essential life skill will bring benefits even later in life.

Well-known researchers such as Albert Bodura, Matthew Lipman, or Jeremy Harmer have their works enriched nowadays by modern researchers such as Ellen Galsinsky in a desire to enhance the quality of studies in classroom contemporaneous dynamics. It is never too late for teachers to try and bring the outside world into the classroom as a means of helping pupils acquire not only basic abilities such as reading or

writing but also other life skills meant to help them think, filter, analyze, evaluate and decide for themselves.

Maia VESTE

master în arte plastice și decorative, lector universitar,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice
ORCID 0009-0006-0602-606X
Email: mayvest76@mail.ru

DIGITALIZAREA – O NOUĂ ETAPĂ ÎN INDUSTRIA DE MODĂ

Digitaliation – a new stage in the fashion design

Comunicarea *Digitalizarea – o nouă etapă în industria de modă* relatează despre digitalizare ca una dintre cele mai populare tendințe în fashion design. Sunt prezentate aspecte revoluționare ale modei digitale, care au transformat complet industria fashion, evidențiind felul în care moda digitală permite designerilor să creeze articole de vestimentație într-un mediu virtual.

În prima parte sunt relevate procesele digitalizării în industria de modă, în special utilizarea platformelor și softurilor digitale, care oferă o serie de avantaje atât pentru companii de producție vestimentară, cât și pentru consumatori. Prin intermediul inteligenței artificiale, tehnologiile au revoluționat toate sectoarele ale industriei de modă.

Utilizarea instrumentelor digitale și tehnologiilor de modelare a îmbrăcăminte 3D, apariția cabinelor virtuale de probă și îmbrăcăminte inteligente au adus domeniul fashion design la o nouă etapă, permițând nu doar să atragă clienții cu capacitățile sale. Potrivit experților, datorită tehnologiei digitale, în următorii 10 ani, industria de modă se va schimba așa cum sa schimbat în ultimii 100 de ani.

Capacitățile tehnologiilor digitale pentru crearea îmbrăcăminte simplifică procedurile de confecționare a vestimentelor și reduc costurile de producție economisind la proiectarea mostrelor pentru producția în masă, astfel reducând prejudicii ecologiei. Implementarea tehnologiilor virtuale va putea reduce volumul deșeurilor fizice și poluarea mediului în urma producției – chiar dacă noile colecții digitale sunt lansate de două ori pe săptămână. Cu siguranță, este un proces de consumare durabil și este exact ceea ce are nevoie noua generație.

Pe lângă faptul că moda digitală este mult mai ieftină, aici nu există limite în creație. Libertatea în utilizarea tehnologiilor de realitate virtuală oferă designerilor posibilități nelimitate de autoexprimare. Hainele digitale pot fi create din materiale și texturi fantastice și inexistente în realitate, pot avea combinații diverse de culori și nu întotdeauna se supun legilor fizicii.

În al doilea compartiment sunt relatate oportunitățile tehnologiilor informaționale în dezvoltarea domeniului fashion design. Evoluția tehnologiilor, precum și popularitatea și accesibilitatea internetului au generat încă o nișă importantă în moda – “smart fashion” sau îmbrăcăminte inteligentă. Prezentarea abordează subiecte precum conceptul de vestimentație inteligentă și impactul său potențial în diverse domenii, tehnologia materialelor și țesăturilor inteligente, principiile de integrare a senzorilor în haine în diverse scopuri, evidențiind interacțiunea dintre utilizatori și îmbrăcăminte inteligentă.

Studiul relatat în comunicare acoperă concepte esențiale pentru a familiariza cu universul fascinant al designului de modă digitală prin utilizarea software-urilor 3D pentru proiectarea, simularea și vizualizarea produselor de îmbrăcăminte digitală. Astăzi implementării tehnologiilor informaționale în domeniul design prezintă un interes deosebit pentru noua generație. Explorarea programelor digitale în design este cu adevărat, un moment de inspirație pentru studenții-designeri cu aspirații mari în industria fashion, marcând importanța adaptării la noile tendințe și tehnologii care transformă acest domeniu într-unul tot mai fascinant și mai dinamic.

Nicolai VIERU

doctorand, Școala doctorală Științe ale Educației

Universitatea de Stat „Ion Creangă”, Chișinău

ORCID 0009-0004-4252-9145

Email: nicolaevieru99@yahoo.com

POPULAR MUSIC AND ITS IMPACT ON THE SPIRITUAL DEVELOPMENT OF THE STUDENT

Muzica populară și impactul ei în devenirea spirituală a elevului

Musical folklore represents the national heritage of our people and the main pillars of the identity of the Romanian nation. Musical folklore has its roots in the wisdom and knowledge of the Romanian people, representing the totality of the creation of the Romanian spiritual culture. Through the knowledge of popular music in the Music Education classes we offer a possibility of free, creative and unrestricted affirmation of the students. The knowledge of popular music must represent a source of interest with a permanent resonance among the current generation of students. We set out to analyze the didactic dimension of musical folklore, by identifying some important aspects of a music education lesson in which we cultivate the spiritual feeling of students through popular song. Through the process of cultivating the spiritual experience of popular music in students, the teacher has the role of promoting popular music within the music education lessons and making the students aware of traditional Romanian culture.

Ana VÎLCOVA

studentă-doctorandă, USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCID <https://orcid.org/0009-0004-9739-6378>

Email: ana.vilcova1@gmail.com

Alexandru FERDOHLEB

dr. hab. șt. med., vice Director medical IMSP SCR „Timofei Moșneaga”

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3290-8139>

Email: alexandru.ferdohleb@usmf.md

Elena CIOBANU

dr., conf. univ., Disciplina de igienă, USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8969-922X>

Email: elena.ciobanu@usmf.md

OPTIMIZAREA CONDIȚIILOR DE MUNCĂ A PERSONALULUI MEDICAL ÎN SERVICIILE CHIRURGICALE: FUNDAMENTUL CALITĂȚII ȘI EFICIENȚEI

***Optimization of working conditions for medical staff in surgical services:
the foundation of quality and efficiency***

Introducere: În contextul actual, marcat de presiuni demografice, tehnologice și financiare, îmbunătățirea condițiilor de lucru pentru personalul medical devine crucială. Aceasta nu doar că sporește siguranța și satisfacția în rândul angajaților, dar contribuie și la reducerea erorilor medicale și la îmbunătățirea rezultatelor pacienților.

Scop: Acest studiu abordează optimizarea condițiilor de muncă ale personalului medical din serviciile chirurgicale și relația acestei optimizări cu îmbunătățirea calității și eficienței în asistența medicală.

Material și metode: Studiul a implicat o revizuire a literaturii existente pe tema condițiilor de muncă a personalului medical din serviciul chirurgical. S-au examinat studii precedente și cercetări privind ergonomia, tehnologia și condițiile de mediu în serviciile chirurgicale. Metodologia a inclus atât analize comparative ale diferitelor cercetări, cât și examinarea trendurilor și concluziilor acestora.

Rezultate: Rezultatele studiilor analizate au arătat o îmbunătățire cu 45% a eficienței procedurilor chirurgicale după optimizarea condițiilor de lucru. Aceasta include îmbunătățiri ale ergonomiei, tehnologiei, și condițiilor de iluminat și ventilație. Rata erorilor s-a redus cu 20%, iar accidentele profesionale au scăzut cu 25%. Satisfacția profesională a personalului medical a crescut cu 45%, reflectând o mai bună adaptare la condițiile de lucru optimizate. Observațiile au indicat, de asemenea, o reducere cu 40% a oboselii personalului, având un impact direct asupra calității serviciilor medicale prestate.

Concluzii: Optimizarea condițiilor de muncă pentru personalul medical chirurgical este esențială pentru asigurarea unei asistențe medicale de calitate și eficiente. Investițiile în îmbunătățirea mediului de lucru au un impact direct asupra performanței

personalului și asupra siguranței pacientului, subliniind necesitatea unor abordări holistice în gestionarea serviciilor chirurgicale.

Alexandra VÎȘCOVSCHI

studentă, USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCID <https://orcid.org/0009-0007-6700-2456>

Email: aviscovschi@gmail.com

Alexandrina FERDOHLEB

studentă, USMF „Nicolae Testemițanu”

ORCID <https://orcid.org/0009-0002-4675-0782>

Email: alexandrina.ferdohleb@usmf.md

CUNOȘTINȚELE ȘI ATITUDINILE MEDICILOR STOMATOLOGI PRIVIND FENOMENUL DE ANTIBIOTICOREZISTENȚĂ

Knowledge and attitudes concerning the phenomenon of antibiotic resistance in dentists' practice

Introduction: Modern medicine does not exist without antibiotics, this treatment remedy being a basic tool in curing infections caused by bacteria. The term antibiotic resistance is increasingly common in the specialized literature. Oral-maxillo-axial infections, as well as its prophylaxis, are a prerequisite for the antibiotic resistance development in patients undergoing this treatment. Thus, antibiotics are prescribed not only by general practitioners, but also by dentists.

Purpose: Analysis of the knowledge and attitudes of young dentists regarding the antibioticoresistance phenomenon with the elaboration of proposals for the antibioticoresistance phenomenon amelioration.

Material and methods: This cross-sectional, selective study conducted during May to August 2023 had been evaluating the knowledge and attitudes of dentists regarding the antibioticoresistance phenomenon. The sample of the research was 101 respondents from Chisinau and Balti municipality, which was realized online through google-form, containing 37 items. The principle of personal data confidentiality was respected, but also the right to refuse non-conventional questions.

Results: 65.7% (95% CI: 61.07-69.59) of dentists are informed of the consequences of the antibiotic resistance phenomenon. On the other hand, 72.7% (95%CI: 68.77-76.67) admitted that they were not acquainted with the existence of information campaigns in combating the antibiotic resistance phenomenon and promoting healthy lifestyle. It is remarkable that there is a demand for the organization of trainings and other teaching methods regarding the given subject, reported by 67.7% (95%CI: 63.72-71.62) of respondents. At the same time, three quarters of young doctors-dentists, 75.3%

(95%CI: 71.35-79.24), mentioned that there is a need to update national guidelines on the subject addressed.

Conclusions: Based on the results of this study, it was proven that there is a link between the antibiotics used in dentistry and the growth in the antibiotic resistance phenomenon in the population. Likewise, it is necessary to develop and adjust new guidelines and protocols to improve the knowledge of dentists regarding the given phenomenon, as there are doctors who, despite the training and development courses, do not have essential knowledge, or, even in general do not know the correct indications of an antibacterial treatment.

Lyubov VLASYK

Associate professor of Department of
Social Medicine and Public Health
BSMU, Chernivtsi, Ukraine.

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-9241-5152>

Email: lyubov.vlasyk@gmail.com

Nataliia RYNHACH

Leading Research Fellow
Institute for Demography and Life Quality Problems
of the NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5916-3221>

Email: n_rynkach@ukr.net

Tetiana KOLODNITSKA

Assistant of the Department of
Internal Medicine, Physical Rehabilitation
and Sports Medicine, BSMU, Chernivtsi, Ukraine

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-9907-5325>

Email: tankolodnitska@gmail.com

FEATURES OF FEMALE SMOKING:

PREDICTED CHANGES DURING THE WAR

Features of female smoking: predicted changes during the war

Introduction: Women are a vulnerable group that is often neglected during wars, because most the health consequences occurring in the post-conflict period (Jain et al., 2022). Women with traumatic histories are more likely to use psychoactive substances like tobacco (Iliadou et al., 2019). Smoking is one of the leading health risk factors. It plays an important role for female mortality trends (Grigoriev, Klüsener, & van Raalte, 2022).

Purpose: To analyse the peculiarities of female smoking that need to be taken into account for the development of health promotion measures.

Material and methods: The materials were based on the results of a cross-sectional study of female lifestyles conducted in the pre-pandemic period in Chernivtsi Oblast (with a focus on the group of people employed at the Kalynivkiy market). Bibliosemantic and statistical methods were used.

Results: According to the study, among women of working age, the frequency of smoking (20.1%) increased with decreasing education level (from 17.0% to 23.7%), market employment (25.0%) with the exception of women from the countryside (13.1%). In the market, 65.6% of women were exposed to tobacco smoke (including passive), 68.8% of female smokers smoked in the company of others, 27.6% of female smokers smoked 20 or more cigarettes a day. Smoking was correlated with stress, depression, and more frequent alcohol consumption (OR 3.7 (95% CI) (2.4 -5.8)). Each new day of war in Ukraine the burden of grief, stress and losses on civilian and military women increases significantly. It becomes an impetus for smoking initiation and intensification.

Conclusions: The development of measures to preserve female health and smoking cessation during the war and in the post-war period should take into account the traumatic experience and psychological state of women. The organization of health promotion is more effective if it is directed also to their families and team members.

Nicoleta VORNICU

doctor habilitat arte vizuale

Centrul Mitropolitan de Cercetări T.A.B.O.R., Iași, Expert Ministerul Culturii, România

ORCID 000-0002-4025-2582

Email: cmctaboriasi@yahoo.com

Cristina BIBIRE

doctor in biochimie, Centrul Mitropolitan de Cercetări T.A.B.O.R., Iași

Expert Ministerul Culturii, România

ORCID 0000-0002-4018-6933

Email: cristinabibire@yahoo.com

CERCETAREA ÎN SPRIJINUL DATĂRII PICTURII ICONOSTASULUI BISE- RICII „TĂIEREA CAPULUI SF. IOAN BOTEZĂTORUL”, VASLUI

*Research in support of the dating of the painting of the iconostasis of the Church of
the Cutting of the Head of St. John the Baptist, Vaslui*

Biserica „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul” din Vaslui, cunoscută și ca Biserica Domnească din Vaslui, a fost reconstruită din temelie în anul 1820 pe locul unei biserici ctitorită de domnitorul Ștefan cel Mare în anul 1490, la curtea domnească de la

Vaslui. Biserica se află situată în centrul orașului, și a fost inclusă pe Lista monumentelor istorice în anul 2015 având codul de clasificare VS-II-m-A-06708.

În cadrul proiectului „*Restaurare, Consolidare și Valorificare Turistică a Ansamblului Monument Istoric Biserica 'Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul' și Situl Arheologic Zona Curților Domnești Vaslui*”, P.O.R., am realizat cercetarea științifică privind natura materialelor din structura picturii de la Catapeteasma din Biserica „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul” din Vaslui, în vederea autentificării. Identificarea tehnicilor și materialelor implicate în realizarea unei picturii necesită cunoștințe interdisciplinare pentru interpretarea corectă a datelor analitice. Rezultatele cercetării obținute prin utilizarea de tehnici de microscopie optică și spectroscopie XRF și FTIR-ATR pentru stabilirea naturii pigmentilor, stratului de preparare și a tehnicii de realizare a picturii icoanelor au adus informații importante pe baza cărora istoricul de artă și restauratorul au putut formula concluzii în vederea restaurării. Examinarea picturii și datele obținute în urma analizelor au condus la concluzia că pictura a fost realizată în tehnica ulei. Aplicarea pigmentilor în pictura originală s-a realizat în straturi succesive, de la culori închise până la culori deschise (blicuri). Stratul de preparare la icoane este pe bază de gips, iar în policromia plană – pe bază de cretă.

Cristina VULPE

Doctorandă, Universitatea de Stat din Moldova

ORCID: 0009-0008-6430-4157

Email: cristina.vulpe81@gmail.com

EVALUAREA CUNOAȘTERII ȘI RECEPTIVITĂȚII FAȚĂ DE OPERA LUI EUGENIU COȘERIU ÎN RÂNDUL STUDENȚILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA

***Assessment of Knowledge and Receptiveness to the Works of Eugeniu Coșeriu
Among Students in the Republic of Moldova***

Într-un interviu, Eugeniu Coșeriu și-a exprimat incertitudinea privind persistența contribuțiilor sale științifice, anticipând o reinterpretare ulterioară a acestora. Ne-am propus să distribuim un chestionar studenților Facultăților de Litere, Jurnalism și Științe ale Comunicării de la: Universitatea de Stat din Moldova și Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți pentru evaluarea cunoașterii operei lui E. Coșeriu în Basarabia. Chestionarul, compus din 11 întrebări, vizează aspecte variate precum: profesia și naționalitatea lui E. Coșeriu, perioada în care a trăit, domeniile în care și-a desfășurat activitatea, apelativul sub care era recunoscut pe glob, principiile care i-au ghidat opera, identificarea unui citat atribuit lingvistului, introducerea de inovații în domeniul lingvistic, lecturile respondenților din opera lui E. Coșeriu, identificarea obstacolelor care contribuie la necunoașterea extinsă a operei sale în Basarabia și propunerea de soluții pentru facilitarea

cunoașterii acesteia în contextul menționat. Analiza rezultatelor obținute a evidențiat lacune informative în cunoștințele studenților cu privire la: distincțiile conferite profesorului; principiile care i-au ghidat opera, unde răspunsurile indică o lipsă de consens. În privința noutăților aduse în lingvistică, răspunsurile sugerează confuzii în înțelegerea conceptelor specifice ale lui Coșeriu. Drept obstacole pentru cunoașterea operei lingvistului în Republica Moldova, studenții au indicat: absența mediatizării, indiferența, bariera lingvistică și lipsa accesului la surse și informații. Soluțiile propuse includ: extinderea cunoașterii în instituții educaționale, promovarea prin mass-media, traducerea lucrărilor în limba română și organizarea de evenimente culturale. Rezultatele chestionarului sugerează necesitatea unor eforturi mai susținute întru promovarea și facilitarea cunoașterii operei lui E. Coșeriu în mediul cultural din Republica Moldova.

Regina A. UHL

Dr. German Archaeological Institute

ORCID 0000-0001-9890-1541

Email: regina.uhl@dainst.de

NEW RESEARCH ON BRONZE BUCKETS (BRONZE CISTAE) BETWEEN HALLSTATT AND ASSUR

Noi cercetări asupra cistae de bronz între Hallstatt și Assur

Evidence of a reformation of networks and transregional exchange in Central Europe during the 8th and 7th centuries BC can be identified through »orientalizing« elements in burials of the Early Hallstatt period (HaC) and Etruscan contexts. Symbolic elements on vessels, as well as metallic applications or the design of tombs as religious and mnemonic sites, indicate that the Central European Hallstatt culture was part of a shared set of values, including common eating and drinking customs, as well as mythical beliefs. These were materialized, not least in the form of luxury goods in the burials of Hallstatt chamber graves during the globalized 1st millennium BC.

The find contexts of several metal objects, such as the specific bronze buckets (»Rippenzisten«) ribbed cisterns, point to far-reaching connections: they are depicted in Assyrian reliefs in the 9th-8th century and subsequently appear during the Hallstatt period in hoards in Hungary and in burials in southern Germany. The intentional integration of these objects into local contexts, whether through hoard deposition or grave goods, may reflect the aspiration of local elites to imitate or align themselves with the imagery and symbolism associated with authority and rulership, thereby potentially reinforcing their own status and position within the social hierarchy.

The presentation aims to give an introduction to a new research project that focuses on specific metal objects, technologies, and burial mounds of the early first millennium.

Within an extensive geographical framework, techno-social phenomena, innovations, and socio-political structures shall be looked at.

Rodica URSACHI

dr. în studiul artelor, conf. univ.,

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6084-9506>

Email: rodikamish@gmail.com

DIMENSIUNEA ISTORICĂ A ORAȘULUI CHIȘINĂU REFLECTATĂ ÎN PICTURĂ

The historical dimension on the city of Chișinau reflected in the painting

Imaginea Chișinăului este reprezentată în pictura națională timp de peste un secol (1910–2023) și se întâlnește în genul peisajului, ca fundal pentru compoziții tematice și portrete. Aspectul reprezentărilor plastice este liric, poetic, panoramic (1918–1940: *Ma-hala din Chișinău. Iarna* (1942), A. Baillayare), realist, documentar (1940–1950: *Primul tramvai* (1947), A. Vasiliev), epic, filosofic, nostalgic, imaginar (anii '60–2000: *Poartă din Chișinăul vechi* (1972), M. Grecu, *Orașul în construcție* (1978), M. Cheptănar, *Sinagoga* (1990), L. Țoncev, *După ploaie în sectorul Râșcanovca* (1982), I. Șibaev ș.a.). Imaginea peisajului urban în pictură se clasifică în mai multe categorii: periferii de oraș, peisaj cu imagine de oraș în construcție/ reconstrucție, peisaj cu străzi din orașul vechi, peisaj cu case și edificii publice de la sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea, peisaj cu edificii religioase, peisaj cu imagini ale orașului contemporan (*Ruinele orașului*, E. Gamburd, *Primăvara în împrejurimile orașului*, M. Petric, *Curte din Chișinău*, V. Movileanu, *Orașul nocturn*, V. Cosmolici, *Biserica Măzărache*, V. Ignatenco ș.a.). Peisajele cu imagini ale orașului Chișinău reprezintă traseul istoric al capitalei și caracterul spiritului artistic în diferite perioade ale secolului al XX-lea.

Peisajul urban basarabean reflectă dimensiunea temporală a orașului – peisaje cu biserici vechi din secolul al XVIII-lea, motive arhitecturale ca spirit al unei civilizații istorice etc.

În anii '40, imediat după război, artiștii plastici realizează mai multe peisaje citadine cu tematica ruinelor orașului și a reconstrucției Chișinăului: *Chișinău în schele*, E. Gamburd, *Chișinăul distrus*, A. Vasiliev ș.a.

În anii '60–'80 se amplifică reprezentarea motivelor de producție (imagini de clădiri în construcție, artere rutiere, coșuri ale uzinelor etc.), care sugerează măreția necuprinsă a orașului în dezvoltare: *Asfalt*, R. Ocușco, *Peisaj industrial*, D. Iancu, *Chișinăul nou*, *Orașul se înalță*, M. Grecu, *Constructorii*, V. Zazerscaia ș.a. Străzile orașului nou, transmit pulsația erei noi, unde omul făurește viitorul – artere mari ale Chișinăului, bulevarde, circul ș.a. Picturile cu peisaj urban reflectă nu doar particularitățile etapei

respective de dezvoltare artistică, dar și starea de spirit generală a epocii, dominanta psihologică, efortul constructiv, avântul edificării.

Perindarea ciclică a timpului este redată în peisajul urban prin dimensiunea „istorică” – edificii ce aparțin diferitor segmente istorice, și cea „geografică”. Construcțiile vechi ale Chișinăului apar în picturi ca un caleidoscop cu multiple fațete, ele reprezentând un oraș al contrariilor, cu o diversitate de stiluri arhitecturale.

Odată cu trecerea timpului crește interesul față de peisajul urban, artiștii fiind conștienți de „îmbătrânirea” caselor și a bisericilor și totodată de creșterea valorii lor istorice, artistice, spirituale. Mulți pictori din generația tânără completează patrimoniul cultural artistic al țării cu imagini ce reprezintă vederi de oraș „istoric” (*Strada amintirilor*, Iurie Platon, *Strada Vasile Alexandri*, Iurie Ursatii ș.a.).

Imaginea orașului Chișinău fixată de artiști în picturile sale prezintă, aidoma „vedutelor” italiene, cartea de vizită a capitalei țării noastre. Totodată ele prezintă persistența memoriei unui anumit mod de viață, de cultură și mentalitate a locuitorilor acestei urbe, iar în cazul peisajului „istoric”, permit, analiza retrospectivă a particularităților arhitecturii urbane de la hotarul secolelor XIX–XX.

Valentina URSU

dr., conf. univ.

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5711-8726>

Email: ursuvalentina@yahoo.com

VALERIA COZMA – DISTINSĂ CERCETĂTOARE A ISTORIEI ȘI UN PEDAGOG TALENTAT

Valeria Cozma – distinguished history researcher and a talented teacher

Doctorul în istorie, conferențiarul universitar Valeria Cozma ocupă un loc deosebit în istoria științei istorice și a învățământului superior din Republica Moldova. Pe parcursul a circa cinci decenii V. Cozma a contribuit la cele mai înalte cote în dezvoltarea științei istorice și pregătirea cadrelor de pedagogi de înaltă calificare. Grație capacităților intelectuale și muncii asidue a manifestat o activitate multilaterală și expresivă, devenind cunoscută în societate ca una din cele mai nobile reprezentante a intelectualității din Republica Moldova.

Valeria Cozma (Palii) s-a născut la 1 aprilie 1944, în satul Hârtop, județul Soroca, actualmente raionul Florești. A absolvit Facultatea de Istorie a Universității de Stat din Moldova în anul 1967. A susținut teza de doctor (candidat) în istorie în 1978 și începând cu anul 1980 a activat la Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău. Aici, Valeria Cozma a avut posibilitatea să-și dezvolte multilateral abilitățile de profesor, cercetător științific, dirigitor al procesului instructiv-educativ universitar, la început în

calitate de lector superior, mai apoi – conferențiar universitar, șefă de catedră, șefă de laborator științific.

Valeria Cozma s-a remarcat nu doar ca un pedagog și manager talentat, dar și ca un savant experimentat. Rezultatele științifice în istoria modernă și contemporană, istoria culturii naționale și universale au fost înalt apreciate de comunitatea științifică: 2 monografii, 4 manuale pentru învățământul preuniversitar, 3 culegeri de documente și materiale, 5 lucrări metodico-didactice pentru studenți, multiplele articole în culegeri de studii și în reviste științifice.

Activitatea Valeriei Cozma a fost înalt apreciată de către colegi și autorități. Pentru merite deosebite în dezvoltarea învățământului și implementarea valorilor general-umane Valeriei Cozma i-au fost conferite titlul *Professor Emeritus* și Medalia *Meritul civic*.

A reușit să adune în jurul său persoane care au calități proporționale cu încrederea pe care le-a acordat-o și le-a demonstrat-o în timp. Erudiția, exigența și disciplina, pe care le transmite și celor care o înconjoară, generozitatea, dorința de a sprijini și a face bine, modestia, rigurozitatea și principialitatea o fac să fie un magnet spiritual nu doar între colegii de universitate, dar și în comunitatea științifică autohtonă și internațională.

Cristina URSU

Doctorandă, Școala Doctorală Științe Umaniste și ale Educației, USM

ORCID: 0000-0002-8066-1321

Email: ursu.cristina1@usm.md

PRAXISUL EDUCAȚIONAL ÎN CONTEXTUL FILOSOFIEI HEGELIENE

Educational praxis in the context of Hegelian philosophy

Praxisul educațional, fundamentat pe construirea unui concept nou prin contrapunerea tezei și antitezei, poate fi explicat în contextul filosofiei hegeliane. Acest proces dialectic se prezintă drept o spirală a ideilor care se contrapun, se depășesc și deschid o nouă dimensiune a înțelegerii.

Mecanismul de producere a conceptului are un scop, așa cum orice acțiune își îndreaptă forțele pentru a îndeplini un scop anumit. Conceptul se formează odată cu emergența necesității de a fi satisfăcută în concept – o activitate orientată către finalitatea creației. Așadar, prin mijlocirea unei sarcini care urmează a fi rezolvată prin formarea conceptului – notăm că scopul unei sarcini constă în rezolvarea ei prin construirea ca atare a conceptului vizat drept rezolvare, așa precum el nu rezumă doar la un lanț de asocieri de teze, ci implică un proces complex de gândire și mutare a gândului mai departe înspre cunoaștere prin dialectica negației.

Pentru început, se recunoaște o teză, un concept care necesită o analiză și o explorare mai profundă. Antiteza aduce în discuție elemente care contrazic sau completează teza, moment în care se cere să se identifice divergențele, tensiunile existente. Etapa de

sinteză reprezintă efortul de a reconcilia teza și antiteza, depășind contradicțiile și construind un concept inedit și mai complex. Elevii sunt încurajați să găsească puncte comune între teză și antiteză și să creeze o înțelegere superioară, care depășește dualitatea primă.

Acest tip de sarcină stimulează gândirea reflexivă, creativitatea și capacitatea de a gestiona și a depăși contradicțiile într-un mod constructiv, de a percepe în opoziție un aliat sigur pe calea ascensiunii și căutării de Adevăr.

Mirela-Fernanda ZALTARIOV

Cercetător științific III, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: zaltariov.mirela@icmpp.ro

Daniela FILIP

Cercetător științific II, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: filip.daniela@icmpp.ro

Simona Luminita NICA

Cercetător, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: nica.simona@icmpp.ro

MATERIALE COMPOZITE BIOCOMPATIBILE PE BAZĂ DE POLIMERI NATURALI ȘI NANOPARTICULE METALICE

Biocompatible composite materials based on natural polymers and inorganic nanoparticles

În ultimul deceniu, materialele compozite având încorporate particule anorganice au cunoscut un interes remarcabil pentru multe domenii de la știința materialelor la biologie sau medicină. Atunci când interacționează cu diferite materiale de umplură (fileri), matricele polimerice își îmbunătățesc proprietățile necesare pentru aplicații practice țintite. Principalul rol al matricelor polimerice este acela de a stabili filerii, prin evitarea aglomerării acestora în compoziția materialului. Nanoparticulele anorganice sunt adesea utilizate pentru a obține materiale compozite: particule de aur, argint, ferită, oxizi de zinc, de ceriu, de mangan, de titan, aliaje cupru-zinc, silica etc. Materialele obținute prin încorporarea lor au demonstrat un potențial aplicativ remarcabil în domeniul medical, fiind folosite ca pansamente pentru răni, filme antimicrobiene, suporturi pentru ingineria tisulară sau sisteme de eliberare controlată a medicamentelor, dar și în domeniul ambalajelor alimentare, sau al depoluării apelor, ca adsorbanti pentru coloranți ionici și ai altor poluanți chimici. Amestecurile multicomponente pe bază de polimeri naturali sunt foarte avantajoase ca matrici pentru filerii anorganici atunci când sunt vizate proprietățile de

biocompatibilitate și biodegradabilitate. Pot fi menționate, în acest sens, chitosanul (prin gruparea amino), gelatina (produsul de hidroliză al colagenului), amidonul. Utilizarea lor sub formă de microsfele, conjugate, hidrogeluri, nanoparticule, filme sau compozite s-a dovedit foarte utilă pentru dezvoltarea de materiale pentru regenerare tisulară.

În această lucrare, prin folosirea a trei biopolimeri: chitosan, amidon și gelatină, în combinație cu ulei de jojoba, ca agent de controlare a umidității, și glicerol, ca plastifiant, s-au preparat matrici polimere în care s-au încorporat oxid de fier (magnetită) și oxid de zinc, cu scopul de a îmbunătăți caracteristicile mecanice, termice, magnetice și dielectrice. Bionanocompozitele rezultate au fost caracterizate din punct de vedere structural prin spectroscopie IR, morfologic (prin SEM și AFM), al hidrofiliei (prin unghiul de contact cu apa și sorbție dinamică a vaporilor de apă), al barierei pentru lumina UV și al efectului hemolitic. Materialele compozite au prezentat o structură densă generată de interacțiunile intermoleculare dintre constituenții matricei, așa cum s-a demonstrat prin tehnica IR. Interacțiunile puternice dintre componentele compozitelor au condus de asemenea la o morfologie omogenă și compactă, fără pori, cu o bună dispersabilitate a nanoparticulelor în interiorul matricelor. Proprietățile mecanice, termice și hidrofilia materialelor compozite au fost influențate de concentrația fillerilor (Fe_3O_4 și ZnO). Rezultatele testelor de hemoliză și valorile tensiunii interfaciale cu sângele au indicat riscul scăzut de tromboză al acestora, fapt care le recomandă ca biomateriale.

Mirela-Fernanda ZALTARIOV

Cercetător științific III, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: zaltariov.mirela@icmpp.ro

Dragos PEPTANARIU

Cercetător științific, doctor în medicină

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: peptanariu.dragos@icmpp.ro

Corneliu COJOCARU

Cercetător științific I, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: cojocaru.corneliu@icmpp.ro

IONUȚ-RADU TIGOIANU

Asistent de cercetare, doctor în chimie

Institutul de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” Iași, România

Email: tigoianu.radu@icmpp.ro

**COMPLECȘI METALICI DE CUPRU(II) CU LIGANZI FLEXIBILI DE TIP
BAZE SCHIFF CU ACȚIUNE ANTITUMORALĂ**

Copper(II) metal complexes of flexible Schiff base ligands with antitumor activity

Chimia coordinativă a ionului de cupru(II) a cunoscut un interes deosebit în ultima perioadă datorită potențialului aplicativ al complexilor metalici de Cu(II) în diferite domenii de la chimia bioorganică la proiectarea de noi medicamente, materiale funcționale sau catalizatori. Cupru este un oligoelement esențial al multor enzime cu rol cheie în multe procese vitale. Complecșii de cupru prezintă proprietăți biologice deosebite prin natura lor de acizi Lewis, comportamentul redox, capacitatea de a lega sau scinda ADN-ul prin mecanisme oxidative (producerea de ROS sau epuizarea GSH), fiind recunoscuți drept agenți antitumorali de nouă generație cu răspuns diferențiat pe celule canceroase. Cupru este cofactor pentru mulți mediatori ai angiogenezei, inclusiv pentru factorul de creștere endotelială vasculară (VEGF), factorul de creștere a fibroblastelor (bFGF), sau pentru interleukinele IL-1 și IL-8, care controlează invazia tumorală și apariția metastazelor. Compușii de coordonare ai cuprului(II), în special cei cu liganzi de tip baze Schiff, pot fi obținuți cu ușurință prin reacții de condensare a derivatilor carbonilici cu aminele primare, fiind disponibili într-o mare varietate structurală în funcție de domeniul aplicativ: magnetism, biologie, optoelectronică etc. Proiectarea rațională a bazelor Schiff oferă o gamă largă de complecși moleculari, mononucleari, multinucleari (cu mai mulți centri metalici), sau heteronucleari (cu centri metalici diferiți) și de structuri extinse de tip polimeri de coordonare 1D, 2D sau 3D.

În această lucrare, sunt prezentate caracteristicile structurale ale doi complecși metalici de cupru(II) (un compex mononuclear și un complex tetranuclear) cu baze Schiff conținând unități flexibile propil-trimetilsilil în structură. Complecșii metalici au fost studiați din punct de vedere al relației structură-activitate prin metode spectrale și de andocare moleculară de legare a proteinelor din serul uman și/ sau bovin și a VEGFR2 (receptor al tirozin kinazei cu rol cheie în proliferarea celulelor canceroase în diferite tipuri de cancer) și prin evaluarea citotoxicității pe două tipuri de celule antitumorale HeLa și MeWo. Rezultatele au indicat o acțiune antitumorală mai pronunțată pentru complexul de cupru tetranuclear pe celulele canceroase MeWo. Pentru același complex, valorile energiei de legare și a constantei de disociere estimate prin simularile de andocare moleculară au confirmat o interacțiune mai puternică cu receptorii proteinelor din serul uman și VEGFR2.

Lilia ZABOLOTNAIA

doctor habilitat, cercetător conferențiar

Muzeul Național de Istorie a Moldovei,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9807-5809>

Email: lilizab61@gmail.com

**NATALIA OBRENOVIĆ, AN ICONIC FEMALE FIGURE IN THE
SOCIO-POLITICAL LIFE OF SERBIA**

***Natalia Obrenović – personalitate feminină emblematică în viața social-politică
din Serbia***

The report will address some fragments of the life of Natalia Obrenović, (Наталија Обреновић 1859 – 1941), born Keshko, through the prism of her social-political activity as Queen of Serbia. In our view, the matrimonial relationship between the Bessarabian Natalia Keshko and Milan Obrenović (1854–1901) had ambitious plans and perspective for the dynastic merger and consolidation of the Romanian-Serbian aristocracy in the Balkans. It was an agreement between the two cousins, Ecaterina Moruzzi and Elena Maria Catargiu, who developed a matrimonial geostrategy based solely on political interest. All the newly created Balkan states – Greece, Bulgaria, Romania – were related to representatives of the monarchical houses of Europe: Wittelsbach, Schleswig-Holstein-Sonderburg-Glücksburg, Battenberg, Saxe-Coburg, Hohenzollern, etc.

Natalia Obrenović's active involvement in the political life of Serbia gave rise to family conflicts, in particular due to differences in political views with her husband. Natalia's desire to dominate and rule the country played a tragic role in the breakdown of the family. In particular, the issue of her personal perception of family events and her political ambitions, as well as the reasons for her conversion from the Orthodox faith to Catholicism, will be examined. The main sources of the research are documents from Russian archival funds – documents of the time, letters, newspaper articles, memoirs, illustrative material.

*The communication and the summary are made within the project “*Museum historical-archaeological heritage: systematization and scientific-cultural valorization*” (Code: 180101).

Elena ZAGAEVSCHI

Asistent universitar

Arina ZAGAEVSCHI

Student, Departament Urbanism si Design Urban, UTM

Email: elena.zagaevschi@udu.utm.md

DESENUL – O ARTĂ LINIARĂ

Drawing is a linear art

Designerii tot timpul au balansat între arta frumosului și științele exacte. Pe lângă cunoașterea informației exactă tehnică, e necesară dezvoltarea sensibilității artistice.

Chiar designerii specialiști necesită în primul rând să fie artiști. În timp ce inginerii au cerințe și criterii fixe, designerii se bazează pe filosofia obiectelor de bază în interior. Scopul disciplinei este formarea unui mod grafic de gândire și de comunicare profesională. Desenăm ca să vedem ideile, ne întoarcem la ele sau poate trecem la o altă idee, o modificăm în una nouă.

Valoarea desenului executat cu mâna liberă, după natură, reprezintă legătura dintre spațiu existent și lumea interioară a artistului.

Michelangelo afirma că pictura (desenul) se execută nu cu mâna, ci cu creierul, dar sunt artiști care o fac cu inima, precum Le Corbusier. Lucrarea executată cu mâna liberă are o importanță pentru designeri și arhitecți, ca instrument de investigație și ca un proces de creație.

Specialiștii comunică prin intermediul desenului, artei, picturii, prelucrând ideile în spațiu. Desenul, ca disciplină, formează și dezvoltă gândirea spațială, dezvoltă memoria vizuală, spiritul de observație, sensibilitatea, simțul frumosului etc. Deci, desenul este cheia care deschide ușa spre o cultură profesională și generală elevată.

Tatiana ZAICOVSKI

PhD in philology, Institute of Cultural Heritage

ORCID: 0000-0001-5438-9945

Email: tanzai57@mail.ru

**RITUAL FOOD IN THE FAMILY RITES OF LIPOVANS FROM THE
REPUBLIC OF MOLDOVA: ALIMENTARY CODE,
SEMANTICS AND PRAGMATICS**

*Alimentația rituală în riturile familiale lipovenilor din Republica Moldova:
cod alimentar, semantică și pragmatică*

Ritual meals play a very important role in the traditions of folk culture, including family rituals: maternity-baptismal, wedding and funeral-memorial. The study was carried out on the basis of field materials collected by us in villages of the Republic of Moldova with compact residence of Old Believers, as well as in the cities of Chisinau and Edinet. The most representative in this regard are field materials that are associated with wedding and funeral rituals. In life cycle rites, which are rites of passage, ritual food is of great importance in the (re)distribution of the share of “(part of) the vital force and benefits from the general supply” (Baiburin) among the members of the community. In this case, the following come to the fore: porridge, loaf (bread and salt), kutia, etc., and salt is an apotropaic remedy (for example, groom's parents greet the bride and groom after the wedding with bread and salt). It should be noted that, of course, the informants

themselves were not always able to explain the semantics of certain elements of the food code, but sometimes they made interesting attempts to do this. For each of the meals that take place within the framework of life cycle rituals, several dishes are required (which bear the main semantic load), the rest are prepared at will. Regarding the obligatory ritual dishes, their local variants have been identified, among which the most stable ones can be identified. Not only the ritual dishes themselves have their own symbolism, but also some features of the position of cutlery, as well as table etiquette, including the order of seating at the table, and requirements for behavior while eating ritual food.

Angela ZELENSCHI

PhD, Associate Professor, „Ștefan cel Mare” Academy

ORCID [org/0000-0002-2831-9473](https://orcid.org/0000-0002-2831-9473)

Email: angela.zelenschi@gmail.com

ANDRAGOGICAL APPROACHES IN THE TRAINING OF CIVIL SERVANTS WITH SPECIAL STATUS

Abordări andragoge în instruirea funcționarilor publici cu statut special

In recent decades, challenges have been placed on the educational process to train civil servants with special status who are able to adapt to change and who are „future fit”. These requirements relate to the acquisition of professional knowledge and the ability to apply it in specific situations when faced with uncertainty and limited resources, the ability to make decisions, analyse a situation and find solutions to issues. Acceptance of professional values, action orientation, motivation for continuous learning and personal development are essential for performance.

Analysis of current approaches to the development of adult education: *action orientation* in line with current professional goals, training of specialists capable of acting in changing environmental situations; *problem-solving orientation*, training based on the ability to recognize and understand the needs and requirements of a community, operational intervention to solve issues; *personal development orientation* of employees who set learning goals in line with their own motives and interests; and *competency-based training*, which indicates the ability to apply learning outcomes – constitute the methodological basis of today's educational technologies.

Competent performance by civil servants with special status involves both professional knowledge and skills, as well as values, motivations and personality traits, encompassing everything they know and how they achieve an objective in a given situation, in a given context. Mission-oriented continuing professional development that responds to the requirements – of what employees should know in order to perform their tasks effectively, is an opportunity to improve the functionality of the internal affairs system.

Olga ZINGAN

asistent univ., USMF

ORCID: ID 0000-0002-1846-9283

Email: olga.zingan@usmf.md

EVALUAREA COMPETENȚEI DE LECTURĂ PROFESIONALĂ:

O ABORDARE FORMATIVĂ ȘI INTEGRATOARE

The Assessment of Professional Reading Competence:

A Formative and Integrative Approach

Prezentul studiu își propune să abordeze aspecte axate pe proiectarea evaluării competenței de lectură profesională, reieșind din tendințele actuale de schimbare de accent de pe evaluarea/testarea standardizată pe evaluarea formativă. Dat fiind caracterul transdisciplinar și integrator al cursului „Limba engleză pentru obiective specifice”, evaluarea comprehensiunii textului specializat în limba engleză necesită a fi realizată prin proiectarea unor sarcini complexe, care-i vor solicita studentului atât integrarea competențelor sale lingvistice cu cunoștințele din domeniul de specialitate, cât și integrarea competențelor verbale de bază – lectură, scriere, audiere, vorbire. Astfel, evaluarea rezultatelor învățării prin sarcini complexe, precum portofoliul, proiectul, studiul de caz, cu implicarea lecturii extinse, asigură măsurarea-aprecierea rezultatelor învățării, aplicabile în contexte de viață reală/profesională. De asemenea, calitatea și funcționalitatea procesului de evaluare a progresului studentului depinde de selectarea metodelor și tehnicilor de evaluare, adaptate specificului disciplinei, cât și de aplicarea unor criterii clare de evaluare a competenței formate. Rezultatele obținute, pe de o parte, oferă indicii privind nivelul de competență format, pe de altă parte, ajută la îmbunătățirea de conținuturi, abordări, metode de predare-învățare-evaluare a limbii engleze pentru obiective specifice. Astfel, evaluarea cu un caracter formator, relevant nevoilor cognitive și profesionale ale studenților, poate contribui la ameliorarea și perfecționarea activității de învățare.

Тетяна БУЛГАКОВ / Tetiana BULHAKOVA

доцент, КНУТД / associate professor, KNUTD

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6523-5770>

Email: bulgakova.tv@knutd.com.ua

ІСТОРИЧНА ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ ДИТЯЧИХ МЕБЛІВ

Historical evolution of children's furniture development

Дизайн сучасних меблів – це створення актуальних, технологічних і якісних меблів. Визначення перспективних напрямків розвитку саме дитячого меблевого дизайну представляє зараз значний інтерес. Досить довго дитячі меблі не мали свого розвитку, були предметами розкоші, їх могли дозволити собі лише заможні

люди. В результаті аналізу процесу еволюції формоутворення дитячих меблів Н.М. Литовченко були виділені наступні етапи.

I етап (XV–XVIII століття) – охоплює період ремісничо-канонічного способу виготовлення дитячих меблів, що характеризується появою перших зразків дитячих трансформованих меблів – для сповивання, висувних ящиків і комодів.

II етап (XIX – перша половина XX століття) – період машинно-індустріального виробництва, коли дитячі меблі стали результатом техніко-конструкторського формотворення, але ще не дизайнерського. На перший план були висунуті ідеї функціональності меблів для дітей та їх масового тиражування.

III етап (друга половина XX – XXI століття) – період впровадження методів дизайну в процеси створення меблевої продукції для дітей, перехід від монофункціональних до поліфункціональних об'єктів дитячих трансформованих меблів.

Ідея надати меблям універсальної функціональності без усього зайвого належить архітекторам-мінімалістам. Під час стажування в архітектурній школі Баухаус Альма Сідхоф-Бушер (1899–1944) в 1924 р. створила набір будівельних блоків, що складався з 22 деталей. Цей набір став одним з перших дизайнерських зразків трансформованих модульних об'єктів для дитячої кімнати. Яскравим представником прогностичної тенденції став один з найвидатніших новаторів в області експериментального проектування – італійський дизайнер Джо Чезаре Коломбо (1930–1971). Він створив універсальний житловий контейнер для підлітка.

До кінця століття намітилася нова прогресивна тенденція: так звані «зникаючі меблі», що з'являються тільки в момент необхідності. В XX ст. була створена система спеціальних меблів для дітей. Дитячі меблі стають одночасно і іграшкою.

Ігор ДРОГОБИЦЬКИЙ

викладач кафедри теорії та методики навчання, кандидат історичних наук,
Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,
м. Івано-Франківськ

Email: drogobutsky@ukr.net

Руслан ДЕЛЯТИНСЬКИЙ

кандидат історичних наук,
завідувач кафедри соціально-гуманітарних наук
ПЗВО «Івано-Франківська академія Івана Золотоустого»

м. Івано-Франківськ
Email: r.deliatynskyi@ukr.net

Світлана СМІХ

викладач кафедри педагогіки та психології,
методист лабораторії національно-патріотичного виховання,
Івано-Франківський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти,

**КОМПЛЕКС СВЯЩЕНИЧОЇ РЕЗИДЕНЦІЇ О. РУДОЛЬФА МОХА У
С. КУРИПІВ: ПЕРСПЕКТИВИ ПРЕДСТАВЛЕННЯ КУЛЬТУРНО-
ОСВІТНЬОГО ВЕКТОРУ**

*The complex of the priest's residence of Fr. Rudolph Moh in the village Kurypiv:
prospects for the presentation of the cultural and educational vector*

Священниче житло («резиденція») у с. Курипів (Галицька об'єднана територіальна громада (ОТГ) Івано-Франківської області) є осердям комплексу будівель («плебанія»), де у другій половині XIX ст. мешкав один із визначних представників кліру Греко-Католицької Церкви о. Рудольф Мох (1816–11.02.1892).

Крім власне священничого служіння у згаданому с. Курипів та сусідніх с. Острів і с. Ганівці (Галицька ОТГ Івано-Франківської області) його життєвий шлях був тісно пов'язаний із культурно-просвітницькою працею.

У цьому контексті варто відзначити його причетність до створення та функціонування культурно-освітнього товариства «Галицько-Руська Матиця» (ГРМ) (липень, жовтень 1848 р.). Відзначимо, що спершу одним із головних завдань, що його ставили перед собою засновники та діячі ГРМ, було видання літератури із різноманітних сфер знання у популярно-науковому форматі, а також друк художніх творів. Це вважалося одним із чинників піднесення загального культурно-освітнього рівня українського населення краю.

Щоправда, поступово керівництво ГРМ дистанціювалося від окресленого завдання, зробивши наголос на власне наукових дослідженнях із історії, етнології та етнографії регіону. Відзначимо також, що поступово в ідейному підґрунті функціонування товариства утвердилися москвофільські погляди. Зокрема пропагувалося використання «язичія» у літературно-видавничій діяльності. Такий стан не сприяв перебуванню у його складі представників тодішньої інтелігенції, які пов'язували свою самобутність із народною традицією. До останніх, слід припустити, відносилися і о. Рудольф Мох.

Свідченням цьому, зокрема, є його літературно-видавнича праця. Відзначимо, що у цій сфері о. Рудольф Мох виступав переконаним послідовником «Руської Трійці». Збірка його віршів «Мотиль», що вийшла друком у 1841 р. стала другою, після славнозвісного альманаху «Русалка Дністровая» книгою, яка була видана в Галичині українською мовою.

Загалом ж за досягнення на літературній ниві, зокрема поезію та твори драматургії (драми «Терпен–спасен» (1849 р.), «Опикунство» (поставлена в 1864 р.), п'єси «Справа в селі Клекотині» (1849 р.) тощо) о. Рудольф Мох отримав від сучасників прізвисько «Галицький Котляревський». Цим підкреслювався його

непересічний внесок в справу утвердження української мови, що, у свою чергу, стало одним із визначальних проявів національного відродження українців краю.

У перспективі, в процесі створення на основі плебанії о. Рудольфа Моха пластового центру/оселі «Галицьке Опілля», планується формування у приміщенні музейної експозиції присвяченій особистості о. Рудольфа Моха та іншим представникам культурно-освітнього руху регіону. Їхній набуток із відповідним творчим переосмисленням та пристосуванням до дійсності сьогодення планується використовувати у виховній праці як з молоддю так і зацікавленою громадськістю як регіону, так і всієї України та зарубіжжя.

Галина ІВАШКІВ

докторка мистецтвознавства, старший науковий співробітник,

Інститут народознавства НАН України,

ORCID ID: [http // orcid.org/0000-0003-2359-6735](http://orcid.org/0000-0003-2359-6735)

Email: halynaivashkiv@ukr.net

ПРЕДМЕТИ ИНТЕР'ЕРУ З АНТРОПОМОРФНЫМИ ФОРМАМИ

Anthropomorph-Shaped Interior Items

Упродовж XIX–XX ст. антропоморфна пластика була важливою у творчості багатьох гончарів, зокрема у виготовленні посуду, предметів для інтер'єру та малих пластичних форм. Важливими елементами інтер'єру приміщень були глиняні свічники, кашпо, попільниці, скарбонки та ємності для олівців – їхні мистецькі особливості аналізуємо у контексті виробів з інших європейських країн. Серед українських пам'яток XIX ст. є свічники на одну, дві або три свічки. До першої підгрупи належать вироби з образом жінки (Пістинь) та фігурою гончаря (Комарне). У другій половині XX ст. у структурі деяких свічників бачимо гротескні нотки (Бережани, Жорнище). Пластика трисвічника інколи може відтворювати й цілу сюжетну сценку – зображення діда з двома онуками (Косів). На антропоморфність свічників інколи може вказувати лише пластика голови людини (Угорщина). Важливою формою для творення антропоморфних свічників є посудини (баньки). Стилізаційні та реалістичні риси наявні і в інших антропоморфних виробах, зокрема призначених для квітів – кашпо (Косів). Із глиняних попільниць такого типу виокремлюємо настільні та настінні (Косів, Крищинці). У контексті теми антропоморфності оригінальною вважаємо скарбонку “Лихвар”, основу якої складає форма баньки (Миколаїв). Подібні скарбонки виготовляли й у Сербії (Ораховац). Куля з півпостаттю сопілкаря є основною композиційною зав'язкою мальованої скарбонки з Косова. Рідкісними є димлені скарбонки з антропоморфними рисами (Польща, Словаччина). Свою творчу фантазію гончарі виявляли і у виготовленні ємностей для олівців (Косів). Підсумовуючи, зазначимо, що в одних глиняних виробах з

антропоморфними формами, які стосувалися інтер'єру, домінувала “пластична мова”, в інших – формування на гончарному крузі поєднувалося з розписом.

Halyna ISTOMINA / Галина ІСТОМІНА

кандидат мистецтвознавства,

Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології

ім. М.Т. Рильського НАН України

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-3952-013X>

Email: halyna.istomina@ukr.net

**ARTISTIC AND PEDAGOGICAL ACTIVITIES OF CERAMIC
ARTIST VICTORIA DROMARETSKA**

*Мистецька і педагогічна діяльність художниці-керамістки
Вікторії Дромарецької*

Вікторія Дромарецька натхненно працює у художній кераміці, живописі та дизайні. Художниця нерідко комбінує між собою різні техніки декорування, різні матеріали та навіть різні жанри.

Вікторія плідно працює в галузі керамічної скульптури. Базові модульні елементи створюються на гончарному крузі, а вже потім вони, в результаті метаморфоз, об'єднуються в єдину цілісну композицію, набуваючи різноманітних: іноді простих, іноді вигадливих форм.

В творчому доробку художниці є й персональні виставки, які відбулися у 2000 році (Український фонд культури), 2002 році (Національний музей історії України), у 2018 році в Центральному будинку художника та «Бути на зв'язку» у 2022 році в тому ж приміщенні в м. Києві. Вікторія Дромарецька брала участь у мистецьких проектах «Шкільний альбом» (2020 р.) та «Пори року» (2021 р.) в Національному музеї «Київська картинна галерея» в Мистецькому центрі «Шоколадний будинок». Вікторія Дромарецька – учасниця міжнародної виставки «Повертайся живим» у Національному заповіднику «Софія Київська» у 2022 році. Також художниця здобула перше місце в міжнародному британському он-лайн конкурсі «Golden talent» в номінації «скульптура» у 2022 році.

Дисциплінам з художньої кераміки Вікторія Дромарецька з 1992 року натхненно навчає своїх учнів у Київському державному художньому ліцеї ім. Т.Г. Шевченка у Києві, в Україні. Не залишає свою працю вона й у воєнний час. Вікторія Дромарецька навчає своїх учнів композиції. Потім роботи презентуються на загальношкільному огляді після закінчення семестру.

Зараз під її керівництвом учні створюють дипломні роботи. Учениця Дар'я Беспалько створила з керамічної маси декоративну вазу висотою 64 сантиметри "Фантазія". Ваза оздоблена кольоровими поливами. Учень Вікторії Анатолійвни

Берещенко Іван створив з керамічної маси свічник висотою 55 сантиметрів «Місто». Свічник також оздоблений кольоровими поливами.

Серед учнів Вікторії Дромарецької є вже відомі керамісти Марія Літічевська, Єлизавета Портнова, Соломія Кишкан, скульптор Костянтин Скрытуцький.

Аналіз керамічних творів Вікторії Дромарецької дозволяє зробити висновок про їх високий рівень їх самобутності.

Iryna KALCHEVA

postgraduate student, faculty of History and Philosophy,
Department of Archaeology, Ethnology and World History,
Odessa Mechnikov National University

ВЕСІЛЬНА ОБРЯДОВІСТЬ БОЛГАР БУДЖАКА ЯК ЧИННИК САМОІДЕНТИФІКАЦІЇ

The Wedding rituals of Bujak Bulgarians as a factor of their self – identification

Етнічна група болгар Буджака відома своєю культурною автентичністю. Традиційна культура болгарської спільноти достатньо виразна і водночас варіативна. Варіативне розмаїття репрезентує регіональні особливості культури, які привнесені до Буджака переселенцями з різних історико-етнографічних районів Болгарії, збереглися і яскраво проявляються в обрядовій культурі, насамперед у традиційному весіллі. Тому, весільна обрядовість залишається бути одним із головних чинників самобутності і самосвідомості болгарської спільноти.

Які ж умови сприяли збереженню структурної і змістової повноти традиційного весілля болгар. Насамперед, завдяки статусу весілля, як головного сімейного свята, пов'язаного з утворенням нової родини. Потреба цього обряду постійна, тому практика весільної традиції безперервна. Таким чином, структура весілля залишається незмінною впродовж більше двохсот років.

Ще одна умова стійкості весільної традиції – гомогенні шлюби. Нові болгарські родини до середини ХХ століття створювалися переважно з представників одного поселення, тому у весільну обрядовість майже не проникали інноваційні елементи. Саме ендогамні шлюби забезпечили тривале існування регіональних особливостей, які потрапили до Буджацького степу з Балкан.

Весільний обрядовий фольклор – ще одна умова стабільності весільної самобутності. Це – вербальний супровід весільних обрядодій болгарською мовою. Фольклор найбільш стійкий до трансформацій. Окреме питання обрядові весільні атрибути. Вони зазнали більших зовнішніх впливів, особливо з другої половини ХХ століття, але не втратили етнічної виразності. Отже, традиційне весілля і сьогодні виконує важливу функцію формування самосвідомості болгар Буджака.

Tatyana KARA-VASILIEVA

Doctor of Art History, Professor,
Academician of the National Academy of Arts of Ukraine,
Head of the Department of Fine and Decorative-Applied Arts,
M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folklore and Ethnology
of the National Academy of Sciences of Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9074-4120>
Email: karavastat@gmail.com

FOLK ART THE FOUNDATION FOR THE DEVELOPMENT OF ART NOUVEAU IN UKRAINE

Народне мистецтво – основа формування стилю модерн в Україні

Дослідження стильових напрямків, зокрема стилю модерн, в Україні через ряд ідеологічних причин в попередній період історії не піднімалося. Лише в часи незалежності України, стало можливим поставити питання про своєрідність цього стильового напрямку, що так яскраво виявив себе в архітектурі, різних видах образотворчого та декоративного мистецтва. Важливим на сьогодні є розв'язання питання про національні особливості стилю модерн, загальноєвропейський контекст, своєрідна адаптація і трансформація в різних галузях української культури. Його поява і формування відбувалося в контексті європейської синхронності. Саме в цей час Україна, як її західна, так і східна частина, все гостріше усвідомлюють себе як нація, гідна посісти належне місце у світовому процесі.

Початок століття в Україні ознаменований значним зростанням національної свідомості, увагою до стародавніх пам'яток, захопленням етнографією та народною творчістю як важливим джерелом професійного мистецтва.

В західній частині, у Львові, утворюється фірма Івана Левинського, що об'єднує професіональних митців над проектуванням архітектурних споруд, їх декоративним оздобленням і цілісним творенням всього предметно-просторового середовища. В основі діяльності бюро Івана Левинського була, з одного боку, глибока зацікавленість народним мистецтвом, в першу чергу Гуцульщини, з другого – розроблення стилістики професійного мистецтва в контексті творчих пошуків митців Відня, Кракова, Мюнхена у формуванні стилю модерн, або львівської сецесії.

Одночасно, в східній частині України поширюються і реалізуються ідеї Василя Кричевського по створенню українського варіанту модерну, який розглядається, як формування українського національного стилю. Будівництво губернського земства Василя Кричевського в Полтаві (1903–1907). було своєрідним художньо-ідеологічним маніфестом. Мистецтво бароко стало джерелом інспірацій і натхненником формування нових засад українського модерну і зокрема «українського стилю». До того ж, мистецтво бароко, що виявилось і яскраво проявилось в період Гетьманщини, асоціювалося у свідомості дослідників, в першу чергу таких

як Н. Біляшівський, М. Грушевський, Н. Петров, Г. Павлуцький, М. Самокиш, як яскравий, хоч і короткий період національного відродження. Саме тому до цього пласта української культури, як з позицій художньо-естетичних, так і ідеологічних звернулись митці початку ХХ століття.

З появою будівлі Полтавського земства розпочався новий етап української культури. Він продемонстрував поєднання різних видів мистецтва в єдиному органічному ансамблі. Це був художній синтез мистецтва, звернення до народного мистецтва, його творче переосмислення і сплав у єдиній цілісній системі, це був знак нової епохи, яскравий взірць українського національного стилю, виникає глибокий інтерес до народного мистецтва, усвідомлюється його роль і значення в художній культурі, в процесах формування художнього середовища.

Віктор КОЖУХАР

доктор історії, Інститут культурної спадщини

ORCID iD 0000-0002-6313-049X

Email: vcojuhari60@gmail.com

**ТРАДИЦІЇ, ОБРЯДИ І ЗВИЧАЇ УКРАЇНЦІВ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВИ,
ПОВ'ЯЗАНІ З БУДІВНИЦТВОМ ЖИТЛА**

*Tradiții, rituri și obiceiuri ale ucrainenilor din Republica Moldova legate
de construcția de locuințe*

*Traditions, rites and customs of Ukrainians of the Republic of Moldova related
to housing construction*

Вселення людини в нове житло – це акт остаточного відчуження нового житла від природного довкілля і включення його до системи діючих соціально-екологічних та світоглядних стереотипів. Цю функцію виконує низка обрядів та звичаїв, метою яких є освоєння житла. Створення нового житлового простору – це головне в будівельній обрядовій практиці. Далі – освоєння наслідків праці.

Основні традиції пов'язані з важливими етапами будівництва і освоєння житла. Починали з вирішення питання про місце для нового житла, що було пов'язане з народними прикметами, порадами старих людей, з суто прагматичними міркуваннями, традиційними заборонами, релігійними священнодіями, і навіть з ворожіннями.

Доброю прикметою вважалося насипати зерно жита по 4 кутах хати, що має будуватись. При будівництві житла певна роль відводилась столу, хлібу, воді. По середині майбутнього житла на столику (або стільці), застеленому рушником, ставили хрест (який потім при будівництві переносився на покутний стовп), хліб, сіль, залишали яку-небудь міру з водою. Хрест або його зображення традиційно присутні в атрибутиці, пов'язаній з будівельним процесом.

Важливе місце посідає обряд «Входин». Зазвичай новозбудовану хату обов'язково святили, або священник, або хтось із хатніх (господар, господиня, хтось із старших членів родини). Взагалі на півночі Молдови день входин в новозбудовану хату відзначається дуже урочисто. Дохристиянські елементи обрядовості, що мають тепер скоріше підбадьорюючо-жартівливе значення і виступають доповнюючим атрибутом свята новосілля, є впускання першим у хату kota, півня, іноді песика.

Окремі елементи обрядів упродовж XX ст. видозмінювались, часом цілком зникали, часом відновлювались, набували дещо іншого смислового значення.

Однак, можна констатувати, що збережені і діючі нині на українсько-молдавському пограниччі обряди і звичаї, пов'язані з будівництвом житла, вказують на ідентичність духовної культури населення українських сіл Молдови з духовною культурою всього українського народу.

Катерина КОЖУХАР

доктор педагогіки, конференціар, старша наукова співробітниця

Інституту культурної спадщини

ORCID iD: 0000-0002-8272-9940

Email: katerinacojuhari@gmail.com

ВЕЛИКОДНІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНЦІВ С. ЧУБАРА РИШКАНСЬКОГО Р-НУ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ ПОЛЬОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ)

*Tradițiile de Paște ale ucrainenilor din s. Chubara, r-l Rîșcani
(pe baza materialelor de cercetare de teren)*

*Easter traditions of Ukrainians Chubar Ryshkansky district
(based on field research materials)*

Чубара – село, яке входить до комуни Василеуци Ришканського р-ну. За етнічним складом понад 82 % мешканців – українці.

За інформацією респондентів, на *Стретенія зима в весну переходить*. За два тижні до і за два після 14 березня *гуляє Докія, качаїца, і кожухи трусе: тоди вже начиналася весна*. На 40 святих пекли 40 *холубашів* і роздавали дітям, визначали погоду за допомогою курячого яйця, яке на ніч виносили надвір і клали на паркан: *лопнуло ейцо, значит лопнули морози*. Якщо ж яйце залишалося цілим, то треба було очікувати морозів ще 40 днів. На *Масляну* печуть млинці і спалюють опудало Зими. На *Теплого Олексі* господині відкривають усі двері в хаті і виносять *вереткі, удіяла, пудушкі* – *всьо виносили і сушили*. Якщо старенькі бабусі були не в змозі це зробити, то на мотузок чіпляли червону ганчірку. На *Благовіщення* забороняється будь-яка робота. У цей день спостерігають за прикметами: якщо ластівки

прилетіли, то буде тепло; якщо вперше побачиш багато лелек, то все літо будеш в компанії, а якщо тільки одного, то будеш ходити одна.

Великоднім святкам передусь Великий піст. Освяченою на Вербну неділю вербою б'ють злегка по голові і приказують: «Шоп голова не боліла», потім кладуть на покуть до ікон і зберігають упродовж року. Котики з освяченої верби вважають цілющими. За прикметами, нічого в цей день не можна садити, бо все піде в стовб'іря. На Чистий четвер наводять порядки в хаті, на подвір'ї, на кладовищі. Фарбують яйця. У суботу печуть паски, готують великодню корзину, куди кладуть зелений чьоснок, свіже сало, хліп і сіль, хрін, луплене яйце (гусяче), галунки з лушпинною, п'єсанки, яблуко і пасочьку, та замащують піч. У великодню ніч не сплять: старі йдуть на службу, а молодь пускає палюху (ракети). Повернувшись із церкви вмиваються галунками і копійками. Розговляються проскурами, освяченими галунками і паскою. Дівчата і жінки з'їдають освячене яблуко. Коли церкви не було, великодній кошик о 5-й ранку виносили на заздалегідь приготовлений на подвір'ї стіл, і, забираючи його, говорили: «Це Бог мені посвятив». Святкували три дні. Спостерігали, як сонце гуляє. Влаштовували колиски і гуляння. На третій день йшли на кладовище з деревцем.

На Юрія викопані на долині гізкі установлювали на ворота і хвіртки. До всього живого (корова, свиня, кури, пес), коло дверей і на кожному розі хати клали вербові гілочки.

На Вознесінні востаннє форбували галунки, йшли на кладовище і роздавали помани.

Описані елементи весняної обрядовості с. Чубара засвідчують високий ступінь збереженості та семантичної наповненості української традиційної культури в Республіці Молдова.

Viacheslav KUSHNIR

Doctor of History,

Professor of the Department of Archeology and Ethnology of Ukraine

Faculty of History and Philosophy

Odessa I.I. Mechnikov National University (Ukraine)

ORCID: 0000-0003-3058-3019

Email: v_kushnir@ukr.net

СУЧАСНІ ПРАКТИКИ ВАЛОРІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Current practices of valorization of ukrainian folk art

У практиках збереження і популяризації пам'яток історії, матеріальної і нематеріальної культури використовуються різні методи і підходи, залежно від

характеру стану об'єкта чи предмета. Першочергова увага приділяється тим, що знаходяться під загрозою зникнення. На Одещині до таких відноситься народний розпис.

У XIX столітті він був домінуючим в образотворчій культурі українців. Його популярність зростала, традиція оформлення інтер'єру і екстер'єру жител, споруд господарського призначення сягала берегів Чорного моря. У другій половині XX століття вона поступово зникає.

Для збереження знань про стінопис і його відродження розроблено і апробовано метод, який показав позитивні результати і вказує на можливість та доцільність його застосування. Йдеться про польові етнографічні розвідки (обстеження та систематизація автентичних зображень) на півночі Одещини (Кодимщина, Балтщина), введення у навчальний процес відповідної предметної навчальної дисципліни у закладі вищої освіти, активну популяризацію через ЗМІ.

Результат дає підстави констатувати суттєве зростання уваги до цього виду мистецтва, і, як наслідок, відображення його в сьогоденній реальності у вигляді розписів стін автобусних зупинок, криниць тощо. Це прояви імпровізації у різних формах: від мотивів рослинної орнаментики до художніх ілюстрацій з української історії, культури. Зображення виконані у різних стилях та сюжетах, переважно символічного характеру. Прикметно, що повернення традиції відбувається саме на теренах Балтщини і Кодимщини де практики стінопису проіснували найдовше – до 1970-х років.

Таким чином, означена практика доводить можливість її використання для відродження втрачених, чи окремих компонентів традиційної культури, які знаходяться на межі зникнення.

Романа МОТИЛЬ / Romana MOTYL

кандидат мистецтвознавства,

Національний університет «Львівська політехніка»

Інститут етнології Національної академії наук України

Ph.D. in History of Arts

Lviv Polytechnic National University

Institute of Ethnology of the National Academy of Sciences of Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6936-0328>

Email: romana_motyl@ukr.net

**ГОНЧАРСТВО ЧЕРНІГІВЩИНИ ЯК УНІКАЛЬНЕ ЯВИЩЕ
УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ**

*Pottery of Chernihiv Region as a Unique Phenomenon of Ukrainian
Cultural Heritage*

Питання культурного розвитку, збереження і збагачення матеріальних і духовних надбань народу було, є і завжди буде надзвичайно важливим. Як ніколи це питання є актуальним сьогодні в Україні, коли після років української незалежності російські війська після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. почали цілеспрямовано знищувати культурну спадщину. Вони обстрілюють та грабують українські музеї, бібліотеки, театри... Особливо це стосується прикордонних північних та східних територій України, до яких відноситься і Чернігівщина. Такі злочини є ознакою варварства, що руйнують історію і духовне надбання народу, вони є частиною плану із захоплення нашої країни.

Війна і збройні конфлікти віддаляють людей-носіїв нематеріальної культурної спадщини від місця проживання, втрачається зв'язок між майстрами та їх послідовниками. Обмежується доступ до місцевості, майстерень та устаткування, які є необхідними для збереження та розвитку рукотворних ремесел. Гончарство Чернігівщини тим і унікальне, що воно зародилось в тих місцях, де були поклади високоякісних червоних, червоно-бурих та світло-сірих глин. Там воно розвивалось й передавалось із рук в руки, від покоління до покоління. Це зумовило виникнення значних осередків керамічного виробництва на Чернігівщині – Ічня, Городня, Короп, Ніжин, Олешня, Кролевець, Шатрища. Вироби цих гончарських центрів мали спільні риси, але водночас і локальні особливості.

Майстерність та унікальність, яка виникла в цих гончарських осередках буде складно зберігати, автентично передавати й розвивати в іншому місці, бо під впливом інших умов і традицій втратиться її локальна особливість та цінність. Ми маємо зберегти цю крихку живу спадщину, забезпечити її життєздатність, створити умови для розкриття потенціалу та поширення попри воєнні дії, які жорстко ламають звичний режим життя.

Rada MYKCHAILOVA

Dr. of Art, Professor КНУТД

ORCID: 0000-0002-7264-0205

Email: radami1818@gmail.com

DUNE FORMATIONS: МЕБЛЕВІ НОВАЦІЇ ЗАХИ ХАДІД

Dune formations: Zaha Hadid's furniture innovations

Творчі ідеї Захи Мохаммад Хадід (Zaha Mohammad Hadid, 1950–2016), британської архітекторки, мисткині, дизайнерки, першої жінки, нагородженої Прітцкерівською премією (2004) і єдиної жінки, яка отримала Королівську золоту медаль RIBA, надихають світову творчу еліту вже понад півстоліття.

Здобувши науковий ступінь з математики у Американському Університеті в Бейруті та лондонській Школі Архітектури при Асоціації Архітектури, вона впродовж 1980 х викладала у Асоціації Архітектури, керувала кафедрою Кендзо Танге у Вишій Школі Дизайну при Гарвардському Університеті, кафедрою Саллівена у Школі Архітектури при Іллінойському університеті в Чикаго. У 1977 р. стала однією з співзасновниць роттердамського архітектурного бюро Office for Metropolitan Architecture, де працювала з Ремом Колгасом та Елією Зенгелісом, у 1980 р. відкрила у Лондоні власне архітектурне бюро Zaha Hadid Architects. Споруди за проектам Захи Хадід, зокрема олімпійський комплекс водних видів спорту у Лондоні, оперний театр в Гуанчжоу (Китай), Центр Гейдара Алієва у Баку – серед найвідоміших у світі.

Не приймаючи обмежень, накладених ортогональним виміром, її роботи виходили за межі архітектури та дизайну. Про це свідчить інсталяція Dune Formations (2007) для лондонської галереї David Gill Galleries. Dune Formations представляє ансамбль меблів – настінних стелажів, столів, лавок у вигляді інсталяції, що поєднувала вертикалі і горизонталі у безперервні тривимірні поверхні. Виклик традиційній декартовій геометрії, дана композиція поєднувала передові методи 3D моделювання, цифрове виробництво, інноваційні матеріали – метал та смоли. Зйомні форми помаранчового металіку вкладалися одна в одну, утворюючи динамічний ансамбль, де кожен об'єкт був частиною спільного цілого і, водночас, був автономно-окремим. Кожен елемент передбачав численні варіанти застосувань, створюючи креативне поле просторових зон та, водночас, утилітарне середовище з місцями для сидіння. Переосмисленні З. Хадід у якості абстракцій, предмети побуту, питоми, меблі, виявили нові можливості для інтерпретації сенсів інтер'єру.

Марина ОЛІЙНИК

кандидатка історичних наук, наукова співробітниця Інституту
мистецтвознавства, фольклористики та етнології
ім. М.Т. Рильського НАНУ

Україна, м. Київ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2946-8243>

Email: marina.oliynik@gmail.com

КРОСКУЛЬТУРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВАЛЬНОЇ ОРНАМЕНТИКИ (НА МАТЕРІАЛІ СОРОЧКИ МАРІЇ МАКСИМОВИЧ)

*Cross-cultural studies of Ukrainian embroidery ornamentation
(based on the material of Maria Maksymovych's shirt)*

Після початку російсько-української війни увага суспільства до історично-етнографічної тематики не зменшується, а тільки зростає. Українські вишиті

сорочки та їх модернізовані версії сучасні вишиванки, стали візуальними виразниками української ідентичності. Кроскультурні дослідження орнаментики вишитих сорочок розкривають нові перспективи поглиблення знань про міжкультурні впливи на мистецтво української вишивки, які є невід'ємною складовою культурного розвитку. Наша розвідка здійснена на матеріалах меморіальної сорочки Марії Максимович, яка зберігається в Літературно-меморіальному будинку-музеї Тараса Шевченка. Методологію дослідження базується на наукових розробках Хв. Вовка, О. Косач (Олени Пчілки), О. Міллера, С. Таранушенка, Т. Кари-Васильєвої, М. Селівачова, Х. Хаф. Нами було вивчено статтю музейниці О. Карпенко «Сорочка Марії Максимович» (2012). До 165-ї річниці знайомства Тараса Шевченка та Марії Максимович в рамках реалізації проєкту «Вишивка в одязі видатних українців» було відшито версію цієї сорочки. Дослідження візерунків шиття показало, що можливими джерелами для вишивання могли бути видання фірми «DMC», які друкувались під іменним брендом австрійської дослідниці Т. Ділмонт. Ця інформація викликала скепсис щодо автентичності сорочки Марії Максимович, проте ми не можемо не враховувати факти, які свідчать про те, що фірма «DMC» мала практику використання схем, які були надруковані раніше в інших альбомах. Отже, на даний момент ми не можемо однозначно заперечувати меморіальність музейної пам'ятки.

Igor ПЕРЕВЕРТНЮК / Ihor PEREVERTNYUK

аспірант, Інститут народознавства Національної академії наук України

Post-graduate student, Ethnology Institute National Academy of Sciences of Ukraine

ORCID: 0000-0001-7111-0678

Email: igor.perevertniuk@gmail.com

ВІДТВОРЕННЯ АНСАМБЛІВ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО ОДЯГУ В ПРИВАТНІЙ МАЙСТЕРНІ «СЕРПАНОК»

Recreation of Ukrainian folk costume ensembles in a private workshop «Serpanok»

На початку 2000-х рр. в Україні стали активно з'являтися майстерні з відтворення етнічного одягу за автентичними зразками. Цей новий етнічний феномен представлений різнотипними за переліком робочих процесів, асортиментом виробів, видами діяльності майстернями.

Унікальною, єдиною в Україні, є приватна майстерня «Серпанок», у якій практикуються усі цикли виконання повного ансамблю народного одягу: вирощування сировини, виготовлення пряжі, виконання матеріалу, крій, декорування, пошиття одягу.

Майстерня «Серпанок» була створена у 2013 р. у м. Радивилів Рівненської обл. з ініціативи Володимира Дзьобака (1963 р. н.) – засновника й голови громадської організації «Центр дослідження і відродження Волині».

Виникнення майстерні пов'язане з бажанням В. Дзобака відтворити забуту технологію ткання напівпрозорої лляної тканини – «серпанку», яка використовувалась для пошиття деяких прикметних лише для Західного Полісся кінця XIX – початку XX ст. елементів народного одягу. Здійсненню амбітного проєкту сприяли дослідницькі студії, збір польового матеріалу, формування колекції автентичного одягу та тривалі експериментальні практики з пошуку єдино правильних технологій вирощування льону (певного сорту), вичісування волокон, прядіння надтонких ниток, ткання серпанку.

У ході численних експедицій Володимир Дзобак зорганізував колекцію оригінальних зразків народного волинського та поліського одягу XIX – початку XX століття. У 2015 р. колекція стала джерельною базою мистецьких практик з відтворення повних ансамблів традиційного одягу Волині та Полісся. Для навчальної та творчої діяльності В. Дзобак закупив необхідне обладнання (ткацькі верстати й ін.), запросив на роботу майстринь ткацтва і вишивки, налагодив консультації з провідними українськими етнологами та мистецтвознавцями. На тепер у майстерні вже відтворено понад 20 унікальних ансамблів народного одягу з різних локусів Волині і Полісся.

В 2019 році на базі майстерні та приватної збірки був відкритий мультиформатний культурний простір «Ладомирія», в якому експонуються старовинні і відтворені у майстерні «Серпанок» ансамблі народного одягу Волині та Полісся. Також в «Ладомирії» проводяться лекції й майстер-класи з вивчення народної ноші, на яких знайомлять з традиційним прийомом ткання, крою, шиття й вишивання.

Сьогодні майстерня «Серпанок» та культурний простір «Ладомирія» добре знані в Україні та поза її межами. Їх діяльність є вагомим ланкою збереження та примноження культурної спадщини України.

Наталія ПЕТРОВА

кандидат історичних наук, доцент
кафедра археології, етнології та всесвітньої історії,
факультет історії та філософії Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова, Україна
ORCID: 0000-0001-9536-4357
Research ID: ABC-1276-2021
Email: pani_natalka@ukr.net

**ТРАНСФОРМАЦІЯ АТРИБУТИВНО-СИМВОЛІЧНОГО КОМПОНЕНТУ
У БОЛГАР БЕССАРАБІЇ: ВЕСІЛЬНИЙ ХЛІБ**
*Transformation of the attributive-symbolic component in Bessarabian Bulgarian:
wedding bread*

Система атрибутивного коду весілля болгар складається з атрибутів: хліб, обрядове деревце, весільне знамено, вінки, букети, одяг, прикраси, обрядові страви, вино, деякі характерні предмети окремих весільних персонажів (фляга з вином, інш.), весільні дарунки, обрядові тварини (півень, курка, баран, кінь), вода, вогонь та інш. Процес виготовлення весільних атрибутів є невід'ємною частиною весільного обряду.

Цій темі присвячені дослідження І. Зайкова та Ст. Райчевського, Ст. Янева та інш. Весільний хліб болгар та його семантику і роль в ритуалі досліджувала В. Николова. Питання знакової сутності були предметом уваги Р. Іванової, Г. Златової (Руссевої), окремі аспекти побутування весільного хліба також досліджували особисто, в тому числі на матеріалах польових досліджень регіону.

Хліб є найбільш функціонально значимим серед всіх весільних атрибутів. Особлива символічна значимість хліба має тісний зв'язок з загальною семантикою весільного обряду, хліб та вироби з тіста є уособленням долі, плодючості, сам тому продукуюча функція хліба є домінуючою у весільному обряді. Кожен етап весілля болгар супроводжується присутністю хліба, що відіграє свою роль в структурі обряду: сватання, взаємні відвідування родичів напередодні весілля, викуп дарів та приданого, обряд приготування хліба, ритуальне розчісування нареченої та обрядове гоління нареченого, виготовлення весільного реквізиту, запросини, виїзд нареченої з дому батьків, вінчання, зустріч молодих в домі нареченого, весільна трапеза, перша шлюбна ніч, виготовлення «солодкої ракії» та інш. Присутність хліба та виробів з борошна в ключових моментах болгарського весілля не є випадковою, під час весільного ритуалу в момент розділу хліба знову відбувається перерозподіл долі та щастя, тому віра в магічну силу хліба та обрядових дій з ним є найбільш стійкою в весільному обряді. Ритуал роздачі хліба на весіллі має глибоку символічність: приготування хліба відбувається з продуктів, які збирали всім селом або родом: борошна, яєць та інш.

Натомість, відбувається трансформація побутування цього атрибуту, яка полягає в тому, що до початку другої половини ХХ ст. «меденік» зберігає своє значення і зовнішній вигляд (прісний корж, змащувався медом прикрашався квітками базиліку, монетами, родзинками; випікався в знак того, щоб життя наречених було солодким), але з 60-х – 70-х рр. ХХ ст. він поступово втрачає свою значимість і починає випікатися просто як хліб, який за звичаєм треба приготувати, а з середини ХХ ст., відколи гоління нареченого було вже не таким урочистим і святковим дійством, «меденік» в будинку молодого поступово перестають випікати. З середини 90 – х рр. ХХ ст. його перестали випікати і у нареченої, тому що обряд заплітання волосся вже не завжди проводився. Аналогічні процеси відбуваються і з іншими атрибутами з тіста/хліба: «кукла» або «погача» (коровай з солодкого тіста), інші.

Наталія ПЕТРОВА

кандидат історичних наук, доцент

Research ID: ABC-1276-2021

кафедра археології, етнології та всесвітньої історії факультет історії та філософії

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Україна

ORCID: 0000-0001-9536-4357

Email: pani_natalka@ukr.net

Ольга ЧІНЕНА

Аспірантка II року навчання факультет історії та філософії

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова, Україна

ORCID: 0000-0001-5306-0814

Email: olga.eremenko@ukr.net

**РЕЛІГІЙНІ ІНСТИТУЦІЇ ЯК ІЛЮСТРАЦІЯ ІДЕНТИЧНОСТЕЙ
ЄВРЕЙСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ м. БАЛТИ**

(НА МАТЕРІАЛАХ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ ДАХмО)

*Religious institutions as an illustration of the identities of the Jewish population of
the city of Balta (based on the materials of the archival documents of DAHmO)*

Варіативність ідентичності єврейського суспільства відображена не тільки у наявності релігійних течій в юдаїзмі, а також в принципах формування релігійних установ в межах одного населеного пункту. Одним з джерел дослідження даного питання, в межах Балти та Балтського повіту є архівний документ «Наряд Подольського губернского правления о проверке правильности существования еврейских молитвенных домов», що зберігається у Державному архіві Хмельницької області, інформація в джерелі структурована у вигляді таблиці: назва синагоги/молитовного дому, номер та дата дозволу на відкриття, П.І.Б. скарбничого, старости та вченого (казенного рабина), кількість прихожан за 1913–1914 рр. Ці дані дають змогу з'ясувати не тільки види ідентичностей, а також найбільш поширені варіації самоідентифікації серед єврейської спільноти Балти. Аналіз представленого джерела виявив наявність декількох варіацій, що відображаються у назвах релігійних установ. Так у синагогах простежується локальна та регіональна колективна самосвідомість, а саме: Сандігурська, Кодимська, Коритненська, Білоруська, Тальнянська, Тростянецька, Савранська, що походять від назв населених пунктів та регіонів. Інші назви демонструють професійну ідентичність: Велика – купецька, Цехова та Ремісничка. Важливо зазначити наявність колективної ідентифікації за релігійною течією в юдаїзмі, що в деяких випадках об'єднувала у собі як локальну етнічну свідомість так і конфесійну (Савранська, Сандігурська). Виходячи з наведених даних, щодо кількості прихожан, найбільш чисельною станом на 1913–14 рр. була релігійна громада хасидів (Велика синагога з кількістю прихожан 375 осіб). Наявність такої диференціації у єврейській громаді Балти пов'язана, перш за все, з

адміністративним статусом міста та географічним положенням, що сформувало сприятливі умови для розвитку торгівлі та ремесл – основу професійної діяльності євреїв.

Таким чином в означеному документі чітко простежується варіативність самосвідомості єврейської спільноти: локальна, регіональна, професійна, релігійна (за відповідною течією) та гібридна, що формується на основі конфесійної та територіальної ідентичностей.

Василь СТИШОВ

аспірант Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології
ім. М.Т. Рильського НАН України

ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ ЕМІГРАНТІВ У НІМЕЧЧИНІ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Освітній процес для українських емігрантів у Німеччині під час російсько-української війни

На початку повномасштабної російсько-української війни (після 24.02.2022 р.) з України до ФРН, за даними Федерального Міністерства внутрішніх справ Німеччини, виїхало близько 160 тис. українських вимушених мігрантів. Станом на квітень 2022 р. їх кількість перевищила 300 тис. осіб, на 06.05.2022 р. – 400 тис., на 07.10.2022 р. – 1 002 763, на кінець грудня 2023 р. – 1 132 млн осіб – і це переважно жінки й діти. У Німеччині чисельність новоприбулих постійно збільшується, проте їм не відмовляють і відразу спрямовують переважно до невеликих міст і сіл.

Найбільша проблема емігрантів – це, передусім, тривога за родиною, побут, і звісно, – освіта (дошкільна, шкільна та вища). У Німеччині дошкільна та шкільна освіта здобувається у місцевих навчальних закладах (садочки, школи). Значну допомогу в ФРН переселенці отримують від українських організацій (понад 50 інституцій – громадські, релігійні, волонтерські, скаутські, центри прийняття біженців тощо).

Однак у Німеччині для здобувачів вищої освіти з України спростили умови вступу до ЗВО. За правилами ФРН, подати документи до вишів можуть ті абітурієнти, які мають атестат *Abitur* (навчання триває 12–13 років). Вступники з України повинні провчитися 1 рік у *Studienkolleg* (Коледж підготовки до вищої освіти в Німеччині), і лише після цього вони здобувають право на вищу освіту в німецькому ВНЗ. Нині, за рішенням Конференції міністрів освіти та культури федеральних земель Німеччини, для «втікачів від війни» зробили виняток. І без відповідного документа студенти 1-го курсу можуть подавати заявку на студентське місце до одного з ВНЗ ФРН. Вступні іспити зазвичай відсутні, але необхідне знання німецької мови, якщо спеціальність не англомовна. Навчання переважно безкоштовне.

Отже, завдячуючи значній підтримці органів влади ФРН, попри різноманітні труднощі у навчанні на всіх рівнях, освітній процес у житті українських емігрантів триває, що є важливим складником у формуванні майбутнього суспільства.

Валентина СУШКО

кандидат історичних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу «Український етнологічний центр»
Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології імені М.Т.Рильського
Національної академії наук України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0480-1473>
Email: 393570@ukr.net

«ЩОБ БУЛА ПИШНОЮ КРОНА – БЕРЕЖІМО КОРИННЯ»

«So that the crown was lush - let's take care of the roots!»

1992 року Ольгою Володимирівною Коваль у Будинку дитячої та юнацької творчості містечка Нова Водолага Харківської області був створений фольклорно-етнографічний колектив «Вербиченька». Згодом другим керівником стала Тетяна Павлівна Коваль. 2009 року колектив отримав високе звання народного.

За понад 30 років активної праці у «Вербиченьці» зросло декілька тисяч дітей, в кожного з яких був розкритий співочий хист чи талант танцюриста, актора розмовного жанру або писанкаря, захопленого екскурсовода чи юного науковця-етнолога.

Основою діяльності «Вербиченьки» є збір етнографічних матеріалів по Нововодолажчині, Харківщині та цілій Слобожанщині. Зафіксована інформація стає підґрунтям наукових робіт Малої академії наук, Всеукраїнських історико-етнографічних експедицій учнівської молоді «Краса і біль України», «Історія міст і сіл», «Україна вишивана», «Колосок Пам'яті» та ін., обрядових дійств, яких у репертуарі колективу близько 30-ти. Зібрані матеріали опубліковані у книгах «Нововодолазькі голосники», «Ой, на нашій вулиці розкоші..», «Вбрання Слобожанщини», «Казки Слобожанщини». Колективом записано кілька аудіодисків, фільмів та відеороликів, адже у його репертуарі близько 200 пісень рідного краю та 20 автентичних народних танців.

«Вербиченька» – багаторазовий призер та лауреат міжнародних, всеукраїнських, регіональних, обласних фольклорних, етнічно-мистецьких фестивалів та конкурсів традиційної культури, автентичного виконавства та декоративно-ужиткового мистецтва.

Подвижницьке служіння рідному народові відзначене 2009 року присудженням Ользі Володимирівні Коваль звання «Заслужений працівник культури України».

Слизова СЛКА

студентка факультету історії, політології і міжнародних відносин,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
Івано-Франківськ, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-7562-2650>

Email: yelyzaveta.sylka.21@pnu.edu.ua

НАЦІОНАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ЧИННИК ЗБЕРЕЖЕННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТВ'ЯЗНІВ ГУЛАГУ

*Arta națională ca factor de păstrare a identității deținuților politici ucraineni
din GULAG*

*National art as a factor in preserving the identity of ukrainian political prisoners
in the GULAG*

У середовищі тиранії та комуністичного ідеологічного тиску стрижнем національної ідентичності ув'язнених у ГУЛАГу українців було оберігання пам'яті, вшанування й орієнтування на визначні зразки мистецтва рідної культури. У концтаборах такі практики були не лише свідченням людського пориву до прекрасного за будь-яких умов, а і способом виживання, формою незбройного спротиву, підтримкою безперервного відчуття приналежності до своєї національної спільноти. Увага саме до мистецької сфери не випадкова, адже видатні митці, їхні творіння завжди сприймалися голосом народу, основоположною частиною культурної спадщини.

Ізольовані від зовнішнього світу політв'язні прагнули вибудувати навколо себе власний український культурний простір, влаштовуючи дні пам'яті діячів мистецтва (зокрема, Т. Шевченка, І. Франка, М. Лисенка, Лесі Українки), підпільно готуючи і поширюючи між собою відповідні матеріали (оповіді про митців, їхні портрети, вірші тощо). Усе це гуртувало та слугувало позитивним нагадуванням рідного, традиційного життя в Батьківщині.

Завдяки національній культурі українці трималися свого коріння. Організація таких заходів сприятливо впливала і на загальний психологічний стан в'язнів, даючи їм принаймні тимчасове й часткове відчуття свободи, певного контролю над поточною ситуацією, своїм життям, чого люди були майже повністю позбавлені в радянських концтаборах. Спогади арештантів доводять важливість дійств зі вшанування представників культури.

Отже, мистецтво виконувало функції сполучення невольників із рідним краєм, народом і консолідації в'язнів усередині таборів, а також ставало джерелом краси та змістовності, розрадою поміж жорстокої реальності ГУЛАГу. За мистецькими практиками стояла глибока потреба у вираженні самосвідомості, захисті своєї системи цінностей в обставинах тоталітарного, антигуманного режиму. Українці-

політв'язні оберігали мистецтво як складову національної культури, тим самим зберігаючи себе як особистість, власну ідентичність.

Ярослав ЧЕНЦОВ/Yaroslav CHENTSOV

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ORCID: 0009-0007-7532-3786

Email: yarik.chentsov1@gmail.com

БУДЖАК ТА ЗОЛОТА ОРДА. АРХЕОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ

Budzhak and the Golden Horde. Archaeological context

У Буджаку – історичному регіоні на півдні України між гирлами Дунаю, Дністра та Чорним морем існувала держава Золота Орда. До складу Золотої Орди Буджак увійшов після завершення західного походу хана Берке у 1265 році. Кінцем же золотоординського панування на цій території можна вважати час «Великої Замятні» – громадянської війни в Золотій Орді, коли Буджак фактично відділяється і стає незалежним. Уже у XV ст. татарське населення регіону ідентифікується як Білгородська чи Буджакська орда.

Однак, за браком джерел, даний період в сучасній українській історіографії не знаходить належного висвітлення, тому дослідники, з метою отримання додаткової інформації, звертаються, зокрема, до пам'яток археології золотоординського періоду на території України і Буджака включно. Однак, вивчення археологічних джерел знаходиться на початковому етапі, тому метою автора є акцентування уваги на необхідності предметного вивчення археологічних пам'яток золотоординського періоду на території Буджака.

Зауважимо, що за столітній період історії у регіоні не з'явилися нові поселення, принаймні, на теперішній час, вони археологічно не зафіксовані. Розкопки проводили лише у Білгороді-Дністровському, не проводились на території Кілії. Відомі захоронення в курганах і ґрунтових могильниках. В курганах – впускні поховання кочовиків. Десятки поховань досліджено в ґрунтових могильниках (Нерушай та Дракуля). Відомо близько сімдесяти одиничних поховань.

Таким чином, наявна археологічна база за належного опрацювання може доповнити історію золотоординського періоду у Буджаку додатковою інформацією. Зокрема щодо змін в поховальному обряді кочовиків Буджака, що відбулись після золотоординської експансії. До монгольського вторгнення на цих землях кочували змішані племена гузів-торків, печенігів та кипчаків, які маркуються багатоваріантним «огузьким поховальним обрядом». Новації, не характерні для даної місцевості, потребують подальших досліджень.

Катерина ЦУРКАН

кандидат наук, кафедра художнього текстилю ЛНАМ

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3964-0844>

Email: ctsurkan@gmail.com

ЕКСКУРСІЇ ЯК ЧАСТИНА ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ

Excursions as part of pedagogical practice of students

Метою розвідки є аналіз та висвітлення результативності нового підходу до проведення екскурсій в контексті навчального процесу на кафедрі художнього текстилю ЛНАМ. Підхід є *актуальним*, оскільки спонукає студента до розвитку дослідницького інтересу.

Об'єктом є навчальний процес кафедри художнього текстилю ЛНАМ, а *предметом* – методика проведення педагогічної практики як завершення циклу дисципліни «Методика викладання спецдисциплін». Спостереження з досвіду ведення дисципліни та проведення практики публікуються вперше (викладач К.С. Цуркан). З емпіричних були застосовані методи спостереження, інтерв'ю та експерименту. Матеріал опрацьований за допомогою аналітичного методу.

Дисципліна «Методика викладання спецдисциплін» ведеться на освітньому рівні «Магістр» кафедри художнього текстилю ЛНАМ протягом одного семестру та закінчується педагогічною практикою. В програму практики крім проведення лекційних та практичних занять входять екскурсії. При класичному способі проведення екскурсій інформатором є викладач. За нового підходу студенти самостійно готують інформацію щодо виставок, музеїв, експозицій галерей, які їх зацікавили. Така екскурсія проводиться в присутності інших студентів та викладача.

Оглянемо тематичний діапазон зацікавлень студентів протягом 2021–2024р. Так, на практиці 2021 року студентки Д. Гурин та О. Ворохта підготували та провели екскурсію по виставці «Таїнство» Я. Качмара в музеї Пінзеля. Л. Цюцяк підготувала довідку по виставці В. Патики «Крим – це Україна» (січень 2021 р.). У 2022 р. Ю. Павлюк розповіла про виставку Г. Криволапа «Діалог традицій», що проходила в Національному музеї ім. А. Шептицького у Львові (28 січня – 24 липня 2022 р.). Я. Дацко зацікавилась постійною експозицією ікон XVI–XVII в Національному музеї ім. А. Шептицького. С. Стадницька провела дистанційну екскурсію по галереї Уффіці (Флоренція). У 2023 р. В. Колодій підготував матеріал та провів розлогу екскурсію про виставку О. Шатківського у Національному музеї ім. А. Шептицького. О. Мороховська розповіла про власну виставку, Е. Сосоєнко – про костел і монастир Бернардинів у Львові, І. Рибенчук підготувала матеріал по виставці Я. Ткачук «Коди пам'яті».

Отже: персональні виставки художників; тематично об'єднані постійні експозиції галерей, музеїв; архітектурні ансамблі є предметом творчого зацікавлення

студентів. Результатом проведення таких екскурсій є розвиток пошукових, аналітичних та мовних навичок студентів.

Тетяна ФАЙНИК

старший науковий співробітник, кандидат історичних наук

Інститут Народознавства НАН України м. Львів

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8446-4002>

Email: t.faynyk@gmail.com

НАРОДНЕ ТА ФАХОВЕ ЛІКУВАННЯ ГАЛИЧАН У ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ 20 СТОЛІТТЯ

Folk and professional treatment of galicians in the first half of the 20th century

Народна медицина Галичини має свою історію і специфіку. Протягом багатьох століть Галичина перебувала на становищі напівколоній. Відомо, що медицина кожного народу розвивається у взаємодії з медичними знаннями сусідніх народів, вона має свої самобутні риси, які зумовлені своєрідністю історичної долі, назагал, а також особливостями середовища, яке його оточує. Хоч природно-кліматичні умови краю, у досліджуваний період, були сприятливими для здоров'я людини, їх оздоровчі можливості руйнувались важкими умовами життя, які приводили до злиднів, голоду, хвороб, смерті, природними катаклізмами, пошестями, венеричними захворюваннями, воєнними діями і розрухою.

Первісна народна (зараз нетрадиційна) медицина розвивалась і збагачувалась під впливом практики, спостережень, досвіду і передавалась усно, утворюючи групу людей, для яких лікування ставало основним заняттям (цілителі, костоправи, знахарі, які допомагали за винагороду), то фахова (зараз традиційна) ґрунтувалась на профільних школах, дослідках і певному науково-інформативному апараті і була платними.

У першій половині 20 ст. ці «дві медицини» вже поєднувалися. Під час воєн виникають спеціальні організації для збору і переробки лікарських рослин, щоб поповнити недостатній арсенал фабричних лікарських препаратів. У досліджуваний період вже існували державні програми для обстеження населення при пошестях та для щеплення від них. Хоча цей період у сільській місцевості ще переважала народна медицина, фахова медицина з її вченими лікарями і методами діагностики та кількістю вилікованих ними людей все більше «входила» в життя.

Олена ФЕДОРЧУК / Olena FEDORCHUK

доктор історичних наук,

Інститут народознавства Національної академії наук України

dr. hab. in history,

The Ethnology Institute National Academy of Sciences of Ukraine

ORCID: 0000-0002-4724-3566

Scopus Author ID: 57216853528

Email: olena-fedorchuk@ukr.net

ПРИВАТНІ ІНІЦІАТИВИ ЗІ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ ВІРИ МАНЬКО)

*Private initiatives to preserve cultural heritage
(on the example of Vira Manko's activities)*

Заходи зі збереження культурної спадщини здійснюють профільні державні і громадські установи, а також окремі приватні особи. До найпоширеніших приватних ініціатив належить організація домашніх етнографічних збірок та запровадження на їхній базі осібних мистецьких практик.

Серед зразкових ініціатив – діяльність колекціонерки, писанкарки, дослідниці і популяризаторки традиції українського писанкарства – Віри Манько (1956 р. н.), яка почала колекціонувати, вивчати й відтворювати українські писанки у 1986 році. Зараз збірка В. Манько налічує близько 3500 писанок, що зберігаються у комфортних умовах приватної оселі. Писанки розкладені по лотках; лотки складені у великих картонних коробках, що захищає колекційні предмети від сонячного світла, яке здатне руйнувати колір.

Збірка складається з двох частин. Одна частина – це твори, куплені у писанкарів на щорічних передвеликодніх ярмарках м. Львова, смт Заболотова, м. Косова й м. Коломиї Івано-Франківської обл., а також придбані при знайомстві і спілкуванні з сучасними українськими писанкарями, часто через Інтернет. Інша (найбільша) частина колекції – авторські відтворення давніх і сучасних артефактів з усіх регіонів України. Усі авторські відтворення здійснені на видутих яйцях, що гарантує їх збереження, зокрема забезпечує від розтріскування чи грибкових уражень шкарлупи.

Використовуючи ресурси власної колекції у 2001 р. В. Манько підготувала та опублікувала науково-популярне альбомне видання «Українська народна писанка». У 2021 р. колекціонерка подарувала світу також книжку «Покутські народні писанки», у якій здійснила візуальний аналіз багатой на локальні варіативності покутської традиції. Сьогодні обидва альбоми є добре знаними у колах митців та учених, особливо етнологів й мистецтвознавців.

Від 2023 р. В. Манько впроваджує новий проєкт – оцифровує усі опрацьовані нею візуальні джерела української писанки включно з повною версією власної

колекції. У мріях видати «Антологію української писанки» з максимально розгорнутою інформацією, а саме: авторство, місце та час створення писанки, назва композиції або домінуючого мотиву, місце зберігання артефакту. Також буде вказано чи оцифрований твір є оригіналом, чи авторським відтворенням.

Діяльність В. Манько суттєво сприяє збереженню традиційних знань і навиків, а також є важливим заходом сучасного розвитку етнічних мистецьких традицій. Приклад В. Манько демонструє значний потенціал приватних ініціатив у справі збереження культурної спадщини.

Віталій ФУРДИГА

Студент 1 курсу ОР «Магістр»

Спеціальності «Середня освіта (історія)»

Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника

Email: vitalikfurdiga@gmail.com

ВИКОРИСТАННЯ УСНИХ СВІДЧЕНЬ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

The use of oral testimonies in lessons of the history of Ukraine in high school
Utilizarea în liceu a mărturiilor orale în lecțiile de istorie a Ucrainei

Розвиток історичної науки і перехід до європейських тенденцій у вивченні історичного минулого дали поштовх до зародження усно історичної традиції в українській науці, яка в Європі набула популярності ще в 20-х рр. ХХ ст.

У сучасній українській школі на уроках історії більшу частину навчального процесу приділяють вивченню політичної, військової та, меншою мірою, економічної історії, часто відсуваючи соціальну історію та історію культури на задній план, що не дає учням відчуття близькості історичного процесу до звичайних людей. Автором запропоновано введення усно історичних свідчень в навчальний процес старшої школи (10-11 класи) для покращення знань з історії України, кращого запам'ятовування теми та мотивування до здійснення власних досліджень.

При прослуховуванні спогадів очевидців певних історичних подій в учнів зароджуються емоції від почутої інформації, на що впливає голос оповідача, його міміка, жестикуляція та емоції. Така емоційна історія набагато краще сприймається і запам'ятовується людським мозком, аніж сухий текст підручника. Переорієнтація аналізу історичних подій не з точки зору політиків та науковців, а з боку звичайних людей робить історію ближчою до учнів, «оживляє» її, викликає в учнів емпатію до очевидця, що відкладається у підсвідомості.

Захоплення усною історією може зацікавити учня минулим своєї сім'ї та рідних, що покращить зв'язок між поколіннями та стимулюватиме до власної

наукової діяльності в усно історичній сфері. Це має помітити вчитель і допомогти учневі проявити себе в науковому просторі.

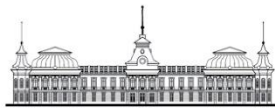
Зоя ЧЕГУСОВА

кандидат мистецтвознавства
старший науковий співробітник, вчений секретар
відділу образотворчого та
декоративно-прикладного мистецтва
Інституту мистецтвознавства, фольклористики,
етнології ім. М.Т. Рильського НАН України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9016-6615>
Email: zoya.chegusova@gmail.com

**MODERN ARTISTIC TEXTILES OF UKRAINE: THE CONTRIBUTION
OF WOMEN REPRESENTATIVES OF THE LVIV ART SCHOOL
AT THE END OF THE 20 TH–BEGINNING OF THE 21 ST CENTURY**
*Сучасний художній текстиль України: внесок жінок-представниць
мистецької школи Львова кінця XX – початку XXI століття*

Сферою дослідження авторки є творчість провідних українських жінок-художниць – представниць славетної мистецької школи Львова, які здобули академічну освіту у Львівському державному інституті прикладного та декоративного мистецтва (ЛДПІДМ – нині Львівська національна академія мистецтв, ЛНАМ) на відділі художнього текстилю. Ґрунтовним перетворенням, появі нових ознак і властивостей в професійному декоративному мистецтві України, що проявилися на зламі XX–XXI ст., у великій мірі сприяла творчість талановитих львівських художниць, які працюють в царині мистецтва тканини.

В останні три десятиріччя творчість художниць в ділянках гобелену, розпису по тканині, нетрадиційного текстилю постає надзвичайно розмаїтою та полівекторною. Представниці львівської школи, які в переважній більшості формують сучасне обличчя мистецтва тканини України, переосмислюють український авангард поч. XX ст.; для деяких авторів спорідненими є такі художньо-стильові спрямування сучасного українського образотворчого мистецтва, як неофольклоризм, неопримітив, неоміфологізм. Чимало художниць зорієнтовані на класичний модернізм, зокрема такі його течії, як геометрична та лірико-емоційна абстракція чи новітні композиції в дусі актуального мистецтва. У доповіді проаналізовано найкращі твори представниць львівської школи художнього текстилю, експоновані на масштабних національних імпрезах доби Незалежно.

Academia de Științe a Moldovei
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 1,
mun. Chișinău

8 februarie 2024, 13:00

Expoziția „Copilăria în Gulag” prezintă imagini foto-documentare care reflectă viața copiilor basarabeni condamnați la deportare, foamete, rusificare, îndobînzărire și rupere forțată din propriile familii în perioada 1940-1941 și 1944-1953. Urmare a poliicilor represive ale regimului totalitar-comunist în RSS Moldovenească și deportărilor staliniste din anii 1941, 1949 și 1951, din RSS Moldovenească au fost deportați circa 20.000 de copii; doar în al doilea val de deportare din 5-6 iulie 1949 fiind deportați 11.899 de copii. Unii copii au murit în drum spre locul exilului, alții au venit pe lume chiar în trenul cu deportați. La fel, un număr dramatic de copii au murit din cauza foametei organizate, condițiilor vitrege din instituțiile de plasament pentru copii „dușmanilor poporului”, iar o parte dintre ei s-au născut departe de locurile natale ale părinților și bunicilor. Expoziția reunește circa 180 de imagini foto-documentare, însoțite de memorii și documente de arhivă valorificate din colecțiile Muzeului Victimelor Deportărilor și Represiunilor Politice al MNIM, Muzeului Ținutului Edineț, Muzeul de Istorie și Etnografie din Soroca, Arhiva Pro Memoria, arhivele de familie ale victimelor regimului totalitar-comunist în RSS Moldovenească.

Organizatori: Academia de Științe a Moldovei în parteneriat cu Muzeul Victimelor Deportărilor și Represiunilor Politice, MNIM.
Expoziția va fi vernisată în perioada 8-28 februarie 2024, de luni până vineri, în Sala Aurie a AȘM, între orele 10.00-15.00

Embassy of the Republic
of Lithuania in the
Republic of Moldova

EXPOZIȚIE FOTO-DOCUMENTARĂ COPILĂRIA ÎN GULAG CHILDHOOD IN THE GULAG THE PHOTO-DOCUMENTARY EXHIBITION

EXPOZIȚIE FOTO-DOCUMENTARĂ REALIZATĂ ÎN CADRUL PROIECTULUI „CONSOLIDAREA CULTURII EUROPENE A MEMORIEI PRIN DISEMINAREA CUNOȘTINȚELOR ISTORICE ȘI PROMOVAREA VALORILOR DEMOCRATICE: SCHIMBUL ȘI IMPLEMENTAREA BUNELOR PRACTICI ÎNTRE LITUANIA ȘI REPUBLICA MOLDOVA”, SUSȚINUT DE PROGRAMUL DEZVOLTĂRII COOPERĂRII ȘI DEMOCRAȚIEI AL MINISTERULUI AFACERILOR EXTERNE AL REPUBLICII LITUANIA.

THE PHOTO-DOCUMENTARY EXHIBITION IS IMPLEMENTED WITHIN THE PROJECT „STRENGTHENING THE EUROPEAN CULTURE OF MEMORY BY DISSEMINATING HISTORICAL KNOWLEDGE AND PROMOTING DEMOCRATIC VALUES: EXCHANGE AND IMPLEMENTATION OF THE BEST PRACTICES BETWEEN LITHUANIA AND THE REPUBLIC OF MOLDOVA”, SUPPORTED BY THE DEVELOPMENT COOPERATION AND DEMOCRACY PROMOTION PROGRAMME OF THE MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS OF THE REPUBLIC OF LITHUANIA.

PARTENERI INSTITUȚIONALI:

MUZEUL NAȚIONAL DE ISTORIE A MOLDOVEI
MUZEUL VICTIMELOR DEPORTĂRIILOR ȘI REPRESIUNILOR POLITICE
CENTRUL DE EXCELENȚĂ INSTITUTUL PRO MEMORIA
UNIVERSITATEA DE STAT DIN MOLDOVA

INSTITUTUL DE ISTORIE
UNIVERSITATEA DE STAT „ALECU RUȘCO” DIN BĂLȚI
UNIVERSITATEA DE STAT „B.P. HASDEU” DIN CAHUL
ASOCIAȚIA ORFTEASCĂ „DOORLUX”

CURATOR:
LUDMILA D. COJOCARU